

Kungl Utrikesdepartementet

Avd: P

Grupp: 2

Mål: Eu^I

Efterforskning av

Rasul Wallenberg

1951, april, 1-30

7

Avskrift av avskrift.

Wien den 21 december 1946 till Utrikesrådet Grafström.

Ärade Broder,

I mitt handbrev den 17 dennes i angelägenheten Wallenberg - Maasburg omnämnde jag ej en måhända intressant ytterligare ledtråd, som Maasburg lämnade. Han erinrade sig vid slutet av vårt samtal en viss Dr. Bessler, vilken också varit fången på Ivanka och som han trodde nu fanns i Wien. Bessler skulle ha hållits kvar på Ivanka ännu några dagar efter det Maasburg förflyttats till Wien och Maasburg trodde dessutom att Bessler hållits internerad i samma rum som "svensken".

Jag tog efter återkomsten hit upp spåret och har nu efter en del kontakter med personer, som arbetat inom österrikiska frihetsrörelsen erfarit, att Dr. Wilhelm Pitt Bessler, som mannens fullständiga namn lyder, varit en SS- och SD-man, vilken i hemlighet samarbetat med motståndsrörelsen. Efter Österrikes befrielse häktades han först av ryssarna men frigavs. Han häktades sedermera av amerikanarna och skall i nära ett års tid ha varit internerad i Salzburgtrakten. Han är rikstysk och har, sedan han numera frigivits återvänt till Tyskland. Hans nuvarande adress är ej med bestämdhet känd, men han torde vistas antingen hos sina föräldrar eller sin syster. Föräldrarnas adress är Gartenstrasse 17, Freudenstadt, Würtemberg (franska zonen). Systemns adress är ej känd, men hon lär också bo i Würtemberg. Bessler lär vara en försiktig herre och har ju också ett brokigt förflutet, varför eventuell kontakt med honom givetvis bör ske på sådant sätt, att han ej av rädsla för obehag håller inne med de upplysningar han eventuellt kan ha att lämna.

För fullständighetens skull bör jag kanske också nämna, att en av de inom motståndsförelsen verksamma personer, som Maasburg hänvisat till för uppspårandet av Dr. Bessler, var mycket kritisk i sina omdömen om Maasburg själv: "han hade försatt motståndsrörelsen i ett synnerligen svårt läge." Slutligen kunde jag av Maasburg också förstå, att det sedan hans tjänstgöring i "Abwehr" tycktes förefinnas en viss fnurra på tråden mellan honom och 2ième Bureau.

Din tillgivne

Jens Malling

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 28 december 1946 till Envoyén Hammarström, Prag.

Broder,

Med anledning av en uppgift från en förutvarande tjänsteman vid ungerska legationen i Stockholm, att en ungrare vid namn Nikolaus von Maasburg i juni 1945 sammanträffat med Raoul Wallenberg i det ryska koncentrationslägret på slottet Ivanka nära Bratislava fick Malling i Wien i uppdrag att söka kontakt med honom. Som framgår av bifogade handbrev den 17 dennes kunde Maasburg lämna vissa upplysningar om att en "svensk konsul" skulle ha suttit fängslad samtidigt med honom i Ivanka. Jag vet inte om det med ledning av Maasburgs uppgifter är möjligt att fullfölja spåret. Vi vore emellertid med hänsyn till frågans vikt och önskvärdheten att inte lämna några stenar ovända, mycket tacksamma, om Du ville undersöka om något finnes att göra.

Grafström.

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 31 december 1946, till majoren K.E. Husberg, Baden-
Baden.

Broder,

Med anledning av en uppgift från en förutvarande tjänsteman vid ungerska legationen i Stockholm, att en ungrare vid namn Nikolaus von Maasburg i juni 1945 sammanträffat med Raoul Wallenberg i det ryska koncentrationslägret på slottet Ivanka nära Bratislava, fick Mallings i Wien i uppdrag att söka kontakt med honom. Som framgår av bifogade två handbrev den 17 och 21 dennes, kunde Maasburg lämna vissa upplysningar om att en svensk konsul skulle ha suttit fängslad samtidigt med honom i Ivanka. En viss dr. Wilhelm Pitt Bessler hade möjligtvis hållits internerad i samma rum som "svensken". Bessler torde numera kunna anträffas antingen hos sina föräldrar under adress Gartenstrasse 17, Freudstadt, Württemberg, eller hos systemen, vars namn och närmare adress Mallings ej kände till. Vi vore mycket tacksamma, om Du ville göra ett försök att komma i förbindelse med Bessler och höra vad han kan hava att förmedla.

(undert.) Grafström.

Avskrift av avskrift.

Prag den 10 januari 1947 till Utrikesrådet Grafström.

Broder,

Under återopande av Ditt handbrev den 28 december 1946 rörande efterforskning av Raoul Wallenberg ber jag få meddela, att, sedan konsuln i Bratislava Stodola anmodats att diskret anställa efterforskningar med ledning av det spår, som lämnats, har konsuln idag telefonledes - i förtäckta ordalag - upplyst, att spåret icke lett till något resultat samt utlovat, att han i saken skall rapportera, när han får någon säker kurirlägenhet. Han framhöll emellertid, att det skulle vara honom till stor hjälp att få ett porträtt av Wallenberg. Jag vore därför tacksam därest ett dylikt skyndsammast möjligt tillställdes beskickning: f.v.b. till Bratislava.

Din tillgivne

J. (?) Hammarström

7

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 16 januari 1947 till Envoyén Hammarström, Prag.

Broder,

I anledning av Ditt handbrev den 10 januari rörande Raoul Wallenberg ber jag härjämte få översända ett foto av denne (tidningsklipp).

/u/ Grafström

Avskrift av avskrift.

Baden-Baden den 29 januari 1947 till Utrikesrådet Grafström.

Ärade Broder,

Med anledning av Din skrivelse av den 28/11 1946, vari Du anmodade mig att söka komma i förbindelse med Georg Eisenhart von Rothe, och Ditt handbrev av den 31/12 1946, vari Du bad mig söka komma i kontakt med Dr. Wilhelm Pitt Bessler, samt Dina handbrev av den 14 och 20 december 1946 ber jag få meddela, att jag nu inhämtat följande:

von Rothe bor enligt hit i går inkommet meddelande numera i Karlsruhe, Welfinstrasse 22, bei Adam, under det att hans familj fortfarande bor kvar i München, Mandelstrasse 9. Så snart det blir mig möjligt, skall jag söka komma i kontakt med von Rothe.

Bessler, som stavar sitt namn med ä, har jag sökt under den av Dig angivna adressen. Hans föräldrar meddelade, att han ännu sitter i fångläger i amerikanska zonen under följande adress: Lager 76, Haus I/42, Hohenasperg bei Ludwigsburg (d.v.s. i närheten av Stuttgart). Jag har redan vidtagit åtgärder för att om möjligt av honom erhålla önskade upplysningar och avvaktar nu resultatet.

Hjärtliga hälsningar

Din tillgivne

K.-E. Husberg.

Avskrift.

*Av Kommisarie Danielson
i löjan av april 51 överlämnad
Påmanaförning av handl. i
Coen - Byrådel.
S.E.*

Paris den 9 juli 1947.

Strängt förtroligt. 1 bil.

Broder,

*Ka. rekv. o.
Du. höft del.*

Vad säger Du om det bidrag till den Raoul Wallenbergsska affären, som den här bifogade promemorian innebär? Personligen är jag övertygad om att spåret är seriöst. Så mycket detaljer som sagesmannen gav, hettar man nog inte på fri hand.

Jag vill tillägga, att Coen upprepade gånger varnade för att försöka nå fram till Wallenberg genom offentliga kanaler. Har Wallenberg inte förflyttats från klostret efter den 18 mars, skulle han säkerligen omedelbart bli bortförd, om ryssarna finge nys om att man är hans vistelseort på spåren. Coen uttalade en livlig förhoppning, att professorsfamiljen Ryniewicz verkligen hjälpte Wallenberg, ty att leva på den ryska fångkosten vore nog mycket bekymmersamt. Så fort jag får Coens skriftliga redogörelse skall jag givetvis skicka in den.

Jag ber Dig vara mycket försiktig med de uppgifter, som Coen nu har lämnat. Det vore ju verkligen tråkigt att sätta honom eller familjen Ryniewicz i klistret för att de äro snälla och hjälpsamma.

Jag kanske slutligen bör tillägga, att Coen urskuldade sig mycket för att han inte uppsökt beskickningen i Warszawa. Han sade, att han inte vågat naikas den svenska representationen där medan han höll på att ordna med sin flykt från polskt område.

Din tillgivne

K. Vestman

*Se Danielsons
Kommentar)
S.E.*

KUNGL.

SVENSKA BESKICKNINGEN

P.M.

Idag infann sig på beskickningen en person, på vars visitkort stod doktor A.K. Coen och som uppgav sig ha varit legationsråd vid polska beskickningen i Prag. Han berättade bl.a. följande: Coen hade på grund av sina politiska åsikter - han var tydligen mycket avog mot de tendenser den nuvarande polska regeringen företräder - på sin tid blivit häktad av sovjetmyndigheterna. Han hade därefter hållits i fängelse i Ryssland, senast i ett gammalt kloster Brygitki nära Lwow. Där hade han haft kontakt med en svensk, vars förnamn var Raoul och vars efternamn Coen, när jag föreslog det, igenkände såsom Wallenberg. Numret på Wallenbergs cell vore 149. Wallenberg vore underkastad en mycket sträng isoleringsregim. Genom åtskilliga i fängelserna använda metoder hade Coen likväl kunnat underhålla en viss förbindelse med Wallenberg dock utan att någonsin ha sett honom - Wallenberg hade berättat, att han vore svensk, att han tjänstgjort vid beskickningen i Budapest, att han vid tiden för ryssarnas intågande i staden begett sig till bekanta för att skydda dessa mot våldsdåd och att han därvid haft med sig en portfölj, som ryssarna lagt beslag på. Vid undersökning hade denna visat sig innehålla smycken och pengar och ryssarna hade då förklarat, att Wallenberg sökt undansticka egendom tillhörig antidemokratiska personer etc. Han hade blivit häktad, slagen och tvingad att skriva på protokoll på ryska, om vilkas innehåll han svävade i okunnighet.

Den sista gången Coen hade haft förbindelse med Wallenberg vore den 18 mars 1947. Därefter hade Coen blivit lössläppt på grund av överenskommelse mellan Sovjet och Polen.

Coen hade själv under sin fängelsetid från en familj i Lwow, professor Ryniewicz, Aleje Jadwigi 3, fått paket med mat och tvättmedel och det hade lyckats honom, genom att använda sina skoremmer som rep, få in en del saker genom Wallenbergs cellfönster. När Coen omsider blivit befriad hade han bätt familjen

Ryniewicz att fortfarande söka bispringa Wallenberg med det nödvändigaste, Han kunde givetvis inte säga, om detta kunnat utföras.

Angående sina egna förhållanden berättade Coen en lång historia hur det lyckats honom att genom mutor etc. komma ut ur Polen och ta sig in i Frankrike, dit han anlönt den 2 juli. Han hade ännu inte sina förhållanden här i ordning men hoppades, att saken om några dagar skulle vara klar. Han lovade återkomma med en mera ingående skriftlig berättelse om vad han visste rörande Wallenberg. Coen bad, att hans namn tillsvidare skulle hållas strängt hemligt liksom också, självfallet, familjen Ryniewicz'. Han tycks befinna sig i goda ekonomiska omständigheter och tänkte om några veckor fortsätta till Förenta Staterna. Coen meddelade för övrigt, att han på sin mors sida var avlägsen släkting med förre Berlin-ministern von Ewens i Rom levande änka.

Angående möjligheterna att komma i förbindelse med Wallenberg trodde Coen tydligen inte på de officiella vägarna. Det bästa vore om "svenske konsuln i Lwow" helt enkelt med ett matpaket inställde sig i fängelset och anhölle att få överlämna det till fången Wallenberg i cell nummer 149. Detta skulle säkerligen då icke vägras honom. Jag förklarade för Coen, att vi inte hade några konsuler i Sovjetunionen och han förordade då, att en tjänsteman från beskickningen i Moskva skulle sändas till Lwow utan föregående varsel till de ryska myndigheterna. Fängelsepersonalen skulle då icke hinna begära instruktioner utan släppa in vederbörande såsom de brukade i andra fall.

Paris den 9 juli 1947.

K. Västman

Avskrift.

Grafström/BN.

Telegram

Kungl. Utrikes
Departementet

Stockholm den 12.7 1947.

Till Prag.

Légation Suède
Prag.

Sök snarast erfara och telegrafera om en doktor A.K. Coen tjänstgjort legationsråd eller annan egenskap polska beskickningen Prag sedan denna efter kriget nyupprättats. Varje upplysning om Coen som kan erfaras utan inblandning polska beskickningen av värde. För Eder information. Gäller Wallenbergaffären.
Cabinet.

Avskrift.

Telegram från Prag den 18/7 1947.

11. Edert 20. Coen är okänd här.
Hammarström.

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 19/7 1947.
Till Paris.

Edert brev Grafström 9 juli Wallenbergsaffären.
Till svar telegrafisk förfrågan angående Coen
beskickningen Prag ha vi fått meddelande han
okänd. Innan ytterligare göres önskvärt er-
hålla sådana detaljer Coens uppgifter angående
honom själv att dessa kunna verifieras.

Cabinet

16b

Avskrift.

Prag den 18 juli 1947.

Förtroligt

Broder,

I anslutning till vårt tidigare meddelande om Dr. A.K. Coen ber jag härmed blott få bekräfta, att denne här synes vara fullkomligt okänd. Jag kom ju själv hit ungefär samtidigt som polackerna år 1945 men kan icke erinra mig, att någon person med det namnet då var ackrediterad vid polska ambassaden. På vår begäran har dock Utrikesministeriets protokoll här gjort en undersökning insina gamla listor, men enligt vad man nu uppgivit, har Coen icke heller där kunnat återfinnas. Då vi, enligt instruktion, icke velat inblanda polska beskickningen i saken, beklagar jag att konstatera, att spåret icke synes kunna följas vidare.

Din tillgivne

T. Hammarström

Telegram från Paris den 22/7 1947.

59. Edert 73. Coen bekräftar, att han innehade rådsbefattning vid polska beskickningen i Prag under 9 månader före tyskarnas ockupation. Hans chef var nuvarande polska emigrantambassadören Pape. Dessförinnan tjänstgöring i polska utrikesdepartementet och polska kommissariatet i Danzig.

Coen har berövats sitt polska medborgarskap och har tydligen förbindelser med polska emigrantregeringen i London. Han har ännu icke lyckats ordna sin ställning i Paris före avresa till Amerika. Coen har ej begärt någon gentjänst av beskickningen och har betonat, att hans ekonomiska ställning är god. Skrivelse från Coen översändes med nästa kurir. Den innehåller väsentligen endast råd, hur man enligt hans åsikt bör förfara i stil med vad han redan sagt muntligen.

Westman

Avskrift.

Paris den 22 juli 1947.

1 bil.

Strängt förtroligt.

Broder,

Med anledning av Edert telegram den 19 dennes har jag ytterligare talat med dr Coen om hans personliga förhållanden. Han bekräftade därvid, att han hade varit råd vid polska beskickningar i Prag månaderna före Tjeckoslovakiens besättande av tyskarna. Han uppgav som referens sin dåvarande chef, vilken, såvitt han visste, fortfarande vore verksam såsom polsk ambassadör vid Vatikanen.

Jag erinrar i detta sammanhang om att Coen vid föregående samtal uppgivit fjärran släktskap med Berlin-ministern von Essens änka, vilken lever i Rom och icke lär vara obekant för Günther och beskickningen därstädes.

Som jag redan meddelat, har jag det intrycket, att Coen icke har några som helst avsikter att skaffa sig hjälp eller fördelar av oss svenskar. Han har själv genomlidit ett martyrium som fånge i Ryssland och vill därför gärna bispringa Wallenberg, som fortfarande befinner sig i brydsam belägenhet. Coen har icke någon uppfattning om vilket uppseende den Wallenbergiska affären väckt i Sverige.

Någon skriftlig uppteckning av den berättelse han tidigare gav mig och som jag inrapporterat hade Coen icke gjort. Han har istället kommit med ett papper, vilket härmed i original insändes, där han, som Du ser, har vissa råd att ge, hur man skall förfara för att komma i förbindelse med Wallenberg. Brevet slutar med en uppgift, som R. Wallenberg lämnat honom, att samtidigt med Wallenberg även en schweizisk diplomat häktats. Även den uppgiften stämmer ju.

Coen är nu sysselsatt med att skaffa sig några slags identitetspapper här i Paris. Han har nämligen fått fly från Polen utan några sådana, sedan han berövats sitt polska medborgarskap. Han tycks hoppas att få en identitetshandling av den polska beskick-

ningen i Lissabon, vilken - eftersom Portugal icke har några förbindelser med Warszawa-regeringen - lär representera polska London-regeringen. Denna beskickning anser sig tydligen på den grund ha fria händer att fortfarande utställa "pass" o.d. för behövande landsmän.

Coen visar, efter undfångna erfarenheter, stark respekt för allt vad kommunister heter och vill inte, att hans uppehåll i Paris skall bli känt innan han fått sin ställning någorlunda reglerad. Han påstår, att det inte finns något som helst tvivel om att han får resa till Förenta Staterna, så fort han kan visa upp en handling, där man kan stämpla in en visering.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt. Coen har lämnat så många uppgifter om R. Wallenberg av sådan art att jag tror, att det spår han angivit förtjänar tagas på allvar.

Din tillgivne

K. Westman

22 July 1947

His Excellency
The Swedish Minister Plenipotentiary
Westerman
Paris

Excellency,

I am sorry I have nothing to add to our last conversation. However, knowing the communist system and ways of dealing, I have reason to believe that my advice could be instrumental in securing the release of Mr. R.W. From the various conversations I had with Mr. R.W., I have come to the conclusion that the only reason for which the R.K.W.D. (formerly the GPU) is still keeping him, is that they took a large amount of money from him during his imprisonment, as well as jewellery, which had been given to him by some friends, for safety's sake. The R.K.W.D. is so powerful in Russia that even the official quarters of the Russian Government are sometimes helpless. And if they wish to keep somebody in secret, nobody can help. The only way to prove the fact that Mr. R.W. is imprisoned in Lwow would be for you to arrange to send somebody from your Legation in Moscow - an employee or a newspaperman. (In case Russian authorities would not give a permit to go to Lwow, the Legation official would only have to take a Roumanian visa for Bucharest, and going from Moscow to Bucharest, he must travel via Lwow. Once in Lwow, he might get sick, pro forma, and interrupt his journey for one day and go with a parcel of laundry for Mr. R.W. to the prison. Laundry parcels are usually accepted, even for strictly isolated prisoners. The dirty laundry is taken from the prisoner and returned with receipt. Having such an irrefutable evidence in his own handwriting, the Russian authorities will then be helpless and confirm his existence in prison in Lwow. It may be that they will force him to sign a false statement to the effect that he had fascist money in his possession and was collaborating with the Fascists. However, one will be able to prove that they violated International Law by arresting someone of the Diplomatic

Service.

I remember also that Mr. R.W. told me that at the same time he was arrested in Budapest, he was notified by a Russian officer of the Security Service that a Swiss Diplomat had also been arrested. He never knew what happened to the latter.

Yours sincerely

A.K. Coen

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 28/7 1947.

Till Rom.

Vissa uppgifter rörande Wallenberg lämnade av polsk emigrant doktor A.K. Coen som säger sig 1939 varit legationsråd Prag och refererar till sin dåvarande chef nuvarande polske ambassadören Vatikanen samt till envoyén Essens Ros bosatta änka med vilken han avlägset besläktad. Värdefullt erhålla upplysningar Coens person.

Cabinet

Avskrift.

Telegram från Rom den 31/7 1947.

Under min minstertid i Prag 1937 t.o.m. april 1939 hade ambassadör Papee blott ett legationsråd, Hoatsky, som nu befinner sig i London. Coen, Edert 32, är helt okänd för honom. Friherrinnan von Essen befinner sig t.o.m. 4 augusti på hotell du Parc Villars, Schweiz. Hon uppsöker därefter beskickningen i Bern och besöker sedan släktingar i Skåne.
Stackelberg.

196

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 1/8 1947.
Till Paris.

Edert chiffer 59. Rom telegraferar att Coen helt okänd för Papee. Icke heller härvarande representanter gamla polska UD hört talas om mannen. Under dylika omständigheter anse vi oss icke kunna fullfölja av honom angivet spår.

Cabinet

Avskrift.

P.M.

Vid samtal i dag med friherrinnan Toinon von Essen meddelade jag henne, att den hr Coen, som förklarat sig ha upplysningar om Raoul Wallenberg och vars uppgifter om sig själv jag återgav, refererat till henne. Hon förklarade, att hon inte alls kunde erinra sig någon dylik person. Hon ville emellertid gärna vid återkomsten till Rom tala med ambassadören Papee för att se om de tillsammans kunde komma till någon klarhet om vem som åsyftades.

Stockholm den 7 oktober 1947.

H.B.F.

Originalt översänt till
Danielson (i Wien) med
handbrev från Danielson
den 4/4. Avskrift av avskrift.

Är kommissarie Danielson
i början april 1951 överlämnat
med sammanställning av
handl. nr. Maasburg - syndat

del

Kalreus o.

Stockholm 4/12 1946 till Utrikesdepartementet.

Danielson

högst del.

(Se i övrigt)

Danielsons
kommentar)

S.S.

Tillåt mig till UD:s disposition ställa följande uppgift, som jag erhållit av hr André Cellert, ungersk medborgare, tidigare verksam vid ungerska legationen i Sthlm, numera bosatt i S:t Gilgen, Salzburg.

En ungersk medborgare, baron Nikolaus von Maasburg, befann sig i juni 1945 i det av ryssarna kontrollerade koncentrationslägret Ivanka nära Bratislava. I detta läger sammanträffade Maasburg vid angiven tid med en svensk, vars namn han dock ej kunde minnas. Tillfrågad om svensken hette Wallenberg bekräftade han emellertid att så varit fallet. Jag förmodar, att det här gäller samma läger som nämnts i statsministerns redogörelse nyligen. Det är möjligt att svensk kontakt med Maasburg skulle kunna bringa något mera klarhet i saken. Hans adress är: Nikolaus von Maasburg, Villa Vogel, S:t Gilgen, Salzburg, Österrike.

Gärna till tjänst om UD önskar göra några ytterligare frågor i saken

Eder

Wladimir Simitjov

Valhallavägen 104.

Avskrift av avskrift.

Stockholm 6/12 46 till Beskickningen i Wien.

Enligt uppgift av ungerske André Gellert, tidigare anställd ungerska beskickningen Stockholm, nu bosatt S:t Gilgen, Salzburg, skulle ungerske baron Nikolaus von Maasburg juni 1945 i ryska koncentrationslägret Ivanka nära Bratislava sammanträffat med svensk vid namn Wallenberg. Kontakta Maasburg, adress Villa Vogel, S:t Gilgen, Salzburg.

Avskrift av avskrift.

Wien 17/12 1946 till Utrikesdepartementet.

Edert chiffer 6. Har träffat Maasburg. Rapport med handbrev till Grafström avsändes med svensk kurir Prag den 21 dennes. Maasburg telegraferats från Dagens Nyheter. Dylikt kan äventyrarens säkerhet varför han ber om ingen publicitet och ämnar telegraferera till tidningen förnekande kännedom.

Jens Malling.

Avskrift av avskrift.

Wien den 17 december 1946 till Utrikesrådet, Grafström, Stockholm

Ärade Broder,

I anledning av telegrafiska instruktioner i ärendet Wal-
lenberg - Maasburg besökte jag den 14 december baron Nikolaus
von Maasburg i Innsbruck. Maasburg tillhör den gamla öster-
rikisk-ungerska aristokratin; han är en man på något över-
trettio år och har besittit gods i Kroatien. Efter "Anschluss"
vistades han utomlands men inträdde under kriget som officer
i tjänstgöring inom "Abwehr". Enligt vad han berättade, arbe-
tade han samtidigt inom den österrikiska motståndsrörelsen,
vilken hade en av sina centraler i Palais Auersperg i Wien,
där Maasburgs syster, prinsessan Croy alltså är bosatt. Maas-
burg sade sig ha spelat en ledande roll under de två första
veckorna efter den ryska besättningen av Wien. Han sökte då
organisera en civil österrikisk förvaltning och fann därvid
stöd hos de ryska militärmyndigheterna. Samtidigt motarbetade
han de österrikiska kommunisternas strävan att övertaga led-
ningen. Sedan dessa emellertid vunnit starkare inflytande, häk-
tades Maasburg av ryssarna den 22 april 1945 och fördes den 4
maj till det ryska koncentrationslägret på slottet Ivanka nära
Bratislava.

I det rum, där han hölls fängslad, fanns ytterligare om-
kring tolv personer, däribland också en engelsman vid namn Sir
Reginald Barrat (beträffande namnets stavning var von Maasburg
icke helt säker.) Denne skall ha arbetat för Secret Service.
Maasburg och Barrat planerade tillsammans ett flyktförsök. Då
det skulle genomföras - i planen ingick bland annat eskadlig-
görandet av en vaktpost - tvekade engelsmannen. Tydligen hade
emellertid planen blivit känd eller också påbörjades redan
förberedelserna för lägrets upplösning, ty någon dag efter-
den för flyktens genomförande utsatta tidpunkten, fördes
Barrat över till ett annat rum och Maasburg transporterades
till GPU:s fängelse i Theresianum i Wien. Detta skedde den 4
juni 1945, det lyckades emellertid Maasburg att flyg från
Theresianum den 22 juni. Så fort han kommit på fri fot, tog

han kontakt med engelsmännen och sade sig med dem ha diskuterat en plan att med en patrull på 24 man utvalt folk företaga en raid mot Ivanka. Denna plan kom emellertid icke att genomföras då det engelska informationsväsendet 48 timmar före expeditionens igångsättande inberättade, att lägret i Ivanka upplösts. Maasburg slog sig sedermera ned i den amerikanska zonen. För närvarande vistas han i Innsbruck och söker utverka franskt utresetillstånd för att besöka sin maka och sina barn, som vistas i Norditalien.

Bevakningen i Ivanka var synnerligen sträng, men viss kommunikation mellan de internerade förekom likväl. Varje vecka erhöles fångarna ett bad i förläggningens badstuga. Detta tillgick så, att fångarna från samma rum badade gemensamt. När besättningen i ett rum återvände från badet, boro de i ett annat rum internerade fångarna färdiga för avmarsch. Vid dessa förflyttningar hade Maasburg bland fångarna från ett närbeläget rum sett en lång mager man, som skulle varit "den svenske konsuln". Jag visade Maasburg ett ur Dagens Nyheter den 28 november 1946 hämtat fotografi av Wallenberg. Maasburg trodde sig kunna känna igen den "svensk" han sett i Ivanka, men ansåg sig ej med bestämdhet kunna betyga, att identitet föreläge.

Vidare berättade Maasburg, att till hans rum från "svenskens" rum överflyttats en ungersk gendarm (signalement: rödhårig). Denne var häktad med anledning av att han nedskjutit en rysk soldat. Ungraren skall sedermera ha överlämnats till de ungerska myndigheterna, och processen mot honom väckte ett visst uppseende, Maasburg trodde icke att ungraren dömts till döden.

Vid den ifrågavarande tidpunkten fanns bland fångarna i Ivanka också en polack vid namn von Dombrowsky gift med en Gräfin Bethlen. Denne lär för omkring en månad sedan figurerat i en politisk process i Warszawa.

Efter det Maasburg återvunnit friheten, tog han kontakt med den engelska Field Security angående Barrat. Han hade också tillskrivit Lady Barrat, som han uppgav vore bosatt under adress Weststreet, Lancaster. Från engelsk sida hade, såvitt Maasburg visste, genom Foreign Office förfrågningar gjorts i Moskva men veterligen utan resultat. Maasburg, som - såvitt jag kan förstå - genom de upplysningar han lämnat önskar oegennyttigt hjälpa sina forna medfångar, tillrådde för sin del att man från svensk sida i de fortsatta efterforskningarna samarbetade med engelsmännen.

Ytterligare några ledtrådar antydde av Maasburg vid vårt samtal: Kommunikationen fångarna emellan skedde, berättade han, huvudsakligen via den man, som i Ivankas badstuga hade hand om eldning och vattentillförsel. Detta var en gammal slovakisk bonde, vilken bodde i den på närslutna skiss över förläggningen i Ivanka med xxx utmärkta stugan. Det skall ha varit en äldre man med grå mustascher. Mannens lojalitet mot sina uppdragsgivare framgår bland annat därav, att Maasburg bett honom låta meddela hustrun i Italien att han befann sig i Ivanka. Detta meddelande hade också framkommit visserligen först två månader efter det Maasburg själv återvunnit friheten. Slutligen framhöll Maasburg, att det ingalunda vore uteslutet, att man vid ett besök i Ivanka kunde i det rum, där "svensken" varit fängslad (på skissen utmärkt med xx), på något av "Ersatz-fönstren", eller annan plats finna en anteckning av hans hand. Fångarna sökte, såvitt möjligt, alltid lämna dylika meddelanden.

Kontakttagandet med Maasburg, som räknade med att inom de närmaste dagarna kunna avresa till Italien, kunde blott ske genom ett personligt sammanträffande. Av naturliga skäl kunde han icke resa till Wien och dessutom var han genom formaliteterna vid utverkandet av sitt utresetillstånd bunden till Innsbruck. Enligt gällande bestämmelser måste jag för att kunna lämna Wien underätta kommanderande generalen för den zon jag önskar besöka. Fransmännen veta alltså om mitt besök i Innsbruck och ha säkerligen också reda på att jag sammanträffat med Maasburg. Samma dag jag anlände till Innsbruck hade denne erhållit telegram från Dagens Nyheter, vari meddelades, att tidningen erfarit, att han sammanträffat med Wallenberg. Då alla telegram till Österrike gå över Wien och sålunda äro underkastade rysk censur, kan naturligtvis ett dylikt meddelande medföra avsevärda personliga tråkigheter för Maasburg. Denne ämnade besvara telegrammet genom att telegrafiskt meddela Dagens Nyheter, att ett misstag förelåge och att han ej hade några upplysningar att lämna i saken. Jag får härmed anledning av vad som förekommit framföra Maasburgs enträgna önskan, att om eventuella efterforskningar efter den ovannämnde badmästaren vidtagas i Ivanka, detta måtte ske diskret så att mannen ej utsättes för obehag.

Din tillgivne,
Jens Malling.

Avskrift av avskrift.

Prag den 7 februari 1947 till Utrikesrådet Grafström.

Broder,

1945
Åberopande föregående skriftväxling rörande Raoul Wallenberg ber jag härjämte få närsluta den från konsulatet i Bratislava idag hit ingångna, den 30 januari daterade, konfidentiella rapporten i ärendet. Såsom jag i tidigare handbrev meddelat, gav visserligen det på sin tid ifrån Stockholm mottagna, från ungraren von Maasburg emanerande, uppslaget till en början inget positivt resultat, men den fortsatta undersökningen har givit vid handen, att Wallenberg faktiskt från maj till juli synes hava varit internerad i Čeklis; därifrån skulle han dock hava bortförts, troligen till Wien, enligt vad en person vid namn František Cvergel uppgivit. Givetvis är det svårt för oss här att bedöma vittnets trovärdighet, men enligt konsul Stodolas uppfattning skulle det ju icke ha varit någon tvekan om att vederbörande känt igen det företedda fotografiet av Wallenberg. Frågan uppstår nu, om det av Stodola inhämtade kan vara till något värde för att leta upp något spår i Wien. Om jag får någon säker kurirlägenhet till Wien inom de närmaste dagarna, skall jag lämna Mallings del av Stodolas rapport; i annat fall får han väl rådgöra med departementet i saken, sedan han kommit till Stockholm, dit han lär skall begiva sig den 20/2. Lämpligt synes att han om möjligt tager direkt kontakt med Stodola för undersökningens vidare bedrivande.

Slutligen får jag bedja politiska avdelningen att ombesörja, att beskickningen måtte få emotse gottgörelse för det belopp, som nu betalats till Stodola; måhända är det enklast att vi få bemyndigande att avföra summan ifråga ur räkenskaperna.

Din tillgivne

T. Hammarström.

Avskrift av avskrift.

Königl. Schwedisches Konsulat
in Bratislava.

VERTRAULICH

Amtlicher Vermerk.

Heutigen Tages war ich in Čeklis, 20 km östlich von Bratislava, auf der Stredke nach Senec /1939-1945 an der ungarischen Grenze/ im dortigen Schloss.

Der Schlossangestellte Karol Putera, der das Wasserreservoir seit Jahren bedient, bestätigte, dass dort im Mai-Juli 1945 Zivilpersonen mit militärischer Bewachung waren. Näheres wusste er nicht, auch nach Vorlage des Lichtbildes. Er verwies mich an František Cvergel.

Genannter ist langjähriger Angestellter im Schloss, wo er die Heizung besorgt. Er sah die Zivilpersonen, die im Mai-Juli 1945 dort waren, wusste aber nicht, ob auch Ausländer unter ihnen sich befanden, oder als solche bezeichnet wurden. Einige unter ihnen waren in städtischer Kleidung. Als er das Lichtbild sah, erklärte er sogleich ohne vielem Prüfen und Erwägen, dass er den Betreffenden damals dort gesehen habe. Auf die Frage, wie er das mit Sicherheit angeben könne, erklärte er es in dem Sinne, der Betreffende sei ihm damals aufgefallen. Im Juli 1945 seien alle angeblich nach Wien gegangen.

Das Schloss wird für ein staatlichen Amt adaptiert. In die Wände wird die Zentralheizungs- und Lichtleitung gelegt, sodass sie, namentlich auf der bezeichneten Seite bloßgelegt sind. Die alten Fensterläden sind fortgeschafft worden.

Nach Erhalt des Auftrages begab ich mich nach Ivanka, wo ich feststellte, dass das dortige Schloss der Beschreibung überhaupt nicht entspricht und dass es im Sommer 1945 den angegebenen Zwecken nicht diene.

Von dort fuhr ich ins Čekliser Schloss, dessen Lage und Umgebung von der Skizze ganz, der Grundriss zum Teil abweicht. Die dort erhaltene Auskunft war damals auch betreffs des seinerzeitigen Zweckes negativ. Beim neuerlichen Aufenthalt dort habe ich das vorstehend Angeführte in Erfahrung gebracht.

Bratislava, am 29. Januar 1947.

/u/ Stodola
Honorarkonsul.

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 10 mars 1947, till Chargé d'Affaires Malling, Wien

Broder,

Åberopande Ditt P.M. av den 17 februari rörande Raoul Wallenberg får jag meddela Dig, att, då vissa i tiden senare spår nyligen kommit i dagen, efterlysningsåtgärder i Österrike genom annonsering, anslag på offentliga platser o.s.v. tillsvidare ej behöva företagas. Men vi äro givetvis tacksamma, att Du på alla andra sätt fullföljer de uppslag, som må framkomma.

/u/ Petri.

Avskrift av avskrift.

Wien den 17 februari 1947.

P.M.

Med anledning av handbrev Grafström-Malling den 9 december 1946 angående Wallenberg-affären besökte jag den 30 december sektionschef Krechler, "Leiter der Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit im Bundesministerium für Inneres", samt anhöll om bistånd vid efterforskningarna.

Jag framhöll, att dessa borde bedrivas diskret. Krechler ämnade sända en pålitlig polistjänsteman till Baden bei Wien för att efterhöra om överstelöjtnant Kurmanovič återvänt dit. Baron Nikolas von Maasburg hade på sin tid uppgivit, att Kurmanovič, som är en äldre man, född den 26/2 1876, befunnit sig i lägret Ivanka samtidigt med honom.

Krechler förslog, att man skulle bedriva undersökningarna som ett vanligt efterforskningsärende efter en under kriget försvunnen person, alltså efterlysa i tidningarna, annonsera etc. Härför behövde han närmare signalement för Wallenberg. Jag lämnade honom ett fotografi hämtat ur Dagens Nyheter den 28 november men anhöll, att han icke skulle vidtaga några av de angivna publicitetsåtgärderna, förrän vi konfererat om saken.

Den 17 februari besökte jag åter Krechler och erfor då, att enligt uppgift från överstelöjtnant Kurmanovičs maka, hennes man alltjämt saknades.

Wien den 17 februari 1947.

Jens Malling

Avskrift av avskrift.

Klipp ur Dagens Nyheter 7/6 1947.

Wallenberg var fänge på slovakiskt slott.

Rom, fredag.

Det spår i affären Raoul Wallenberg, som de svenska myndigheterna varit på jakt efter sedan länge har nu påträffats. Den österrikiske baronen Nikolaus Maasburg som sett och talat med Wallenberg i maj 1945, då han innehade granncellen till svensken i det till ryskt fängelse förvandlade slottet Cekles, några kilometer nordväst om Bratislava har anträffats i staden Trento i Norditalien. I november i fjol omtalade statsminister Erlander i andra kammaren att utrikesdepartementet förgäves sökt komma i kontakt med ungraren, och sedan dess har ansträngningarna att anträffa honom varit förgäves.

Maasburg namnger flera andra av ryssarna arresterade personer som han träffade i Cekles, bland andra general Kuramanovitj, en gammal ukrainsk general, som efter första världskriget kämpade mot bolsjevikerna, samt vidare den ungerske baronen Acyl, vilken i krigets slutskede spelade en viss roll då han via Rumänien for till Moskva för förhandlingar om Ungerns kapitulation, samt vidare en engelsk flygofficer.

Baron Maasburg vistades i Cekles från den första till den 28 maj 1945. Sistnämnda dag förde ryssarna honom till Wien, varifrån han lyckades fly till amerikanska zonen och därifrån till den norditalienska staden Trento, där han nu vistas som gäst hos den italienske greven Ceschi.

Maasburg var cellkamrat i Cekles med den engelske flygofficer som gjorde honom bekant med Wallenberg. Maasburg säger att ryssarna behandlade fångarna mycket illa i Cekles. Fångarna var inspärrade i trånga och fuktiga källarum, som de fick lämna endast fem minuter om dagen för att besöka toaletten. Maten var knapp och dålig, och fångarnas tillstånd bedrövligt. Enligt Maasburg var orsaken till Wallenbergs arrestering att ryssarna ville veta detaljer om de förhandlingar som bland andra Wallenberg fört med engelsmännen om ungersk kapitulation på ett tidigare stadium. Vad som blivit av Wallenberg efter den 28 maj 1945 vet Maasburg ej.

Agne Hamrin.

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 12 juni 1947 till Chargé d'Affaires Jens Malling,
Wien.

Broder,

Såsom framgår av närslutna klipp har Dagens Nyheters Rom-korrespondent varit i förbindelse med den i Ditt handbrev den 17 december omnämnde baronen Maasburg. Denne tycks nu ha sagt, att han i Ceklis sett och talat med Wallenberg. (Jfr. angående Ceklis Hammarströms handbrev till Grafström den 7 februari, remitterat till Dig den 12 februari). I Din redogörelse för samtalet med Maasburg nämnes Ceklis överhuvud ej, och det vill synas som om Maasburg för Dig uppgivit, att han suttit på Ivanka tills han fördes till Wien.

Då Håstad under återopande av Maasburgssenaste uttalanden begärt få interpellera utrikesministern om Wallenberg,affären, vore det värdefullt att snarast, eventuellt telegramledes, få del av Din syn på Maasburgs nya, italienska utsaga.

R. Bagge.

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 26 juni 1947 till Envoyén Günther, Rom.

Ärade Broder,

Dagens Nyheter innehöll den 7 juni bilagda artikel av Hamrin med uttalande av den österrikiske baronen Nikolaus von Maasburg ang. Raoul Wallenberg. Redn i december fingo vi antydan om att Maasburg kunde ha något att förtälja och Malling i Wien instruerades taga kontakt med honom. Malling har härom berättat i bilagda handbrev av den 17 december 1945.

Då Maasburgs utsago till Hamrin på en del punkter avviker från vad han sade Malling ett halvår tidigare skulle det för oss vara mycket värdefullt, om Din beskickning kunde komma i förbindelse med Maasburg och utröna vad han verkligen vet och anledningen till att han lämnat så skiljaktiga uppgifter.

/u/ Grafström

om att det var Wallenberg han sett. Något mera påtagligt bevis
kan han dock tydligen ej lämna.

/undert./ F. Stackelberg.

Avskrift av avskrift.

Rom den 11 juli 1947 till Utrikesrådet Grafström.

Broder,

Med anledning av Ditt handbrev till Günther den 26 nästlidna juni angående den österrikiske baronen von Maasburgs uttalanden om Raoul Wallenberg ber jag få nämna, att jag omedelbart tog kontakt med Hamrin, som därvid meddelade, att han själv icke sammanträffat med Maasburg, utan att han erhållit de uppgifter han in-telegraferat till Dagens Nyheter genom en mellanhand, en brittisk kollega vid namn Pallenberg. Detta hade Hamrin särskilt påpekat i telegrammet till tidningen.

Medan jag höll på att undersöka lämpligaste sättet att komma i förbindelse med Maasburg, ringde mig Hamrin och upplyste, att Maasburg kommit till Rom för att få sitt uppehållstillstånd förlängt. Jag bad Hamrin att omedelbart ordna ett sammanträffande. Maasburg har just besökt beskickningen och jag har alltså haft tillfälle att närmare utfråga honom. Det visade sig därvid, att tidningsuppgifterna att han talat med Wallenberg och att en engelsk flyg-officer hade gjort dem bekanta med varandra tyvärr voro felaktiga. Maasburg hade aldrig talat med Wallenberg eller blivit bekant med honom. I stället upprepade Maasburg vad han sagt till Mallings, nämligen att han vid förflyttningar till och från badstugan i kontingenten från ett annat rum sett en lång mager man, som skulle varot "den svenske konsuln". Jag visade Maasburg ett fotografi och en teckning av Wallenberg, som publicerats i "Obs", men M. ansåg sig ej kunna intyga, att identitet föreläge.

Den som utpekade "den svenske konsuln" för Maasburg hade varit den i Mallings rapport omnämnde engelsmannen Sir Reginald Barrat. Maasburg tillade i samband härmed en sak, som icke tycks vara omnämnd i Mallings rapport. Han sade sig nämligen bestämt kunna påminna sig, att han i fängelset i slottet Cekles (som är ett mindre slott, underlydande det större slottet Ivanka) hade hört Wallenbergs namn nämnas, ty när han efter sin flykt från Wien i Tyrolen senare fick läsa något om Wallenberg, hade han omedelbart påmint sig att det var detta namn han tidigare hade hört i fängelset. Tyvärr kunde han icke med absolut bestämdhet nu påminna sig vem som nämnt namnet Wallenberg för honom, men det troligaste vore att det just varit engelsmannen Barrat. I övrigt bekräftade Maasburg de uttalanden han gjort till Mallings.

Maasburg verkar förtroendeingivande och är själv övertygad

Avskrift av avskrift.

Wien den 7 juli 1947 till Byråchefen Ragnvald Bagge.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 12 juni angående Maasburgs utsago om Wallenberg ber jag härmed få översända en karta över Bratislava med omgivningar. Orterna Ivánka och Čeklis, den senare platsen belägen 1,5 mil nordost om Bratislava (Maasburg uppger enligt Dagens Nyheter några kilometer nordväst om Bratislava), ha utmärkts med rött. Som synes ligga de båda platserna blott 2,5 km från varandra. Det är väl därför att antaga, att Maasburg vid vårt samtal åsyftat Čeklis - detta synes ju också bekräftas av Stodolas rapport - ehuru Maasburg med mig alltid talade om Ivánka. Såvitt jag erinrar mig berättade Maasburg, att han anlände till förläggningen nattetid och att hans avfärd också skedde brådstörtat, varjämte han väl under själva uppehållet torde haft ringa möjlighet att orientera sig.

Beträffande bristen på överensstämmelse mellan de uppgifter Maasburg lämnade mig vid sammanträffandet i Innsbruck och vilka jag omedelbart nedskrev (t.ex. uppgiften om tidpunkten för Maasburgs vistelse i Čeklis, uppgiften att han talat med Wallenberg) samt vad han sedermera uppgivit för Dagens Nyheters representant, kan jag blott allmänt säga, att Maasburg icke gav intryck av att vara en särskilt exakt herre; detta intryck har förstärkts genom de uppgifter jag sedermera erhållit om honom. Av Excellensens interpellationssvar framgår, att Maasburg åter kommer att höras, och han får väl då försöka fastslå sina uppgifter.

Orten Strasshof, som ju också förekommit i Wallenberg-affären, ligger ungefär 3 mil nordost om Wien på vägen mot Gänserdorf.

Din tillgivne

Jens Malling.

Avskrift av avskrift.

Rom den 22 juli 1947 till Utrikesrådet Grafström.

Förtroligt.

Broder,

I anslutning till mitt brev den 11 innevarande juli angående Raoul Wallenberg ber jag få meddela, att baron von Maasburg, som återvänt till Norditalien, i dag genom en vän i Rom telefonledes underrättat mig om att han lyckats taga rätt på namnet på en person, som befunnit sig i den cell i slottet Cekles, vari Raoul Wallenberg enligt von Maasburgs åsikt ävenledes befunnit sig. Namnet på denna person är Dr. Bessler och hans nuvarande vistelseort skulle vara känd för friherrinnan Duvall i österrikiska inrikesministeriet. Jag utgår ifrån att denna ledtråd kommer att följas.

Din tillgivne

F. Stackelberg.

Avskrift av avskrift.

Stockholm den 7 augusti 1947 till Chargé d'Affaires Mølling, Wien

Broder,

Stackelberg i Rom har erfarit att den i Ditt handbrev den 21 december omtalade Dr. Bessler, som Maasburg refererade till, tros vara känd för en friherrinna Duvall i österrikiska inrikesministeriet. Det vore onekligen av intresse höra i vad mån Bessler kan vitsorda Maasburgs uppgifter om Wallenberg.

/u/ Grafström.

P 2 Ren E
Keb.-akt. och Dr.-luff del Rod luff. Ink. böjan gilt 57.
S. 6.

Kommentarer
till Coen-spåret.

Hu W. 11/5

Detta spår, som förefaller mycket klart beträffande framställningen och som av ambassadör Westman ansetts böra tagas på allvar, har tydligen övergivits, enär man icke lyckats fastslå, att Coen verkligen haft den diplomatiska ställning, som han uppgivit.

Enligt Coen skulle Wallenberg ha suttit i klostret Brygitki nära Lwow. Torde vara ett fängelse i själva Lwow. Coen säger: Han hade haft kontakt med en svensk, vilkens förnamn var Raoul. (Då ambassadör Westman föreslog Wallenberg som efternamn, sade sig Coen känna igen detta). Wallenberg satt i cell 149, där han hölls isolerad, men genom vissa metoder hade Coen kunnat kommunicera med honom och fått veta, att Raoul var svensk, att han tjänstgjort vid beskickningen i Budapest, att han vid tiden för ryssarnas intågande i staden begett sig till bekanta för att skydda dessa mot våldsdåd och att han därvid haft med sig en portfölj, som ryssarna lagt beslag på. Vid undersökning av denna hade det visat sig, att den innehöll smycken och penningar. Ryssarna hade förklarat att Wallenberg försökt undansticka egendom tillhörig antidemokratiska personer. Han hade häktats, slagits och tvingats skriva under ett på ryska avfattat protokoll, om vilket innehåll han svävat i okunnighet. Wallenberg hade berättat att då han arresterats i Budapest, så hade även en schweizisk diplomat arresterats. (Med den schweiziska diplomaten avses tydligen chargé d'Affaires Heller se telegram 15/3 1946 från Bern.)

Coen säger sig icke ha sett Wallenberg. Kontakten hade upprätthållits genom att Coen använt skoremär till att fira ned vissa föremål till Wallenbergs cellfönster.

Såsom av denna redogörelse framgår, har Coen lämnat mycket antagbara uppgifter om fången i cell 149, och man är benägen sätta tro till hans utsaga, närmast på grund av att han icke framställt några som helst anspråk på ersättning eller belöning för sin hjälp t.ex. inresetillstånd till Sverige eller att vår

beskickning skulle på något sätt lägga sig ut för honom. Om Coens uppgifter vore fantasi varför har han då fantiserat. Här bortfaller ju motivet att det skulle vara ryssarna, som ligga bakom, då det rör sig om ryskt område.

Såsom tidigare framhållits synes, man ha tappat intresset för spåret, då Coens uppgifter om sin person icke kunnat verifieras.

En skärskådning av hans uppgifter om sig själv är här befogad.

Han säger: att han varit legationsråd vid polska beskickningen i Prag.

I ett senare samtal: att han innehade rådsbefattning vid polska beskickningen i Prag under 9 månader före tyskarnas ockupation. Hans chef var "nuvarande (tid. 22/7 1947) polske emigrantambassadören Pape". Dessförinnan tjänstgöring i polska utrikesdepartementet och polska kommissariatet i Danzig. Vidare att han vore "fjärran" släkting med Berlin-ministern von Essens änka.

De av departementet bedrivna undersökningarna ha givit vid handen, att ambassadör Papee och i Paris befintliga medlemmar av gamla polska U.D. icke kände igen Coen. Ej heller kunde fru Essen erinra sig någon avlägsen släkting.

Vilken förklaring kan tänkas?

I otaliga fall har undertecknad träffat på särskilt polska flyktingar, som levat och leva under antagna namn. Föreligger manne inte ett sådant fall här? Det framgår av ambassadör

Wästmans brev (9/7 1947), att Coen tryckt på att hans namn skulle hållas hemligt. Om Coen lyckats muta sig ut från Polen hade han helt visst skaffat sig någon falsk handling, och om han kommit in i Frankrike på denna falska handling, så har han säkerligen inte vågat avslöja sitt rätta namn ens för ambassadör Wästman. Att fru Essen inte känt igen hans namn, även om det varit hans rätta, är knappast ägnat att förvåna, då det var ett avlägset släktskap på hans mors sida.

Kan det vara legationsrådet Hoatsky?

Kritik. Uppteckningarna över samtalen med Coen brister i detaljer, både vad gäller Coens kontakt med Wallenberg och hans

egen ställning. Genom att fråga ut Coen om detaljer om fängelset, bevakningen, direktörens namn m.m. hade det varit lätt att bedöma, om Coen verkligen suttit i fängelset i Lwow. Man kunde kanske ha fått fram namn på ryska officerare, så att det inte varit möjligt för ryska regeringen att förneka saken.

Genom närmare frågor om Coens person, kunde hans identitet lätt fastslagits.

Åtgärder: Ambassadör Westman anmodas lämna en så noggrann beskrivning som möjligt angående Coen, så att gamla polska U.D.-män kunna identifiera honom. Uppspåra den polska beskickningspersonalen i Prag, d.v.s. de som tjänstgjorde där 9 månader före tyskarnas ockupation av Tjeckoslovakien hösten 1938, och förelägg dem ambassadör Westmans beskrivning på Coen.

Uppspåra tjänstemännen på polska kommissariatet i Danzig och förelägg dem beskrivningen på Coen.

Kanske vår egen beskickningspersonal i Prag sommaren 1938 kan lösa frågan. Hade vi representanter i Danzig så kanske de hade kontakter med Coen - fastän under annat namn - och kunna identifiera honom.

Har svenske ambassadören i Paris någon uppgift om Coens vidare öde?

X | Kan någon person i exempelvis Polen eller Tjeckoslovakien vidtalas att skriva ett brev till professor Ryniewicz, Aleje Jadwiga 3 i Lwow och möjligen därifrån få några uppgifter om Coen och Wallenberg. Det är icke förenat med så stora svårigheter att skriva brev från någon av satellitstaterna till Ryssland som från ett västligt land.

Efterforskningar bör göras hos den polska emigrantorganisationen i London för utrönande av Coens nuvarande vistelseort, så att han må kunna höras ytterligare.

Den schweiziske diplomaten ~~heller~~ höras på nytt och man trycker särskilt på när och var han arresterades, vilka fängelser eller arrestlokaler, han hölls fången i m.m.

4/ Danielson svarar vid fråga 17 om Coen för V. G. V.
för uppgifter och att man på handbrevet till
Westman 11/ för svarar. Den godkända delen vid
föredragning 16/5.
S.E.

Med hänsyn till att holländskan Anita Boom hört medlemmen av den ryska kontrollbyrån, Karpucin, säga, att Wallenberg bortförts från Budapest tillsammans med den schweiziske diplomaten Harald Feller, är det av vikt, att Feller höres noggrant om tiden för arresteringen, på vilka platser, Feller hållits arresterad, tiderna för vistelsen på de olika platserna, namn på så många medfångar och på ryska officerare m.m., som han kan komma ihåg.

Stockholm den 27 mars 1951.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

Avskrift.

*Fr. kommissarie Danielson
i början av april 1951 övertän-
nad sammanfattning av handlingar
i spåret för Sandell.
Kah-petr. o. Dr. heft del.
S.E.*

P2 L2

*Se Danielson
Kommentar)
S.E.*

Enligt vad Ny Tid den 23/10 1947 erfarit kan man inom den närmaste tiden vänta undersökningar för en närmare prövning av ett nytt intressant uppslag till klargjägande av mysteriet Raoul Wallenberg. Det är genom Ny Tid som uppslaget framförts och det grundar sig på ett par i vissa avseenden märkliga uppgifter som kommit till tidningens kännedom och vilka - därest de visar sig korrekta - skulle innebära att man fått upp ett nytt färskt spår av den försvunne svensken.

Uppgifterna härrör från en kvinnlig svensk medborgare, bördig från ett grannland till Sverige, och hon har sökt kontakt med tidningen för att lämna meddelanden, som hon tror kan vara till nytta vid spaningarna efter Raoul Wallenberg. Under sitt senaste besök hos släktingar i sitt hemland för några månader sedan hade hon på en resa kommit att åhöra ett samtal mellan två kvinnor. Det rörde sig om en nyss från Ryssland ^hkomkommen fånge, och det framgick att denne fånge var bror till en av kvinnorna.

Under samtalets gång återgav systemen rätt utförligt broderns skildring från fångenskapen och fängelset, som hade betecknats som "ett stort svart hål". I fortsättningen hade kvinnan vidare sagt att hennes bror i Ryssland varit kamrat med en svensk, som hette Wallenberg. Kvinnan hade också sagt att svensken "var en mycket trevlig man".

Avskrift.

Stockholm den 24 oktober 1947.

Till Redaktionen av Ny Tid, Göteborg.

I Eder artikel den 23 oktober under rubriken "Hemvändande fånge träffar Wallenberg" omnämnes en utsaga av en kvinnlig svensk medborgare, som i ett grannland hört talas om Raoul Wallenberg. Utrikesdepartementet skulle gärna vilja sätta sig i förbindelse med kvinnan ifråga och jag vore för den skull tacksam genom Eder förmedling få erfara hennes namn och adress.

/u/ Sven Grafström

Avskrift.

Göteborg den 26 oktober 1947.

Chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning,
Stockholm.

Herr Utrikesråd.

Med anledning av utrikesdepartementets brev rörande artikeln i Ny Tid under rubriken "Hemvändade fånge träffar Wallenberg" har jag i dag per telefon varit i förbindelse med tidningens sagesman, en dam i 55-årsåldern av finsk härkomst, men sedan länge gift i Sverige och bosatt i Göteborg. Hon uttalade därvid sin redobogenhet att till vederbörande organ och institutioner i Sverige lämna alla uppgifter om sina åakttagelser, men önskade ännu ett personligt sammanträffande med mig innan hon definitivt gav sin tillåtelse att hennes ~~namn~~ lämnades till UD. Ett sådant sammanträffande kommer också att ske en av de närmaste dagarna. Mitt intryck är att damens tvekan härrör ur en föreställning att obehag i någon form kunde följa för hennes anhöriga i Finland därest hennes namn blev känt. Jag har emellertid redan nu försäkrat henne att svenska myndigheter som eventuellt tar upp hennes uppslag icke kommer att röja hennes namn.

Jag anser mig under alla förhållanden oförhindrad meddela, att den i artikeln nämnda resan företogs i slutet av juni månad, möjligen i början av juli, med fartyget Teisko mellan Teisko och Tammerfors på sjön Näsijärvi.

Högakt~~nings~~fullt

Harald Janson

Avskrift.

Stockholm den 10 november 1947.

Till Herr Redaktionssekreteraren Harald Janson, Göteborg.

I anledning av Edert kortbrev den 26 oktober rörande ett spår efter Raoul Wallenberg vill jag blott härmed bekräfta att damen ifråga givetvis kan vara förvissad om den mest fullständiga diskretion från utrikesdepartementets sida. Det finnes ingen som helst risk för obehag varken för henne själv eller för hennes anhöriga i Finland.

/u/ Grafström

Avskrift.

Göteborg den 12 november 1947.

Chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning,
Stockholm.

Herr Utrikesråd.

I anslutning till mitt brev av den 26 oktober rörande ett uppslag i Raoul Wallenberg-affären och till svar på UD:s brev av den 10 november önskar jag meddela följande:

Vid förnyad hänvändelse till Ny Tids sagesman, en dam av finsk härkomst, numera bosatt i Göteborg - hennes namn är fru Sandell - yppade hon alltjämt tveksamhet till förslaget att delge UD hennes namn. Jag föreslog henne då ett personligt sammanträffande med en av medlemmarna i Wallenbergkommitten, författarinnan Mia Leche-Löfgren, Göteborg, mot vilket fru Sandell inte hade något att invända. Genom min förmedling ordnades också för några dagar sedan ett sådant sammanträffande. Enligt vad jag senare erfarit av fru Leche-Löfgren erhöi hon vid tillfället alla upplysningar av fru Sandell. Dessa upplysningar har fru Leche-Löfgren vidarebefordrat till fru Maj von Dardel.

Högaktningfullt

Harald Janson

Original bifogat handskriv
Dahlgren. Avskrift. - Danielsson 4/4.

Kod Loff.

Inkom från
spil 51.
Danielsson från
26/4 ej
Fint von
Maasburg har
hanta på
Barrat
Danielsson
5/4

K. Ahlström. 5. Dahlgren
heff. 2. 5.8.

Kommentarer
till von Maasburg-spåret.

Detta spår kom via Vladimir Semitjov och ungerske legations-tjänstemannen André Gellert och grundar sig på direkt utsaga av ungerske medborgaren, den cirka 30 år gamle baronen Nikolaus von Maasburg, vilken uppger, vid samtal den 14 december 1946, att han häktades av ryssarna den 22/4 1945 och fördes den 4/5 1945 till slottet Ivanka ej långt från Bratislava - namnet på slottet ändrar han sedermera vid samtal med Stackelberg i Rom till Ceklis, som skall vara ett under egendomen Ivanka beläget mindre slott 25 kilometerfrån Ivanka. I slottet Ceklis (Ivanka) är von Maasburg arresterad från den 4/5 1945 till den 4/6 samma år. Alltså har von Maasburg vistats på Ceklis (Ivanka) 4 veckor. Själv satt von Maasburg i ett rum tillsammans med omkring 12 personer, bland vilka han nämner brittiske medborgaren Sir Reginald Barrat, en flyg-officer, vilkens maka, lady Barrat vid tiden för förhöret - december 1946 - var bosatt: West-street, Lancaster.

von Maasburg nämner en polack vid namn von Dombrowsky, gift med en grevinna Bethlen (den ungerska släkten?)

En tredje person, som von Maasburg nämner är Dr. Wilhelm Pitt Bässler, vilkens föräldrar då bodde Gartenstrasse 17, Freudenstadt, Württemberg, franska zonen. Själv befann sig Bässler vid tiden ifråga i Lager 76, Haus I/42, Hohensperg bei Ludwigsburg, i närheten av Stuttgart.

En överstelöjtnant Kurmanovič, född den 26/2 1876, som i Dagens Nyheters artikel kallas general Kuramanovitz - gammal ukrainsk general namngives också av von Maasburg. Sektionschefen Krechler - Leiter der Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit im Bundesministerium für Inneres har den 17/2 1947 uppgivit att han eller hans folk varit i förbindelse med Kurmanovič' maka, som då förklarat, att hennes man alltjämt saknades.

I Dagens Nyheters artikel nämnes vidare en ungersk baron Acyl, vilken i krigets slutskede förhandlade i Moskva om Ungerns kapitulation.

Till sist må nämnas, att von Maasburg utpekade en gammal slovakisk bonde, som hade hand om slottet Ivankas (Ceklis) badstuga beträffande eldning och vattentillförsel. Namnet visste von Maasburg ej men mannen skulle ha grå mustascher och vara en äldre man och hans bostad en stuga utpekades på en skiss.

Vad är det som tyder på, att det var Wallenberg, som var fängslad i Ivanka (Ceklis?)?

1) von Maasburg säger. Bevakningen i Ivanka var synnerligen sträng men viss kommunikation mellan de internerade förekom likväl. Varje vecka fingo fångarna i samma rum bada gemensamt i förläggningens badstuga. När internerna i ett rum återvände från badet, voro internerna i ett annat rum färdiga för avmarsch. Vid dessa förflyttningar hade von Maasburg bland fångarna från ett annat rum sett en lång mager man, som skulle vara "den svenske konsuln". Vid tillfället för detta samtal visade Malling upp ett tidningsfotografi ur Dagens Nyheter för den 28/11 1946. von Maasburg trodde sig känna igen den "svensk" han sett i Ivanka, men ansåg sig ej med bestämdhet kunna betyga, att identitet förelåg.

I troligen juli 1947 visar Stackelberg i Rom ett fotografi och en teckning, som publicerats i Obs. von Maasburg ansåg sig ej kunna intyga, att identitet föreläge. von Maasburg uppger vid detta tillfälle, att den som utpekats Wallenberg hade varit Sir Reginald Barrat. Vidare hade von Massburg uppgivit, att han bestämt kunde påminna sig, att han i fängelset i slottet Ceklis (Ivanka) hört Wallenbergs namn. Det var möjligt, att det var Barrat, som nämnt namnet.

Den av von Maasburg omnämnde bonden har möjligen anträffats av en konsul Stodola på svenska konsulatet i Bratislava. Stodola har hört den på slottet Ceklis anställde Karol Putera, som skötte vattenreservoaren. Han kunde endast intyga - den 29/1 1947 - att det på slottet i maj-juni 1945 fanns civilpersoner under militärbevakning, men något annat kunde han ej uppgiva utan hänvisa- de till en Frantisek Cvegel, vilken enligt konsul Stodola var en mångårig anställd på slottet. Cvegel säger, att han såg de civilpersoner, som under maj-juni 1945 voro på slottet, men han visste inte, om det befann sig utlänningar bland dem. En del buro "stadskläder". "Als er das Lichtbild sah, erklärte er sogleich ohne vielem Prüfen und Erwägen, dass er den Betreffenden damals dort gesehen habe. Auf die Frage, wie er das mit Sicherheit angeben könne, erklärte er es in dem Sinne, der Betreffende sei ihm damals aufgefallen. Im Juli 1945 seien alle angeblich nach Wien gegangen."

Så långt uppgifterna, som tyda på att det var Wallenberg, som satt fången i Ceklis.

von Massburg berättar vidare, att från det rum, där svensken

bodde, hade till von Maasburgs rum förflyttats en rödhårig ungersk gendarm, som skjutit ned en rysk soldat. Gendarmen överlämnades sedan till de ungerska myndigheterna och processen mot honom väckte ett visst uppseende.

Om den av von Maasburg nämnde von Dombrowsky - gift med grevinnan Behlen - säger von Maasburg blott, att han fanns bland fångarna i Ivanka men ej om han satt i samma rum som Wallenberg eller von Maasburg. Reginald Barret fanns dock i samma rum som von Maasburg. Måhända har han talat med den rödhårige gendarmen och fått detaljer om Wallenberg.

Kritik över de företagna åtgärderna.

- 1) von Maasburg borde ha tillfrågats om svenskens utseende samt vidare på vilken plats han och de andra internerna gripits. Fanns andra fångar på slottet när von Maasburg kom dit. Visste inte von Maasburg hur länge Ceklis använts som fängelse. Var bevakningen rysk militär. Kunde han i så fall inte namngiva någon av de ryska officerarna.
- 2) Varför har inte Reginald Barrat hörts? Han torde kunna ge åtskilliga värdefulla upplysningar, då det ju är han, som utpekat Wallenberg.
- 3) Varför har Bässler inte hörts? Han har ju suttit i samma rum som Wallenberg, enligt vad von Maasburg trodde.
- 4) Det framgår inte om Wallenbergs foto uppvisats tillsammans med andra fotos och det synes endast ha varit tidningsreproduktioner som visats.

Åtgärder: 1) von Massburg höres på nytt.

- 2) Reginald Barrat uppspåras och höres.
- 3) Wilhelm Pitt Bässler uppspåras och höres.
- 4) Stodola, som torde vara i Stockholm, ombedes göra en skiss över slotten Ceklis och Ivanka samt beskrivning över omgivningarna i gärligaste mån.
- 5) Kan generalen (överstelöjtnanten) Kurmanovič spåras, bör han höras.
- 6) Likaså baronen Acyl.
- 7) von Dombrowsky - gift med Bethlen - uppspåras om möjligt och höres.

Engfeldt/Rtz
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

(Röd lapp) 1

STOCKHOLM		19
Stockholm den 2 april 1951.		
N:o 139	1 bil.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Bästa Fru von Dardel,

Ungraren Johann von Kóródy-Katona, vilken som bekant i en artikel i den schweiziska tidningen "Schweizer illustrierte Zeitung" (återgiven i Aftonbladet den 16 mars 1951) uppgivit, att Raoul Wallenberg skulle befinna sig i rysk fångenskap cirka 100 km. från Moskva, och som med anledning av sin artikel synes ha erhållit ett brev från Eder, daterat den 18 dennes, har till svenska beskickningen i Bern insänt ett svarsbrev med anhängan, att beskickningen, efter att ha tagit del av brevet, måtte vidarebefordra det till Eder. Jag har sålunda äran närslutet översända detsamma jämte i brevet omnämnd bilaga. Katona preciserar de tidigare uppgifterna något, i det att han nämner, att det skulle ha varit år 1946 eller möjligen redan i slutet av år 1945 som Raoul anlänt till Moskva-trakten.

Då hans uppgifter bygga på upplysningar från en annan person, som fortfarande torde befinna sig i fängelse i Ungern och framställningen synes rätt oklar - möjligen delvis beroende på språksvårigheter - bör man kanske icke knyta alltför stora förhoppningar till Katonas berättelse. Utrikesdepartementet har emellertid för avsikt att anmoda en representant för svenska beskickningen i Bern att taga kontakt med Katona för att erhålla kompletterande upplysningar. Därigenom skulle det eventuellt bli möjligt att bättre bedöma värdet av de lämnade uppgifterna. Jag skall givetvis återkomma, så snart rapport i ärendet ingått från beskickningen i Bern.

Fru Maj von Dardel,
Sveavägen 88,
Stockholm.

u/ Sven Dahlman

3/4 *RD*

Avskrift.

Am 22 März 1951.

Luzern Mozart-str. 9

Gnädige Frau Maj von Dardel.

Ich danke Ihnen das Brief von 18 März. Ich wollte mit mein Brief nur nützen. Und weil die Familieadresse wusste ich nicht, darum habe ich mein Brief zum Redaktion (Zürich) geschickt. Von Redaktion habe ich die beiliegendes Brief bekommen, also ich war mit H. Loewe nicht im Verbindung.

Ich bin nicht Augenzeuger, ich habe so gehört, dass er wegen Intervenierung für ehem. Ministerpräsident Graf Stefan Bethlen und für andere Ungarn verhaftet wurde. Das wäre später, wan der Graf Bethlen schon in Internierungslager "Kiskörös" (Ungarn) war. Ich schreibe hier nur das, was ich gehört habe.

Persöhnliche Erfahrungen:

1., Die Aktivität H. Raoul Wallenberg wegen die verfolgte Juden. Wir waren zusammen in einen Versammlungen. Dass habe ich für die Zeitung geschrieben.

2., Im Jahre 1947, in Monate April - Mai - Juni war ich im "Gyűjtő fogház" (Budapest) (Sammelgefängnis). Dort war ich zusammen mit meiner Freund, der ehemal. ungar. Minister Béla Lukács in einen Abteilung. Beim morgentliche Spazierung (jeden Tag 15-20 Minute) konnte ich mit H. Lukács sehr vorsichtig zu sprechen. Dann hatte er mir erzählt, das er war früher von Russen nach Russland versleppt (also im jahre 1946). Dann war er von Moskau 100 kilometer (circa), und dort war auch der graf von Stefan Bethlen und viele höhere ungarische Offizieren. Dann hatte so mier den H. Legationssekretär Wallenberg erwähnt, dass er auch dort ist. Der Minister Béla Lukács wurde von Volksgericht im 1946 auf 8 Jahre verurteilt. Das hat der Volksgericht in Budapest gemacht und früher haben die Russen den H. Lukács von Russland zurückgebracht. Dass der H. Minister Lukács jetzt in welchen Kerker ist - weiss ich nicht.

Also ich sage nicht, dass aber Herr Legationssekretär Wallenberg jetzt auch neben Moskau ist, ich kann nur das sagen, das er im 1946, vielleicht schon am Ende 1945 war neben Moskau wo der graf Bethlen auch war.

Ich bin von 5. März in Kantonspital Luzern. Wurde am 6. März operiert. Doch habe ich am 7. März geschrieben. Ein Journalist von Schweizer Illustrierte H. Ackerman hat mich in Spital aufgerufen und wollte Daten wissen. Ich habe aber dass gesagt, dass die Familie will das nicht; das ist gefährlich, Mir ist Leid, dass ich vielleicht Unannehmlichkeiten gebracht habe. Aber Unschuldig. Ich bin noch in

Spital. Ich bin bereit zu helfen.

Sie, Gnädige Frau haben Recht, was Sie von meine Titel.

"Oberstuhlrichter" geschrieben haben. In diesen bin ich auch
unschuldig. Bitte ich Entschuldigung auch für meine schlechte deutsche
Sprache. - Und wünsche Ihnen alles gutes.

Verbleibe ich mit hochachtungsvolle Handkuss.

Johann von Kóródy-Katona

ehem. ungar. Nationalrat

Adresse: Luzern, Mozart-str. 9.

Beilage:

Brief der Schw. Illustrierte.

Ich war 8 Monate lang eingekerkert.

Avskrift.

SCHWEIZER ILLUSTRIRTE ZEITUNG

Herrn

Johann von Korody-Katona

Mozartstrasse 9

L u z e r n .

MEI/B/SIZ

Zürich, den 13. März 1951.

Sehr geehrter Herr von Korody,

Wir bestätigen Ihnen den Empfang Ihrer geschätzten Zuschrift vom 7. März und teilen Ihnen höflich mit, dass wir dieselbe heute mit gleicher Post an unseren Mitarbeiter in Schweden weiterleiten, der für uns den Raoul Wallenberg-Artikel geschrieben hat.

Indem wir Ihnen für Ihre liebenswürdigen Mitteilungen bestens danken möchten, begrüßen wir Sie, sehr geehrter Herr von Korody, mit dem Ausdruck

unserer besonderen Hochschätzung

REDATION

SCHWEIZER ILLUSTRIRTE ZEITUNG

Dr. W. Meier

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

(red lapp) 4-

STOCKHOLM		19
Stockholm den 2 april 1951.		
Strängt förtroligt.		BIL
140 INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 28 dennes rörande Kóródy-Katonas brev om Raoul Wallenberg får jag säga, att det nog förefaller oss önskvärt, att Bergström genom personligt besök hos Katona så noggrant som möjligt söker utröna vad mannen till äventyrs vet. Det skulle naturligtvis vara särskilt värdefullt, om preciseringar kunde erhållas beträffande tider och adresser, vilket säkerligen skulle i hög grad underlätta bedömningen av sannolikhetsvärdet i Katonas berättelse. Dessutom vore det tacknämligt om Du kunde införskaffa upplysningar rörande Katonas person. Jag vill i detta sammanhang strängt förtroligt framhålla, att Wallenbergskommittén, enligt vad vi under hand erfarit, icke synes ha någon större tilltro vare sig till mannen själv eller till hans berättelse.

u/ Sven Dahlman

Envoyén S ö d e r b l o m ,
B e r n .

3/4
Kurir



TELEGRAFVERKET

TELEGRAM

via Sverige radio

Salzburg os 87 12 ord 3/4 1951 kl 11.46

Herr Stig Engfeldt
Sticklingevägen 13
Lidingö villastad

Reg. 4

Wohne zum hirschen Salzburg

Dan Danielsson

AA
4.4

AVD.	GR.	MAL.

Telegram i blankettchiffer från
Wien

Avsant den 4 / 4 19 51kl. 1300

Ankom den 4 / 4 19 51kl. 1700

Utskrivet i exemplar.

Detta är originalet.

Utan nummer.

Strängt förtroligt för Dahlman person-
ligen från Danielsson. I Salzburg ingen offi-
ciell flyktingkommitté för Vws landsmän. Un-
dersökningen fortsättes från Wien för att
om möjligt finna pålitlig kontaktman i Salz-
burg.

Kurt Kalhorn.

Coll: *an*

74: Följande ex: 1 ex Sjöbom

1 " Kab. skur.

1 " Pol. chef

1 " avr. från Hodosi till Danielsson

1 " de la

(Engeström, Lundberg, Eisenhart von Rothe, baron Butler Ziegenberg, greve Somsich, Kirchner, Furer, Czernak).

Brev Lauer 5.7.46
" Infeld 1.7.46
" UD 8.7.46
Tel. UD 13.7.46
" Bukarest 15.7.46
" UD 16.7.46
Brev UD 17.7.46
Tel. Bern 17.7.46
P.M. UD 19.7.46
Brev Grafström 22.7.46
Tel. Bukarest 1.8.46
Brev UD 3.8.46
Tel. UD 12.8.46
Tel. Budapest 18.9.46
Tel. UD 20.9.46
Tel. Wien 26.9.46
Rapport Budapest 16.9.46
Tel. UD 1.10.46
Tel. Budapest 2.10.46
Brev Walling 26.9.46
Tel. UD 4.10.46
Tel. UD 4.10.46
Brev UD 28.11.46
Tel. Budapest 30.11.46
Tel. UD 2.12.46
Brev Grafström 14.12.46
Rapport Budapest 16.12.46
Tel. Wien 18.12.46
Brev Grafström 20.12.46
Brev Huseberg 29.1.47
Brev Huseberg 29.3.47
Brev Grafström 12.4.47
Brev Wien 21.6.47
Brev UD 23.6.47
Klipp Dagens Nyheter 23.8.47 (pressdossieren)
Klipp Stockholms-Tidningen 24.8.47 (pressdossieren)
Klipp " " 24.8.47
Brev von Dardel 25.8.47 + klipp
Brev Grafström 26.8.47

5.7.46 underrättades UD av en dr. Lauer om att denne från Carlo Infeld, delegat för Internationella Röda Korset i Budapest, erhållit följande 1.7.46 daterade brev:

"Am 16. März 1946 traf ich Hodosi Kovacz Geza, Grensoberleutnant in Grosvar. Er gab an mit Bankier Engeström und einem Herrn Wallenberg in einer Ortschaft mit Namen Winterstoll in der Tschechoslovakei gemeinsam in russischer Haft gesessen zu haben.

Kovacs Hodosi wurde am 11. Januar 1945 von der 43. russischen Division gefangen genommen und zwar in Buda Münde utca. Herr Engeström sei gegenwärtig zurück in Schweden, er sei freigelassen worden, Wallenberg jedoch wurde mit obiger Division abtransportiert. Die russische Division 43 sei gegenwärtig in Focsani Bessarabien stationiert."

17.7.46 meddelade beskickningen i Bern, att den kontaktat bankiren Engeström. Denne uppgav, att han under tiden februari - juni 1945 jante Hodosi och andra av ryssarna fängslade personer vistats på ett flertal platser, möjligen även Winterstoll, men under denna tid varken sett W-g eller hört honom omtalas. Sista gången han träffat W-g hade varit strax före julen 1944.

19.7.46 upplyste en person vid namn Henfred Lundberg, att han i augusti 1945 hållits fängslad i Focsani-lägrät, men att han aldrig hört talas om W-g och ej heller hört att det skulle ha funnits någon svensk i lägrät.

1.8.46 meddelade beskickningen i Bukarest, att de ryska militärmyndigheterna i Rumänien förklarat sig icke kunna fastställa om W-g varit i Focsanilägrät.

16.9.46 inrapporterade beskickningen i Budapest, att den varit i direkt förbindelse med Hodosi, som därvid yttrat följande:

"Hodosi, som länge vistats i Sydamerika och Ostindien, hade år 1938 anställts som detektiv vid ungerska polisen med tjänstgöring vid byrån för kontroll av utlämningar. I denna sin egenskap hade han sommaren 1944 sammantruffat med W-g och av denne sedermera anförtrotts vissa uppdrag, bl.a. hade han fungerat som förbindelse mellan W-g och olika ungerska myndigheter. Den 25 februari 1945 hade Hodosi arresterats av den ryska polisen i Budapest på grund av innehav av främmande valuta (förmodligen även med anledning av sin tidigare verksamhet vid polisen) och därefter under tre månader hållits i fängsligt förvar hos ett NKVD-förband, av Hodosi kallat "46:e NKVD-kommandot", som följt efter fronttrupperna allteftersom de framryckt och till följd härav ofta bytt kvarter. Han kunde icke till någon på några officerare eller kunde ge andra uppgifter till ledning för förbandets identifiering. Från den 25 mars (NKVD-förbandet hade då legat i Sanhida 80 km från Budapest) hade även W-g varit fänge i samma lokal som Hodosi. De hade tillsammans hållits i fängsligt förvar och delat cell till dess Hodosi frigetts. Den 30 mars hade kvartoret flyttats till Nagy-Ignád, den 2 april till Győr, den 5 april till Magyaróvár, den 10 april till Bruck, därefter till Bratislava, Strasshofe samt slutligen till Deutsch-Winterstoll i Tjeckoslovakien, dit förbandet anlät den 7 maj. Några veckor senare den 27 maj, hade Hodosi fått lämna fängelset och sedan dess icke sett W-g.

W-g hade omtalat för Hodosi, att han arresterats på en gata i Budapest av ryska NKVD-poliser (tidpunkten därfor kunde Hodosi ej erinra sig) och sedan dess hållits i fängsligt förvar hos ryssarna. Han hade anklagats för att ha varit ledare för en verksamhet, som understött tyska och nationalsocialistiska element i Ungern samt bedrivit spioneriverksamhet. W-g hade varit klädd i en grå-

aktig orredig sportkostym och låga bruna sportklänningar med spännen. Hodosi uppgav vidare, att W-g sagt sig vara frimurare. När Hodosi sista gången sett W-g, hade denne varit mycket avmagerad men vid gott mod trots anbrändena under fängelsevistelsen.

På fråga, huruvida andra medfångar sammanträffat med W-g, sade sig Hodosi endast känna namnet på en, nämligen Österrikaren Georg Eisenharth von Rothe, som i slutet av april någon dag varit inhytt i samma cell som W-g och Hodosi i Strasshofe. Von Rothe hade varit ingenjör vid Floridsdorfs lokomotivfabrik och bodde i Himmelfortgasse 14, Wien I. (Här har beskickningen direkt tillskrivit t.f. chargé d'affaires Halling i Wien). De övriga medfångarna hade varit tre Vlassov-officerare, vars namn Hodosi ej kunde erinra sig och som troligen ej längre vore i livet.

Vid återkomsten till Budapest i början av juni 1945 hade Hodosi i enlighet med instruktioner av W-g velat uppsöka svenska beskickningen, men då någon sådan inte existerat vid denna tid, hade han ontalat sina upplevelser bl.a. för journalisten Szatmari (korrespondent till Svenska Dagbladet och Basler Nachrichten samt ordförande i utlandskorrespondenternas förening härstädes). Kort därefter hade Hodosi förflyttats till sin nuvarande post vid gränspolisens i Grossvár, en by vid gränsen till Tjeckoslovakien.

De i Hodosis berättelse förekommande tide- och ortsuppgifterna återfinnas i de flickdagboksanteckningar, som Hodosi nedskrev kort efter fängelsevistelsen. W-g:s namn förekommer dock inte där. Med bestämdhet hävdar Hodosi, att det inte föreligger något tvivel om att medfångan varit identisk med W-g, som Hodosi säger sig ha känt väl. Rörande Hodosis trovärdighet finnes emellertid anledning att ställa sig skeptisk. Han gör icke intryck av att vara ett vare sig omdömesgillt eller vederhäftigt vittne. För att bestyrka sina uppgifter om samarbetet med W-g har Hodosi refererat till några av dennes medhjälpare, vilka emellertid sakna kännedom om Hodosis förbindelser med W-g. Det är dock troligt, att han åtminstone sett W-g och kände denne till utseendet. Dr. Sándor Brody (vicepresident i köpmannaförbundet), som känner Hodosi från dennes verksamhet såsom detektiv vid det läger, där Brody var internerad 1944, förklarar, att Hodosi i tjänsten uppförde sig väl mot de internerade - "er war anständig und wohlgesinnt" - men karakteriserar honom i övrigt som en fega politisk person, som vore i stånd att duka upp de mest fantastiska påståenden. Varken Brody eller någon annan tillfrågad har hört Hodosi omnämna sitt samarbete med W-g. Hodosi uppgift att han i juni 1945 borträttat sina upplevelser för Szatmari är enligt denne fullständigt gripna ur luften. Hodosi hade överhuvudtaget aldrig ens hört W-g:s namn för Szatmari. Som journalist hade Szatmari självfallet icke försummat något tillfälle att söka skapa klarhet rörande W-g:s försvinnande. Szatmari betecknade Hodosi som lögnaktig och otillförlitlig - "ein ganz übler Mensch" - vare utsaga om samarbetet med W-g icke förtjänade tilltro.

I avvaktan på möjlighet att konfrontera Hodosi med W-g:s medhjälpare söker beskickningen kontrollera riktigheten av Hodosis uppgifter och inhämta upplysningar för bedömande av hans trovärdighet.

26.9.46 upplyste beskickningen i Wien, som ammodats kontakta Rothe, att denne i mars 46 avrest till München. Hans nuvarande adress vore okänd i Wien.

Statsministerens interpellationsvar 27.11.46, såvitt angår

ifrågevarande spår, återfinnes å sid. 15 nr 58 i Andra Kamrars protokoll. Enligt svaret skulle Hodosi ha uppgett att W-g transporterats till Focsoni. Detta har Hodosi icke sagt (se Infelds brev 1.7.46 och beskickningens i Budapest rapport 16.9.46). Ej heller Engeströms utsagor ha i svaret riktigt återgivits. Mot dessa felaktigheter har W-g:s fardlj reagerat (se klipp ur Stockholms-Tidningen 24.8.47, bilagt pressdossieren).

Dokumentation efter 27.11.46.

29.3.47 inberättade major Husberg i Baden-Baden att han lyckats få kontakt med von Eisenhart-Rothe och därvid inhämtat följande:

"Eisenhart hade från den 25/4 till den 12/5 1945 setat i samma "Schweinestall" i Strasshof som Hodosi. Under denna tid fanns icke någon med namnet W-g och icke heller någon svensk medfånge i samma cell. Eisenhart anser med bestämdhet att han i så fall skulle ha erinrat sig detta. Even om W-g endast en mycket kort tid vistats i cellen. Detta emedan en av Eisenharts bästa vänner just heter W-g. Därigenom kan anses bevisat, att Hodosis uppgift måste vara felaktig att W-g skulle befunnit sig såsom fånge i samma lokal som Hodosi under hela den tid intill dess Hodosi frigivits. Möjligen kan däremot W-g ha varit Hodosis medfånge till omkring den 25/4 45 (före det Eisenhart togs i förvar i samma cell som Hodosi). Enligt vad Eisenhart uppger, gick nämligen i Strasshof-läger ett rykte samma dag, som han kom dit (25/4-45) att ett stort antal prominenta medfångar skulle ha blivit överförda till ett annat läger. Bland dessa skulle för övrigt befunnit sig en kusin till Eisenhart, Baron Hans Butler-Ziegenberg, vars moder lär bo kvar i 4. Bezirk i Wien. Hennes adress kan återfinnas i telefonkatalogen. Denne Butler befinner sig nu, enligt vad man på grund av vaga underrättelser tror sig veta, vid god hälsa i Moskva.

Hodosi hade visat Eisenhart en med fotografi försedd legitimation, utställd år 1938 av den ungerska kriminalpolisen. Eisenhart bekräftar vidare, att Hodosi varit arresterad sedan februari 1945. Icke heller Eisenhart kan erinra sig namnet på någon av officerarna i IKDV-förbandet. Han vittnesordar att detta kommando i slutet av maj eller början av juni förflyttades till Tjeckoslovakien (Prag?).

Eisenhart uppger, att han bl.a. hade två medfångar i Strasshof, en ungersk Greve X (namnet hade han glömt) och en speditör Kirchner, som nu bor i Wien, 1. Bezirk, Spiegelgasse 5. Eisenhart anser, att om W-g befunnit sig i Strasshof, måste Greve X, som varit attaché vid ungerska utrikesdepartementet, haft kännedom därom, i all synnerhet som han ju då troligen också befunnit sig i samma cell som W-g.

Enligt Eisenharts bestämda uppfattning bör ovannämnda Kirchner kunna ange namnet på Greve X. - En annan medfånge på Strasshof, som kan ha kunnat W-g, är en viss Bruno Czernak, 1. Bezirk, Wien, boende i närheten av Remgasse (möjligen Hohenstauffergasse 6).

Eisenhart gjorde på mig intryck att vara fullt tillförlitlig och lämnade beredvilligt alla begärda upplysningar. Han är beredd att i fortsättningen komplettera dem i den mån det är honom möjligt. Hans uppfattning var att Hodosi pratade mycket och icke vore mycket

att förlita sig på. På min fråga förklarade han emellertid, att han icke trodde, att Hodosi med avsikt kunde misstänkas lämna felaktiga uppgifter i stort. Eisenharts nuvarande adress är: Durlach, Weinbergstrasse 7, tel. 674 (Metager), kontor 4782."

12.4.47 skände Grafström i UD Esbergas ovannämnda rapport till Halling i Wien och tillade därvid: "Att Rothe icke skulle ha något att berätta om W-g, var ju väntat efter de tidigare uppgifter vi fått om Hodosis tillförlitlighet, men för säkerhets skull bör du nog söka komma i förbindelse med de två herrarnas i brevet angivna medfångar."

21.6.47 avlät Halling till Grafström följande brev:

"Åberopande Ditt handbrev den 12 april 1947 i angelägenheten W-g, vilket hit inkom den 3 maj, ber jag härmed få meddela, att jag den 24 maj lyckades få ett samtal med speditör Kirchner, vilken just försatta på fri fot (han har varit medlem av nationalsocialistiska partiet). Kirchner var enligt egen uppgift i Strasshof från den 15 april - 17 maj 1945. (Senare har jag funnit, att han torde ha misstagit sig med hänsyn till det sistnämnda datum). Han kunde icke erinra sig något, som tydde på att W-g varit i Strasshof. Den ungerske attachén, vars namn Eisenhart ej kunde erinra sig, vore enligt Kirchner greve Leodislav Somolich. På min fråga, om Kirchner kände till Bruno Czernak, bekräftade Kirchner, att denne vore honom bekant. Han varnade emellertid bestämt från att ta kontakt med Czernak; denne hade ett synnerligen dunkelt politiskt förflutet och man kunde befara, att han skulle lämna vilseledande uppgifter och visa utpressartendenser. Utan särskilda instruktioner från Departementet finner jag därför ej rådligt att ta kontakt med Czernak. - Den ryske lägerkommendanten i Strasshof, hette enligt Kirchner Kapten Petrow.

Kirchner rekommenderade mig vid samtal den 27 maj att uppsöka advokaten dr. Walter Furer i Wien. Jag lyckades få ett sammanträffande med honom den 19 dennes. Därvid erfor jag, att han på Ytterbergs tid som jurist biträtt generalkonsulatet. På mig gjorde han ett förtroendegivande intryck.

Furer hemnade i Strasshof till följd av en angivelse, som egentligen avsåg en känd nazistpamp och advokat med samma namn (dock stavat Furer). Under tiden den 23 april - 9 maj vistades Furer i Strasshof. Fångarna sökte gärna kontakt med honom för att han i sin egenskap av advokat skulle råda dem, hur de borde lägga sitt försvar. Han hade emellertid aldrig hört något om W-g eller om någon svensk i lägret Strasshof. Enligt Furer upplöstes Strasshof den 9 maj, och den 12 maj övertogs lägret av civila. (Med anledning av denna uppgift ifrågasätter jag riktigheten av Kirchners uppgift om när han lämnade Strasshof.)

De flesta fångarna överfördes till Waldenschlag söder om Badweiss (på vägen Badweiss-Läng). Där hade Furer också sammanträffat med greve Somolich (Kirchners Somolich). Denne, som var attachérad till ungerska beskickningen i Agram, hade vid ryssarnas intåg i Wien tillfälligt befunnit sig här och stått i kontakt med ungerska beskickningen. Han häktades under sin vistelse i Wien och fördes till Strasshof. Från Waldenschlag återvände Somolich till Wien, som han lämnade i maj/juni 1945 för att bege sig till Ungern. Han lär ha besattit gods i Västra Ungern.

Fürer varnade också bestämt för Czernak. Han lovade att diskret söka ta kontakt med några kvinnliga fångar från Strasshof, som för närvarande troligen vistades i Wien och vilka - som Fürer uttryckte sig - "på grund av fördomsfria principer" haft nära förbindelser med det ryska vaktmanskapet och därigenom varit väl informerade om vilka fångar som funnits på Strasshof. Det vore ju möjligt, att de därvid hört något, som kan ge en ledtråd.

Skulle jag vid fortsatt samtal med dr. Fürer erfara något av intresse, skall jag givetvis omgående återkomma till saken.

För de fortsatta efterforskningarna vore jag tacksam för att få erhålla ett noggrant signalement på W-g samt också två karaktäristiska fotografier av honom. Den bild jag tidigare hade, har jag lämnat till Österrikiska polischefen här."

23.6.47 skrev Grafström till Malling att det med hänsyn till onödvändigheterna icke syntes nödvändigt att kontaktera Czernak.

Utrikesministerns interpellationsvar 1.7.47, såvitt angår ifrågavarande spår, återfinnes å sid. 138 nr 51 i Andra Kammarens protokoll.

Dokumentationen efter 1.7.47

Innehåller intet av intresse.

Stockholm den 30 mars 1951.

Följande ex: 1 ex Danielson
1 " Sjoberg
1 " Kohlsch. S.E.
1 " Kohlsch. A. T. Ennert 6/4. Nu hos mig.
1 " Leta

S: a 5

Ungersk dam i Rom.

P.M. Anger 2.5.50 + bil.

En i Rom bosatt ungersk dam lämnade i slutet av april 1950 till fru Nina Lagergren, W-g:s halvsyster, följande "rapport":

"The Communist Party on order from the Russian Military Command wanted to make a martyr of Nazi cruelty of Raoul Wallenberg. At the beginning of 1945 when actually W-g disappeared from Hungary the Swedish government could not make serious enough inquiries about his whereabouts, as news, competent news, could not be gotten from a Hungary where, means of communication were half destroyed, and Russians were the masters.

As far as it could be detected W-g was asked by the Government of Hungary at that time stationed at Debrecen to visit them, were they would like to confer to him a decoration for the wonderful work he had done in Hungary during Nazi occupation. A car came and fetched him and people could detect him to have arrived as far as GÖDÖLLÖ, about 42 kms from Budapest. The car - according to gossip at the Ministry of Foreign Affairs - was found later on between GÖDÖLLÖ and Ásód, but either the body of W-g nor those of his "bodyguards" were found anywhere. News in Hungary spread that he was killed by Russians and the Government, and the Russians are ashamed to tell anyone that such an excellent man received so little attention from both parts that he could be killed by Russian soldiers. But suddenly news leaked out from the concentration camp of GÖDÖLLÖ, that the car did not stop at GÖDÖLLÖ, but was met by an other car and W-g had to change over to the other car.

Up to 1946 December about every other week a note arrived to the Minister of Foreign Affairs from the Legation of the Swedish Government in Budapest asking news of the whereabouts of W-g. Invariably the answer, was, that W-g was killed by the Nazis, who were against him because of the protection he has given to Jews.

The Swedish Government insisted on investigating the affair and of seeing those people who have seen the last of W-g. Naturally this could not be allowed, therefore the Communist Party has asked a Levy a Jew who has written about the Nazi regime of Hungary and about the Jewish sufferings and W-g's help during Nazi regime, to go out to Sweden and hold lectures about W-g, and speak to the Swedish Government, that he for certain knows that W-g was hated by the Nazis and was killed by them.

Levy went out, but the Swedish journalist questioned him in such manner, that under the intelligent cross-questioning he lost self-control and could not answer any question properly. He was recalled to Hungary.

The Swedish Government continued his attack on the Foreign Affairs asking explanation about W-g's whereabouts. The answer remained the same.

Naarby 2-1
 Heltsai, communist party member and leader of the political section of the Foreign Affairs, proposed the Party that arrested nazi Hungarians should be brought to trial, and they should confess that that they knew W-g and hated him for helping the Jews, and wanted to find a good opportunity to kill him. About a month later /July 1947/ three Hungarian nazis were arrested and tried for sabotage actions. During their trial they "mentioned" their hate for the Jews and finally they owned up that they had something against W-g. Newspapers naturally made the most of it. At this same time the Rome Legation of Hungary reported that a Baron (Austrian, Czechoslovakian?) escaped from a Russian Concentration Camp in Slovakia, has actually seen W-g, who was in sufficiently good health, and was "taking his daily walk" with other prisoners. The Ministry of Foreign Affairs tried to hush up the whole affair but no mention was made again in the Hungarian newspapers about the trial of those nazis who confessed having killed W-g.

In 1947 between August and October a Hungarian Jew returned from the Soviet Union where he was taken as "war prisoner". At Kiev, or near Kiev in a transfer camp before entering the train he recognised W-g among the prisoners just arrived.

He pretends to have no doubt about recognising him as he himself was helped by W-g during the nazi regime in Hungary and received papers from him which protected him from nazi deportation.

He could not talk to him, as W-g was moving in the opposite direction and he was to get on the train to be brought back to Hungary."

I on PM, daterad Rom 2.5.50 yttrar legationsssekreteraren Anger:

"Rapporten innehåller en redogörelse för vad nämnda ungerska, som av hänsyn till sina kvarvarande släktingar i Ungern önskar vara anonym, erfarit i fallet Raoul Wallenberg.

Rapporten innehåller först en uppgift om att W-g skulle, efter det Budapest fallit i ryssarnas händer, blivit inbjuden till dåvarande ungerska regeringen i Debrecen för att där emottaga en dekoration för sin insats under nazisttiden i Ungern. För detta ändamål hade man skickat en bil till Budapest för att hämta W. Denna bil medförande W-g skulle sedermera ha observerats i GÖDÖLLÖ ungefär 42 km. öster om staden. Denna uppgift skiljer sig något från vad som tidigare erfarits i denna sak. Enligt de upplysningar, som man på ett ganska tidigt stadium erhöi, skulle nämligen W-g, åtföljd av ett par ryska officerare, ha begivit sig i sin egen bil i riktning mot Debrecen, enligt uppgift för att söka kontakt med ungerska regeringen därstädes. Att han skulle ha inbjudits dit har icke tidigare framkommit, och att han skulle ha observerats vid GÖDÖLLÖ är också en nyhet.

Rapporten innehåller härafter uppgifter om vad som redan är känt beträffande ungeraren Levays bok att W-g skulle ha mördats av ungerska nazister etc.

Av intresse synes de uppgifter vara, som härtröra sig från en viss tjeckoslovakisk baron, vilken en tid vistats i ett ryskt koncentrationsläger i Slovakien och därvid träffat W-g. Slutligen uppges

närnda ungerska i sin rapport, att W-g mellan augusti och oktober 1947 observerats i Kiev av en ungersk jude, som var på återväg till Ungern från rysk krigsfångenskap. Denna ungerske skulle ha igenkännt W-g bland de fångar, som just anlönt till staden på väg österut.

Med anledning av ovanstående uppgifter har undertecknad tillsammans med fru I., samma dag besökt närnda ungerska, här för enkelhetens skull kallad fru X., som muntligen bekräftat uppgifterna angående W-g. Fru X. uppgav att hon icke närare kände till den person, som varseblivit W-g i Kiev. Denne hade efter hemkomsten till Ungern av en slump berättat saken för fru X:s syster, fortfarande bosatt i Ungern, som i sin tur berättat den för fru X. Några spår av sagesmannen hade man emellertid icke sedermera kunnat få.

Fru X. gjorde ett trovärdigt intryck. Hon och hennes man tyckas leva under relativt goda omständigheter i hem och livnåra sig som journalister, varför knappast någon anledning finnes att befara, att ifrågavarande uppgifter lämnats i syfte att uppnå någon ekonomisk eller annan fördel. Hon berättade, att hon under kriget varit anställd vid ungerska legationen i Portugal och sedermera omedelbart efter kriget återvänt för en kort tid för tjänstgöring i ungerska utrikesministeriet. Där hade hon arbetat på politiska avdelningen och härvid haft tillfälle att bland annat i viss mån följa handläggningen av W-g-fallet från ungersk sida. Jag ställde henne en del frågor beträffande olika av mig nämnda personer, som tidigare varit anställda i ungerska utrikesministeriet och fick av hennes svar det intrycket att uppgifterna om henne själv vore med samlingen överensstämmande. Hon gav slutligen anvisning på ytterligare en person, som möjligen skulle kunna sitta inne med upplysningar i fallet W-g, nämligen herr Sander Ujvary, adr.: postfach 574, Salzburg samt grevinnan Marianne Esterhazy ävenledes bosatt i Salzburg. U. hade tidigare varit lierad med ovanstående Levey och varit denne behjälplig vid författandet av boken om W-g men härafter flytt från Ungern."

Stockholm den 30 mars 1951.

Följande ex: 1 ex Danielsson

4/4 Motaget denna p.m. av Env.
57 Göteborg. S.S.

14 Göteborg

14 Kol.-sch.

14 Botchofer Återlämnad 6/4, nu hos mig

14 deira

S:a 5 Ujvary

Brev Dardel 27.8.50 + bil.

27.8.50 munde Guy von Dardel till legationsskreteraren Anger en av von Dardel upprättad den 19.8.50 daterad PM "beträffande det besök som fröken Karin Palme på vårt uppdrag gjorde hos Sándor Ujvary^{*)} i Salzburg."

Promemorian lyder:

"P.M. angående besök hos ungern Sándor Ujvary. Om detta besök berättar min sagesman, fröken Karin Palme, Ostermalmsgatan 36, Stockholm, tel. 11 06 94 eller Karolinska sjukhuset, i stort sett följande:

Under sin vistelse i Salzburg tillskrev fröken Palme U., vars adress hon före avresan erhållit av understödnad. Några dagar senare ringde U. upp och ett sammanträffande ordnades. Vid detta och ett senare möte fungerade en annan ungern, f.d. ungerske UB-tjänstemannen Fassilo v. Darcany som tolk, eftersom U. endast dåligt behärskade tyska.

1948 U. berättade att han efter kriget samarbetat med redaktör Levai i fråga om utgivandet av boken om R.V. och de tidigare böckerna om övriga humanitära aktioner i Budapest. U. lämnade Ungern för ca 2 år sedan och hade sedan dess besökt ett flertal länder innan han slutligen slog sig ned i Salzburg. Enligt vad U. hört sägas skulle Levai även ha lämnat Ungern och minna befinna sig någonstans i Schweiz.

U. berättade att han, ehuru icke själv jude, tillhört W-g:s organisation och innehaft skyddspass, och han uppvisade en hel del dokument från denna tid. Bl.a. hade han vid något tillfälle deltagit i förhandlingar med den påvliga nuntien. Vid ryssarnas erövring av Pest hade han - enligt vad han berättade - tagits tillfångas av ryssarna samtidigt med W-g och hade hållits i fångenskap tillsammans med W-g i sex veckor till den 26 april 1945, då U. frigavs på grund av en namnförväxling. Fångarna i gruppen, inalles 6 stycken, av vilka U. dock endast kände W-g till namnet, förvarades i en by utanför Budapest. U. berättade att ryssarna vid ett tillfälle velat skjuta W-g och en annan fånge, nämligen vid namn Julius Kloss, sedan de tvungits gräva sina egna graver, men att W-g av någon orsak sköndes. När U. skildes från W-g hade denne en skottskada i ena benet.

*) Jfr. uppteckningen "Ungersk dam i Rom." i den öfri återgivna P.M. 2.5.50 säges i slutet att Ujvary möjligen skulle kunna ge upplysningar om W-g.

U. utgav sig ha meddelat allt vad han visste i saken, som inte kunde publiceras, till Rödakorsdelegationen Carlo Imfeldt i Genève, och påstod sig även ha varit i kontakt med W-g:s familj. När Imfeldt var på besök i Stockholm 1946 meddelade han dock ingenting om U. Inte heller har U. så vitt jag känner till varit i direkt kontakt med familjen.

U. hade icke meddelat någonting om sin fångenskap tillsammans med W-g till redaktör Leval och ingenting förekommer heller därom i dennes bok.

U. angav en f.d. ungersk polisofficer Ferdinand Batintalvy, som numera är bosatt Gaurischstrasse 17, Bern, och som i januari 1945 mottagit en del värdepapper av W-g och möjligen även hade andra upplysningar att komma med.

U. kände mycket väl den grevinnan Esterházy, som även bodde i Salzburg och möjligen skulle ha upplysningar om W-g. U. trodde dock icke att grevinnan E. hade några ytterligare informationer utöver de som han själv lämnat."

Stockholm den 30 mars 1951.

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES

DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

Telegram

STOCKHOLM den 4 april 19 51

N:o

6

CHIFFER

BUD

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

GR.

MÅL.

dh
Svensk

Wien

Med torsdagens kurir anländer konvolut till kommissarie Danielsson som torde uppsöka Eder.

Cabinet

Xp 4.4.1951 / Sj
kl. 1315

950
H. H. 57
P 2

Juh. 4/4 (röd lapp)

Paris den 31 mars 1951.

Strängt förtroligt.

P 2.

Kollberg-rekr. ned 6/4

SE

Broder,

I anledning av Ditt handbrev den 22 mars i Wallenberg affären her jag få meddela följande.

Jag tycker mig minnas, att vi i UD aldrig så länge jag hade ärendet om hand, d.v.s. intill februari 1948, fick något slutligt svar från beskickningen i Budapest om resultatet av försöken att komma i kontakt med den bankdirektör Jankovitch (?) som påstod sig ha sett Wallenberg död. Anledningen till att vi icke påminde beskickningen i ärendet var, såvitt jag nu efter mer än tre år och utan stöd av dossiererna kan erinra mig, att jag muntligen frågat Arfvedson vid något dennes besök hemma och då fått beskedet, att han ingalunda glömt bort saken men att alla ansträngningar att komma i förbindelse med Jankovitch dittill varit förgäves. Har en förnimmelse av att Arfvedson tillade, att Jankovitch mistat sin befattning och gått under jorden. Kanske kan Kollberg, som väl då tjänstgjorde i Budapest och nu lär vara hemma, erinra sig något närmare om vilka åtgärder som beskickningen vidtog.

Jag vill i detta sammanhang passa på att svära mig fr: från författarskapet till den långa promemoria med utdrag ur dossiererna, vilken nu av Philipp sprides i tryck. Den tillkom före min tid och jag medverkade aldrig till att den lämnades ut.

Det var medan jag hade ärendet om hand som Philipp

Herr Sekreteraren Stig Engfeldt,
Utrikesdepartementet.

X. Den lämnades förtroligt till
fr. v. Daniel, som förde över
An. V. till de fotokopier.

En minnelse
P. m. myllan i fallet
Litpe-Jankovitch.
Det var en annan person
som uppgav detta.
5/4
Kollberg tillträdde
som y. avskedade
(sen 1948).
J. uppgav för
Kollberg, att han
icke kunde få tag
på värden till Jankovitch.
Kollberg
tillägger att det
mycket väl kan ha
varit en uppgift
från hans sida för
att slippa från
ett obekvämt uppdrag.
S.E.

framträdde på arenan. Den ende han veterligen hade kontakt med i UD var Frychius, som kanske fortfarande erinrar sig hans märkliga uttalanden. Vid de många tillfällen, då fru von Dardel ringde mig i ärendet - samtal som kunde bli mer än timslånga - försummade jag sällan understryka, hur värdefullt det skulle vara för oss i våra efterforskningar att få tillgång till det material, som fru von Dardel, Philipp och Wallenbergskommittén sade sig inneha. Det kunde ju tänkas utgöra felande länkar i en kedja. Vi fingo emellertid i UD vid intet tillfälle under min tid någon som helst hjälp från familjen, Philipp eller kommittén.

När överdirektör och fru von Dardel i min närvaro uppvaktade Sohlman före dennes avresa till Moskva för att tillträda sin post, framhöll Sohlman särskilt, hur värdefullt det skulle kunna vara, om Philipp, som sades sitta inne med så mycket upplysningar, ville sätta sig i förbindelse med UD, förslagsvis med mig. Hr von Dardel lovade söka förmå honom därtill, men Philipp hördes aldrig av.

Min tillgång
Henrik Thors

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

U.N.

STOCKHOLM

19

Stockholm den 4 april 1951.

Strängt förtroligt. 2 bil. BIL

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL

Eu^I

Herr Kommissarie,

Enligt Eder önskan får jag härmed bekräfta, att det synes önskvärt, om Ni under besöket i Österrike ville fullfölja spåret Maasburg, bl.a. genom att om möjligt söka kontakt med herr Büssler, förutsatt att detta icke medför alltför lång tidsutdräkt. Jag medsänder den nyligen upprättade promemorian rörande Maasburg samt Eder fotosamling.

Vad Ujvary beträffar synes det lämpligt, att Ni icke uppsöker honom. För Eder kännedom får jag i detta sammanhang meddela, att herr Ph. icke låtit sig vidare avhöra i denna sak.

u/ Sven Dahlman

Kommissarie Otto Danielsson,
Svenska Beskickningen,
W i e n .

4/4 PG
Linn

262/80
6/457 P2 Verk
N o t i z
betreffend das Schicksal des schwedischen Legationssekretärs
RAOUL WALLENBERG.

Avskrift (red lapp)
som bil.t. för holl.
hbr. Dahlman-
Söderblom, Bern,
24.4.51.

1. Die umfangreichen Akten der von Herrn Oberrichter Kehrli durchgeführten Untersuchung über die Verhältnisse in Budapest vor, während und nach der Einnahme dieser Stadt durch die russischen Truppen enthalten nur sehr spärliche Angaben über Herrn Wallenberg und dessen Schicksal.

Gemäss den von Herrn Feller seinerzeit zu Protokoll gegebenen Aussagen hatte Wallenberg, der im Auftrage des schwedischen Roten Kreuzes zum Schutze der jüdischen Bevölkerung in Ungarn tätig war, im Hinblick auf seine Arbeit den besonderen Hass der Pfeilkreuzler auf sich gezogen. Wallenberg habe seine Tätigkeit jedoch unentwegt und in uneigennütziger Weise fortgesetzt, habe weiterhin beim Aussenministerium vorgesprochen und dort zugunsten der Juden schriftlich und mündlich interveniert, selbst nachdem die schwedische Gesandtschaft am 24. Dezember 1944, in einem Zeitpunkt also, in welchem die russischen Truppen schon unmittelbar vor Budapest standen, das Opfer eines Überfalls durch eine bewaffnete Pfeilkreuzlerformation geworden sei und sowohl der schwedische Gesandte in Ungarn, Minister Danielson, als auch dessen erster Mitarbeiter, Legationsrat Per Anger, sich auf die schweizerische Gesandtschaft geflüchtet hätten.

In den "ersten Wochen" des Januar 1945 habe Herr Feller jedoch durch einen ungarischen Polizeibeamten im Aussenministerium (Szvaszta) erfahren, der als rabiate Pfeilkreuzler bekannte Vertreter der Szalasi-Regierung in Buda (Csiky), habe die Absicht, Wallenberg im Aussenministerium selbst an einem bestimmten Tag, an dem er ihn zu einer Besprechung einladen würde, von einem Gendarmen erschiessen zu lassen. Herr Feller habe diese Mitteilung unverzüglich an Minister Danielson und Legationsrat Per Anger weitergegeben, die ihrerseits Wallenberg hätten kommen lassen, um ihn vor der drohenden Gefahr zu warnen. Wallenberg habe sich hierauf von den beiden schwedischen Diplomaten und von Herrn Feller verabschiedet und habe ihnen gleichzeitig mitgeteilt, er gedenke, auf der Pester Seite zu den Russen zu fliehen. Seither fehle jegliche Nachricht über Wallenberg.

Über das weitere Schicksal des genannten schwedischen Diplomaten sind in den Untersuchungen keinerlei Anhaltspunkte zu finden.

2. In einem am 1. März 1947 an Herrn Minister Zenzler gerichteten Brief führt Herr Konsul Lutz aus, am Tage seiner Abreise von Budapest habe ein ihm unbekannter junger Mann berichtet, Wallenberg befinde sich in einem sicheren Unterschlupf. Herr Lutz fügt bei, er habe diese Informationen nach seiner Ankunft in Bern dem hiesigen schwedischen Gesandten, der ihn in dieser Sache zweimal auf sein Bureau bat, weitergegeben.

Dieser äusserst vagen Nachricht, die offenbar auf schwedischer Seite mit zu der Vermutung und Hoffnung Anlass gab, Wallenberg befinde sich noch am Leben, findet nirgends in den bei uns vorliegenden Akten eine Bestätigung.

*And. Bericht 3.
für Interesse
des Lesers*

Eine Befragung von Herrn Kanzleisekretär Max Meier schliesslich, der seinerzeit von den Russen nach Moskau verschleppt und dort gemeinsam mit Herrn Feller während 10 Monaten festgehalten wurde, vermochte ebenfalls nicht mehr Licht in die Angelegenheit zu bringen.

Gestützt auf seine Erfahrungen und Erlebnisse in Budapest und Moskau, vertritt Herr Meier die Auffassung, es müsse mit einer an Sicherheit grenzenden Wahrscheinlichkeit angenommen werden, dass Wallenberg nicht mehr am Leben sei. Seiner Ansicht nach kämen nur folgende zwei Möglichkeiten in Betracht:

- a) Entweder sei Wallenberg damals, als er im Begriffe war, den Russen entgegen zu gehen, im Kampfgebiet selbst umgekommen, sei es, dass er dem deutschen oder russischen Feuer zum Opfer gefallen sei, sei es, dass er, der angeblich äusserst wertvollen Schmuck mit sich geführt habe, um denselben zu retten, von einem plündernden russischen Soldaten umgebracht worden sei.
- b) Oder aber Wallenberg sei - gleich wie die Herren Feller und Meier - auf höhere Anweisung hin ins Innere der Sowjetunion verbracht worden, wo er in der Folge die Behandlung nicht überstanden habe und in russischen Händen zugrunde gegangen sei.

Herr Meier erachtete es jedenfalls für undenkbar, dass Herr Wallenberg noch am Leben sei und von den sowjetischen Behörden noch immer in irgendeinem Lager oder Gefängnis festgehalten werde.

Welche der beiden von Herrn Meier angedeuteten Möglichkeiten auch zutreffen mag, so dürfte erfahrungsgemäss völlig ausgeschlossen sein, von den russischen Behörden jemals eine offizielle Bestätigung über das Ableben des genannten schwedischen Staatsangehörigen erhältlich zu machen.

Danielss

Kod lapp.

Anmält för Kalm. 22/4

P 2 Rem ✓

1 ex. till Komm. Danielss.
den 28.4.51.

6/4-51

P.M.

AM

Förste sekreterare Anger har tillfrågats beträffande vissa av kommissarie Danielsson i hans den 28 mars 1951 dagtecknade kommentarer till Vas-spåret uppställda frågor.

På de nedannämnda frågorna har Anger lämnat följande svar.

- (9) Spelade W. schack? : Anger tror sig minnas att W. kunde spela schack.
- (11) Har W. hjälpt maken till en ungersk minister?: ja, maken till pilkorsregimens utrikesminister Kemeny; hon var halvjudinna; se f.ö. Philipps bok. X
- (12) Måste W. flytta från svenska konsulatet till en plats i närheten av Teleketä (?), i närheten av en stor station och där det fanns en institution, som skulle vara någon socialförsäkringsanstalt eller pensionsanstalt? : Troligen avses Telekiter i Pest. W. hade ett flertal hus till sitt förfogande i den delen av staden men Anger kan ej erinra sig just på den platsen; dock ej osannolikt; känner ej till om det möjligen finns någon socialförsäkrings- eller pensionsanstalt där.
- (13) Brukade W. vara klädd i en lång, ljusgrå överrock i Budapest? Gick han i pjäxor? : W. hade en impregnerad grönaktig regnrock av amerikanskt snitt. W. var ibland klädd i en tjock, grå, enkelknäppt kostym och i grova skor. (jmf. Hodosis uppgift).
- (20) Slog W. upp sitt kvarter i Nepszínházutca? Mycket möjligt, se punkt (12).

Stockholm den 6 april 1951.

*X och
Karl-Lyri
Müllers bekräftelse
då 1948!*

S. S.

Engfeldt/Rtz

(röd lapp)✓

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Hemligstpl

ang. Sjöborgs-utredningen

STOCKHOLM

19

Stockholm den 6 april 1951.

N:o

153

1 bil.

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Eu^I

Kommissarie O. Danielsson,
Stockholm.

./. Härmed har jag äran för Eder kännedom översända avskrift av ett handbrev från förste legationssekreteraren Petri, Paris, till sekreteraren Engfeldt med vissa upplysningar rörande spåret Jankovitch. Uppgiften i brevet, att Jankovitch avskedats från sin befattning, bekräftas av sekreterare Kollberg, som f.n. tjänstgör i utrikesdepartementet i Stockholm. Vid ett besök, som herr Kollberg på sin tid gjorde hos Jankovitch, meddelade denne, att han icke kunde få tag på värden vid den i fallet aktuella bjudningen. Herr Kollberg tillägger för egen del, att han icke finner det osannolikt, att detta kan ha varit ett svepskäl från Jankovitch sida för att icke behöva blanda sig i en politiskt känslig sak.

(Sven Dahlman)

Överl. i handom av
Skr. Engfeldt.

AVD.	GR.	MAL.
P	2	En ^I

Telegram i blankettchiffer från
Budapest

Avsant den 6 / 4 1951 kl. 20.30

Ankom den 7 / 4 1951 kl. 08.00

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

A. g.
SH
no / SH
50. Personligt för Dahlman.

Vaa
Person, möjligen identisk med Müller,
häktades av amerikanarna i Österrike den
16 mars. Fondell avreste idag från Wien till
Linz för närmare undersökning. Därest den
häktade skulle vara Müller, telegraferar
Fondell till Dig enclair "hälsningar från
Müller". Han förutsätter, att i sådant fall
Ni vidtaga lämpliga åtgärder för Müllers
frigivning. Om den häktade ej skulle vara
Müller, eller dennes identitet ej av Fon-
dell kan med säkerhet fastställas, telegra-
ferar den sistnämnde blott, att han avreser
till Tyskland. Efter framkomst till destina-
tionsort där telegraferar Fondell sin adress
och avvaktar vidare instruktioner från Eder.

Allard

Allard, var

AVD.	GR.	MAL.

Ch. F. V. 11/4 Budapest

Telegram i blankettchiffer från
Budapest

Avsant den 9 / 4 19 51 kl. 18.50

Ankom den 10 / 4 19 51 kl. 05.30

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

Sjöborgsbredn. ?

Ar. delat till

Meddelat på

S. S.

17. 2.
AM

53. Personligt för Dahlman.

Benäget telegrafera snarast i mitten av
veckan, om jag skall resa till Florens eller
Lausanne, eller om mitt i Stockholm uppgjor-
da program i något avseende skall ändras.

Allard

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen.

STOCKHOLM den 10 april 1951.

N:o 6

CHIFFER
BUD

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Eu^I

Svensk
Bern

Edert chiffer 9 Personligt för Söderblom från Dahlman
Tacksam om möjligt få veta om Mikael under nästa vecka
uppehåller sig i Florens Lausanne eller ^{eventualitet} annan ort.

Cabinet

10/4 1951



TELEGRAFVERKET

TELEGRAM

Ravensburg c 0093 13/12 ord 11/4 1951 kl 08.00

Stig Engfeldt

Sticklingevägen 13

Lidingö villastad Stockholm

Reg. g.

Morgen adresse sas nuernberg

Dan

Dahlman/Rtz
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen

*Expedition enligt w.
Dahlmans order.
S.S.*

A/M

Svensk
Budapest

STOCKHOLM den 11 april 19 51.

N:o 9/

CHIFFER
BUD

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu^I

Nas
För Allard personligen Müller fast i Augsburg Tyskland
Fondell som nu är i Nürnberg underrättad om adressen. Du
bör som planerat resa på lördag men i Wien avvakta ytter-
ligare instruktioner då det kan bli önskvärt Du kontaktar
Fondell för planering fortsatta åtgärder.

Cabinet

Gen 11/4 01 20 11/2

LÉGATION DE SUÈDE

Bukarest den 28 mars 1951.

Strängt förtroligt.

P 2.

418

11.4.57

P 2 Rev

Herr Utrikesråd,

Åberopande envoyén Allards handbrev av den 7 dennes ber jag få meddela, att jag påskdagen kallades till Israels härvarande chargé d'affaires, M. Halevi, som uppmanat den enligt bilagorna i handbrevet den 17 nästlidna februari i Cluj bosatte rumänske juden Stefan Carl att besöka Bukarest.

Avsikten var att jag vid detta tillfälle skulle personligen få samtala med honom. Då han, efter det jag väntat i det närmaste en timme efter utsatt klockslag, emellertid ej uppenbarade sig, höll hr Halevi för troligt, att Carl av försiktighetsskäl ej vågade sammanträffa med mig.

Hr Halevi hade av såväl sin minister som av mig i förväg orienterats om de upplysningar, vilka vi önskade erhålla, och han hade tidigare under dagen haft ett samtal med bemälde Stefan Carl, som bekräftade, att han år 1946 i Moskva en gång sammanträffat med Raoul Wallenberg. Detta hade skett vid ett tillfälle, då han besökte ett ryskt s.k. "Repatrieringsamt" för att ordna formaliteterna i samband med sin avresa från Sovjetunionen. Wallenberg hade, eskorterad av två vakter, samtidigt anlänt till nämnda myndighet från något slags läger. De hade sedan under väntan på att få företräde haft tillfälle samtala under ett par timmar, varför Carl även nu med säkerhet kunde erinra sig, att det verkligen var Raoul Wallenberg, med vilken han talat.

Jag beklagar, att jag ej fick tillfälle personligen samtala med Carl, men M. Halevi lovade, att därest Carl åter besökte sin beskickning söka erhålla ytterligare uppgifter, varefter jag skall återkomma.

Herr Utrikesrådets värdant, tillgivne
Gösta Rönneberg

Herr Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

SVENSKA KYRKAN

HAFENSTRASSE 24 A

LÜBECK



Herr Sekr. Engfeldt
Statens Utlänningskommission
S t o c k h o l m

Bäste Herr Engfeldt!

Tack för senaste pratstunden! Den kom litet överraskande för mig, som kanske märktes.

När jag fick brevet från Augsburg, fick jag en del att fundera på och ville, innan jag meddelade mig med Eder, först ha kontrollerat det uppgivna namnet och adressen, utan att den person, jag beslöt mig för anlita, skulle behöva invigas i det övriga sammanhanget. Fästmannen i Augsburg, som här inte låtit förstå att han hade fästmö i Sverige, kan inte ha skrivit brevet själv, ty så god var ej hans tyska. Han sitter för närvarande i fängelse i Augsburg, där han väntar bli kvar några veckor, men brevet, som postats där, syntes ej ha passerat fängelsecensuren. Nu ber han mig sända denna hälsning till fästmön samt så snart som möjligt till honom själv 1 par skor, 1 skjorta, 1 par underbyxor och 1 par strumpor, under adress: Strafanstalt III, Augsburg, P.K. Kaserne. Överrocken han hade, hade jag givit honom. Vår för talade han inte om att han behövde de andra sakerna - d.v.s. han hade inte bett mig om en överrock, men jag gav honom själv en sådan, då han ingen hade och det var kallt. - och varför äro dessa saker nu så aktuella. Vill han i sitt nuvarande läge skaffa sig mer trovärdighet för sin person och för vad han har att redogöra för, eller är någon annan framme och vill på hans namn förskaffa sig något? Vad skall man tro? Man kan ställa upp många frågor, och först och sist denna: är han trots allt en bluff?

Jag har fått många brev i min dag här i Lübeck med böner om hjälp i många slags angelägenheter också brev från fängelser, men hur jag skall atälla mig till detta brev, är jag ännu inte klar över. Något svar på det är jag i alla fall ännu inte beredd att sända. Hur brevets under-tecknare tecknar sitt namn kan jag tyvärr här ej kontrollera. Men jag förmodar att den uppgivna fästmöns sväger kan lättare kontrollera detta.

Jag är tacksam för något meddelande och glad över att så snabbt vara i direkt förbindelse med Eder. Mitt uppdrag till pastor Larsson gällde endast formaliteterna för vigseln, och de båda kontrahenternas övriga bekymmer önskar jag inte han skall behöva taga del av eller hjälpa till att bära.

Brudgummens brev bifogas i original. Jag har tagit en kopia av det. Med de hjärtligaste hälsningar

Eder förbundne

Peter Larsson

* kanske kommer redan även andra och vill veta vad jag och om kan hjälpa dem med, jag menar naturligtvis i Augsburg, och jag har i hans fall inte ett meddelande.

Röd kaff.

Reg. 8. 11/4
Lübeck den 7/4 - 57

13/4
Kon. Jansson

Privatbrev 8:9
Kon. u. Sehnad 11/4
ss. 996 a
11. 4. 57
P 2

Vom Wankelnden
neu 13/14

Stugsburg, den 24. 3. 1954

Werten Herr Pastor!

Muß Ihnen heute leider die
traurige Mitteilung machen, daß ich mich
zur Zeit im Gefängnis in Stugsburg be-
finde. Werde voraussichtlich noch einige
Wochen hier sein müssen.

Ich hätte nun an Sie, verehrter Herr
Pastor, die große Bitte, doch meine
Braut davon zu verständigen, daß ich
sofort nach meiner Freilassung hier
alles nötige für unsere Trauung be-
orgen werde, so daß in einigen Wochen
unsere Hochzeit stattfinden kann.

Die Anschrift meiner Verlobten lautet:
Fr. Anni Bergholm in Lidinge,
Ringväge 46 / Schweden.

Nun hätte ich noch eine Bitte an Sie
werter Herr Pastor, senden Sie mir doch

so bald als möglich etwas Bekleidung,
und zwar bräuchte ich dringend:

1 Paar Schuhe Größe 44

1 Hemd " 39

1 Unterhose

1. Socken Paar

aufserdem wäre ich Ihnen für einige
Pakete Tabak von Hergen dankbar. Ich
bitte Sie nochmals um baldige Zusage,
da ich keinerlei Wäsche bei mir habe.

Im Voraus meinen herzlichsten Dank
für Ihre Mühe

Mit vorzüglicher Hochachtung

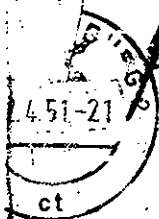
Meine Unterschrift lautet:

VAS GEORG

Strafanstalt II.

Fugsburg

P.k. Kaserne.



An die



Schwedische Kirche
(für Herrn Pastor.)

Lübeck

Hafenstrasse

Abs/Georg Vas Fugsburg/P.K. Kaserne

Engfeldt/RTz

Kod Lapp.

(ny. ej)

1205

11.4.57 P2 Inr 1

Stockholm den 11 april 1951.

Bäste Pastor Hansson,

Hjärtligt tack för brevet den 7 dennes. Det är alldeles riktigt, att Vas själv undertecknat brevet, fast han låtit någon annan skriva det - helt naturligt för övrigt, då hans tyska som sagt är mycket dålig. Det glädde fästmon mycket att äntligen få ett livstecken, fast det naturligtvis var tråkigt att behöva meddela henne Vas nuvarande belägenhet. Jag hoppas dock, att han snart blir hjälpt ur sin allt annat än angenäma situation. Händelsevis har jag en bekant i de trakterna, som kommer att uppsöka honom och vid behov även hjälpa honom med kläder.

Jag ber att än en gång få tacka Pastor Hansson för allt tillmötesgående i denna sak och hoppas att Pastorn icke skall få mer besvär för Vas skull.

u/ S. Engfeldt

Pastor A. Hansson,
Schwedische Kirche,
Hafenstrasse 24 A,
H ü b e c k.

EXP 13/4 RTZ
Rmin

Engfeldt/Rtz
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen

STOCKHOLM 12 april 1951.		
N:o 42	CHIEFFER BUD	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MAL. Eu ^I

dm
Svensk
Budapest

För Allard personligen Rönnhedh meddelat att Stefan Carl som han ej fått tillfälle träffa berättat för chargé d'affaires å vederbörande legation att han år 1946 i Moskva en gång sammanträffat med Bendel då Carl besökte ett Repatrieringsamt för ordnande formaliteterna i samband sin avresa från Sovjetunionen. Bendel hade eskorterad av två vakter samtidigt anlänt till nämnda myndighet från något slags läger. Under ett par timmar hade de samtalat med varandra. Till Rönnhedh har idag avsänts telegram av bl.a. följande innehåll. Försök under iakttagande största diskretion att själv eller om detta omöjligt genom israeliska beskickningen anställa detaljerat förhör med Stefan Carl varvid så ordagrant som möjligt nedtecknas allt han kan berätta i fallet ~~varvid~~ tid och platsangivelser särskilt viktiga. Samtalet bör inledas med ingående förfrågan om icke förväxling skett med svenske journalisten af Sandeberg som enligt egen utsago anser sig träffat Carl under tiden 2 - 9 april/1946 i kasern i Moskva utgörande genomgångsläger för bl.a. hemvändande arbetsfrivilliga. Vidare bör nämnas för Carl att från Sandeberg föreligger uppgiften att Carl sagt sig ha varit arbetskamrat med Bendel vid en industrianläggning i närheten av Moskva varifrån B vid ett tillfälle försökt fly men återförts och därefter borttransporterats till annan arbetsplats. Sök i övrigt höra Carl så att bedömningen hans trovärdighet underlättas samt bed honom uppgge adresser andra personer som möjligen kunna bekräfta uppgifterna både om honom själv och om B.

Cabinet

Kp 12.4.1951 kl. 13⁰⁰/S

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen.

STOCKHOLM den 12 april 1951		
N:o 11	CHIFFER BUD	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Svensk
Bukarest

För Rönnhedh Uppgifterna Edert handbrev 28 mars intressanta men av största betydelse erhålla komplettering. Försök under iakttagande största diskretion att själv eller om detta omöjligt genom israeliska beskickningen anställa detaljerat förhör med Stefan Carl varvid så ordagrant som möjligt nedtecknas ^{alla detaljer} ~~allt~~ han kan berätta i fallet ~~varvid~~ tid och platsangivelser särskilt viktiga. Samtalet bör inledas med ingående förfrågan om icke förväxling skett med svenske journalisten af Sandeberg som enligt egen utsago anser sig träffat Carl under tiden 2 - 9 april 1946 i kasern i Moskva utgörande genomgångsläger för bl.a. hemvändande arbetsfria villiga. Vidare bör nämnas för Carl att från Sandeberg föreligger uppgiften att Carl sagt sig ha varit arbetskamrat med W vid en industrianläggning i närheten av Moskva varifrån W vid ett tillfälle försökt fly men återförts och därefter borttransporterats till annan arbetsplats. Härom saknas varje antydning i Edert handbrev. Sök i övrigt höra Carl så att bedömningen hans trovärdighet underlättas samt bed honom uppge adresser andra personer som möjligen kunna bekräfta uppgifterna både om honom själv och om W. Telegraferas snarast för Dahlman personligen.

Cabinet

Kp 12.4.51 kl. 13⁰⁰ / S

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Hemligstpl.

ang. Sjöborgs-utredningen.

U.N.

(röd lapp)✓

STOCKHOLM		19
Stockholm den 13 april 1951.		
N:o 159		1 bilBIL
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

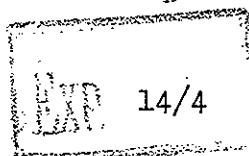
Kommissarie O. Danielsson,

Stockholm.

./.

Härmed har jag Erän för Eder kännedom närslutat
översända avskrift av ett till mig ställt handbrev från
kanslisten Rönnhedh i Bukarest, dagtecknat den 28 mars
1951.

(Sven Dahlman)



Overl. i handom
av Sekr. Engfeldt

Engfeldt/Rtz

(röd lapp) ✓

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Hemligstpl.

ang. Sjöborgs-utredningen

U.n.

STOCKHOLM		19
Stockholm den 13 april 1951.		
N:o 160		3 bil. ^{BIL}
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL Eu ^I

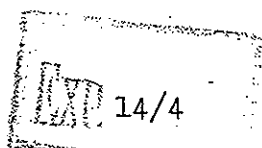
Kommissarie O. Danielsson,

S t o c k h o l m .

./.

I anslutning till min skrivelse den 21 mars 1951 får jag härslutet översända ytterligare tre av envoyén Sjöborg författade uppteckningar rörande vissa äldre spår i Raoul Wallenberg-affären, rubricerade "Ungersk dam i Rom", "Hodosi" och "Ujvary".

(Sven Dahlman)



Överl. i handom
av Sekr. Engfeldt

Förbrytning

AVD.	GR.	MAL.
P	2	En I

Ch.tel.Wien
14.4.51.

Telegram i blankett chiffer från
Budapest

Avsant den 13/4 1951 kl.1958

Ankom den 14/4 1951 kl.0800

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

*Kon. Dahlman i f-
menad vid besök i dep.
S.S. 14/4*

A.2.

56.

Edert 41. För Dahlman personligen.

Avreser jämte min fru med bil lör-
dag via Graz till Wien, där vi inträffa söndag middag och
avvakta ytterligare instruktioner. Vissa av Müller uppgivna
förhållanden i Szeben torde av min fru kunna kontrolleras
genom en person, som för tillfället vistas i Wien.

Allard.

Stöborsutredningen

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	8 E

Ch.tel.Wien
14.4.51.

Telegram iblankett chiffer från
Budapest

Avsant den 13/4 1951 kl. 1958

Ankom den 14/4 1951 kl. 0800

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

*Kon. Danielsson
informerad vid lunch
2 sep.
S.S. 14/4*

N.g.

57.

För Dahlman personligen. Edert 42.

Därest förbindelse med Carl ånyo kan
erhållas, vill jag ifrågasätta, om ej ett antal foton
av såväl Bendel som andra personer jämväl borde visas
honom för identifiering. Möjligen kunde Fondell, om hans
tid medger, som kurir sändas med dessa till Bukarest.
I dylikt fall borde han medföra post även till andra
beskickningar eller eventuellt att följa Backlund nästa
gång, varigenom extra resekostnader undvikas.

Allard.

Löborsubredningar

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Eu ^r

ch.tel.tit.
16.4.51.

Telegram iblankett chiffer från
Bukarest

Avsant den 14 / 4 1951 kl. 1120

Ankom den 14 / 4 1951 kl. 1730

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

15. För Dahlman personligen. Då Carl av försiktighetsskäl ej vågar träffa mig föreslår jag enligt Edra anvisningar uppsätta frågeformulär att besvaras inför Israels chargé d'affaires som lovat sitt bistånd. Carl ej bosatt i Bukarest varför rimligt att vi bestrida hans resekostnader om han villig åter besöka sin legation i ärendet. Telegrafera om Ni d'accord ovan.

Rönnhedh.

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen.

STOCKHOLM den 14 april 1951.		
N:o 7	CHIFFER BUD	BIL
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

dm Svensk
Wien

För Allard från Dahlman. Ordna Eder resa så att Ni torsdag 19 morgonen befinna Eder München och lämna hotelladress hos SAS platsrepresentant. Fondell kommer att uppsöka Eder på hotellet torsdag eller snarast möjligt därefter, för vidare planläggning varvid även frågan Edert chiffer 57 från Budapest kan diskuteras.

Cabinet

1430
Kp kl. 14.4. 1951 / S

2/4 - 12/4 1951.

På tisdagen den 10 april avreste jag via Ulm och Ravensburg till Wilhelmsdorf, där jag sammanträffade med dr Bässler. Han visade sig vara en mycket svårtillgänglig herre och han var synnerligen misstänksam. Han sade sig icke vilja diskutera saken, enär han ju inte kunde veta, om jag var en av ryssarna eller engelsmännen utsänd spion. Jag legitimerade mig med mitt tjänstepass och visade upp den på tyska avfattade sidan. Dr Bässler ansåg det synnerligen anmärkningsvärt, att ett svenskt pass var avfattat på tyska språket, men sedan jag förklarade för honom, att tjänstepassen voro avfattade på samtliga de tre världsspråken, lugnade han sig något. Han förklarade emellertid, att han under inga omständigheter ville gå in på några närmare detaljer angående sin arrestering hos den ena eller andra makten. Som grund härför angav han bl.a. att han avgivit tysthetslöfte, då han frigavs. Så småningom mjuknade han emellertid något och förklarade, att han icke visste något som helst om, att det funnits någon person vid namn Wallenberg arresterad av ryssarna eller att han hört om-
talas, att det skulle ha funnits en svensk diplomat bland fångarna.

där von Maasburg suttit arresterad. Om namnet Wallenberg verkli-
gen nämnts, skulle dr Bässler säkerligen ha reagerat, enär han
kände en tysk diplomat vid namn Wallenberg, som varit placerad i
Wien. Efter sin frigivning från amerikanarna hade dr Bässler sam-
manträffat med von Maasburg. Denne hade därvid icke alls talat
om någon försvunnen svensk diplomat, men däremot hade han talat
om, att det hade funnits en brittisk flygare, som troligtvis var
kapten och som förmodligen varit anställd i det brittiska under-
rättelseväsendet. Jag frågade dr Bässler, vad han trodde anled-
ningen kunde vara, att von Maasburg uppgivit, att dr Bässler
skulle ha suttit i samma rum som den svenske diplomaten. Dr
Bässler sade sig icke kunna förstå anledningen härtill. Över-
huvudtaget var det mycket svårt för en fånge att kunna få några
detaljer om en annan fånge eller att få veta medfångarnas namn.
Jag påpekade, att von Maasburg uppgivit, att i det rum, där von
Maasburg hållits arresterad, hade det funnits ytterligare tolv

andra fångar, och under sådana omständigheter torde det inte ha
varit förenat med några större svårigheter att få reda på namnen
på dessa medfångar. Dr Bässler förklarade emellertid, att han
icke ville eller kunde lämna uppgift på andra fångar. Han ville
inte förneka, att von Maasburgs uppgift om tiden för arresteringen
i slottet Ceklis eller Ivanka kunde vara riktig. Indirekt medgav
han alltså, att han verkligen varit arresterad på samma ställe
som von Maasburg. Min uppfattning är den, att dr Bässler antingen
är fanatisk nazist eller judehatare eller ock bådadera och att
han måhända, om han känner till Wallenbergs verksamhet, icke vill
lämna några upplysningar, men å andra sidan kan det vara möjligt,
att von Maasburg misstagit sig.

Jag tillfrågade honom, om han icke hört namnen Kurmanovic
eller Acyl nämnas, men han sade sig icke ha hört dessa namn i
något sammanhang.

Enligt min uppfattning borde man ha ytterligare samtal med
von Maasburg, men dessförinnan bör efterforskningar bedrivas hos
engelsmännen för att få utrönt, om Reginald Barrat återkommit
från rysk fångenskap och om man kan komma i förbindelse med honom.
Kunde Barrat verkligen verifiera von Maasburgs uppgifter skulle
ytterligare försök göras att komma i förbindelse med fru Kurmano-
vic för att få utrönt, om hon har någon underrättelse, om var
mannen Kurmanovic finns. Mycket hopp torde väl dock icke finnas,

tygengratt,
p. m. 16/4
av Davidsson

(röd lapp) ✓ ✓

2401

188/2361

16/4 57

P 2 Pen

P.M.

ang. von Maasburg-spåret.

Vid samtal med utrikesrådet Dahlman lördagen den 14 april 1951 förfrågade jag mig huruvida det kunde anses lämpligt, att jag genom mina kontakter försökte införskaffa uppgifter om den i von Maasburg-spåret omnämnde flygaren Sir Reginald Barrat, så att han kunde höras mot von Maasburgs utsaga. Utrikesrådet Dahlman förklarade sig icke ha något att invända häremot, och samma dag tog jag indirekt kontakt med den brittiske representeranten för den brittiska säkerhetstjänsten och bad honom forska efter Barrats nuvarande adress.

Stockholm den 16 april 1951.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

helt nyl. orienterad
20/4 S.S.

(röd lapp) 2402
188-
16.4.57. T
P 2 km

P.M.

angående Coen-spåret.

SE
WU
Hob.-näm. o. andra
SE

Vid samtal med utrikesrådet Dahlman lördagen den 14 april 1951 förfrågade jag mig huruvida det kunde anses lämpligt, att jag genom mina kontakter försökte införskaffa uppgifter om dr K.A. Coens nuvarande vistelseort, så att jag kunde bli i tillfälle att höra honom. Jag ansåg nämligen, att det genom direkt kontakt med de polska flyktingorganisationerna skulle vara möjligt att nå ett åtminstone lika snabbt resultat som om departementet skulle gå den diplomatiska vägen. Utrikesrådet Dahlman förklarade sig icke ha något att invända mot ett dylikt förslag, och med anledning härav tog jag söndagen den 15 april 1951 kontakt med en representant för den polska flyktingorganisationen, varvid jag förklarade, att jag av viss anledning önskade komma i kontakt med en polsk flykting, dr K.A. Coen, vilken i juli 1947 uppträdde i Paris, där han uppgivit sig hava flytt från Polen. Jag meddelade, att Coen förklarat sig ha tjänstgjort som legationsråd vid polska beskickningen i Prag före tyskarnas ockupation av Tjeckoslovakien samt att han dessförinnan skulle ha tjänstgjort i polska UD och varit polsk representant i Danzig.

Stockholm den 16 april 1951.


(Otto Danielsson)

100/2222 (röd lapp) ✓
16/4 57-P2 (röd lapp) ✓

Redogörelse för resa till Österrike och Tyskland under tiden
2/4 - 12/4 1951.

Avresan skedde med flygplan från Bromma klockan 8.20 måndagen den 2/4 1951. Jag följde med detta plan till München, varifrån jag med tåg avreste till Salzburg samma dag och inträffade i Salzburg klockan omkring 22.

Under tisdagen den 3 april gjorde jag åtskilliga försök att komma i kontakt med den rumänska flyktingskommittén, som enligt Vas skulle finnas i Salzburg. Emellertid kände ingen till någon sådan organisation, icke ens IRO-organisationen. En patrullerande polis tillfrågades bland andra och han visade upp en förteckning över samtliga kända flyktingorganisationer, men den rumänska flyktingorganisationen fanns icke upptagen, och hans förfrågningar via telefon gav intet resultat.

Jag beslöt då avresa till Wien för att om möjligt där kunna få uppgift om det fanns någon pålitlig rumän i Salzburg, till vilken man kunde vända sig. Jag anlände till Wien på tisdagkvällen den 3 april och såsom av telegram framgått satte jag mig onsdagen den 4 april i förbindelse med svenska beskickningen, där jag samtalade med konsul Karlhorn. Det visade sig att konsul Karlhorn kände den i Maasburgärendet omnämnde dr Krechlers närmaste man, dr Seidler, vilken under sin studietid vistats i Sverige och då bott hos ärkebiskop Söderblom. Eftersom dr Seidler närmast under Krechler svarade för den inre säkerheten och just handlade ömtåliga ärenden ansåg jag mig kunna vända mig till honom för att få hjälp. Dr Seidler mottog mig med mycket stor välvilja, och det roade honom tydligen att försöka tala svenska, ehuru han måste erkänna att han glömt det mesta, trots att han en gång behärskat svenska. Det visade sig att han för sin del aldrig hört omtalas Wallenbergs försvinnande och han hade aldrig hört fallet nämnas. Han förklarade de stora svårigheterna, som de österrikiska myndigheterna hade att kämpa mot på grund av den ryska kontrollen. Man kunde överhuvudtaget inte telefonera eller skicka telegram utan att ryssarna hade reda på det. Han beslöt sig för att sätta mig i förbindelse med chefen för statspolisen, vilken handlade specialärenden angående den inre säkerheten och efterforskningen av försvunna personer. Chefen för statspolisens andra avdelning är dr Maximilian Pammer, och vid sammanträffande med honom förklarade han beträffande möjligheterna att få kontakt med någon pålitlig person i Salzburg, att

han på grund av den ryska kontrollen icke kunde samråda med sina kollegor i Oberösterreich, men han skulle försöka att få ett bud till Sicherheitsdirektor dr Josef Rossmann i Linz, och jag skulle få komma tillbaka följande dag för att få besked.

Under samtalet med dr Pammer gjorde jag förfrågningar angående de i von Maasburg-spåret nämnda personerna, dr Wilhelm Pitt Bässler, generalen (överstelöjtnanten) Kurmanovic, och baronen Acyl. Dr Pammer lovade göra litet efterforskningar till följande dag.

Under onsdagen den 4:de sammanträffade jag med fru Allard, som ankommit till Wien samma dag på morgonen, och då fru Hammar-sköld väntades ankomma till Wien samma kväll med Romplanet, kommo vi överens om att sammanträffa senare på kvällen för att instruera henne beträffande ett eventuellt sammanträffande med Vas. Det visade sig, att hon icke erhållit några som helst instruktioner, men däremot hade hon hört på utrikesdepartementet, att man misstänkte, att Wallenberg befann sig i ett rumänskt fängelse och hon hade förstått att hennes resa möjligtvis hade något samband med detta.

Torsdagen den 5 april sökte jag på nytt upp dr Pammer, varvid jag erfor följande:

Han hade gjort en undersökning, huruvida namnet Georghe Vas fanns registrerat, och det framgick, att från amerikanskt håll gjorts en förfrågan några dagar tidigare angående en av amerikanerna den 16 mars 1951 arresterad person med detta namn, men denne Vas skulle vara född 1922. Var mannen fanns arresterad kunde dr Pammer icke säga, enär detta inte framgått av förfrågan och då något tidigare icke var känt om Vas hade amerikanarnas förfrågan besvarats med att statspolisen icke hade något att anföra. Dr Pammer var av den bestämda uppfattningen, att det inte kunde röra sig om den av mig åsyftade Vas, då denne är född 1911. Dr Pammer sade sig ha svårt att göra några närmare efterforskningar utan ifrågasatte, att jag själv skulle ta kontakt med amerikanerna. Med hänsyn till sakens ömtålighet förklarade jag, att jag icke själv önskade göra någon direkt förfrågan hos amerikanerna. Enär amerikanarnas ockupationsområde ligger väster om floden Enns, så var det troligt, att det rörde sig om en arrestering antingen i Oberösterreich eller i Tyskland. Dr Pammer föreslog, att jag skulle resa till Linz och där förfråga mig hos dr Rossmann, vilken även i övrigt vore i stånd att lättare skaffa informationer. Sålunda skulle han säkert kunna ge anvisning på lämplig person i Salzburg för att få uppgift.

om huruvida Vas verkligen passerat Salzburg.

Beträffande dr Bässler uppgav dr Pammer, att statspolisens akt icke gav vid handen, att dr Bässler återvänt till Österrike. De sista i akten förekommande handlingarna voro daterade 1948, då dr Bässler skrivit brev från Freudensstadt för att som han sade få sin sak klarlagd. Det var enligt dr Pammers mening tämligen ot-änkbart, att dr Bässler kunde ha återvänt till Österrike.

Dr Pammer hade vidare gjort en efterforskning angående generalen (överstelöjtnanten) Kurmanovic. Han kunde inte med bestämdhet säga, huruvida Kurmanovic verkligen återvänt, men han trodde inte, att så var fallet, enär det icke fanns några anteckningar hos statspolisen härom. Med hänsyn till att någon adress icke förelåg - dr Krechler hade icke gjort några anteckningar i samband med samtalet med dåvarande chargé d'affaires Malling, - var det förenat med tämligen stora svårigheter för honom att forska vidare.

Baronen Acyl kände han alls inte till.

Den i handlingarna angående von Maasburg omnämnda friherrinnan Duvall hade mycket riktigt på sin tid varit anställd såväl i inrikes- som utrikesdepartementet, men såväl dr Seidler som dr Pammer voro mycket misstänksamma mot damen ifråga, ehuru de icke ville ange skälen härför. I varje fall hade hon fått sluta sin tjänst i ministerierna.

Sedan handlingarna angående von Maasburg-spåret tillika med utrikesrådet Dahlmans brev kommit till svenska legationen på kvällen torsdagen den 5:te april beslöt jag avresa följande morgon till Linz. Dessförinnan hade jag haft ett samtal med envoyén Allard, vilken lovade skicka ett chiffertelegram från Budapest dit han beräknade anlända på fredagseftermiddagen den 6:te april, och i detta telegram skulle han då framföra misstanken att Vas förmodligen var arresterad av amerikanarna samt att undertecknad skulle bedriva efterforskningar i denna sak i Linz. Jag anlände till Linz fredagen den 6:te april klockan omkring 12.30 tiden, men först klockan 16 fick jag kontakt med dr Rossmanit. Det visade sig att Rossmanit själv varit koncentrationslägerfånge såväl i Tyskland som i Ryssland och från sistnämnda land hade han frigivits 1946 efter två års fångenskap i Ryssland. Bl.a. hade han suttit arresterad i Focsanilägret i Rumänien. Jag invigde honom delvis i vad mitt ärende var, och han visade mycket stort tillmötesgående och lovade göra allt vad han kunde. Han beklagade, att han inte tidigare känt till saken, ty om han hade vetat om Wallenbergs försvinnande skulle han kunnat samla in uppgifter från återvän-

dande landsmän, vilka i likhet med honom själv varit arresterade i Ryssland och i satellitländerna. Jag överlämnade två dublett-fotos av Wallenberg för den händelse Rossmanit skulle kunna få in några uppgifter eller träffa någon person, som eventuellt kunde ha sett Wallenberg.

Beträffande Vas relaterade jag för Rossmanit vad jag erfarit av dr Pammer, och dr Rossmanit delade min uppfattning, att den av amerikanarna arresterade Georghe Vas med mycket stor sannolikhet var identisk med den av mig eftersökte och att åldersskillnaden berodde på en missuppfattning. Dr Rossmanit lovade att försiktigt höra sig för hos amerikanarna, men då amerikanarna håller femdagarsvecka och sluta arbeta redan klockan 2 på fredagen var han ur stånd att få några upplysningar före måndagen den 9 april. Vi beslöt då, att dr Rossmanit skulle, om han finge några upplysningar, sända en kurir till svenska beskickningen i Wien för att där lämna besked om resultatet. Med hänsyn till att den

amerikanska zonen i Österrike sammanfaller med den amerikanska zonen i Tyskland kunde det vara mycket möjligt, att Vas vore arresterad i Tyskland och därför kunde det dröja någon dag innan dr Rossmanit kunde få klart besked.

Vad angår kontaktman i Salzburg sade sig dr Rossmanit vilja fundera en stund på det problemet och han bad mig återkomma lördagen den 7:de april.

Jag infann mig hos dr Rossmanit på lördagen klockan strax för 12, och han uppgav då, att han sänt bud efter en pastor Scherer, vilken var evangelisk pastor och som tidigare flytt från Sibiu i Rumänien. Pastor Scherer lovade infinna sig klockan 14 hos dr Rossmanit, men på grund av tjänsteangelägenhet kom han först klockan 15.

Utan att pastor Scherer fick reda på vem jag var och utan att bli orienterad om mitt intresse blev han tillfrågad av dr Rossmanit, huruvida han kunde ge anvisning på någon pålitlig person i Salzburg, till vilken man kunde vända sig och få höra, huruvida en viss rumänsk flykting passerat Salzburg eller eventuellt uppehöll sig där. Pastor Scherer sade då, att man kunde vända sig till föreståndaren för Christliche Hilfswerk, Victor Wollmann, vilken hade sitt kontor i Umsiedlungslager für Volksdeutsche, Rainerstrasse, Salzburg.

Enär jag genom dr Rossmanit erfarit, att pastor Scherer var från Sibiu frågade jag Scherer, om han kände till någon läkare vid namn Cuza i Sibiu. Utan betänkande svarade Scherer "ja han tillhör en mycket känd familj i Sibiu". Jag ansåg icke, att jag ville gå in på några detaljer med Scherer, varför jag icke riktade ytterligare frågor till honom.

Sedan Scherer avlägsnat sig från dr Rossmanits kontor förklarade dr Rossmanit, att han skulle göra allt vad han kunde för att få fatt i Vas och för den händelse han lyckades komma i förbindelse med honom, var han beredd att utställa ett tillfälligt österrikiskt pass åt Vas, så att han utan svårighet kunde begiva sig till Wien och där sätta sig i förbindelse med svenska beskickningen.

Klockan 18 samma dag avreste jag till Salzburg för att söka få kontakt med Wollmann. Det befanns, att Christliches Hilfswerk var inrymt i en barack inom området för det tyska genomgångslägrät och på lördagkvällen kunde jag icke erhålla någon uppgift om var Wollmann kunde anträffas. Ej heller under söndagen lyckades det mig att komma i kontakt med någon, som kunde ge upplysning om Wollmanns adress.

Genom fru Allard hade jag fått anvisning på en ungersk dam, Margit von Raday, vilken bodde i Salzburg och som på grund av att hon var flykting från Ungern måhända kunde ge anvisning på någon, som kände till om rumänerna hade någon förtroendeman i Salzburg. Fru von Raday bodde på Nonnthalerhauptstrasse 51 i Salzburgs utkant, och jag beslöt mig att taga kontakt med henne på söndagen. Trots att jag hade introduktionsmeddelande från fru Allard var det mycket svårt att komma i förbindelse med fru von Raday. Då detta äntligen lyckades förklarade hon, att hon icke kände till någon rumänsk kontaktman och hon ville råda mig att ta kontakt med IRO-organisationen. Med hänsyn till mitt tidigare besök hos IRO-organisationen, där jag sagt mig söka kontakt med en rumänsk flykting vid namn Morariou, kunde jag inte följa hennes råd.

På måndagen den 9 april 1951 kom jag i förbindelse med Wollmann, som uppgav, att den rumänska flyktingorganisationen Caroman mycket riktigt hade en representant i Salzburg, en major G. Croitori. Organisationen var emellertid inte synlig utåt, utan doldes i Christliches Hilfswerk. Major Croitori brukade dock varje vardag komma till Christliches Hilfswerks barack

för att höra efter om det fanns några nyanlända rumänska flyktingar. Klockan 11 på dagen sammanträffade jag med Croitori, till vilken jag framförde min önskan om att komma i kontakt med en rumänsk flykting vid namn Gheorghe Vas, vilken möjligtvis kunde ~~känkas~~ komma att passera Salzburg. Major Croitori var mycket skygg, men sedan jag förklarat, hur jag kommit fram till hans namn och att min önskan var att ~~känna~~ Vas, om han skulle komma att passera Salzburg, skulle sätta sig i förbindelse med svenska beskickningen i Wien, mjuknade han något och förklarade, att han skulle hålla ögonen öppna. Jag överlämnade ett fotografi av Vas till honom. På min fråga om Vas verkligen inte passerat Salzburg förklarade han bestämt, att så icke var fallet. Skulle Croitori erfara något om Vas utan att ha träffat honom skulle han på något sätt försöka överbringa ett meddelande till svenska beskickningen i Wien.

+ + + + +

Vid mitt samtal med dr Rossmanit i Wien ^{Wien} frågade jag honom, huruvida det kunde anses föreligga några möjligheter för en man som Vas att taga sig över gränsen till Ungern. Härpå svarade dr Rossmanit, att sådana möjligheter förelågo utan ringaste tvekan, enär flyktingar så gott som dagligen passerade gränsen i varje fall i riktning från Ungern till Österrike, och den som har de rätta kontakterna kan utan tvivel ta sig över gränsen med tämligen stor säkerhet. De långa landgränserna äro omöjliga att bevaka så effektivt att all gränspassering upphör. Jag frågade vidare dr Rossmanit, huruvida han hade någon erfarenhet av att ryssarna eller satellitländerna brukade ge politiska fångar andra namn. Han sade sig icke känna till något bestämt fall, men han höll det icke alls för otroligt, att så kunde vara fallet. Om någon politisk fånge sitter i exempelvis ett rumänskt fängelse under ett påtvingat namn, så talar detta för, att det var en rysk fånge, som ryssarna av en eller annan anledning icke ville ha i sina egna fängelser. Härav följde ansåg han, att man icke hade stora möjligheter att få ett utlämnande till stånd på diplomatisk väg, enär ryssarna vid minsta tecken på att fångens identitet avslöjats säkerligen skulle låta honom försvinna på ett eller annat effektivt sätt. Mitt intryck av dr Rossmanit är, att han är mycket positivt inställd, vilket möjligtvis har sin förklaring däri, att han själv varit koncentrationslägerfånge under flera år. Vidare uttalade han sitt oförbehållsamma

erkännande för den storartade svenska hjälpverksamheten efter kriget.

+ + + + +

Från Salzburg avreste jag måndagen den 9 april klockan 12.55 till München och därifrån med tåg klockan 16 till Freudenstadt över Augsburg-Ulm-Stuttgart, en sträcka på 320 km. Till Freudenstadt anlände jag strax efter kl. 22 på kvällen. Följande dag gjorde jag försök att ta reda på Gartenstrasse, men ingen tycktes känna till, att det fanns någon sådan gata i den lilla staden. Det visade sig sedan, att den i själva verket heter Gärtnerstrasse och genom förfrågan på postkontoret fick jag reda på, var gatan var belägen. Jag sammanträffade där med dr Bässlers föräldrar, som berättade, att sonen bodde hos deras dotter, som var gift med en person vid namn Albert Walz, Riedhauserstrasse 52 i Wilhemsdorf bei Ravensburg. Dr Bässlers fader berättade, att han redan 1946 haft besök av en svensk major, vilken förfrågat sig efter sonens adress och som sagt sig önska upplysningar om en svensk vid namn

Wallenberg. Vid den tiden hade dr Bässler hållits kvar i ett amerikanskt läger, men då dr Bässler sedermera frigavs hade fadern erfarit, att den svenske majoren icke sökt upp dr Bässler. Fadern hade talat med sonen om Wallenberg, men sonen hade sagt sig icke hava hört något om Wallenberg.

På tisdagen den 10 april avreste jag via Ulm och Ravensburg till Wilhemsdorf, där jag sammanträffade med dr Bässler. Han visade sig vara en mycket svårtillgänglig herre och han var synnerligen misstänksam. Han sade sig icke vilja diskutera saken, enär han ju inte kunde veta, om jag var en av ryssarna eller engelsmännen utsänd spion. Jag legitimerade mig med mitt tjänstepass och visade upp den på tyska avfattade sidan. Dr Bässler ansåg det synnerligen anmärkningsvärt att ett svenskt pass var avfattat på tyska språket, ~~men sedan~~ jag förklarat för honom, att tjänstepassen voro avfattade på/de tre världsspråken, lugnade han sig något. Han förklarade emellertid, att han under inga omständigheter ville gå in på några närmare detaljer angående sin arrestering hos den ena eller andra makten. Som grund härför angav han bl.a. att han avgivit tysthetslöfte, då han frigavs. Så småningom mjuknade han emellertid något och förklarade, att han icke visste något som helst om, att det funnits någon person vid namn Wallenberg arresterad av ryssarna eller att han hört omtalas, att det skulle ha funnits en svensk diplomat bland fångarna, där von Maasburg suttit arresterad. Om namnet Wallenberg verkligen nämnts, skulle dr Bässler säkerligen ha reagerat, enär han kände en tysk diplomat vid namn Wallenberg

som varit placerad i Wien. Efter sin frigivning från amerikana hade dr Bässler sammanträffat med von Maasburg. Denne hade därvid icke alls talat om någon försvunnen svensk diplomat, men däremot hade han talat om, att det hade funnits en brittisk flygare, som troligtvis var kapten och som förmodligen varit anställd i det brittiska underrättelseväsendet. Jag frågade dr Bässler vad han trodde anledningen kunde vara, att von Maasburg uppgivit, att dr Bässler skulle ha suttit i samma rum som den svenske diplomaten. Dr Bässler sade sig icke kunna förstå anledningen härtill. Överhuvudtaget var det mycket svårt för en fånge att kunna få några detaljer om en annan fånge eller att få veta medfångarnas namn. Jag påpekade att von Maasburg uppgivit, att i det rum, där von Maasburg hållits arresterad, hade det funnits ytterligare tolv andra fångar, och under sådana omständigheter torde det inte ha varit förenat med några större svårigheter att få reda på namnen på dessa medfångar. Dr Bässler förklarade emellertid att han icke ville eller kunde lämna uppgift på andra fångar. Han ville inte förneka, att von Maasburgs uppgift om tiden för arresteringen i slotet Ceklis eller Ivanka kunde vara riktig. Indirekt medgav han alltså, att han verkligen varit arresterad på samma ställe som von Maasburg. Min uppfattning är den, att dr Bässler antingen är fanatisk nazist eller judehatare eller ock båda dessa och att han måhända, om han känner till Wallenbergs verksamhet, icke vill lämna några upplysningar, men å andra sidan kan det vara möjligt, att von Maasburg misstagit sig.

Jag tillfrågade honom, om han icke hört namnen Kurmanovic eller Acyl nämnas, men han sade sig icke ha hört dessa namn i något sammanhang.

Enligt min uppfattning borde man ha ytterligare samtal med von Maasburg, men dessförinnan bör efterforskningar bedrivas hos engelsmännen för att få utrönt om Reginald Barrat återkommit från rysk fångenskap och om man kan komma i förbindelse med honom. Kunde Barrat verkligen verifiera von Maasburgs uppgifter skulle ytterligare försök göras att komma i förbindelse med fru Kurmanovic för att få utrönt, om hon har någon underrättelse om var mannen Kurmanovic finns. Mycket hopp torde väl dock icke finnas att Kurmanovic överlevt en lång fångenskap med hänsyn till hans höga ålder.

Samtalet med dr Bässler ägde rum onsdagen den 11 april och från Wilhelmsdorf återvände jag via Ulm till München, varifrån

Yngve
se p. 16/4
Danielson

jag torsdagen den 12 april återvände med flyg till Stockholm.

+++++

Sedan undertecknad innevarande dag genom sekreterare Engfeldt erfarit, att Vas skrivit ett brev till pastor Hansson i Lübeck och förklarat att han är arresterad i Augsburg, står det ju klart, att den Georghe Vas, som amerikanarna enligt dr Pammer anhållit den 16 mars är identisk med den av oss eftersökte Vas.

Stockholm den 13 april 1951.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

Kod Lapp. Reg. 3' *Ink. 16/4*

SVENSKA KYRKAN

HAFENSTRASSE 24 A

LÜBECK



Lübeck den 11/4-51

1024 a
16.4.51.
P 2 den

[tit. 16.4.51.]

Kon. Danielson
16/4

Herr Sekreterare Engfeldt
Statens Utlänningskommission
S t o c k h o l m
=====

Bäste Herr Engfeldt:

Efter att i går ha fått ett brevkort från pastor Larsson samt i dag en upprepad begäran från "brudgummen" om det önskade, vars ursprung var bättre kontrollerbart, funderar jag inte mer över, varför han genom mig ville ha fram hälsningen till "bruden", och man kan väl då hoppas att "äktenskapet" kan bli lyckligt, ifall det kommer till stånd, vilket han väl eftersträvar. Fortfarande.

Brudgummen befinner sig nu i Offenburg/Baden, Grabenallee 8, ett liknande ställe som det förra "hotellet", och han menar sig få stanna där cirka 14 dagar. Jag sände honom i dag det önskade.

Detta ville jag blott i korthet ha meddelat Eder i ägenskap av svåger till bruden, som bör kunna lugnas. Det spratt brudgummen utsatte henne för var nog inte illa menat. Han skriver: "Ich denke sehr viel meine Verlobte".

Med hjärtliga hälsningar

Eder förbundne

Albin Hammar

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Ätskrift 7. 5. 1951
16/5-51

Yuck 16/4 /röd lapp/

Bern den 13 april 1951.

Strängt förtroligt.

515
16/4 51
P2 bii

Kopia lämnad i handbrev
till Kon. Danielsson
16/4 S.S.

[hbr. Dahlman-Fru v. Dardel,
16.4.51.]

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 2 april till Söderblom, som denna vecka deltar i Internationella flyktingorganisationens sammanträde i Genève, ber jag få meddela, att jag igår vid besök i Luzern hade ett samtal med von Kóródy-Katona om Raoul Wallenberg.

Om sina personliga förhållanden nämnde Kóródy, att han efter fängelsevistelsen i Budapest - vartill främst hans nära samarbete med kardinal Mindszenty varit orsak - kvarstannat i Budapest under förhållanden som närmast motsvarade husarrest. Tillsammans med sina två söner hade han lyckats fly på vårsidan 1949 och, efter synnerliga vedermödor, tagit sig över till brittiska zonen i Österrike (Graz). Därifrån hade han och sönerna kommit till Schweiz i augusti 1949. Kóródy, som är född 1890, innehar nu ett schweiziskt främlingspass, vilket han uppvisade för mig. Han har under hela tiden i Schweiz vistats i Luzerntrakten och bor för närvarande hos en familj Reber i Alpnachdorf i kantonen Obwald, en halvtimmes järnvägsresa från Luzern. Den ene av sönerna har lyckats få schweiziskt arbetstillstånd som fotograf i Luzern, under det att den andre har arbete hos Coca-Cola i Casablanca. Kóródys fränskilda hustru och en gift dotter äro kvar i Ungern. Han lever nu på 180:- francs i månaden, som han uppbär från den katolska välgörenhetsorganisationen "Caritas". Mannen gjorde ett väldigt intryck och redogjorde för vad han uppgav sig

Herr Utrikesrådet S. D a h l m a n,
Kungl. Utrikesdepartementet.

veta om Wallenberg på ett lugnt och tämligen redigt sätt.

Kóródy berättade, att han läst Wallenbergartikeln i Schweizerische Illustrierte, när han legat på sjukhus i Luzern efter en mandeloperation. Han hade därvid funnit det vara "sin mänskliga plikt" att meddela det han råkade veta om Wallenberg, även om det vore magert och endast rörde sig om en andrahandsuppgift. Han försäkrade, att han med brevet den 7 mars till Schweizerische Illustrierte minst av allt hade velat göra sensation. Han beklagade livligt, om man i Stockholm fått det intrycket.

Kóródy upprepade därefter historien sådan han återgivit den i breven till tidskriften och till fru von Dardel. Det var sålunda i Budapest-fängelset "Gyűjtőfog Láz" han sammanträffat med den ungerske politikern Béla Lucács och haft några tillfällen till korta samtal med denne. Därvid hade de båda herrarna bl.a. språkat om personer de gemensamt kände, och Lucács hade nämnt namnen på flera ungerska politiker, däribland greve Bethlen, och högre officerare - bl.a. en general som under kriget varit "oberste militäre Gerichtspräsident" i Budapest - vilka samtidigt med Lucács vistats i det koncentrationsläger nära Moskva, varom Kóródy talar i sina brev. Vid ett av samtalen hade Lucács fällt orden: "Den svenske legationssekreteraren Wallenberg var också där" (i koncentrationslägret). Av yttrandet hade dock ej framgått om Lucács själv råkat Wallenberg eller hur han eljest visste om dennes därvaro; Kóródy yttrade upprepade gånger, att Lucács' ord fallit just på det sättet. Då Kóródy personligen - senast i november 1944 vid en "amtliche Zusammenkunft im Hauptpolizeiamt" i Budapest-råkat Wallenberg, vars verksamhet han väl kände till, kom han efter alla dessa år mycket väl ihåg Lucács ord, sade han. Att han vid det angivna tillfället råkat Wallenberg kunde bekräftas av dåvarande nuntien i Budapest, Monseigneur Verulamo - numera i Rom - som också varit tillstädes. Rörande koncentrationslägret nära Moskva hade Lucács yttrat, att detta låge omkring 100 km. från den ryska huvudstaden. Kóródy kom nu endast ihåg, att lägreets namn enligt Lucács börjat på K.

Om Lucács person nämnde min interlokutör, att denne varit

propagandaminister eller minister utan portfölj i en ungersk regering mot slutet av 1930-talet. Kóródy betecknade Lucács som fullt tillförlitlig. Det var "en mycket bra ungrare, en gentleman och av god familj" samt släkt med den numer i Portugal bosatte amiral Horthy. Om Lucács öden efter sammanträffandet 1947 förklarade Kóródy, att enligt de underrättelser han hade, Lucács för närvarande befunne sig i ett ungerskt fängelse, antagligen i Budapest eller i Vác, en ort 45 km. från Budapest. Kóródy hade sig bekant, att Lucács hustru hade tillstånd sända matpaket till maken och en gång i månaden finge besöka honom. Fru Lucács bodde såvitt Kóródy visste i Budapest.

Vidgingo igenom Kóródys berättelse flera gånger utan att mer framkom än vad jag ovan återgivit.

Din allg.

R. Hichens Bergström

(R.Hichens Bergström)

LÉGATION DE SUÈDE

*Dr. n. n.
Kem. Danielsson
16/4*

Bern den 13 april 1951.

Strängt förtroligt.

Personligt.

Askrift t. Allard

16/5-51

S.S.

Broder,

Efter expedieringen av mitt handbrev av idag rörande K. ser jag, att jag ej berört tidpunkten då Lucács skulle ha vistats i lägre-
ret. På denna punkt hade emellertid min sages-
man intet precisare att säga än vad som fram-
går av brevet till W.s moder, nämligen att det
törde varit någon gång år 1946. .

Dr. Hichens

R. Hichens Bergström
(R. Hichens Bergström)

fr Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet.

dm / ^{ab} / ⁴ / ~~Nider Reg.~~

Neue 14. 4. 57.

Eulji ne is is uparit an
den an D. epistole monasteri is
an vnde cirtala de Lausanne i
nasta veta, de puiusam Elese-
beti kame an fosta veduta de;
Pierius ad dena utpuit.
Natura non de veta intrinseca

seine, nur für die besten Leute und
für die, die sich auskennen und die
nicht, die nicht für andere zu sehen.

Und auch die anderen!

Thema

Die Welt, die wir leben

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen

STOCKHOLM den 16 april 19 51

N:o 12.

CHIFFER
BUD

BIL.

INK. D. N:o

AVD.
P

GR.
2

MÅL.
Eu^I

dm

Svensk
Bukarest

För Rönnhedh Edert chiffer 15 med ordinarie kuriren idag
expedieras frågelista och foton. Resekostnader för C må
~~betalas räkningen skickas till Dahlman. av Edert namn~~

Cabinet

*med iakttagande av all diskretion. Skicka räkningen
till Dahlman*

Vz 16.4.1951 kl. 1900

/Sj

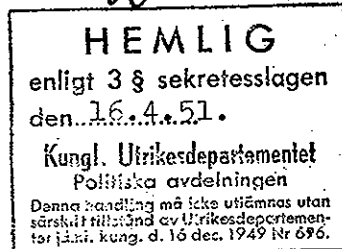
(röd lapp)✓

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Engfeldt/
Dahlman/AA.

Stockholm den 16 april 1951.

ang. R. Wallenberg.



STOCKHOLM		19
N:o 171	1 bil.	BIL
INK. D. N:o		
AVD. P	GR 2	MIL. <i>ku</i>

Bästa Fru von Dardel,

En av tjänstemännen vid beskickningen i Bern besökte den 12 dennes herr Kóródy-Katona, från vilken jag den 2 innevarande april haft äran översända ett till Eder ställt brev med vissa uppgifter om Raoul Wallenberg.

./.

Rörande samtalet med Kóródy-Katona har i dag i avskrift närslutna handbrev till mig från förste legationssekreteraren Hichens Bergström ingått. Beträffande tidpunkten, då Lucács skulle ha vistats i lägret, kunde Kóródy-Katona enligt ett tillägg till handbrevet inte precisera sig mera än vad som redan framgick av hans brev till Eder, nämligen att det torde ha varit någon gång år 1946.

Möjligheterna att genom hustrun komma i förbindelse med Lucács få väl tyvärr anses små; försök att genom henne etablera sådan kontakt kan också antagas vara direkt farliga för vederbörande. Å andra sidan kan det tänkas, att Lucács har mera specificerade uppgifter att lämna. Jag ämnar därför i första hand förtroligt inhämta envoyén Allards bedömande av hur man lämpligen bör vidare förfara.

Med synnerlig högaktning

Sven Dahlman

Fru Maj von Dardel,
Stockholm.

(Sveavägen 88)

xp 17/4 (rek.)
AA.

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

(ref. ej)

STOCKHOLM		19
Stockholm den 16 april 1951.		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Eu ^I

Bäste Pastor Hansson,

Hjärtligt tack för brevet den 11 dennes. Jag är mycket tacksam över att ha fått den nya adressen, som jag genast vidarebefordrat till min svägerska.

Kanske får jag tillägga, att jag numera tjänstgör i utrikesdepartementet under adress Jakobsgatan 30, Stockholm, - det var i själva verket flera år sedan jag lämnade utlänningskommissionen.

Med hjärtliga hälsningar,

u/ S. Engfeldt

Pastor A. Hansson,
Schwedische Kirche,
Hafenstrasse 24 A,
L ü b e c k .

Exp. 16/4
Kinn
Rtg
2

Engfeldt/Rtz

(röd lapp) ✓

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

Mon.

STOCKHOLM		19
Stockholm den 16 april 1951.		
Strängt förtroligt	14 bibl.	
och personligt.		
INK. D. N. 16/4		
AVD. P	GR. 2	MÅL. kn T

Bäste Herr Rönnhedh,

Närslutet får jag översända den av Eder önskade
frågelistan, 12 fotografier av R.W. och andra personer
samt ytterligare ett tidningsfoto av af Sandeberg. Fotona
och klippet torde efter begagnandet återsändas.

u/ Sven Dahlman

Kanslisten R ö n n h e d h ,
B u k a r e s t .

16/4 Ptg
α

Carl

Frågor till S.C. i Cluj.

- 1) När arbetsmobiliserades S.C.?
- 2) När kom han till Ryssland?
- 3) Vilka orter (städer) i Ryssland har han vistats i?
- 4) Under vilka tider på de olika platserna?
- 5) Vilka språk talar S.C.?
- 6) Var träffade han R.W. första gången?
- 7) Under vilka omständigheter erfor han, att det var R.W.?
- 8) Vilket språk samtalande de på?
- 9) Behärskade R.W. det språk, de samtalande på?
- 10) Kan S.C. lämna en beskrivning på d.s.k. Repatrieringsamt, där han säger sig ha träffat R.W.?
- 11) Kan han lämna en utförlig beskrivning på R.W. (längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn, buskiga eller tunna, ansiktsform, näsans utseende, var munnen bred eller smal, voro läpparna tunna eller fylliga, voro öronen stora eller små, åtliggande eller utstående, hurdan var kroppsbyggnaden, spenslig smärt eller satt eller grov, påminde ansiktet eller figuren om någon viss ras).
- 12) Kan han erinra sig hur R.W. var klädd?
- 13) Hur var hans allmänna tillstånd, mycket mager och undernärld eller syntes han vara vid god hälsa?
- 14) Kan S.C. ge en något så när exakt tidsbestämning för sammanträffandet med R.W.?
- 15) Kan S.C. möjligen ange namnen på andra tvångsmobiliserade eller fångar, som voro i tillfälle att se R.W. vid S.C:s sammanträffande med honom.
- 16) Kan S.C. uppgiva namn på någon rysk funktionär på platsen?
- 17) Kan S.C. möjligen yttra sig om de båda vakterna som bevakade R.W.? Tillhörde de hemliga polisen, militären eller voro de fängvaktare? Voro de beväpnade?
- 18) Berättade icke R.W. några detaljer om orsaken till att han fanns i Sovjetunionen?
- 19) Känner S.C. till något om R.W:s chaufför Langfelder och om denne också var arresterad i Sovjetunionen?
- 20) Lämnade S.C. sin adress i Rumänien till någon svensk?
- 21) Träffade han någon annan svensk än R.W. i Ryssland?
- 22) Känner han till något om den svenske journalisten Edward af Sandeberg?

23) Kan S.C. ha förväxlat R.W. med af Sandeberg?

Ansvar
från 24) När återkom S.C. till Rumänien?

25) Fick inte R.W. någon adress av S.C. i likhet med af Sandeberg?

Nej
26) Har inte S.C. hört något av R.W. efter sammanträffandet på
Repatrieringssamt?

Sjöboms utredningar

AVD.	GR.	MAT.
P	2	8 I En

Telegram iblankett chiffer från
Wien

Avsant den 18 / 4 19 51kl. 1140

Ankom den 18 / 4 19 51kl. 1405

Utskrivet i 3 exemplar.

Detta är originalet.

24-17.

A.S.

5

Personligt för Dahlman från Allard.

Vi ha här konstaterat, att dr Surdu
Curza finnes på uppgiven plats. Min sagesman,
som senast träffat honom 1946 kunde ej erinra
sig, att han då var gift. Det i detta samman-
hang uppgivna gatunamnet var för min sagesman
okänt.

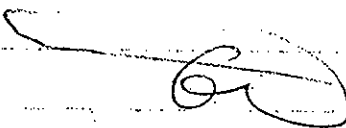
Allan Belfrage.

Coll: *ah*

Nedanstående paraff, som framdeles före-
kommer i dossiern, är Statspoliskommissarie
Otto Danielssons paraff.

S. E. M. M. A. /

18/4 51.



Budapest den 10 april 1951.

Personligt och strängt förtroligt.

Br. f. Hans Beck-Fris 19/4
dm

26
18.4.57 T
P 2 Bert

Broder,

En orientering på den utsatta mötesplatsen har ut-
visat att den uppgjorda skissen å flera punkter ej över-
ensstämmer med de faktiska förhållandena.

Sålunda finnes ingen mjölkbutik på angiven plats.
Densamma har försvunnit och i stället ersatts av en polis-
station. Däremot finnes teatern eller rättare sagt en
biograf, vidare bänkarna, ehuru antalet ej riktigt över-
ensstämmer med det uppgivna. Några träd återfinnas även.

Synbarligen har Müller endast ofullständigt och del-
vis oklart erinrat sig detaljerna från sin tidigare vistel-
se på platsen. Sannolikt har han endast varit här i Buda-
pest under en kort tid och för ganska länge sedan. Vi ha
emellertid det intrycket, att enligt skissen föreliggande
uppgifter, ehuru bristfälliga i vissa delar, likväl äro
tillfyllest för sitt ändamål.

Jag vill tillfoga, att uppgiften att Bendel haft sitt
kvarter vid Népszínházutca, nära Telekiplatsen, torde kun-
na verifieras genom en engelsman, mr Dickinson, som f.n.
är bosatt i Köpenhamn och är nära vän med familjen Hans

Herr Kabinettssekreteraren Arne Lundberg,
Kungl. Utrikesdepartementet.

./.

Beck-Friis. Mr Dickinson, som är gift med en ungerska,
tjänstgjorde som Bendels privatsekreterare och torde ha
åtföljt honom under hans olika förflyttningar under Bu-
dapests belägring.

Han Ljunggren
Enn Murray

77
18-4-57.
P 2 *Ben*
Märk. 18/4 (röd lapp) ✓
Budapest den 10 april 1951.

Personligt och strängt förtroligt.

26/4 57
+ Juref. de Fy. m. S.
den 18/4 från Wien?
och vilken kombiterats
med Corga vinterade 1946.
S.S.
(Se lkr 9/5-51 A-Dm.)
S.S.
16/5
A. 2.
Broder,

Oavsett om Müller påträffas eller icke torde, om turen är god, vissa möjligheter finnas att i Bukarest kontrollera hans uppgifter angående Bendels fängelsevistelse. Förutsatt att vår förutvarande konsul på den plats, där fängelset skulle vara beläget, kan komma till Bukarest medan jag uppehåller mig där, kan jag säkerligen - givetvis utan att närmare ingå på sammanhanget - genom honom erhålla uppgift om huruvida en läkare med det uppgivna namnet verkligen existerar. Därest så är fallet, synes det mig mycket antagligt att konsuln personligen känner denne och skulle kunna fråga honom huruvida en fånge med namnet Visjinoyski finnes eller funnits.

Skulle bekräftelse erhållas härpå, får man taga sig en funderare på huruvida vi skola taga risken av att genom konsuln och läkaren sända ett meddelande på svenska till den uppgivne fången. Man skulle exempelvis på ett ostämplat papper kunna skriva med maskin: "Hjärtligen hälsningar. Sänd en hälsning tillbaka". Därest mottagaren förstår och besvarar denna hälsning, är det ju uppenbart - eller i varje fall övervägande sannolikt - att han är identisk med mannen vi söker.

Herr Kabinettssekreteraren Arne Lundberg,
Kungl. Utrikesdepartementet.

Därest Müller påträffas i Österrike, synes det mig kunna ifrågasättas huruvida han icke bör uppmanas att kvarstanna där eller att begiva sig till Sverige i avvaktan på att vi fått klarhet om huruvida de av mig i det föregående skisserade undersökningarna i Rumänien kunna fullföljas eller icke.

Jag skulle vara tacksam för ett kort meddelande huruvida Du är införstådd med detta tillvägagångssätt.

Wm. L. G. G.
Sam. M.

P.S. Man skulle möjligen även kunna använda sig av judarna för att utforska om den uppgivne läkaren existerar.

Jul. 19/4 (röd lapp) ✓

LÉGATION DE SUÈDE

med telefonkatalog över
Rumänien.

Bukarest den 5 april 1951.

Nr. 56.

1 bil.

I 19.

Strängt förtroligt.

13-56

19.4.51

P. A. Ren

Ensa förkomma g'i katalogen

sa

5.4

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Till efterkommande av instruktioner i särskild ord-
ning får jag härmed värdsamt insända en telefonkatalog ö-
ver Rumänien med undantag för Bukarest. Nämda katalog
är den senast utkomna och omfattar även distriktet Sibiu.

Gösta Rönneberg

Avskrift.

(gm. ph. Göran)
Av Kommersie Danielson 20/4 57
örlämnad Sammanställning av
Takacsy - nyhet.

Telegram från Bern den 28/8 1945.

52.

Direktören för ungerska nationalbanken, Takacsy, som för närvarande är här för vissa kommersiella förhandlingar, har meddelat Lauer Mellaneuropeiska Handels A.B. att Raoul Wallenberg är vid liv, tagen med samtliga anteckningar och Unterlagen av ryssarna, som avse utnyttja Wallenbergs informationer vid kommande processer mot kompromitterade ungrare. Enligt Takacsy ingen idé med officiella demarcher, eventuell intervention endast möjlig på privat väg.

Celsing

Avskrift.

Stockholm den 3/9 1945.

A i d e - m é m o i r e .

According to information received from the Swedish Legation in Bern the Director of the Hungarian National Bank, Takacsy, who has arrived there to open certain commercial negotiations has advised Lauer Mellaneuropeiska Handels A.B., that Raoul Wallenberg is still alive and that the Russians, who have taken him with all his notations and documents intend to utilize Wallenbergs information in connection with future proceedings against compromised Hungarians.

Stockholm, September 3th 1945.

Avskrift.

(Gru. f. h. Sjöman)
Av Kommisarie L. Sjöman 20/4 51 överlämnad
Sammanfattning av Professor Szent-Györgyi -
- d. r. T. och - Mr. Wohl - spåret.

Moskva den 24 maj 1945.

Nr. 241.

HP 80.

Strängt förtroligt.

4,4
Eders Excellens,

Igår hade jag tillfälle notera ytterligare ett vittnesmål rörande omständigheterna i samband med legationssekreterare Wallenbergs försvinnande. Den ungerske professorn Szent, vilken har den svenska Budapest-beskickningen att tacka för sitt liv och väl känner dess medlemmar, berättade vid besök hos mig igår, att han anträffades av de ryska trupperna vid ungefär samma tid som Wallenberg. Professor Szent sammanträffade ej med Wallenberg bakom de ryska linjerna, men han hörde nyheten om Wallenbergs påträffande, och han förklarade, att man inom marskalk Malinowsky's högkvarter glatt sig åt att den förste svensken hittats.

Med vördnad

Staffan Söderblom

Avskrift.

Telegram från Moskva den 30/6 1945.

Primo. Professor Szent Györgyö, som fullständigt utblottad genom krigshandlingarna, hemställt att 1000 dollars från hans Nobel-priskonto i Enskilda Banken om möjligt genom beskickningen måtte utbetalas till honom i Moskva. Szent Györgyö återvänder till Budapest på tisdag. Äga vi utbetala summan?

Secundo. För Söderblom, Edert chiffer 400. Szent lovat att hos ungerska regeringen upptaga frågan om Wallenbergs efterforskande.

Hägglöf.

Avskrift.

Moskva den 2 juli 1945.

Broder,

Härmed ber jag att få bekräfta, att vi i enlighet med telegrafisk instruktion i lördags, den 30 juni, till professor Szent Györgyi framfört en begäran, att han måtte efter återkomsten till Ungern på allt sätt söka bidra till att Wallenbergs öde uppkläras. Professor Szent erhöll erforderliga uppgifter angående

Wallenbergs personalia och angående hans försvinnande. Under samtalet med Gerring och mig lovade professor Szent att göra allt vad han kunde för att efterforska Wallenberg, särskilt skulle han efter återkomsten till Ungern framlägga ärendet för den ungerske inrikesministern. Han framhöll, att han vore så mycket mer angelägen att hjälpa, som han ju själv stode i den största tacksamhetsskuld till Sverige; han hade svenska beskickningen i Budapest att tacka förmodligen för sitt liv.

Med hjärtliga hälsningar,

Din tillgivne,

Ingemar Hägglöf

Avskrift.

Stockholm den 27/10 1945.

A i d e - m é m o i r e .

A further piece of evidence relating to the disappearance of Raoul Wallenberg (cp. Memorande of 2nd July and 3rd September, 1945) has been obtained from two women, former Hungarian nationals of Jewish descent, who stated in this Ministry on the 15th October that Wallenberg when he was last seen had been accompanied by his chauffeur, a Hungarian Jew by the name of Wilhelm Langfelder.

Obviously, this statement recalls the report from Bucarest, that Wallenberg when he was seen in Pest had had the intention to leave the city by car. It is confirmed by members of the Legation in Budapest now back in Sweden that one Wilhelm Langfelder, a civil engineer by profession, acted as Wallenberg's chauffeur, but nothing is known of his whereabouts.

The only other persons with established identity who have been quoted, so far, as evidence in this matter are Professor Szent-Györgyi, and M. Takacsy of the Hungarian National Bank. It would be very much appreciated if these gentlemen could be approached confidentially, and also if same report could be obtained on the said Langfelder.

Stockholm, the 27th October 1945.

Avskrift.

Stockholm, November 6, 1945

Secret

Dear Eric:

I have your letter of November 2 regarding Raoul Wallenberg, and thought you might like to know that we are telegraphing again to our Legation at Budapest to inquire whether it has been possible to approach Professor Szent-Györgyi and M. Takacsy.

With warm personal regards and every good wish, I am

Sincerely yours,

Chris

Avskrift.

No. 859

The Legation of the United States of America presents its compliments to the Royal Ministry of Foreign Affairs and, with reference to the Ministry's Aide-Mémoire of October 27, 1945 conveying certain information relating to Raoul Wallenberg and requesting that confidential inquiries be made of Professor Szent-Györgyi and M. Takacsy, of the Hungarian National Bank, with a view to ascertaining whether they were able to throw further light on the matter, has the honor to advise the Ministry that the Legation has now received a telegram on this subject from the American Minister at Budapest. The substance of the

communication is that M. Takacsy and Professor Szent-Györgyi have no information concerning Mr. Wallenberg or his chauffeur Langfelder, but add it is their belief that Mr. Wallenberg, if still alive, was taken prisoner by the Russians without being given an opportunity to establish his identity. Professor Szent-Györgyi recently talked with the Swedish Minister at Moscow but was unable to give him any assistance. The American Minister at Budapest states further that the Royal Ministry will undoubtedly be given all available information about Raoul Wallenberg by a Mr. Wohl, the manager of the Orion Company of Budapest, when he arrives in Stockholm as a member of the Hungarian business men's delegation now en route to Sweden.

Stockholm, November 19, 1945.

Avskrift.

(Skrift för honom)
Av kommissarie Salmela 20/4 71
Översatt från original av
uppgifter lämnade av Frau X - Hovna.

Budapest den 14 mars 1947 till Utrikesministern i Stockholm. Budapest

56 I ärendet rörande legationssekreteraren Raoul Wallenbergs försvinnande får jag härmed vördsamt inberätta följande.

Intet svar har ingått på de fyra brev, som genom förmedling av Internationella Röda Korset avsänts till Wallenberg under adress av ett tidigare uppgivet fångläger i Sovjetryssland. Med hänsyn till den tid, som nu förflutit sedan brevens avsändande, synes man kunna utgå ifrån att intet resultat står att erhålla på denna väg. Därest Ederes Excellens så finner lämpligt, ser jag därför ingen betänklighet mot att utnyttja adressuppgiften vid en eventuell démarche i Moskva.

Efter ett samtal med härvarande ryske minister tillställde jag denne den 8 januari 1947 en skrivelse med begäran om förnyad undersökning angående Wallenbergs försvinnande (jämför 7 B.26.1. 1946). Å denna skrivelse har icke heller ingått något svar.

I början av denna månad uppsöktes beskickningen av en ungersk dam, som upplyste, att hon - mot uttryckligt löfte om bevarande av hennes anonymitet och sträng diskretion - hade vissa uppgifter att lämna om en person, som hon trodde kunna vara identisk med Wallenberg. Sedan det begärda löftet avgivits, lämnade hon de uppgifter, som framgår av närslutna uppteckning. De i uppteckningen omnämnda föremålen - en svensk tioöring och en karbinhake till klockkedja - bifogas jämväl.

Den av damen lämnade personbeskrivningen synes ganska väl stämma in på Wallenberg, som enligt passuppgifterna skulle vara 170 cm lång och ha mörkbruna ögon och brunt hår. Även hennes övriga beskrivning lär vara på det hela taget korrekt. Hon har förevisats två fotografier av Wallenberg, som beskickningen haft till sitt förfogande, men har icke med ledning därav kunnat bekräfta vederbörandes identitet. Hon trodde sig möjligen bli i stånd härtill, om hon förelades ett större fotografi taget en face, varför jag får hemställa, att ett dylikt måtte hit översändas så snart ske kan, enär damen lovat att för detta ändamål återkomma om ett par veckor. Eventuellt torde även de i uppteckningen namngivna tyskarna böra efterforskas.

För egen del finner jag mig emellertid böra understryka, att den ungerska damens berättelse nog torde böra upptagas med viss skepsis. Hon var "tysketös" och hade enligt egen uppgift ett förhållande med en av tyskarna, varför anledningen till hennes aktion kan vara, att hon på detta sätt hoppas få veta, om han är i livet resp. hans nuvarande vistelseort. I varje fall måste man fråga sig, varför Wallenberg i strid mot alla andra uppgifter skulle ha begivit sig från det av ryssarna intagna Pest till det av tyskarna fortfarande besatta Buda. Likaledes synes det märkligt, att han icke under tiden den 17 januari - 10 februari skulle ha kommit i beröring med någon av sina många medarbetare och bekanta i Buda eller Pest. Vidare må anmärkas, att vägen från Pest till Debrecen icke går över Buda.

Att förskaffa en personbeskrivning av Wallenberg torde eventualiter icke ha erbjudit några svårigheter, då han var en i vida kretsar känd person i Budapest.

(undert.) R. Arfwedson.

Avskrift.

Bilaga 1 till beskickningens i
Budapest skr. nr 72/1947.

Am 5. März 1947 erscheint eine Dame (später Frau X. genannt) bei der Gesandtschaft und trägt Folgendes vor:

Im Wochenblatt "Figyelő" vom 1. März 1947 ist ein Artikel über Wallenberg mit seiner Fotografie erschienen. Sie ist dessen fast sicher, dass sie Wallenberg am 10. und 11. Februar 1945 in Buda gesehen hat, ganz sicher könnte sie dies dann behaupten, wenn sie von ihm ein en face Bild sehen könnte. Eigentlich wollte sie über die ganze Sache nicht sprechen, denn sie und ihr Mann (später Herr X. genannt) haben nach der Befreiung viel Unannehmlichkeiten gehabt und sie fürchten sich vor der Öffentlichkeit, doch hat sie über die Angelegenheit ihrem Beichtvater anlässlich der Beichte Erwähnung getan und dieser sagte, ihr nur dann die Absolution zu geben, wenn sie der Schwedischen Gesandtschaft alles erzählt, da es sich ja eventuell um ein Menschenleben handelt. Sie ist jedoch nur dann geneigt zu sprechen, wenn man sie der grössten Diskretion versichert. Sie trägt vor:

Während der Belagerung hat sie mit ihrem Mann und ihrem Kind (damals ein sechs jähriger Junge) in Buda gewohnt. Im Hause waren deutsche Soldaten (Truppe Feldherrnhalle) einquartiert und sie haben mit diesen in einem gemeinsamen Keller gelebt.

Am 10. Februar 1945 hat man gegen nachmittags 6 - 1/2 7 von einer Hilfsstation mit einem Auto - wahrscheinlich Lastwagen - fünf Verwundete auf Tragbare gebracht. Unter diesen befand sich ein Mann (später der "Fremde" genannt), welcher ausser kleineren wahrscheinlich - Splitterwunden auf dem Körper, eine Wunde auf dem Hinterkopf hatte. Der Arzt hat festgestellt, dass die Wunde wahrscheinlich von einem Hieb, und zwar von einem stumpfen Gegenstand stammend, herrührt. Sicher konnte er dies aber nicht feststellen, da unter den damaligen Umständen eine genaue Untersuchung nicht möglich war. Der "Fremde" war nicht angezogen, hatte am Hals einen kleinen Hirschlederbeutel, war mit Decken zugedeckt und auf den Oberkörper war eine Art Regenmantel gelegt. Er war zwar nicht ohnmächtig, doch nicht richtig bei Sinnen "wie wenn er betrunken gewesen wäre", sagte Frau X. Er hat in einer für sie unverständlichen Sprache gemurmelt.

Am nächsten Tage, also am 11. Februar 1945 haben die deutschen Truppen ihren Durchbruchversuch durch die russische Linie unternommen. Sämtliche Verwundeten, also auch den "Fremden" haben sie in deutsche Soldatenkleider angezogen, die schwer Verwundeten, welche nicht gehen konnten, auf Tragbaren in die Burg transportiert, die leichter Verwundeten haben die Truppen mit sich genommen. Dies geschah gegen 7 Uhr abends. Was mit dem "Fremden" geschah, weiss sie nicht, sie setzt voraus, dass er mit den Truppen ging, da er ja gehen konnte.

Wie bekannt, ist der deutsche Durchbruchversuch nicht gelungen, die Soldaten wurden teilweise vernichtet, teilweise sind sie in Gefangenschaft geraten. Frau X. nannte den Namen einiger deutscher Soldaten, welche - falls sie am Leben und aufzufinden sind - über den "Fremden" eventuell Näheres sagen könnten.

Ein Oberleutnant, dessen Namen Frau X. nicht weiss. Ob er auch zur Truppe Feldherrnhalle gehörte, weiss sie auch nicht. Die Soldaten haben ihn unter sich "Brillenschlange" genannt, da er Brillen trug. Er soll ein Preusse gewesen sein, angeblich ein Richter. "Ein eingebildeter Preusse, mit Spreewasser getauft", apostrofierten sie ihn. Von "Brillenschlange" sagten die Soldaten, er soll ein grosser Lebemann gewesen sein, der seit längerer Zeit in Budapest lebte und viel mit fremden Gesandtschaften zu tun hatte.

Unteroffizier Max Nichtweiss jun. geb. am 8. März 1917 in Posen, Sohn des Oberinspektors Max Nichtweiss sen. und Klara Sims. Glaube: katholisch. Er kannte jenen Sanitätssoldaten, mit einer Narbe im Gesicht, der sich mit dem "Fremden" befasste.

Frau X. steht mit dem Bruder des M. Nichtweiss, der in Deutschland lebt, in Korrespondenz und hat von ihm Folgendes erfahren. Sein Vater, Max Nichtweiss sen. - geb. in Brody 1. Juni 1883. Kreis Neutomischel, Bezirk Posen, Beruf Oberinspektor, Offizier im Volksturm, Wohnort Kadlau, Kreis Neumarkt, Schlesien - ist in russische Gefangenschaft geraten. Von hier hat man ihn nachhause transportiert, er wurde aber am 17. August 1946 in Brest Litowsk gelassen, wahrscheinlich in einem Spital. Dies erzählte einer seiner Kameraden von demselben Transport, welcher nach Deutschland zurückkam. Der alte Nichtweiss soll diesem Kameraden auch gesagt haben, er sei wegen seines Sohnes, Max Nichtweiss jun. beruhigt, da dieser in russischer Gefangenschaft ist und er weiss auch in welchem Lager er sich befindet.

Frau X. sagte, sie hätte es auch von anderer Seite - von einem russischen Major - gehört, dass Max Nichtweiss jun. in russischer Gefangenschaft am Leben sei.

Weitere Soldaten, über deren Schicksal sie jedoch nichts weiss, sind:

Unteroffizier Egon Braun, im Privatleben Monteur bei Ford, Wohnort Köln.

Obergefreiter Karl Bornwasser, Koblenz a/Rh. Er soll Hitler-Jugend Führer gewesen sein, besass angeblich Weinberge in Koblenz.

Am 6. März erscheint Frau X. neuerlich. Sie hat mit ihrem Mann über die Angelegenheit gesprochen, er ist auch weiterhin nicht geneigt sich in diese zu mischen, doch kann sie auf Grund seiner Mitteilungen nachträglich noch Folgendes berichten:

Der Oberkörper des "Fremden" war mit einem grauen, oder drappfarbenen Gabardinrock mit Gürtel zugedeckt. Dieser Rock war von innen - zwecks Einknöpfeung eines Futters - mit Knöpfen versehen, ein Futter war jedoch nicht eingeknöpft. Er hat feine, karierte Kniestrümpfe angehabt. (Die Soldaten, die den "Fremden" brachten, haben wahrscheinlich in der Meinung, dass er ein deutscher Soldat ist, darüber gesprochen, was für Soldat kann das sein, der noch immer Strümpfe trägt. - Anmerkung: Die Soldaten haben im Allgemeinen Fusslappen getragen.) Der "Fremde" dürfte ungefähr 166 cm hoch gewesen sein, hatte dunkle (keinesfalls blaue oder graue) Augen, die Zähne neben der grossen Zähne war länger, als die grosse Zähne, und zwar auf beiden Füssen. Er war schlank, von schwacher Konstitution, hatte gesenkte Schultern und eine behaarte Brust (die Haare auf der Brust dürften dunkel gewesen sein), gut gepflegte Hände. Der "Fremde" hat nicht durch die Nase, sondern durch den Mund geatmet, wie wenn er in der Nase einen Polyp, oder etwas mit den Mandeln zu tun gehabt hätte.

Frau X. übergibt eine 10-Öre-Münze und einen Metallvielleicht Gold - Karabiner. Diesbezüglich sagt sie Folgendes: Die Kleider der Verwundeten trachtete man zu entläusen. Man hat diese dort im Keller entweder gebügelt, oder mit irgend einem Mittel eingespritzt. Anlässlich der Entläusung des Rockes des "Fremden", hat ihr kleiner Sohn im Rock herumgesucht und im unteren Teil - scheinbar war die Tasche zerrissen - diese beiden Stücke gefunden. Sie haben sich die 10 Öre als Glücksgeld weggelegt.

Herr X. soll sich erinnern, dass die Soldaten den "Fremden" mit sich nehmen wollten, er ist aber nach einigen Schritten bei der Treppe zusammengesunken, die Soldaten schriegen "der kann ja nicht gehen", man hat ihn dortgelassen und somit kann man mit Sicherheit annehmen, dass man ihn in die Burg transportierte. (Wie oben gesagt, wurden jene Verwundeten, welche nicht mit den Soldaten gehen konnten, in die Burg transportiert).

Frau X. berichtet, dass den Transport der schwer Verwundeten in die Burg, zwei österreichische Offiziere überwachten, die später zurückkamen und erzählten, dass der Transport gut durchgeführt wurde.

Herr X. soll sich an die Bruchteile eines Gesprächs von zwei Soldaten erinnern, welche in den Keller auf und abgegangen sind, er wusste aber nicht, über wen die Soldaten sprachen. Das Gespräch war ungefähr so: "Wenn es jemandem schon gelungen ist sich in Zivilkleider anzuziehen (Bemerkung: in den letzten Tagen der Belagerung trachteten die deutschen Soldaten sich Zivilkleider zu verschaffen) wie konnte er so dumm sein während eines Luftangriffes auf die Strasse zu gehen?..... Und wenn er schon seinen Todeszettel (dies hatte jeder Soldat am Hals mit den Personalien) geworfen hat, wie konnte er so dumm sein den Beutel am Hals zu lassen?.... Hakenkreuzler haben jemanden an die Hilfsstelle gebracht, man hat ihn auf dem Vérmező, bei Hotel Bellevue gefunden. Neben ihm war ein zweisitziger ungarischer Sportwagen.

Frau X. betont wiederholt, dass ihr Mann nicht weiss, auf wen sich dieses Gespräch bezogen hat.

Sie erinnert sich an folgende Hilfsstellen in ihrer Nähe:

Testörlaktanya (Kaserne der Leibgarde)

Gymnasium im Horváth Park

und angeblich soll auch in der Pauler utca eine solche gewesen sein.

AA (Kob. Nels.
Nes 23/4)
S.R.

Röd lapp P 2 Ren E Ink. 20/4

Översättning från franskan. KS.

får Danielson
(gm. ph. Gärman)

Ang. VAS.

Några kompletterande uppgifter om VAS:
V. Georges, alias LAZAR.

Arresterad den 27/12 1949 för illegal gränsöverträdelse.

Dömd i Metz den 3/1 1950.

Återsänd till Tyskland den 6/1 1950.

Arresterad i Offenburg den 28/1 1950 för stöld.

Häktad i Thionville den 8/7 1950.

Dömd den 16/8 1950 till 2 månaders fängelse.

Frigiven den 27/8 1950.

Försvunnen sedan denna dag.

Kalender. o. d. m. befall

P. 2 Ren I

Kod Lapp. Juh. 20/4 (gm)
fr. Sjöman

Kommentarer till spåret af Sandeberg - Stefan Carl och Hille.

S. 2.

I första hand bör avvaktas resultatet av nytt samtal med Stefan Carl i enlighet med det frågeschema, som den 16 april 1951 översändes till Bukarest. I andra hand skulle man måhända böra vidtaga åtgärder för att nå förbindelse med den av af Sandeberg nämnde Hille (förnamnet möjligtvis Kurt). Hille hade för af Sandeberg uppgivit sig vara hemmahörande i Bautzen i Niederschlesien, och då denna stad är belägen inom östzonen i Tyskland är det givetvis förenat med en del svårigheter att komma i förbindelse med Hille personligen eller dennes föräldrar och familj. Någon svårighet att komma fram till det utvårdshus, där Hilles föräldrar skola vara värdfolk är det visserligen inte, men med hänsyn till af Sandebergs misstankar om att Hille kunde vara en av ryssarna omskolad kommunist, måste man givetvis gå fram med mycket stor varsamhet, om man skulle försöka närma sig Hille eller dennes släktingar. Kunde man anträffa en tystlåten och smidig svensk affärsman, som hade ett plausibelt skäl för besök i trakterna, t.ex. besök på Leipziger-mässan (Bautzen ligger rakt öster om Leipzig) kunde givetvis en chans yppa sig. Om advokaten Erik Sjöman, vilken såsom ombudsman för Svenska Handelsagenters Förening brukar besöka östzonen, skulle ha någon anledning att besöka exempelvis Leipzig, skulle jag vilja föreslå honom, om han vore villig att åtaga sig uppdraget. Denna åtgärd bör dock såsom jag tidigare framhållit tagas under övervägande först sedan man erhållit kännedom om resultatet av samtalet med Stefan Carl.

Stockholm den 17 april 1951.


(Otto Danielsson)

Katolska 10 Jan.
Ueff del 23/4
S.S.

P 2 9m - Ande Luff.

7.4.20/4 (grev.
Joh. Sjödman)

P.M.

Med anledning av fröken Karin Palmes uppgift om hennes sammanträffande med ungerske medborgaren Sandor Ujvary i Salzburg och med utgång från de av Ujvary till fröken Palme lämnade uppgifterna bör Ujvary på nytt uppsökas och höras noggrant angående sin kännedom om Wallenberg, så att det kan klarläggas dels när Wallenberg anhölls och dels var han hölls fängslad under den tid, som Ujvary påstår sig ha suttit arresterad tillsammans med Wallenberg.

Med hänsyn till författaren Philipps oresonliga inställning och djupa misstro torde det icke vara möjligt att kontakta Ujvary utan att Philipp eller familjen von Dardel givit sin sanktion därtill. Som första åtgärd måste alltså ett visst samarbete komma till stånd mellan myndigheterna å ena sidan och Philipp - familjen von Dardel å andra sidan.

Givet är att den av Ujvary omnämnde f.d. ungerske polisofficeren Ferdinand Batizfalvy och grevinnan Esterhazy även göra höras.

Jag får därför hemställa att departementet måtte snarast möjligt söka åstadkomma en kontakt med familjen von Dardels homme d'affaires, författaren Philippa

Stockholm den 17 april 1951.

Otto Larsson

Saken varit på tal upprepade gånger, såväl på vägen som i rummet 1951. Se även min p.m. 10/10 om läget i fallet W.
S.S. 31/1952

fr. o. d. v. 25/4
h. d. d. 25/4

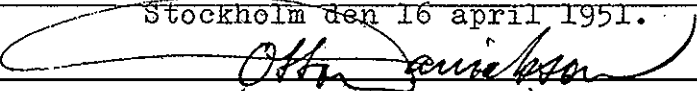
Askrift t. Allard 16/5-51 P 2 2m¹/₂ 20/4 (gym.)

Röd Capp. (fr. Sjöman)

Kommentarer till spåret Bela Lukacs via den ungerske häradshöv-
dingen (landsfiskalen?) Korody-Katona.

Med hänsyn till att fru Lukacs synes få besöka mannen i fäng-
elset en gång i månaden, vore det måhända icke alldeles uteslutet,
att den judiska organisation, som fru Allard har kontakt med,
skulle kunna få fram något meddelande till fru Lukacs, som i sin
tur skulle kunna överbringa meddelandet till mannen och få svar
på frågan, om Lukacs själv iakttagit Raoul Wallenberg och om han
i så fall kan angiva koncentrationslägrets namn, tiden för Wallen-
bergs vistelse där, några detaljer, som styrka, att det verkligen
var Wallenberg samt om möjligt uppgift på andra fångar, som kunna
bestyrka, att Wallenberg hölls fången där.

Stockholm den 16 april 1951.


(Otto Danielsson)

Utdrag ur
Mäst. 23/4
S.E.

P 2 Gen I

Kord Laff.

Juli 20/4 (geni.)
Joh. Sjöman

Kommentarer till Paul Nordström-spåret (fru Elsa Berglund).

Enligt fru Elsa Berglunds berättelse skulle Paul Nordström ha hållits i fängelse av ryssarna intill den 15:de augusti 1946, då han erhöll tillstånd att begiva sig till Finland, där han vid tiden för anteckningarnas upprättande skulle vara boende Skatnäs-vägen 12 i Jakobstad. Fru Berglund påstår bestämt i sin berättelse, att Nordström skall ha sett Raoul Wallenberg i det krigsfängeläget, där Nordström var arresterad. Nordström hördes den 3/1 1948 av en tjänsteman vid svenska beskickningen i Helsingfors, men Nordström förnekade då, att han träffat eller sett Wallenberg. Däremot hade han talat med svensken af Sandeberg och under en tid t.o.m. bott i samma barack som denne.

Det är möjligt, att Nordström av politiska hänsyn icke velat yppa för den svenske legationstjänstemannen, att han kände till något om Wallenberg. Eventuellt borde fru Berglund beredas tillfälle att resa till Finland och där i närvaro av svensk representant sammanträffa med Nordström, emär det kan vara möjligt att Nordström, om han verkligen som fru Berglund uppgivit för henne berättat om Wallenberg, skulle vara villig att numera lämna en annan berättelse, då ju förhållandena i Finland av i dag äro betydligt stabilare beträffande den individuella friheten än då Nordström hördes. Med hänsyn till att af Sandeberg och Nordström träffats i fånglägret i Ryssland skulle man måhända behöva taga under överbäggande om icke af Sandeberg och Nordström även borde sammanföras för att diskutera igenom förhållandena i lägret.

Stockholm den 18 april 1951.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

Vid föredragning 16/5 för Dahlman
herst, att jag skild fullföljer enligt
Dahns förslag, varom jag telefonsledes
understod honom. Han kommer först
att resa till Örebro o. Tale med fru
B.

S.E.

P. 2. Renl. Röd Lapp. Junl. 20¹/₆ (gr. filis)

Förslag till åtgärder i spåret "ungersk dam i Rom" - Ujvary.

1) Fru X bör på nytt kontaktas för att få utrönt om möjligheter föreligga att sammanträffa med hennes syster, antingen denna alltjämt befinner sig i Ungern eller om hon möjligtvis lyckats taga sig ut till annat land.

2) Genom systemen bör försök göras att få reda på namnet på den ungrare, som skulle ha sett Wallenberg i Kiew. Med hänsyn till att han är jude torde det inte ligga alldeles utanför möjligheternas gräns att fru Allard kan få någon kontakt med honom.

Jag får därför hemställa om att sekreterare Anger uppgiver namnet⁺ på damen i Rom och att meddelande snarast möjligt över-
sändes till envoyén Allard, sedan det kontrollerats att systern
alltjämt är kvar i Ungern. För den händelse hon skulle ha
lyckats taga sig ut ur landet bör man söka fastställa hennes
vistelseort, så att lämplig person kan kontakta henne.

Stockholm den 17 april 1951.

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

+ Anger können z. tun besser man.

3.5

Hodosis i Sv.
Hoff del 23/4
S.E.

P 2 Hod. Lapp.

Yuk. 20/4 (gen-falsk)
Göman

Kommentarer till Hodosi-spåret.

Hur mycket tilltro kan sättas till Hodosis berättelse, och kan man anse, att hans utsaga helt vederlagts av de övrigas berättelser?

Utgångspunkten är Wallenbergs anhållande, och så mycket får väl anses bevisat, att han berövades sin handlingsfrihet i och med att han den 17 januari 1945 begav sig i de ryska officerarnas sällskap österut från Pest. Hur långt öster ut han förts är ovisst. Att han passerat Gödöllő torde kunna antagas med tämligen stor visshet. Möjligt är att han förts bort till den ungersk-rumänska gränsen och måhända ända ned till Focsani. Men Hodosis uppgift, om att han sammanträffat med Wallenberg i Bankida, 80 km väster om Budapest den 25 mars 1945 kan mycket väl vara sann. Vidare kan det vara sant, att Hodosi och Wallenberg varit arresterade i samma läger under vandringen väster ut ända fram till Strasshof, men att Hodosi i sin berättelse inför majoren Husberg icke närmare tänkt över detaljerna utan sagt, att Wallenberg varit med ända till Deutsch-Winterstoll.

Eisenhart-Roths uppgift i de knapphändiga anteckningar, som major Husberg gjort är mycket viktig, ty enligt vad Eisenhart-Rothe hört, hade ett rykte cirkulerat i Strasshof om att ett stort antal prominenta medfångar omkring den 25/4 1945 skulle ha överförts till ett annat läger. Bland dessa skulle Eisenhart-Roths kusin, baronen Hans Butler-Ziegenberg befunnit sig.

Utgående från Eisenhart-Roths utsaga om prominenta fångars förflyttning till annat läger måste man medge, dels att Hodosis berättelse kan vara med verkligheten överensstämmande och dels att denna berättelse stöddes på ett utomordentligt övertygande sätt av von Maasburg, som säger, att han skulle ha sett Wallenberg i Ivanka (Ceklis) från den 4 maj 1945 till den 4 juni 1945. (Ivanka /Ceklis/ ligger icke långt från Bratislava, d.v.s. den stad, som Hodosi säger sig ha passerat närmast före ankomsten till Strasshof.) Om man kan anse, att Eisenhart-Roths utsaga är trovärdig, så är det ju mycket möjligt, att Wallenberg tillhörde de prominenta fångar, vilka omkring den 25 april 1945 överfördes från Strasshof till annat läger och att detta andra läger just var Ivanka (Ceklis).

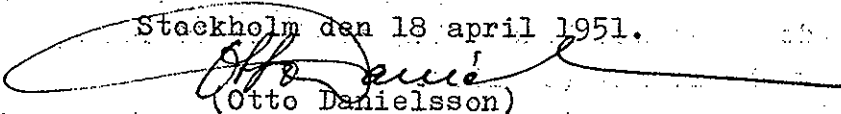
Mot påståendet om att Wallenberg och Hodosi skulle ha kunnat vara tillsammans i olika läger fram till Strasshof talar visserligen bankiren Engeströms berättelse, men den tvekan, som råder

beträffande Hodosis pålitlighet torde inte vara alldeles omotiverad. ifråga om bankiren Engeström. Det torde vara så, att Engeström hade åtskilliga ekonomiska intressen att bevaka i Ungern, dit han, om jag icke är fel underrättad, företog en illegal resa något år efter kriget, och sett mot en sådan bakgrund är det kanske inte så underligt, att han icke ville göra något uttalande, som kunde ådraga honom kommunisternas onåd.

Åtgärder beträffande spåret Hodosi:

- 1) Eisenhart-Roths kusin baronen Hans Butler-Ziegenberg bör om möjligt uppspåras. År 1947 torde hans moder ha varit boende i Bezirk 4 i Wien och hennes adress skulle finnas i telefonkatalogen. 1947 torde Butler-Ziegenberg ha befunnit sig vid god hälsa i Moskva. Kontakten med Butler-Ziegenberg är synnerligen viktig, emedan han förmodligen skulle vara i stånd att yttra sig om, huruvida Wallenberg varit med bland de prominenta fångar, som omkring den 25 april 1945 skulle ha överförts från Strasshof till annat läger. Skulle det visa sig, att just Butler-Ziegenberg passerat de av von Maasburg omnämnda platserna Ivanka (Ceklis), Theresianum i Wien, så vore ju Butler-Ziegenbergs utsaga ett gott stöd för von Maasburgs uppgifter, även om Butler-Ziegenberg inte kunde bestämt yttra sig om, huruvida Wallenberg varit med bland de s.k. prominenta fångarna.
- 2) Den av Eisenhart-Rothe omnämnde greven Ladislav Somšić, av advokaten dr Walter Fürer kallad greve Somsich, torde också böra efterforskas, enär han såsom ungersk attaché måhända kände till Wallenberg och då han var arresterad i Strasshof ligger det måhända inom möjligheternas gräns, att han skulle kunna sitta inne med mera upplysningar om Wallenberg.
- 3) Vad Butler-Ziegenberg beträffar får jag hemställa, att vår beskickning i Wien söker fastställa Butler-Ziegenbergs adress, om han återkommit från fångenskapen i Ryssland.
- 4) Kan genom departementets försorg Somšićs nuvarande vistelseort fastställas? I så fall kan någon representant för vederbörande beskickning taga kontakt med Somšić och höra honom angående hans eventuella kännedom om Wallenberg.

Stockholm den 18 april 1951.


(Otto Danielsson)

P 2 *Int*

*Av kommissarie Danielsson
(gm./pk. Sjöma) 20/4 överlämnad
samma följning av handl.
H. Györfi Hodosi*

Avskrift.

Carlo Imfeld

Genf, den 1. Juli 1946

3 plateau de Champelans

*aa
(Se i öfrigt Danielsson
Kommissionen)*

Sehr geehrter Herr Dr Lauer,

Ich erhielt heute Ihr w. Telegramm vom 29.6.46 und bestätige Ihnen meine telegraphische Antwort.

Am 16. März 1946 traf ich Hodosi Kovacs Geza, Grenzo-
leutenant in Orosvár. Er gab an mit Bankier Engelström und
einem Herrn Wallenberg in einer Ortschaft mit Namen Winterstoll
in der Tschechoslovakei gemeinsam in russischer Haft gesessen
zu haben. Kovacs Hodosi wurde am 11. Januar 1945 von der
43. russischen Division gefangen genommen und zwar in Buda
Dünde utca. Herr Engelström sei gegenwärtig zurück in Schweden;
er sei freigelassen worden, Wallenberg jedoch wurde mit
obiger Division abtransportiert. Die russische Division 43 sei
gegenwärtig in Focsani Bessarabien stationiert.

Ich weiss nicht was diese Informationen wert sind; ich
wäre aber sehr froh wenn sie endlich zur Auffindung Ihres armen
Freundes beitragen könnte. Falls dieser Herr Engelström existiert,
so frage ich mich warum er nicht schon längst mit der Familie
des Verschwundenen Kontakt aufgenommen hat. Weil das som unwahr-
scheinlich klingt, habe ich von einer Weiterleitung des Berichtes
Hodosi bis heute abgesehen.

Mit freundschaftlichem Gruss, Ihr ergebener

C. Imfeld

Avskrift.

Stockholm den 5/7 1946.

Utrikesrådet Grafström,
Kgl. Utrikesdepartementet,
Gust. Adolfstorg,
Stockholm.

Från Herr Carlo Imfeld har jag just erhållit bifogade skrivelse i saken Raoul Wallenberg. Herr Imfeld har ofta varit i Budapest såsom huvuddelegat för Internationella Röda Korset och åtnjuter det bästa anseende och är mycket tillförlitlig. Jag ber Eder emellertid att icke ange vare sig herr Imfelds namn eller mitt i denna angelägenhet.

Högaktningsfullt

Oläsligt namn.

(Herman Lauer)

Avskrift.

Stockholm den 8.7.46.

Till Dr Edward M. Engeström, Malmö. Fridhemsborg.

En av Internationella röda korsets i Genève tidigare delegater i Ungern har meddelat följande:

"Am 16. März 1946 traf ich Hodosi Kovacs Geza, Grenzüberleutnant in Orosvar. Er gab an mit Bankier Engelström und einem Herrn Wallenberg in einer Ortschaft mit Namne Winterstoll in der Tschechoslovakei gemeinsam in russischer Haft gesessen zu haben. Kovacs Hodosi wurde am 11. Januar 1945 von der 43. russischen Division gefangen genommen und zwar in Schweden; er sei freigelassen worden, Wallenberg jedoch wurde Mai 26, 1945 sei gegenwärtig in Focsani Bessarabien stationiert."

Med anledning av dessa uppgifter vore Utrikesdepartementet tacksamt erfara, huruvida med där omnämnde bankir Engelström skulle kunna åsyftas Eder person, samt i så fall erhålla alla de upplysningar Ni kan lämna rörande den herr Wallenberg, med vilken Ni skulle ha sammaträffat.

/u/ Lundborg
Byråchef.

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 13.7.46.

Till Bukarest.

Enligt via Schweiz ingången uppgift skulle den i januari 1945 försvunne Raoul Wallenberg i maj 1945 blivit transporterad med 43:dje ryska divisionen från Tjeckoslovakien till Facsani i Bessarabien. Enligt uppgift från privat håll skulle fru Asker äga möjlighet under hand erhålla vissa uppgifter angående internerade i Facsani. Telegraferade huruvida något kan erfaras denna väg.

Cabinet

Avskrift.

Telegram från Bukarest den 15/7 1946.

Edert chiffer 57. Genom R.K. är det ej möjligt att få upplysning, då detta aldrig tillåtits kontakt med ryska fångläger. Möjligen kan Manfred Lundberg, vår 50 av den 6 november 1945, veta något, då denne vid samma tidpunkt som angivits fördes från Tjeckoslovakien till Facsani. Skall söka att genom ryske överbefälhavaren i Rumänien få upplysning, men fåga hopp att de lämna sådan, i varje fall kommer svar att dröja länge. Har genom lutherska biskopen Sibiu begärt diskret efterlysning i evangeliska församlingarna efter person omnämnd i Edert enclair 46, vilken sannolikt sachsare, som bortförts för tvångsarbete i Ryssland. Arbetsfrivilliga i Ryssland finns ej.

Reuterswärd.

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 16.7.46.

Till Bern.

En av Internationella röda korsets i Genève tidigare delegater i Ungern har meddelat, att han mars 1946 träffat en Grenzoberleutnant Hodosi Kovacs Geza i Orosvar, som uppgivit att han suttit fängslad tillsammans med en bankir Engeström och Wallenberg i en ort Winterstoll i Tjeckoslovakien. Hodosi Kovacs hade tillfångatagits 11 januari 1945 i Buda Dünde utca av fyrtiotredje ryska divisionen. Engeström hade frigivits och återvänt till Sverige medan Wallenberg den 26 maj 1945 blivit bortförd med nämnda division, som för närvarande vore stationerad i Facsani i Bessarabien. Engeström, som torde vara identisk med doktor Edward M. Engeström, Fridhemsborg, Malmö, lär numera vistas under adress Hotel Bauraulac, Zürich. Sök om möjligt höra honom i saken.

Cabinet

Avskrift.

Telegram från Bern den 17/7 1946.

Edert chiffer 65. Engeström uppger sig sista gången träffat Wallenberg strax före julen 1944. Tiden februari-juni i fjol vistades han jämte Hodosi och 160 andra av ryssarna fångslade personer på ett flertal platser, möjligen även Winterstoll. Erhöll denna tid aldrig minsta meddelande från eller om Wallenberg ännu mindre såg honom. Vid Sverige-besök i vintras överlämnade Wallenbergs familj en Bericht, gjord av IRK-delegaten Weichmann, Budapest, den siste som enligt Engeströms uppfattning sammanträffat med Wallenberg.

Söderblom.

Avskrift.

P.M.

Herr Manfred Lundberg, Svartmangatan 16 I, har per t lefon upplyst, att han hållits fängslad i Facsanil gret i tre veckor i augusti månad 1945. Han hade aldrig hört talas om Raoul Wallenberg och hade ej heller h rt, att det skulle ha funnits någon svensk i lägret. De flesta fångarna fördes efter några veckor vidare till olika läger i Kaukasus.

Stockholm den 19 juli 1946.

Avskrift.

Stockholm den 22 juli 1946.

Till Doktor Kálmán L a u e r, Stockholm.

/Valhallavägen 174/

Åberopande Edert brev den 5 dennes ber jag få meddela, att Utrikesdepartementet genom beskickningen i Bern varit i förbindelse med doktor Edward M. Engeström, som för närvarande vistas i Zürich. Engeström meddelade, att han sista gången träffat Wallenberg strax före jul 1945^(y). Han uppgav sig ha vistats under tiden februari - juni 1945 jämte den av herr Imfeld omnämnde Hodosi på ett flertal olika platser, möjligen även i Winterstoll. Under denna tid erhöll han aldrig minsta meddelande från eller om Wallenberg, ännu mindre träffade han honom.

/u/ Grafström

Avskrift.

Telegram från Bukarest den 1/8 1946.

Vårt chäffer 46. Ryska vederbörande förklara, att det är omöjligt att fastställa om Wallenberg har varit i Facsani.

Reuterswärd.

Avskrift.

Stockholm den 3 augusti 1946.

Till Doktor Kálmán Lauer, Valhallavägen 174, Stockholm.

I anslutning till utrikesrådet Grafströms brev den 22 juli 1946 ber jag få meddela, att beskickningen i Bukarest inberättat, att vederbörande ryska myndigheter därstädes förklarat, att det tyvärr vore omöjligt fastställa, om Wallenberg uppehållit sig i lägret i Focsani.

Den i Aftonbladet den 29 juni och 7 juli 1946 omnämnda ungern kan Lichtner, som eventuellt skulle kunna lämna upplysningar om Wallenbergs försvinnande, har eftersökts av beskickningarna i Bern och Rom samt av konsulatet i Milano utan resultat. Hon har tyvärr på de platser, där hon vistats, fått mindre goda vitsord och i Milano, dit hon sist spårats, är hon även eftersökt av questuran "för oregelbundna affärer".

Bagge.

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 12/8 1946.
Till Budapest.

Hodosi Kovacs Geza, Grnzoberleutnant i Orosvar har i mars 1946 för IRK-delegat uppgivit att han i början av 1945 i rysk fångenskap i Winterstoll Tjeckoslovakien sammanträffat med Raoul Wallenberg. Ungerska med svenskt skyddspass Livia Lichtner född 16 maj 1911 gift med Zoltan Lichtner född 29 november 1900 senaste här kända uppehållsort Milano numera eventuellt återvända till Budapest skulle enligt uppgift ha vissa upplysningar om Wallenberg.

Sök kontakta ovanstående telegraferas deras upplysningar.

Cabinet

Avskrift.

Telegram från Budapest den 14/8 1946.

Repetera Edert chiffer 5 från diarienummer till Geza samt namnet Lichtners uppehållsort.

Gerring.

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 15 augusti 1946.

Till Budapest.

Edert 9. Hodosi Kovacs Geza. Lichtners senast kända uppehållsort Milano, nu möjligen Budapest.

Cabinet.

Avskrift.

Budapest den 16 september 1946.

Nr 127

R 18

Strängt förtroligt.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

I anslutning till vad telegrafiskt härifrån inberättats får jag vördsamt meddela, att jag denna dag i Oroszvár sammanträffat med gränslöjtnanten Géza Kovács Hodosi, som därvid lämnade följande upplysningar rörande legationssekreteraren Raoul Wallenberg.

Hodosi, som länge vistats i Sydamerika och Ostindien, hade år 1938 anställts som detektiv vid ungerska polisen med tjänstgöring vid byrån för kontroll av utlänningar. I denna sin egenskap hade han sommaren 1944 sammanträffat med Wallenberg och av denne sedermera anförtrotts vissa uppdrag; bl.a. hade han fungerat som förbindelseman mellan Wallenberg och olika ungerska myndigheter. Den 25 februari 1945 hade Hodosi arresterats av den ryska polisen i Budapest på grund av innehav av främmande valuta (förmodligen även med anledning av sin tidigare verksamhet vid polisen) och därefter under tre månader hållits i fängsligt förvar hos ett NKVD-förband, av Hodosi kallat "46:e NKVD-kommandot", som följt efter fronttrupperna allteftersom de framryckt och till följd härav ofta bytt kvarter. Han kände icke till namnen på några officerare eller kunde ge andra uppgifter till ledning för förbandets identifiering. Från den 25 mars (NKVD-förbandet hade de legat i Banhida 80 km från Budapest) hade även Wallenberg varit fånge i samma lokal som Hodosi. De hade tillsammans hållits i fängsligt förvar och delat cell till dess Hodosi frigetts. Den 30 mars hade kvarteret flyttats till Nagy-Igmánd, den 2 april till Győr, den 5 april till Magyaróvár, den 10 april till Bruck, därefter till Bratislava, Strasshofe samt slutligen till Deutsch-Winterstall i Tjeckoslovakien, dit förbandet anlant den 7 maj. Några veckor senare, den 27 maj, hade Hodosi fått lämna fängelset och sedan dess icke sett Wallenberg.

Wallenberg hade omtalat för Hodosi, att han arresterat på en

gata i Budapest av ryska NKVD-poliser (tidpunkten därför kunde Hodosi ej erinra sig) och sedan dess hållits i fängsligt förvar hos ryssarna. Han hade anklagat för att ha varit ledare för en verksamhet, som understött tyska och nationalsocialistiska element i Ungern samt bedrivit spioneriverksamhet. Wallenberg hade varit klädd i en gråaktig enradig sportkostym och låga bruna sportkängor med spännen. Hodosi uppgav vidare, att Wallenberg sagt sig vara frimurare. När Hodosi sista gången sett Wallenberg, hade denne varit mycket avmagrad men vid gott mod trots umbärandena under fängelsevistelsen.

På fråga, huruvida andra medfångar sammanträffat med Wallenberg, sade sig Hodosi endast känna namnet på en, nämligen Österrikaren Georg Eisenbarth von Rothe, som i slutet av april någon dag varit inhyst i samma cell som Wallenberg och Hodosi i Strasshofe. von Rothe hade varit ingenjör vid Floridsdorffs lokomotivfabrik och bodde nu Himmelfortgasse 14, Wien I. (Härom har beskickningen direkt tillskrivit t.f. chargé d'affaires Malling i Wien). De övriga medfångarna hade varit tre Vlassov-officerare, vars namn Hodosi ej kunde erinra sig och som troligen ej längre vore i livet.

Vid återkomsten till Budapest i början av juni 1945 hade Hodosi i enlighet med intruktioner av Wallenberg velat uppsöka svenska beskickningen, men då någon sådan icke existerat vid denna tid, hade han omtalat sina upplevelser bl.a. för journalisten Szatmári (korrespondent till Svenska Dagbladet och Basler Nachrichten samt ordförande i utlandskorrespondenternas förening härstädes). Kort därefter hade Hodosi förflyttats till sin nuvarande post vid gränspolisen i Groszvár, en by vid gränsen till Tjeckoslovakien.

De i Hodosis berättelse förekommande tids- och ortsuppgifterna återfinnas i de fickdagboksanteckningar, som Hodosi nedskrev kort efter fängelsevistelsen; Wallenbergs namn förekommer dock icke där. Med bestämdhet hävdar Hodosi, att det icke föreligger något tvivel om att medfångaren varit identisk med Wallenberg, som Hodosi säger sig ha känt väl. Rörande Hodosis trovärdighet finnes emellertid anledning att ställa sig skeptisk. Han gör icke intryck av att vara ett vare sig omötesgillt eller vederhäftigt vittne. För att bestyrka sina uppgifter om samarbetet med Wallenberg har

Hodosi refererat till några av dennes medhjälpare, vilka emellertid sakna kännedom om Hodosis förbindelser med Wallenberg. Det är dock troligt, att han åtminstone sett Wallenberg och kände denne till utseendet. Dr. Sándor Brody (vicepresident i köpmannaförbundet), som känner Hodosi från dennes verksamhet såsom detektiv vid det läger, där Brody var internerad 1944, förklarar, att Hodosi i tjänsten uppförde sig väl mot de internerade - "er war anständig und wohlgesinnt" - men karakteriserar honom i övrigt som en föga pålitlig person, som vore i stånd att duka upp de mest fantastiska påståenden. Varken Brody eller någon annan tillfrågad har hört Hodosi omnämna sitt samarbete med Wallenberg. Hodosis uppgift att han i juni 1945 berättat sina upplevelser för Szatmári äro enligt denne fullständigt gripna ur luften. Hodosi hade överhuvudtaget aldrig ens nämnt Wallenbergs namn för Szatmári. Som journalist hade Szatmári självfallet icke försummat något tillfälle att söka skapa klarhet rörande Wallenbergs försvinnande. Szatmári betecknade Hodosi som lögnaktig och otillförlitlig - "ein ganz übler Mensch" - vars utsago om samarbetet med Wallenberg icke förtjänade tilltro.

I avvaktan på möjlighet att konfrontera Hodosi med Wallenbergs medhjälpare söker beskickningen kontrollera riktigheten av Hodosis uppgifter och inhämta upplysningar för bedömande av hans trovärdighet.

Efterforskningarna fortsätta rörande makarna Lichtner, vilkas nuvarande adress icke synes vara tillgänglig för de ungerska myndigheterna.

Gunnar Gerring

Avskrift.

Telegram från Budapest den 18/9 1946.

Enclair 5. Hodosi har uppgivit att han tillsammans med Wallenberg vistats i rysk fångenskap från den 25 mars 1945 hos ryska 46:e nkvd-kommandot, som förflyttades från trakten av Budapest via Österrike till Deutsch-Winterstall i Tjeckoslovakien där Hodosi lössläpptes den 27 maj, då han såg Wallenberg sista gången. Wallenberg var politisk fånge anklagad som ledare för verksamhet för understödjande av tyska nazielement i Ungern. Hodosi hade hösten 1944 samarbetat med Wallenberg, varför misstag på person uteslutet. Wallenberg enligt Hodosi frimurare. Österrikaren Georg Eisenharten von Rothe, bostad Himmelfortgasse 14, Wien 1, hade i Strasshofe i Tjeckoslovakien varit fånge tillsammans med Wallenberg månadsskiftet april-maj 1945. Hodosi, som tidigare varit detektiv i ungerska polisen, gör ej vederhäftigt intryck. Han karaktäriseras på flera håll som lögnare och fantast. Skrivelse följer. Vi fortsätta efterforskningarna Lichtners.

Gerring.

Avskrift.

Stockholm den 19 september 1946.

Broder,

I frågan om Raoul Wallenbergs försvinnande ha vi från beskickningen i Budapest erhållit uppgift, att en f.d. ungersk Grenzoberleutnant vid namn Hodosi Kovacs Geza påstått sig tillsammans med Wallenberg ha vistats i rysk fångenskap mellan den 25 mars och den 27 maj 1945 hos 46:e nkvd-kommandot, som förflyttades från trakten av Budapest via Österrike till Deutsch-Winterstall i Tjeckoslovakien. Wallenberg skulle varit politisk fånge och anklagad att ha lett verksamhet för understödjande av tysk nazi-element i Ungern. Hodosi skulle hösten 1944 ha samarbetat med Wallenberg, varför misstag på person vore uteslutet. Beskickningen framhåller, att Hodosi icke gjort något vederhäftigt intryck och på flera håll karakteriserats såsom lögnare och fantaxt. Hodosi hade uppgivit, att svenske bakiren Engeström skulle varit medfånge till honom och Wallenberg. Engeström påstår sig emellertid icke ha sett Wallenberg sedan nyåret 1944. Beskickningen i Wien söker nu uppnå kontakt med en person vid namn Georg Eisenhart von Rothe, som enligt Hodosi även skulle varit Wallenbergs medfånge.

Detta meddelas för Din information.

/u/ Grafström

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 20/9 1946.
Till Wien.

Enligt uppgift av ungerske f.d. Grenzoberleutnant Hodosi, vars vederhäftighet dock starkt ifrågasatts, skulle österrikaren Georg Eisenharten von Rothe, Himmelfortgasse 14, Wien, träffat Raoul Wallenberg i ryskt fångläger april-maj 1945. Tag kontakt Rothe.

Cabinet

Avskrift.

Telegram från Wien den 26/9 1946.

Rothe, Edert chiffer 1, avreste i mars 1946 till München
uppsökande hustrun där. Hans nuvarande adress okänd här.

Jens Malling.

Avskrift.

Wien den 26 september 1946.

1 bil.

Med kurir.

Broder,

För ordningens skull översänder jag i anslutning till dagens telegrafiska meddelande avskrift av mitt brev till Gerring förande Georg Eisenhart von Rothe.

Med hjärliga hälsningar

Din tillgivne

Jens Malling.

Avskrift.

Wien den 26 september 1946.

Med kurir.

Herr Attaché,

Åberopande Edert handbrev den 17 september 1946 angående ingenjören Georg Eisenhart von Rothe får jag meddela att det numera utröntts att denne i mars 1946 avreste till München, där hans hustru uppehöll sig.

Emellertid har det icke varit möjligt att här erfara von Rothes nuvarande adress. Han har efter avresan icke tillskrivit sina bekanta här. I början av år 1946 lär han på politiska grunder (medlemskap av partiet) ha varit anklagad inför Volksgericht, men frigavs inom kort.

Departementet har underrättats om ovanstående.

/undert./ Jens Malling

Avskrift.

Stockholm den 2 okt. 1946.

Överlämnas för strängt förtrolig kännedom till
Envoyén Hägglöf, Moskva, Nr 979 med förmälan att omnämnde G.E.
von Rothe numera lämnat Wien och ej kunnat anträffas.

För Ministern:

/u/ Grafström

Avskrift.

Stockholm den 28 november 1946.

Till Majoren K.E. Husberg, Baden-Baden, p.t. Stockholm.

/Hotel Esplanad,

Blasieholmsg. 3/.

Med översändande härjämte i avskrift av dels beskickningens i Budapest skrivelse nr. 127 den 16 september 1946, dels handbrev den 26 september 1946 från t.f. chargé d'affaires Malling i Wien har jag äran anmoda Eder söka komma i förbindelse med ovannämnde Georg Eisenhart von Rothe för inhämtande av de upplysningar denne må ha att lämna angående Raoul Wallenberg.

/undert./ Grafström.

Avskrift.

Telegram från Budapest den 30/11 1946.

Hodosi uppgiver att Engeström, jämför Engzells handbrev 16 april 1946 samtidigt vistades i fånglägret Banhida, vår 127.

Arfwedson.

Avskrift.

Telegram från Stockholm den 2.12.46.
Till Budapest.

Edert 22 Engeström uppgav juli för beskickningen i Bern
han tillsammans Hodosi suttit flera fångläger men aldrig där
sett eller hört omtalas Wallenberg.

Cabinet

Avskrift.

Telegram från Wien den 10/12 1946.

Vårt chiffer 2. Ha numera erfarit att Rothe år 1938 tro-
ligen var bosatt Habsburgerstrasse 8, München.

Jens Malling.

Av avskrift.

MAGYAR
KÜLVÜGYMINISZTERIUM
31.384/3-1946.

N o t e V e r b a l e .

Se référant à la Note Verbale du 4 décembre a.c., le Ministère des Affaires Etrangères a l'honneur d'informer la Légation de Suède que, malgré les recherches les plus minutieuses qui ont été faites concernant le destin de M. Raoul Wallenberg, ancien secrétaire près le Légation de Suède en cette ville, l'enquête des autorités compétentes n'a malheureusement pas été couronnée de succès.

Il en est de même en ce qui concerne le lieutenant des gardes-frontières, Géza Hódosi Kovács, M. Zoltán Lichtner, ainsi que Mme Livia Lichtner, faisant l'objet de la Note Verbale que la Légation de Suède a adressée à ce Ministère en date du 21 août dernier.

Dans le cas où des informations se rapportant à ces personnes parviendraient ultérieurement à ce Ministère, ce dernier ne manquera pas de les communiquer à la Légation de Suède.

Budapest, le 11 décembre 1946.

(Stämpel)

A la Légation de Suède,

à B u d a p e s t .

Avskrift.

Budapest den 16 december 1946.

Nr. 187.

R 18.

1 bil.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt i avskrift överlämna en från ungerska utrikesministeriet hit ingången note av den 11 december 1946 angående legationssekreteraren Raoul Wallenberg. I noren meddelas, att de ungerska myndigheternas efterforskningar efter Wallenberg trots det mest minutiösa spaningsarbete icke krönts med framgång.

I noten uppgives vidare, att ej heller Hódosi och Lichtner, beträffande vilkas vistelseort beskickningen på sin tid vände sig till ungerska utrikesministeriet, kunnat uppsåras. Såsom framgår av tidigare meddelanden härifrån har emellertid beskickningen på annat sätt erfarit deras adresser och varit i förbindelse med såväl Hódosi som Lichtner.

Arfwedson

Avskrift.

Telegram från Budapest den 12/12 1946.

Enligt uppgift, vars riktighet icke kan kontrolleras, skulle Raoul Wallenberg befinna sig i Sovjets fångläger nummer 1156. Har genom Internationella Röda Korset med neutral underskrift sänt meddelanden med svarskort till Wallenberg. Om officiell démarche i Moskva anses kunna leda till att Wallenberg flyttas till annat läger och spåret förloras ifrågasättes att eventuellt svar på dessa Röda Kors-brev först avvaktas. I flera fall ha dylika svar faktiskt ingått från ungerska krigsfångar.

Arfwedson

Avskrift.

Stockholm den 14 december 1946.

Till Majoren **K.E. Husberg**, Baden-Baden.

I anslutning till min skrivelse den 28 november rörande vissa efterforskningar i Wallenberg-affären har jag äran meddela, att omnämnde Georg Eisenhart von Rothe år 1938 förmodligen var bosatt Habsburgerstrasse 8, München.

/u/ Grafström

Avskrift.

Telegram från Wien den 18/12 1946.

Mitt chiffer 7. Eisenharten von Rothes adress: München 23,
Mandelstrasse 9.

Jens Malling

Avskrift.

Stockholm den 20 december 1946.

Broder,

I anslutning till mitt brev den 14 kan jag nu meddela, att Malling inhämtat att omskrivne Eisenhart von Rothe lär vara bosatt Mandelstrasse 9, München 23.

/u/ Grafström

Dahlman/Rtz
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

(röd lapp)

STOCKHOLM		19
Stockholm den 20 april 1951.		
<u>Strängt förtroligt</u>		BIL.
<u>och personligt.</u>		
INK. D. N ^o 122		
AVD. P	GR 2	MÅL Eu ^I

U. m.

Broder,

Som Du säkert har sett, har utrikesministern givit Sjöborg i uppdrag att anställa en grundlig genomgång av vårt aktmaterial i Wallenberg-affären. I samband därmed göres också alla tänkbara försök att ytterligare fullfölja föreliggande spår och till den ändan kontrollera uppgifter, som har lämnats.

I ett sådant sammanhang har det visat sig önskvärt för oss att om möjligt få bekräftat en uppgift, att Wallenberg, under sin vistelse på Pest-sidan i januari veckorna innan han sista gången sågs med några ryska officerare, skulle ha haft ett av sina kvarter eller kontor vid en gata kallad Népszínház utca, nära Teleki-platsen. Det har för oss uppgivits från en källa, som vi måste bedöma som mycket pålitlig, att denna uppgift skulle kunna kontrolleras av en Mrs. Dickinson, gift med en engelsman, som, har det också uppgivits för oss, är nära vän till Dig och Din familj. Mrs. Dickinson skall vara ungerska, ha tjänstgjort som Wallenbergs privatsekreterare och kan antas ha följt honom åt under hans olika förflyttningar i Budapest under belägringen.

Om dessa uppgifter är riktiga, vore jag ytterligt tacksam, om Du ville fråga Mrs. Dickinson, om hon kan erinra sig, att Wallenberg haft ett kvarter eller ett tillhåll av något slag vid nämnda adress och med några rader underrätta mig därom snarast. Om hon annars har något som

Ambassadören Friherre Beck-Friis,
Köpenhamn.

20/4
Karin Rtg

kan antas vara av värde att förtälja och som kan kasta
något ljus över gatan Wallenberg, är vi givetvis högst
intresserade därav.

Din tillgivne

u/ Sven Dahlman

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

P 2 (Kommisjonen för sin besök i Bukarest
insänd af katalog) 23.4.1951. ✓

Röd lapp.

P.M.

I katalogen förekomma inga uppgif-
ter om följande i protokollet den 12
mars 1951 rörande förhöret med Vas nämne-
da personer.

Johan Taraci Vescul (chef för radiosta-
tionen i Brasov f.o.m. februari 1945)
Dr. Surdu I. Cūza (Vas' sväger i Sibiu)
Imbaros Valēriu (fängelsedirektör, Sibiu)
Popa Isaia (fängelsedirektör, Sibiu)
Emil Lupas (innehavare av radioaffär i
Sighisoara).

Någon doctor militaro i Oradea fin-
nes ej. Däremot finnes i katalogen en
"Militaru Const. av". Möjligen betyder
detta advokat ("Dr.") Militaru.

Namnen Vas, Wass eller Vasiu före-
komma icke i Dobra, Deva, Sibiu, Sighi-
soara eller Oradia. I Brasov finnes en
"Pasta Israel Eugen Vas."

I Sibiu förefinnes en gata "Alex
Cuza".

S.S.

Stockholm den 17 april 1951.

Juh. 20/4 (röd lapp)

188/2419

20.4.51.
P 2 Juh

Avskrift som bil.t.
hbr. Dahlman-Söderblom,
Bern, 24.4.51.

Herr Utrikesrådet Sven Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet,
S t o c k h o l m.

Under bearbetning av de olika spåren i Wallenberg-saken har jag på olika ställen observerat, att det förekommer uppgifter om att en schweizisk diplomat synes ha varit arresterad samtidigt och eventuellt på samma platser som Wallenberg. Härmed avses tydligen den schweiziske diplomaten Harald Feller. Bl.a. säger vittnet dr A.K. Coen: "I remember also that Mr. R.W. told me that at the same time he was arrested in Budapest, he was notified by a Russian officer of the Security Service that a Swiss Diplomat had also been arrested. He never knew what happened to the latter."

Med hänsyn till bl.a. denna uppgift kan det vara av stor betydelse att Feller höres noggrant om sina upplevelser under den tid han var arresterad av ryssarna, varvid särskild vikt lägges vid noggranna tids- och ortsangivelser. I såväl von Maasburg- som Hodosi-spåren lämnas upplysningar om orter, där Wallenberg skulle ha hållits internerad. Kan ett samtal med Feller giva vid handen, att Feller under den tid, då han var arresterad av ryssarna hölls fången på de i de olika spåren uppgivna platserna, så styrkes de övriga vittnenas utsagor. Feller bör dessutom tillfrågas om, huruvida han kan påminna sig några namn på de ryska officerare, som han kom i beröring med, och vilka enheter de tillhörde. Kan han lämna en beskrivning på de olika förvaringslokalerna ifråga om hur många personer, som inhystes i varje rum och hur många rum det fanns ungefär? Tanken bakom denna fråga är, huruvida det kan vara möjligt, att Wallenberg kan ha förvarats på samma plats och i samma byggnad som Feller utan att denne sett Wallenberg. Kan Feller uppge några namn på övriga arresterade.

personer?

Med hänsyn till de då och då framkastade förmodandena, att Wallenberg skulle ha omkommit genom någon krigshandling under färden från Budapest till Debrecen, vore det av vikt, om Feller kunde uttala sig om tillståndet öster om Pest fram till Debrecen. Voro inte ryssarna fullständigt herrar över området öster om Pest den 17 januari 1945? Enligt uppgifter i litteraturen synes ju ryssarna ~~ja~~ redan under senhösten 1944 ha erövrat området fram till Pest.

Högaktningsfullt

Otto Danielsson
(Otto Danielsson)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen

STOCKHOLM

19

Stockholm den 24 april 1951.

Strängt förtroligt.

2 bil. BIL.

187
INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Eu^I

Broder,

Såsom torde framgå av beskickningens dossierer från mars 1946 och såsom Du möjligen personligen erinrar Dig från Din befattning med Wallenbergs-saken, bortförde ryssarna efter Budapests erövring schweiziske chargé d'affaires där, Feller. Först efter enträgna upprepade schweiziska démarches fick han återvända hem - tio månader efter Budapests fall.

I samband med våra efterforskningar av Wallenberg ha uppgifter förekommit om att en schweizisk diplomat arresterats samtidigt som Wallenberg och eventuellt förts till samma platser som han. Då härmed möjligen avses Feller, vore det av stort intresse att få taga del av den rapport om sina upplevelser, som Feller torde ha lämnat efter återkomsten till Schweiz. I bifogade avskrift av statspolis-kommissarie Danielssons brev till mig den 17 dennes redogör han för vilka uppgifter, som det skulle vara av särskilt intresse för oss att erhålla. Jag bifogar samtidigt avskrift av en av härvarande schweiziske minister till Excellensen den 5 dennes överlämnad förtrolig uppteckning rörande de uppgifter om Wallenberg, som återfinnas i en schweizisk utredning rörande förhållandena i Budapest vintern 1944-45, vari även Feller citeras.

Jag får be Dig att hos vederbörande i schweiziska utrikesdepartementet hemställa om att förtroligt få taga del av vad Feller rapporterat efter hemkomsten, detta under hänvisning till det värde hans uppgifter kunna ha för oss som jämförelsematerial.

Envoyén Söderblom,
Bern.

u/ Sven Dahlman

28/4
Dy
Karin

Redogörelse för resa till Tyskland under tiden 19/4 - 25/4 1951.

SS
Sedan meddelande inkommit till Utrikesdepartementet att Georghe Vas befann sig i fängelse i Augsburg och sedan det beslutats att undertecknad skulle göra ett försök att komma till tals med Vas på nytt upptogs kontakt med en amerikansk representant i Stockholm lördagen den 14 april 1951, och han lovade försöka ordna så att jag skulle kunna få tala med Vas utan att jag skulle behöva närmare redogöra för mitt ärende inför fängelsemyndigheten i Augsburg. Den amerikanske kontaktmannen förklarade, att han först måndagen den 16 april vore i stånd att uträtta något positivt, enär samtliga amerikanska tjänstemän inom vederbörande gebiet säkerligen vore borta på den vanliga weekendturen. Han trodde, att det knappast skulle vara möjligt att erhålla något positivt svar förrän framåt fredagen den 20 april.

Din hof 26/4
Måndagen den 16 april 1951 inkom ett meddelande till sekreteraren Stig Engfeldt, att Vas flyttats till ett fängelse i Offenburg i Baden med adress Grabenallée 8. Då Vas tidigare av allt att döma hållits i förvar av amerikanarna kunde man med skäl förmoda att Vas nu överlämnats till de franska ockupationsmyndigheterna, enär Offenburg ligger i den franska ockupationszonen. Förbindelse upptogs med en fransk kontaktman här i Stockholm på måndagen, och redan onsdagen den 18 april meddelade denne, att jag kunde avresa till Baden-Baden, där jag på Hotell Bellevue skulle kunna sammanträffa med en fransk representant klockan 9 lördagen den 21.

Då det var avtalat, att jag i München skulle sammanträffa med envoyén Allard, som skulle ankomma till München torsdagen den 19 april och lämna meddelande om sin adress till SAS kontor i München, avreste jag med flyg torsdagen den 19 april kl. 8.40.

I München sammanträffade jag med envoyén Allard och hade överläggningar med honom. Allard meddelade, att fru Allard varit i förbindelse med en guldsmed i Wien, vilken var son till en rumänsk präst i Sibiu och flytt från Rumänien 1946. Guldsmeden hade berättat, att han mycket väl kände till den av Vas omnämnde läkaren Cuza, men guldsmeden trodde bestämt, att Cuza var ogift, då guldsmeden 1946 lämnade Sibiu. Då det var av betydelse att få ett samtal med exkonung Mikael för bedömande av Vas person, hade överenskommelse träffats mellan departementet och envoyén Allard om att han under camouflagen av semesterresa skulle begiva

sig till Schweiz eller Italien, beroende på var exkonungen vistades, för att visa upp fotografi av Vas och samtala med exkonungen för att få utrönt om de av Vas lämnade uppgifterna om att han vid några tillfällen fört det plan, med vilket exkonungen företagit resor i Rumänien, vore med sanningen överensstämmande. Envoyén Allard ifrågasatte om han redan under fredagen den 20 april borde begiva sig iväg mot Florens, där exkonungen enligt senast inkomna uppgifter vistades. Under tecknad framhöll att det måhända vore bättre att vänta till lördagen för att eventuellt få höra resultatet av mitt samtal med Vas, och häri instämde envoyén Allard. Det beslöts att jag följande dag skulle avresa per järnväg till Baden-Baden, där envoyén Allard skulle inträffa under lördagen den 21 april.

På avtalad tid infann jag mig lördagen den 21 april 1951 på Hotell Bellevue och framförde mitt lösenord till receptionschefen, som avtalat var, men han hade icke erhållit några informationer om lösenordet ifråga. Jag gjorde nya försök klockan 10 och klockan 11, men även då var resultatet negativt. Då jag klockan 12.30 befann mig på väg till hotellet upphanns jag av en fransk militärbil, i vilken receptionschefen befann sig, och han berättade, att ett missförstånd uppstått, i det att maître d'hotel glömt meddela, att en överste Moinet givit order om, att den person, som lämnade ett visst lösenord, skulle visas upp till hans bostad.

Jag sammanträffade med överste Moinet, som tillsammans med Mme Moinet väntade i hotellets vestibul. Översten beklagade djupt att jag fått vänta och han inviterade mig på lunch. Därefter skulle vi diskutera våra planer. Efter lunchen hade jag ett samtal med honom och det visade sig att han icke hunnit få några handlingar från Frankrike om Vas. Han var mycket välvilligt inställd till Sverige och svenskarna, vilket mycket berodde därpå, att han varit god vän med överste Serot, som mördades samtidigt med greve Bernadotte, och han uppehöll alltjämt förbindelse med fru Serot, vilken räddats från Ravensbrück av greve Bernadotte. Då han ansåg att han på sin avlidne väns vägnar stod i tacksamhetsskuld till Sverige, sade han sig vilja göra allt för att hjälpa oss att finna Wallenberg. Han började omedelbart en telefonspaning för att få närmare uppgifter om var Vas befann sig, men lördagen visade sig vara mycket olämplig för införskaffande av uppgifter. Han fick klarlagt, att Vas icke hölls i förvar av fransmännen utan att amerikanarna överlämnat

Vas till de tyska myndigheterna. Några ytterligare uppgifter lyckades han icke erhålla under lördagen, men under den påföljande måndagen skulle han påbörja efterforskningarna så fort som möjligt. Under måndagsförmiddagen inkommo uppgifter om att Vas icke längre var kvar i Offenburg utan flyttats till ett annat fängelse i byn Wolfach, omkring 45 km sydöst om Offenburg. Överste Moinet tog sin egen bil och vi åkte ned till Wolfach, där fransmännen har en gendarmeripostering. Moinet kommanderade en av gendarmerna att hämta ut Vas från fängelset och i ett litet rum i gendarmeriets lokaler fick jag tillfälle att tala med Vas i överste Moinets närvaro. Angående orsaken till arresteringen uppgav Vas, att han blivit arresterad på grund av bristfälliga identitetshandlingar, som icke medgav honom rätt att uppehålla sig i amerikanska zonen. Att han överlämnats till tyskarna torde ha berott på någon förseelse mot utlänningslagens bestämmelser, men han hade själv icke fått del av något anklagelsematerial och han visste icke heller om och när det skulle bli någon rättegång mot honom. I detta hänseende vädjade han till överste Moinet att försöka påskynda en eventuell rättegång, men överste Moinet förklarade, att fransmännen icke hade eller ville ha något inflytande på det tyska rättsväsendet, såvida icke ockupationsmaktens intressen skadats, vilket icke var fallet beträffande Vas. Jag förklarade för Vas, att vi erhållit sådana uppgifter, att vår tilltro till honom i viss mån rubbats, och han medgav, att han i vissa hänseenden farit med osanning ^{hävdade} men att hans berättelse till 90% vore riktig. Jag uppmanade honom att tänka på den stora betydelse, som hans utsago kunde ha beträffande möjligheterna att rädda Wallenberg, och att han nu borde noggrant tänka efter, vilka uppgifter i hans tidigare berättelse, som verkligen voro med sanningen överensstämmande. Han förklarade då, att hans uppgifter om flykten från Rumänien ifråga om tiden var felaktiga. Först försökte Vas göra troligt, att han flytt från Rumänien någon gång på våren 1948, men då jag påpekade, att vi hade uppgifter om att han redan 1947 skulle ha vistats i Tyskland och Frankrike, medgav han, att han flytt från Rumänien någon gång under våren 1947. Han framförde olika tidsuppgifter beträffande flykten, såsom den 22 mars, någon gång i april och någon gång under våren 1947. Hans tidigare uppgifter rörande flykten från Rumänien till Ungern voro i övrigt med sanningen överensstämmande, men i Ungern hade han vistats någon tid, han ville fixera tidpunkten till omkring 2 månader, men till slut medgav han, att han

först i oktober 1947 kommit till Lyon i Frankrike, varför tiden för vistelsen i Ungern måste ha varit betydligt mer än 2 månader. I Ungern hade han bott bl.a. hos den i hans egenhändigt skrivna berättelse omnämnde ungerske medborgaren Béla Szigysórtó (Szigysártó), vilkens adress är Kispest II, Almos u. 39, ing. 0. Denne Szigysórtó hade varit fallskärmschoppare och SS-man och hade blivit tillfångatagen ungefär samtidigt med Wallenberg samt suttit i samma cell i Nagývarad (Oradia) som denne. Från Nagývarad hade såväl Wallenberg som Szigysórtó förts till Focsani och därifrån till Sibiu. Först sade Vas, att det var i Sibiu som Szigysórtó skulle ha suttit i samma cell som Wallenberg, men då jag påpekade hans egenhändigt skrivna berättelse icke tycktes stämma härmed förklarade han, att han med uppgiften om att de båda männen suttit i samma cell avsett Nagývarad. Szigysórtó hade blivit dömd i Rumänien och hållits fängslad i Sibiu till våren 1947 omkring 3 veckor före Vas egen flykt. Då hade rumänska staten i enlighet med ett fördrag med Ungern utfärdat amnesti för politiska fångar och Szigysártó hade fått återvända till Ungern. Vid sin ankomst till Ungern hade Vas bosatt sig hos Szigysórtó. Jag frågade, huruvida det verkligen var möjligt, att en politisk fånge, som tillhört SS, icke blivit häktad av de kommunistiska myndigheterna i Ungern, men Vas vidhöll att Szigysórtó verkligen vistades på fri fot våren 1947. Han var vid denna tidpunkt lärare i pianospelning. Genom sin bror Geza Vas hade Vas erfarit, att Szigysórtó numera skulle vara kapten i den ungerska armén. Denna uppgift skulle Geza Vas ha fått då han efter Vas egen flykt också flytt från Rumänien och passerat Ungern. Huruvida uppgiften om att Szigysórtó är kapten och tjänstgör i ungerska armén är med sanningen överensstämmande, ställer jag mig tvivlande till. Min uppfattning är snarare den, att Vas ville söka förhindra att vi på något sätt tar kontakt med Szigysórtó och att Vas därför fann det lämpligt att lämna en dylik förklaring för att därigenom avskräcka oss från att kontakta Szigysórtó.

I samband med att vi samtalade om Szigysórtó frågade jag Vas om han möjligen kände till någon adress på Porciu Sofron. Vas sade, att han icke hade några ytterligare uppgifter om Sofron, men det kunde vara möjligt, att Vas fader skulle kunna skaffa några närmare uppgifter, enär han som gammal järnvägstjänsteman skulle kunna känna till Sofrons adress, då Sofron skall vara anställd i järnvägsförvaltningen.

På grund av den från envoyén Allard erhållna uppgiften, att doktor Cuza i Sibiu icke skulle ha varit gift år 1946 tillfrågade jag Vas, när hans syster Margareta gifte sig med doktor Cuza. Giftermålet skulle ha ingåtts 1929 och makarna ha två barn, en pojke på 21 år och en flicka på 17. Denna uppgift vidhöll Vas med bestämdhet, trots att jag påpekade, att uppgift föreläge om att Cuza icke var gift 1946.

Vas, som var mycket nervös, bad mig hava förtroende för honom, och han försäkrade med bestämdhet, att hans uppgifter om sammanträffandet med Wallenberg verkligen äro med sanningen översensstämmande. Jag förklarade, att mitt förtroende för honom nödvändigtvis måste rubbas och försvagas, enär han vid olika tillfällen lämnat oriktiga uppgifter, som han måst korrigera. Han sade sig inse detta, men beträffande de oriktiga tidsuppgifterna förklarade han, att han med avsikt velat förlägga tidpunkten, då han sist såg Wallenberg, så sent som möjligt, detta enär han var rädd för att de svenska myndigheterna, om han i sitt brev eller vid samtalet i Lübeck uppgivit den verkliga tidpunkten, skulle ha ansett för lång tid hava förflutit, för att man skulle kunna se allvarligt på saken. Att han i andra fall lämnat oriktiga uppgifter, berodde mången gång på, att han inte kunde inpassa de olika detaljerna i sitt rätta sammanhang.

Jag frågade Vas, huruvida det skulle föreligga några möjligheter att utan hans direkta medverkan taga upp kontakt med svågern i Sibiu eller andra av Vas nämnda personer, som skulle kunna hjälpa oss att fastställa, huruvida Wallenberg alltjämt är kvar i Sibiu. Vas avrådde på det bestämdaste för dylika försök och han sade sig vilja lösa uppgiften själv på det att han måtte kunna få ett uppehållstillstånd i Sverige och börja ett nytt liv. Jag uppmanade honom att han, om han bleve försatt på fri fot, icke skulle begiva sig iväg ned till Ungern utan att först på något sätt ha sökt förbindelse med svenska myndigheter. Jag räknar med att Vas är tillräckligt intelligent för att förstå, att jag närmast syftade på svenska beskickningen i Wien. Jag tvivlar dock på, att Vas, om han kommer ut från fängelset, verkligen rättar sig efter min uppmaning. Av hans gest och hans blick fick jag den bestämda uppfattningen, att han så snart tillfälle gives försöker taga sig ned via Österrike till Ungern. Jag förklarade vidare för honom, att den gamla planen på ett sammanträffande i Budapest på av honom angiven plats, icke kunde realiseras, enär det numera har byggts en polisstation, där den av

Vas angivna mjölkbutiken låg. Som ny mötesplats angav jag stadsparken i Budapest, vilken plats envoyén Allard givit anvisning på. I stadsparken finnes nämligen en kopia av den gamla ungerska borgen i Siebenbürgen och mötesplatsen skulle närmare bestämt vara en parkgång, som från borgen går i riktning mot en bro, vilken leder över en kanal eller en vattensamling från parken till Millennium, ett minnesmärke som ligger vid slutet vid gamla Andrassij ut, numera Stalingatan. Vas sade sig väl känna till denna del av staden.

Beträffande personer i Sibiu, som skulle kunna lämna upplysningar om Wallenberg, förklarade Vas, att den i hans tidigare berättelse omnämnde Cromec (bör stavas Kromek) även känner till Wallenbergs verkliga identitet. Vas sade sig vara fullt övertygad om, att han, om han lyckas komma till Ungern, säkerligen skall kunna genom sina kontakter få förbindelse med doktor Cuza och Kromek och genom dem få godtagbara bevis för att Wallenberg alltså finns i fängelset eller i varje fall fanns där 1947.

Vas tillfrågades, varför han låtit så lång tid förflyta, innan han tog kontakt med de svenska myndigheterna. Han upprepade på nytt, att orsaken var den, att han hörde den ene efter den andre i fängelset bravera med sina höga anställningar, och han hade inte trott riktigt på Wallenbergs uppgifter. Det var först när han hos sin broder i Knutange hörde den ungerska radioutsändningen till minne av årsdagen för Wallenbergs försvinnande, där man bl.a. sade, att Wallenberg var judarnas Messias, som han började fundera på, att de av Wallenberg lämnade uppgifterna måhända vore med sanningen överensstämmande, och det var därför som han skrev brevet till inrikesdepartementet. Han försäkrade gång på gång, att han verkligen sammanträffat med Wallenberg, vilken "såg ut som en jude". Jag frågade honom om han möjligtvis kunde erinra sig färgen på Wallenbergs ögon, men han sade sig icke vilja uttala sig härom, då han inte var säker på sin sak. Vidare tillfrågade jag honom, om han vid sin ankomst till Frankrike i oktober 1947 verkligen kunde så mycket franska, att han skulle ha varit i stånd att samtala med Wallenberg på franska språket. Han förklarade, att han ~~hört~~ ^{lärt} sig franska i skolan och han påstod, att de förhör, som de franska myndigheterna hållit med honom, då han i augusti 1948 blev arresterad, hållits på franska språket utan hjälp av tolk. Beträffande hans vistelse i Frankrike så hade han först arbetat i Lyon på en bilfabrik och då bott i kasernen Saïnt Saens. I augusti 1948 hade han blivit arresterad

på grund av att hans uppehållstillstånd icke var klart. Möjligt är att man kunnat rubricera detta som bedrägeri och han hade dömts till 18 månaders fängelse och hållits arresterad i fortet Duchère i Lyon. Efter avtjänande av straffet hade han begivit sig till sin broder i Knutänge, varifrån han måst begiva sig till den franska zonen i Tyskland.

Genom överste Moinet kommer jag att erhålla kopior av samtliga handlingar angående Vas vistelse i Frankrike och vidare lovade överste Moinet att införskaffa samtliga uppgifter, som de tyska myndigheterna ha ifråga om Vas person.

Vas uppgav att svägerskan i Bekescaba heter Vera Vas. Svågern doktor Cuza är nu omkring 48 år gammal och hans hustru är 41 år.

Samtalet med Vas pågick till sent på kvällen, då förfrågan kom från fängelset om att han borde återställas dit. Det är mycket möjligt att ett förhör följande dag skulle ha kunnat giva ytterligare en del detaljer, som måhända skulle kunna bevisa Vas opålitlighet, men då jag icke hade tillgång till de fullständiga dokumenten angående Vas vistelse i Frankrike och Tyskland, och han ständigt framförde, att en del missförstånd kunde ha uppstått vid förhören på grund av språksvårigheter, ansåg jag icke, att jag kunde komma själva sakfrågan närmare med ett förhör om olika detaljer. Jag övervägde, huruvida jag skulle försöka taga mig över till Metz och där tala med Geza Vas. Givet är, att man därigenom skulle kunnat få bekräftelse på, om systemen Margareta verkligen är gift med läkaren Cuza, men en bekräftelse eller ett förnekande i detta hänseende kan icke anses utslagsgivande beträffande om Vas verkligen sett eller sammanträffat med Wallenberg. Då en resa till Metz säkerligen tagit ett par dagar i anspråk innan jag hade kunnat få ett sammanträffande med Geza Vas, avstod jag från denna plan.

Slutsats.

Det är uppenbart, att Vas ljugit på många punkter, och min personliga uppfattning är den, att Vas måhända aldrig suttit i samma fängelse som Wallenberg eller att han fört någon konversation med honom. Jag finner det anmärkningsvärt, att Vas, som vistats tre år i Frankrike ännu talar så dålig franska som han gör. Hans möjligheter att samtala med Wallenberg böra därför ha varit synnerligen begränsade. Jag skulle snarare tro, att Vas under sin vistelse i Ungern sammanträffat med folk, som känt Wallenberg

och som lämnat en beskrivning på Wallenberg samt givit honom en del informationer om Wallenbergs verksamhet. Möjligtvis har Vas fått en del upplysningar från Szigysórtó och det kan ju också vara möjligt, att Szigysórtó suttit arresterad på samma plats, kanske i Nagývarad, som Wallenberg. Mot Vas uppgifter om att han skulle ha varit tillsammans med Wallenberg i fängelset i Sibiu under två år - Vas förklarade att under den tiden var han under cirka 2 månader förflyttad till ett annat fängelse i Rumänien - talar utsagorna från von Maasburg, Hodosi, Stefan Carl, fru Lichtner-Laszko m.fl., och måhända kunna ytterligare upplysningar inkomma från greve Zägenberg och Captain Reginald Barrat. Vidare är det ju möjligt, att de till Stefan Carl framställda frågorna, om de bli besvarade positivt, giva en så klar uppfattning, att man måste sätta tro till att Stefan Carl sammanträffat med Wallenberg i repatrieringskontoret i Ryssland.

Skulle däremot samtalet med exkonung Mikael vara positivt beträffande Vas person, borde man måhända icke helt avvisa Vas medverkan, ty såsom överste Moinet framhöll, en man som Vas med sina kunskaper i ungerska språket och sina goda förbindelser där, bör ha de största möjligheter, som överhuvudtaget står till buds för införskaffande av uppgifter om Wallenbergs öde i Ungern. Man kunde därvid helt bortse från frågan om Vas sammanträffat med Wallenberg eller icke. Visserligen är det möjligt, att Vas skulle kunna komma med förfalskade dokument, om han kommer i förbindelse med folk som kände Wallenberg och om han kommer över litteratur om Wallenberg. Sålunda finnes ju Wallenbergs namnteckning i Genö Levais bok och med den skicklighet som våra dagars skriftförfalskare besitter, ^{det} torde det inte vara omöjligt, att frambringa skriftstycken som skulle vara mycket svårt att motbevisa. Innan något beslut fattas om att medverka till Vas möjligheter att komma ut från Tyskland och passera Österrike, bör väl dock i första hand avvaktas besked från envoyén Allard, vilken väl i närvarande stund närmar sig Florens och varifrån besked måhända kan erhållas senast måndagen den 30 april. Vidare bör man väl få tillfälle att studera de fullständiga akterna från Frankrike och Tyskland.

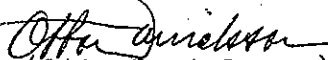
✓ Om medverkan skall lämnas från de svenska myndigheternas sida, torde väl under nuvarande förhållanden, då Vas sitter hos de tyska myndigheterna, den enda utvägen vara, att han försåges med ett tillfälligt svenskt främlingspass, som vore viserat av de österrikiska myndigheterna och som gällde för en mycket begrän-

sad tid. Detta pass skulle då kunna översändas till överste Moinet, som arrangerar det så, att Vas efter sin frigivning av fransmännen föres till österrikiska gränsen och släppes in i Österrike. Från gränsen skulle han då åka till svenska beskickningen i Wien och lämna in passet där, varjämte han tillsades att efter sitt besök i Ungern på nytt vända sig till svenska beskickningen i Wien.

Ett sådant förfarande förutsätter väl dock, att de svenska myndigheterna förhandla med de österrikiska om viseringen, vilken väl knappast kan erhållas med mindre de svenska myndigheterna avlämna en försäkran till de österrikiska om att Vas, om han återkommer till Österrike efter slutfört uppdrag, får inrese-tillstånd till Sverige. Det vanliga villkoret för visering av ett främlingspass är ju, att återresevisering lämnas, vilket icke kan ifrågakomma i fallet Vas, ty då kunde ju Vas helt enkelt stanna kvar i Österrike och efter någon tid infinna sig på svenska beskickningen och förklara, att han gjort ett försök att komma in i Ungern men misslyckats.

I och med att svenska myndigheter engagerar sig för en sådan hjälp åt Vas torde man de facto ha givit honom inresetillstånd till Sverige, men även om han icke lyckas utföra något positivt, så torde skadan för Sveriges del vara ringa. Vas kan naturligtvis vara en bedragare, men jag har svårt att tro, att mannen är någon verklig förbrytare, och med hänsyn till att Vas av allt att döma besitter en tämligen stor teknisk färdighet, torde det inte vara omöjligt, att han skulle kunna bli en mycket bra medborgare, om han komme hit och kände på sig, att han icke längre behövde känna sig som rotlös flykting. I varje fall är det tydligt, att den behandling han undergått och alltjämt undergår kommer att bryta ned honom fullständigt, om ingen räcker honom en hjälpende hand.

Stockholm den 26 april 1951.


(Otto Danielsson)

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES

DEPARTEMENTET

Telegram

ang. Sjöborgs-utredningen.

STOCKHOLM den 26 april 1951

N:o 8

CHIFFER

80D

BIL.

INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL.

Eu^I

Svensk

Wien

Meddela Allard som väntas Wien om någon dag att brev från Dahlman som han bör avvakta anländer med kurir 2 maj.

Cabinet

Exp 26.4 kl 2030 \$

Engfeldt/Rtz

(röd lapp)✓

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

Vak. n. n. 27/4 U. m.

STOCKHOLM		19
Stockholm den 26 april 1951.		
Strängt förtroligt och personligt.		
1927 INK. D. N:o		1 bil.
AVD. P	GR 2	MAL Eu ^I

Broder,

./.

För Din kännedom får jag bifoga Danielssons rapport rörande förhöret med Vas i Wollfach. Efter vad som nu framkommit, måste tilltron till Vas starkt minskas, även om ännu icke definitiv visshet vunnits, huruvida han verkligen sammanträffat med Wallenberg. I skrivande stund ha vi icke tagit ställning till frågan om vilka åtgärder, som nu skola vidtagas. Man måste uppenbarligen väga mellan alternativen att antingen helt släppa Vas-spåret eller att låta honom ge sig iväg till Ungern och arbeta vidare, då han en gång kommer ut ur fängelset, eller slutligen att etablera önska- de kontakter och införskaffa erforderliga uppgifter via den israeliska beskickningen i Bukarest. Vi avvakta nu först dels Ditt besked rörande besöket hos konung Mikael i Flo- rens och dels den utlovade franska rapporten. Då Vas av allt att döma kommer att få sitta kvar ytterligare någon månad eller mer i fängelset, få vi också tillfälle att in- samla ytterligare uppgifter berörande andra spår i Wallen- berg-affären. Härigenom kan man möjligen komma till större klarhet, så att vårt slutliga ställningstagande underlättas. Oberoende av hur detta utfaller bör Du givetvis fortsätta Dina undersökningar efter med oss och Danielsson överens- komna linjer.

Någon anledning för Rosita att längre stanna kvar i Budapest synes knappast föreligga, varför hon väl nu kan avsluta sin tjänstgöring på Din beskickning.

Jag vore tacksam, om Du ville återsända Danielssons

Envoyén Allard,
Wien.

Exp. 30/4-51
Kurier /Rtz

här medsända rapport angående Vas så snart Du tagit del
av densamma.

u/ Sven Dahlman

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN.

592

22/457

P 2 *Am*

Juh. 27/4 (röd lapp)

Köpenhamn den 25 april 1951.

Personligt och strängt förtroligt.

1 bil.

Am
aa
5.4
R. I.
Broder,

Med anledning av Ditt handbrev den 20 dennes skulle jag måhända för ordningens skull först och främst vilja nämna att vår bekantskap med paret Dickinson är åtskilligt mera flyktig än vad som för Dig beskrivits. Min fru fick under vår Stockholmstid kontakt med Mrs. D., född grevinna Teleki, vid anställandet av en ungersk kokerska som egentligen bara talade sitt hemlands svåra språk, och har sedan haft tillfälle hjälpa Mrs. D. med vissa av hennes bekymmer. Mellanhavandet har emellertid begränsat sig till dylikt, vilket bl.a. förklarar att affären R.W. mellan dem aldrig berörts.

När jag i går fick ett samtal med Mrs. D., hänvisade hon till sin man, som på sin tid varit R.W.:s medhjälpare och som bättre än hon själv borde kunna besvara mina frågor.

L. I.
Sedan jag i dag talat med Mr. D., ber jag få överlämna en P.M. om vad han därvid upplyste. Jag utgår från att innehålllet, som ju ej är något märkligt, och hans namn ej offentliggöras utan hans tillstånd. Jag fick det intrycket att han ogärna vill bli indragen i den delvis otrevliga publiciteten i detta ärende.

Di. Tiegren
H. Ber. Fräs

Utrikesrådet D a h l m a n,
Utrikesdepartementet.

P.M.

60.2/8-5
angående uppgifter lämnade av Mr. Dickinson,
Price & Waterhouse, Köpenhamn.

Dickinson, som först arbetat under Langlet i Budapest, hade anställts av R. Wallenberg i november 1944 som "accountant". Hans uppgift hade varit att hålla reda på Wallenbergs stora lager av olika förnödenheter. Däremot hade han ej haft med passstrafiken att göra.. I varje fall i början, under november, hade D. och R.W. haft konferenser ungefär en gång i veckan. Sista sammanträffandet med R.W. hade varit någon gång under tiden 12-24 december 1944, troligen strax före jul.

D. visste ej om R.W. haft något kvarter eller kontor vid Népszinház-utca. Under november 1944, då D. besökt Pest-sidan, hade R.W.:s huvudkvarter där varit vid Ulloi-utca och Tatra-utca. Då D. ej kände orsaken till min fråga och jag ej heller kunde upplysa därom, kunde han blott tillägga att han senare av NKDV-ryssarna erfarit att de funnit 39 "svenska legationer" i Budapest, d.v.s. hus försedda med skyddsplakat eller skyltar. De allra flesta av dessa torde ha varit på Pest-sidan.

På min fråga om D. i övrigt kunde lämna några vägledande upplysningar rörande R.W.:s vidare öden svarade han nekande. Vad han kunde komma med vore blott rena "assumptions".

Han hade emellertid under samarbetet med R.W. fått det tydliga intrycket att denne ville, så snart ryssarna kommit, lämna Budapest och taga sig hem i bil (genom ryskt eller ryss-ockuperat område) och att han säkerligen trodde sig skola

bli väl mottagen av ryssarna. Han hade optimistiskt talat om att vara i Sverige efter cirka tre veckor. Ur bensinlagren hade han för resan tagit undan 400 liter bensin. Denna plan hade berörts av R.W. även vid det ovannämnda sista samtalet innan R.W. flyttade över till Pest-sidan.

D. framhöll vissa omständigheter som kunde ha bidragit till att R.W. blivit efter en incident utan vidare skjutet av ryssarna. Dels fruktade D. att R.W., orädd som han var och van vid att framgångsrikt sätta hårt mot hårt gentemot tyskarna, missträknat sig på ryssarnas sätt att reagera mot dylika metoder.. Dels hade R.W. alltid burit revolver och, om han gjort min. av att bruka den, - vilket ingalunda vore oantagligt - kunde detta ju mycket lätt ha vållat hans olycka. Man hade i Budapest hört talas om att fullt med folk låge begravda längs landsvägarna.

Utan att vilja draga någon bestämd slutsats därav meddelade D. vidare att NKVD-ryssar i mars 1945 infunnit sig i legationsbyggnaden för att "collect" beskickningsmedlemmar enligt en medförd lista. På denna hade R.W.'s namn stått först, understruket med rött. Vid tillfället i fråga hade D. närmast antagit att man verkligen sökte efter R.W. och att understrykningen betydde att han ansåges särskilt "precious and important".

D. förklarade under samtalets gång som sin mening, att R.W.'s läggning varit sådan, att han - vid sina sinnens fulla bruk - aldrig skulle funnit sig att sitta stilla i ett fångläger.

På andra sidan berättade D. beträffande ryssarnas egna möjligheter att finna en namngiven person i lägren att de med anledning av en officiell brittisk démarche om en försvunnen frägar vederbörande om han insåge vad en efterforskning skulle betyda. Jo, det skulle innebära att namnet måste uppöras i vartenda läger i Sovjetunionen - och vore det säkert att vederbörande funne med sin fördel förenligt att svara?

Köpenhamn den 25 april 1951.

H. Beck-Friis

Ingen 24. 4. 51.

Inh. 27/4 -

Röd Lapp.

586

Bröder (Dahlgren) 27. 4. 51.

pa/ 4.2.

Sedan jag underkastat mig
den här vederbörliga för-
tygande och finner i
Lansman, utan tvivel man
där hade sig bekvämt, fort-
farande vittas. Flors, ut
jag nu på väg till sist nämns
stads. Fordell har jag
träffat i Tjälstund.

Att sedan jag träffat vederbörande
under jag till kort tid
därst jag vill nu mig för
tillgången till det bästa och
adressen till den Wagners-
-Cock, Flors där jag ut
om jag kommer ut på
den dag som La (Allard)

Kod Laffi

Strängt förtrolig.

P.M.

ang. Raoul Wallenberg-fallet.

27/4-57 P 2 km

Exc. vidit

Katrineholm, 10/10/1957

./1

Härjämte närslutas avskrifter av vissa av utrikesdepartementets akter huvudsakligen rörande Moskva-beskickningens framställningar till sovjetryska utrikesministeriet i fallet Raoul Wallenberg. Såsom därav framgår ha ryska vederbörande i samband med diskussionerna om Wallenberg å sin sida upprepade gånger begärt återsändande till Sovjetunionen av vissa sovjetryska medborgare i Sverige: de sjuka balterna, flickan Makarova och

./2-4

den förrymde matrosen Granovski. Vissa handlingar rörande sistnämnda ärenden närslutas jämväl i avskrift.

En kort sammanfattning av de ryska fallen lämnas här nedan:

I samband med den tyska kapitulationen den 8 maj 1945 togo sig närmare 2.771 militärpersoner från den tyska delen av rysk-tyska fronten över till Sverige. De internerades omedelbart och svenska regeringen utfäste sig i en note den 16 juni 1945 till Sovjetbeskickningen att avsända dem till Sovjetunionen. En livlig inrikespolitisk debatt uppstod angående utlämnandet i synnerhet av 163 i det sammanlagda antalet ingående balter. Ett mindre antal av dessa - liksom även vissa tyskar - undantogs från transport, främst på grund av sjukdom, medan de övriga avtransporterades. Från ryskt håll synes man, såsom framgår av de närslutna handlingarna, flera gånger ha återkommit till frågan om de kvarblivna internerna (skrivelse 12.12.1946 från Moskva samt skrivelse nr. 655 den 30.12.1946 från Moskva, båda i bil.1)

Flickan Makarova, född 1929, anlände till Sverige den 20. 9.1944 som flykting från Estland tillsammans med sin moster och dennas man. Makarova kom i juni 1941 från Leningrad på besök till Estland tillsammans med modern, som avled 1944. Fadern bodde kvar i Leningrad. Rysk-tyska krigets utbrott, flickans insjuknande och den tyska ockupationen omöjliggjorde återresa till Sovjetunionen.

Den 17 januari 1945 begärde sovjetryska konsulatet hennes adress hos utlänningskommissionen och därefter har såväl konsulatet som ryske ministern upprepade gånger hemställt om åtgärder från svensk sida för flickans återsändande till fadern.

Vid plenarsammanträde den 19 februari 1946 beslöt utlän-

ningskommissionen efter utlänningsnämndens hörande, att Makarova icke skulle förpassas ur riket och beviljade henne uppehållstillstånd för 6 månader, vilket sedan dess kontinuerligt förnyats.

Sovjetambassaden har senast den 17 augusti 1948 gjort en framställning i ärendet; man begärde då att få Makarovas adress, vilket vägrades. Därefter har intet avhörtts från ryskt håll.

Matrosen Granovski försvann den 21 september 1946 från sovjetiska ångfartyget "Petrodvorets" i Stockholm. Den 31 oktober begärde sovjetryska utrikesministeriet att G., som uppgavs hava begått stöld etc. ombord på fartyget, skulle överlämnas till sovjetryska representanter för omedelbar vidarebefordran till Sovjetunionen. Den 8 november beslöt Kungl. Maj:t, att G. skulle förpassas ur riket men ej mot sin vilja till sitt hemland. Han bedömdes som politisk flykting och avreste den 15 november 1946 med båt från Malmö till okänd ort.

I Moskva-beskickningens skrivelse nr. 655 den 30 december 1946 (i bil. 1) meddelar chargé d'affaires Barck-Holst, att Madame Kollontay vid ett besök den 27 december av herr Barck-Holst låtit honom förstå, att sovjetryske ministern Tchernychev underrättat ryska utrikesministeriet om att Wallenberg-fallet icke påverkat de svensk-ryska relationerna, som nu vore bättre än någonsin och alltjämt förbättrades. Längre fram i skrivelsen påminner herr Barck-Holst om att man, då Wallenberg-fallet förts på tal i det ryska utrikesministeriet, som regel omedelbart brukat framställa förfrågningar om gynnsamma underrättelser ingått i baltfrågan, i fallet Makarova och beträffande Granovski. Det utsåges i skrivelsen, att "Wallenberg-fallet har alltså här sökt begagnas såsom ett slags förhandlingsbasis". Denna skrivelse synes vara av intresse ur två synpunkter:

1. Hur har departementet reagerat på beskickningens påpekande, att ryska vederbörande sökt begagna fallet Wallenberg "som ett slags förhandlingsbasis?"
2. Finnes i departementets handlingar något, som kunde ge be-lägg för minister Tchernychevs meddelande till ryska utrikesministeriet om att Wallenberg-fallet icke påverkat de svensk-ryska relationerna?

Den första frågan kan klart besvaras, enär skrivelsen nr. 655 den 30.12.46 från Moskva-beskickningen icke kommenterats av departementet, som lagt den ad acta. Ett chifffertelegram - nr. 273 - från

Moskva samma dag med samma innehåll beträffande Wallenberg överlämnades i promemoriaform till Moskva-ministern, envoyén Hägglöf, som då befann sig i Sverige. I övrigt vidtogs ingen i detta sammanhang relevant åtgärd.

Vad den andra frågan beträffar, må följande nämnas.

På UD:s dossier om Wallenberg förekommer intet spår av något samtal inom departementet med Tchernychev rörande fallet Wallenberg, som kunde ha givit honom särskild anledning att göra sådana uttalanden om det svensk-ryska förhållandet, som Madame Kollontay gjort gällande. Ej heller på departementets dossier om "Politik, allmänt, Ryssland" (HP 1) finnes något sådant samtal omnämnt under tiden från den 1.8.1946 till årets slut. Då man torde få utgå ifrån, att Madame Kollontays uppgift om minister Tchernychevs rapport till det ryska utrikesministeriet är riktig, återstår frågan, hur Tchernychev kunnat få uppfattningen, att Wallenberg-fallet ej påverkat de svensk-ryska relationerna i ofördelaktig riktning. Vid ett studium av handlingarna i ärendena Makarova och Granovski finner man, att en vantolkning av vissa svenska uttalanden till den ryske ministern i dessa ärenden ligger inom möjligheternas gräns.

I slutet av november 1946, alltså någon tid före herr Barck-Holsts samtal med Madame Kollontay, gjordes vissa uttalanden till minister Tchernychev av statsministern och kabinettssekreteraren rörande de sjuka balterna, Makarova och Granovski; se i bilaga nr. 4 närslutna P.M. av Westman 23.11.46, skrivelse Westman - Tchernychev 25.11.46 och, särskilt, skrivelse Tchernychev - Westman 26.11.46, moment b, som är av följande lydelse: "Vad beträffar det i Edert brev relaterade uttalandet av Statsministern om vikten av fallet Granovskij och dess inflytande på relationerna mellan Sverige och Sovjetunionen så ägde ett sådant uttalande rum under samtalets gång, dock något senare och utan direkt samband med de ord av Hans Excellens som ovan citerats efter mina anteckningar".

Som orientering till utrikesministern, vilken då befann sig i New York, sändes den 4 december 1946 ett chifffertelegram av bl.a. följande lydelse: "Fallet Granovski har föranlett ett uttalande av Tchernychev att detta liksom andra dylika ärenden, Makarova, de sjuka avresta balterna vore ägnat motverka den gynnsamma utvecklingen på handelsavtalets grund. Såväl statsministern som kabinettssekreteraren ha framhållit att dylika frågor icke vore av den betydelse, att de borde tillåtas inverka på den

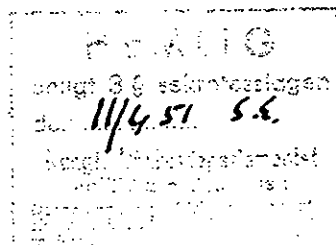
önskvärda utvecklingen av förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen." (se fullständiga lydelsen i bilaga nr. 4). Det synes icke helt osannolikt, att minister Tchernychev verkligen uppfattat de yttranden om dylika frågors mindre betydelse för de svensk-ryska relationerna som fällts från svensk sida i de nyss-nämnda fallen såsom tillämpliga även på ett annat "dylikt ärende", nämligen fallet Wallenberg. Det må i detta sammanhang erinras om att man vid samtalen med vår Moskva-beskickning från rysk sida alltid upptagit de ryska ärendena - balterna, Makarova och Granovski - till diskussion, då beskickningen berört fallet Wallenberg (och af Sandeberg), ehuru man - vilket förefaller ganska förklarligt - icke velat öppet erkänna det inre sambandet mellan de ryska och svenska ärendena.

Stockholm den 27 april 1951.

Stig Engstedt

Avskrift.

Bil. 1 t. P.M.
27.4.51.



Skr.fr.Moskva 335/30.4.1946 (Söderblom)

Eders Excellens,

Sedan jag med not den 8 mars vid besök hos chefen för femte europeiska & Skandinaviska) avdelningen i utrikesministeriet, herr Abramov, delgav honom vissa från Budapest mottagna uppgifter rörande omständigheterna i samband med legationssekreteraren Wallenbergs försvinnande, har jag som vanligt vid olika tillfällen bragt saken på tal med såväl fru Kollontai som herr Abramov.

I enlighet med mottagna instruktioner uppsökte jag idag herr Abramov för att före min avresa till hemlandet ånyo påminna om detta ärende. Herr Abramov meddelade, att han oföredröjligen vidarebefordrat de senast av mig lämnade uppgifterna men ännu ej fått något besked. Jag hemställde då om att åtminstone få ett preliminärt svar, varav framginge att alla åtgärder vidtoges för sakens utredning och att, så snart denna givit något resultat, beskickningen skall därom underrättas. Herr Abramov lovade att göra allt vad på honom ankomme för sakens uppklarande och konstaterade själv, att Wallenberg ju vore en i Sverige välkänd person.

I detta sammanhang lät herr Abramov sig undfalla den anmärkningen, att herr af Sandeberg ju påträffats och vid det här laget förmodligen återbördats till hemlandet. Detta skulle kunna fattas som en antydning om att Wallenberg trots allt är i livet och blivit identifierad i något läger eller dylikt. Emellertid får jag vördsamt hemställa, att ingen antydning i denna riktning göres utåt eller ens till familjens medlemmar, då jag är långt ifrån säker om att herr Abramovs ord verkligen böra tolkas i nyssnämnda riktning.

Slutligen bad mig herr Abramov med utförlig motivering ånyo söka utverka, att flickan Makarova blir hemsänd till fadern. Jag lovade för min del att språka om saken med vederbörande i Stockholm.

x) handla om af San-Ch.tel. fr. Moskva ank.d. 26.7.1946 (Barck-Holst).

debergs uppgifter
rör. "rumännen" och
"tysken" som varit
tillsammans med W.

150. x) x)
Sedan innehållet i Edra 149 och 152 utan omnämnande av af Sandeberg delgivits utrikesministern i början av juli, tillfrågade jag igår onsdag Abramov, huruvida något erfarits om

Wallenberg. Han upplyste, att ännu intet nytt framkommit samt frågade samtidigt om hur fallet Makarova utvecklats. Abramov nämnde att af Sandeberg numera hemkommit och publicerade tidsningsartiklar, varav han tagit del.

Skrv. 12.12.1946 fr. Moskva (Barck-Holst)

Eders Excellens,

x) instruktion om ny framställning till ryssarna i anslutning t. interpellationssvaret 27.11.46.

Utöver vad jag tidigare inberättat efter mottagandet av ovan återopade skrivelse^{x)} får jag vördsamt meddela, att jag till åttlydnad av däri mottagna instruktioner begärt företräde hos vice-utrikesministern Dekanosov, som, sedan han på förfrågan om det ärende varom jag önskade tala, lät meddela, att han vore strängt upptagen samt att jag därför borde söka chefen för femte europeiska avdelningen. Som denne för närvarande uppgives vara bortrest, fick jag idag kl. 16.00 företräde för tff chefen för nämnda avdelning, herr Sysojev, som tidigare under ett par år tjänstgjort vid sovjetlegationen i Stockholm. Inledningsvis hänförde jag mig i ärendet till i avskrift närlagda uppteckning på ryska språket jämte därvid fogad promemoria, vilken utgör översättning till ryska av bilagan till ovan återopade skrivelse Den svenska grundtexten till nyssnämnda uppteckning bilägges vördsamt.

Sedan Sysojev tagit del av uppteckningen jämte promemorian, framförde jag såsom min personliga uppfattning att det vore beklämmande om de utmärkta förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen nu skulle behöva grumlans av den omständigheten att man efter snart två års förhållningar icke skulle kunna från rysk sida framkomma med en redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg och resultatet därav. Då Sysojev härefter lovade taga saken under studium, betonade jag, att man redan hos Sovjet-myndigheterna haft tillräcklig tid där för och att man å svensk sida därför ansåge sig kunna kräva omgående svar.

Härefter frågade Sysojev om jag icke hade några mera angeläna ting att framföra, vartill jag genmälde att jag endast hade detta tragiska ärende att andraga. På Sysojevs fråga om jag icke hade några gynnsamma meddelanden att komma med beträffande fallen Makarova (338 U. 21.4.46), Granovski (601 B 31.10.46) och de i Sverige kvarvarande internerna (cirk. 18.U.30.1.

46.) ställde jag omedelbart en motfråga, huruvida jag finge fatta hans i detta sammanhang framställda spörsmål, som en bekräftelse på att Raoul Wallenberg vore i livet och att det numera ifrågasattes en utväxling.

Sysojev, som synbarligen icke väntat denna vändning av samtalet, bestred kategoriskt att något samband förefunnnes mellan fallet Wallenberg och de tre ovannämnda fallen, utan hade han förfrågat sig därom av mera allmänt intresse. Under hänvisning till att dessa ärenden handlades mellan utrikesdepartementet och sovjetlegationen i Stockholm och att jag därför endast mera ytligt ägde kännedom därom framhöll jag beträffande Makarova, att hon själv icke önskade lämna Sverige, att vi icke ägde lagliga medel att utdriva henne från vårt land men att vi med tillfredsställelse skulle se att hennes fader beredes tillfälle överresa till Sverige för att övertala flickan medfölja honom till hemlandet. Fadern skulle få omgående visering, 2 veckors uppehållstillstånd i Sverige samt komma att förpassas därifrån till hemlandet försåvitt han sökte kvarstanna i Sverige. Granovksi vore såvitt jag kunde minnas att betrakta såsom politisk flykting och hade därför ej kunnat utvisas. Hans nuvarande vistelseort vore mig okänd. Vad åter anginge de kvarvarande internerade, vore de så sjuka, att de icke kunde förflyttas och utgjorde därför ingen glädje vare sig för oss eller Sovjetunionen. Härmed - framhöll jag - hade jag redogjort för vad jag visste om dessa fall och hade icke sökt att undanhålla några mig därom tillgängliga uppgifter. Jag önskade livligt att samma öppenhet nu måtte visas mig i fallet Wallenberg. Säkerligen hade herr Sysojev under sin Stockholms-tid sammanträffat med medlemmar av familjen och vore väl förtrogen med dess förhållanden. På Sysojevs fråga upplyste jag att Raoul Wallenberg mig veterligen vore brorson till Jacob och Doddo Wallenberg. Här efter upprepade jag i något varierad form min personliga förhoppning, att man från rysk sida icke genom ytterligare tidsutdräkt skulle väcka ytterligare uppseende inom svensk opinion. Herr Sysojev sade då, att ärendets egentliga behandling låge i ett annat ministerium vilket beredde svårigheter. På min fråga om han därmed avsåg Stalins Kansli eller Inrikesministeriet svarade han icke utan slog endast ut med armarna.

I morgon, fredagen den 13, har jag erhållit företräde hos f. vice utrikesministern Losovski, som var närvarande vid

envoyén Söderbloms audiens hos Generalissimas Stalin den 15 juni i år. Jag avser erinra honom om vad som förekom vid sagda audiens samt till honom överlämna genomslag av ovan nämnda uppteckning jämte promemoria.

Skrv.fr. Moskva 646/22.12.1946 (Barck-Holst)

Eders Excellens,

Såsom jag redan telegrafiskt inberättat sammanträffade jag i onsdags under en större soiré på härvarande holländska ambassad med vice protokollchefen i utrikesministeriet, herr Kotchetkov, NKVD:s man i Utrikesministeriet. Ganska ofta råkar jag honom och hans maka på tillställningar och båda ha vid olika tillfällen varit gäster här på beskickningen.

Under samtalet med Kotchetkov uttalade denne i vänlig ton med hänsyftning på Wallenberg-fallet: "I understand you are in a very difficult position now". Då jag inte ansåg lämpligt närmare ingå på saken, som herr Kotchetkov säkerligen känner i alla dess detaljer, sade jag endast: "Yes, I am, and you are the only ones who can help me out of it." Jag frågade därefter när utrikesminister Molotov väntas tillbaka till Moskva, varpå Kotchetkov svarade, att han icke visste dagen men att fartyget, som Molotov reste med nu befunde sig ungefär "midocean".

Ovan återgivna, korta samtal kan måhända förefalla alltför obetydligt för att giva anledning till inberättande. Redan den omständigheten, att Kotchetkov själv för saken på tal utanför tjänsterummet, förefaller dock vara ett belägg för att Wallenberg-fallet nu väckt ett visst intresse i Utrikesministeriet. Jag har efter mottagandet av instruktionen i 1444 U.28.11 46 fört saken på tal allenast med Madame Kollontay, tjf. byråchefen Sysojev och f.vice utrikesminister Losovski. Här på beskickningen har endast herr Lindencrona såsom chiffrör haft tillfälle taga del av handlingarna i ärendet. När sålunda herr Kotchetkov nu förde saken på tal, visar det att ärendet är föremål för någon slags behandling hos sovjet-myndigheterna. Därest något resultat omsider skulle uppnås i Wallenberg-fallet torde emellertid detta bero mindre på mina rätt bestämda demarcher eller på särskilda hänsyn till mig personligen än

på interpellationen, den svenska presskampanjen och därav uppkomna farhågor för strömkantring i opinionen ävensom en-voyén Hägglöfs upprepade långa bortavaro, som på grund av svenska tidningsskriverier sannolikt numera här förmodas äga direkt samband med Wallenbergfallet. Symptomatiskt härför är, att, då jag den 3 dennes besökte v. utrikesminister Dekanovos i frågan om svensk representation i Berlin, han med viss iver förfrågade sig om tidpunkten för Hägglöfs återkomst. Sannolikt var han redan då orienterad av minister Tchernychev om vad som skrivits i svenska tidningar.

Utrikesminister Molotov väntades åter till Moskva med flyg igår. Med hänsyn till det f.n. dåliga flygvädret, kan det tänkas att han reser med järnväg från Berlin till Moskva och kan i så fall vara här tidigast i morgon. Då han torde vara fullt upptagen med andra viktiga ting de första dagarna efter sin återkomst, kan jag knappast räkna med att företaga någon vidare demarche i saken förr än någon av de sista dagarna i denna månad. Det förefaller mig kunna vara ur många synpunkter lyckligt om något besked från ryssarna kunde frampressas före den 16 nästkommande januari, då två år förflutit sedan Dekanov meddelade att Wallenberg återfunnits. I annat fall kan befaras att svensk press åter för fram Wallenbergfallet.

Skrv.fr. Moskva 655/30.12.1946 (Barck-Holst)

Eders Excellens,

här lagts aa för
poi.

Vid besök den 27 dennes hos Madame Kollontay förstod jag av henne, att minister Tchernychev underrättat Utrikesministeriet om att Wallenberg-fallet icke påverkat de svensk-ryska relationerna, som nu vore bättre än någonsin och alltjämt förbättrades. På vilka upplysningar i Stockholm Tchernychev baserar sin nämnda uppfattning, som otvivelaktigt är synnerligen glädjande, undandrar sig mitt bedömande, men jag har av senast hitkomna svenska tidningar (av den 18 dennes) kunnat konstatera att fallet Wallenberg icke för närvarande är föremål för behandling i svensk press.

Såsom minister Hägglöf redan tidigare under hand framhållit i Stockholm, äro utsikterna att uppnå resultat i detta

egendomliga fall ringa, försåvitt man icke har något att sätta bakom sina demarcher. Då den svenska presskampanjen synes ha ebbat ut, förefaller det mig nu knappast vara ett gynnsamt ögonblick att åter uppsöka vederbörande här i saken. Däremot vore det måhända på sin plats, att jag eller minister Häggglöf, om han då återkommit, den 16 januari 1947 riktade en skrivelse till vice-utrikesminister Dekanosov med hemställan om upplysning om vad som förekommit i saken under de gångna två åren.

Olika uppfattningar kunna alltid förekomma om sättet, på vilket fall av förevarande art lämpligen böra bedrivas. I härvarande utrikesministerium har som regel, då Wallenberg-fallet förts på tal, omedelbart framställts förfrågan om gynnsamma underrättelser ingått i balt-frågan, i fallet Makarov och nu senast beträffande Granovski. Wallenberg-fallet har alltså här sökt begagnas såsom ett slags förhandlingsbasis. Huruvida ett motsvarande tillvägagångssätt förekommit i Utrikesdepartementet, när minister Tchernychev eller hans medarbetare gjort framställning i de tre nyssnämnda fallen, är mig icke bekant.

Ehuru något på sidan om det egentliga ämnet tillåter jag mig vördsamt nämna att beskickningen på begäran av chefen för Utrikesdepartementets Arvs- och Ersättningsbyrå genom marinattachén sedan den 19 sistlidne september efterforskar svenska motorseglaren "Svan" av Skärhamn, som med kapten och tre man senast i november varit sedd i Stralsund enligt vad som uppgivits i svenska tidningar. De sovjetiska marina myndigheterna ha hittills icke framkommit med resultat av sina efterforskningar. Det kan väl tänkas att fartyget förlist med man och allt, och i så fall kan otvivelaktigt mycket lång tid förflyta innan någon upplysning kan erhållas om de försvunna. Med den publicitet som i svensk press givits både Wallenberg-fallet och nu senare även fallet "Svan", kan i Sverige efterhand uppkomma en uppfattning om att färder i Sovjetunionen äro förenade med avsevärda risker. Därest en sådan uppfattning skulle vinna mera omfattande spridning, kan befaras att svårigheter framdeles uppstå att finna svenska ingenjörer eller andra experter, som vilja taga risken begiva sig ut till Sovjetunionen. För cirka fjorton dagar sedan besöktes beskickningen av ingenjör Magnusson från Nydqvist & Holm i Trollhättan, som skulle begiva sig till en icke namngiven ort omkring 120 km från Tiflis i Kaukasus för att där biträda med uppmontering av en vattenkraftsanläggning levererad av nyssnämnda svenska företag. På ingenjör

Magnussons begäran har ordnats, så att han sänder meddelande per post eller telegraf till beskickningen var tredje vecka samt att han härifrån erhåller något gensidigt svarsmeddelande. Därest längre avbrott i meddelandena från herr Magnusson skulle uppstå, skulle härifrån vidtagas efterforskningsåtgärder. Ett första meddelande från Magnusson har idag hit ingått.

Skrv.fr. Moskva 41/30.1.1947 (Hägglöf)

Eders Excellens,

Ådossiern finnes följande anteckning: "Originalen för- svunnet. Detta ge- no- slag bindes & doos. 2/10-47 Pi "

Efter min återkomst till Moskva begärde jag samtal med vice utrikesminister Dekanosov, varvid jag genom chefen för protokollet, envoyén Molotsjkov, lät förstå att min avsikt vore att begära besked beträffande efterforskningarna efter R. Wallenberg. Efter fyra dagar meddelade mig herr Dekanosov att han vore helt upptagen av förberedelserna till den kommande konferensen i Moskva och att han därför måste bedja mig ursäkt att han finge hänvisa mig till chefen för utrikesministeriets nordeuropeiska avdelning, minister Novikov, vilken - som Dekanosov särskilt underströk - vore medlem av ministeriets kollegium.

Vid besök hos herr Novikov denna dag rekapitulerade jag rätt utförligt gången av detta ärende och erinrade om alla de olika demarcher, som beskickningen företagit. Jag underströk att två år nu förflutit sedan ryska militärmyndigheter tagit Wallenberg under sitt beskydd, och förklarade att svenska regeringen med berättigad bestämdhet krävde besked beträffande resultatet av de efterforskningar, som vid upprepade tillfällen utlovats av ryska myndigheter.

Herr Novikov sade sig väl känna till Wallenberg-fallet både från den utförliga exposé, som t.f. chargé d'affaires Barck-Holst lämnat honom vid besök den 13 innevarande månad, och från ett flitigt studium av ryska utrikesministeriets omfattande dossier i ärendet. Han förklarade att de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstab, av militärpolis, av säkerhetspolisen och av ännu andra myndigheter, utan att man hittills funnit något spår av Wallenberg.

Jag erinrade om att beskickningen sökt hjälpa de ryska myndigheterna i deras efterforskningar; särskilt viktig förefölle mig vara den upplysning, som beskickningen i verbalnote

den 8 mars 1946 lämnat utrikesministeriet rörande namnen på tre av de sex ryska militärpersoner, som den 17 mars 1945 setts tillsammans med Wallenberg.

Herr Novikov svarade att alla tänkbara möjligheter hade prövats men utan resultat.

Jag sade att jag förutsatte att efterforskningarna alltså jämt bedrevos med oförminskad energi. "Ja, givetvis" svarade herr Novikov och tillade med ett småleende, "i synnerhet efter Edra ytterst energiska föreställningar". Han yttrade därefter att det ju icke vore utrikesministeriet, som självt hade hand om efterforskningarna, men att han vore övertygad om att de interna myndigheterna bedrivit undersökningarna med all energi. Generalissimus hade ju själv tagit kännedom om saken, tillade han.

Då jag sade att man dock haft mycket lång tid på sig för att bedriva efterforskningar, svarade herr Norikov att dylika undersökningar alltid taga lång tid. Det vore icke så lätt att snabbt få kontakt med alla lokala myndigheter.

Jag sade att jag med tillfredsställelse konstaterade att herr Novikov ansåge hopp föreligga för att återfinnande av Wallenberg. Härtill svarade min interlokutör att det på sakens nuvarande stadium vore omöjligt att med någon grad av säkerhet uttala sig om frågan huruvida Wallenberg lever eller icke, ty "det finnes säkerligen läger inom Sovjetunionen, som ännu icke kunnat slutföra ordern om efterforskning".

Här tystnade herr Novikov plötsligt, och såg en aning besvärdad ut. "Det sista ber jag Eder betrakta som ett uttalande rent personligt för Eder själv".

Efter en liten paus, avslutades samtalet genom att jag ånyo och med största eftertryck underströk den betydelse, som svenska regeringen fäster vid ett snabbt uppklarande av detta spörsmål.

I mina uttalanden till herr Novikov har jag använt starka uttryck för att angiva den svenska regeringens intresse av ett snabbt uppklarande av Wallenberg-frågan. Jag har sålunda sagt att den svenska allmänna opinionen icke på något sätt kunde förstå att de ryska myndigheterna efter två års tid vore ur stånd att lämna slutgiltigt besked. Jag har vidare förklarat att denna fråga hotade att störa det eljes goda förhållandet mellan Sverige och Sovjetunionen.

Då Novikov vid ett tillfälle sade att han själv och särskilt Dekanosoov beklagade att jag själv utsatts för angrepp i press och riksdag, svarade jag att detta personligen vore mig likgiltigt, men att jag skulle allvarligt beklaga om förbindelserna mellan våra båda länder skulle taga skada av den tröghet, med vilken man på rysk sida syntes bedriva detta ärendes.

Såsom saken nu ligger till förefaller det mig som om det närmast gällde att söka förmå ryske ministern i Stockholm att rapportera att svenska regeringen är allvarligt missnöjd med det långsamma sätt, på vilket saken synes bedrivas av vederbörande ryska myndigheter och att fortsatt dröjsmål kan komma att störa vårt goda grannskapsförhållande.

Sedan detta skett, torde denna beskickning böra upptaga frågan på nytt.

Jag anser mig böra rapportera att reaktionen inom härvarande utrikesministerium, erkännerligen herr Dekanosovs uppenbara iver att icke vidare befatta sig med frågan, enligt mitt förmenande är betingat av en rädsla att bliva personligen omnämnd i svensk offentlig diskussion. I synnerhet i ett land som Sovjetunionen, där sekretess är regel och offentlighet ett endast på officiell order tänkbart undantag, ligger det någonting ytterst avskräckande i tanken att samtal och demarcher kunna komma att refereras på ett sådant sätt som skett i Sverige beträffande Wallenberg-affären. Den i Sverige offentliggjorda boken om Wallenberg redogör ju nästan ordagrant för de flesta viktigare telegram och skrivelser från denna beskickning. Detta är något för vederbörande ryska ämbetsmän oförståeligt och skrämmande.

Därmed vill jag ingalunda säga att offentlig diskussion i och för sig varit eller är av skada i denna fråga. Tvärtom tror jag att det för det vidare fullföljandet av den svenska regeringens aktion är nyttigt att saken debatteras offentligt och särskilt i riksdagen. Men en förutsättning är att man därvidlag icke refererar mer eller mindre förtroliga samtal eller omnämner enskilda ryska ämbetsmän.

Därest så befinnes önskvärt för att ytterligare understryka frågans betydelse, förefaller det mig sålunda icke vara något hinder för att regeringen till besvarande av eventuellt förnyad interpellation låter veta exempelvis att ryska rege-

ringen förklarat att energiska efterforskningar ägt rum men hittills icke lett till resultat och att svenska regeringen till svar förklarat såväl genom sändebudet i Moskva som till ryske ministern i Stockholm att regeringen är förvånad över att fullständigt besked icke kunnat lämnas efter två års efterforskningar med tillägg - om det befinnes önskvärt att ytterligare pressa saken - att regeringen anser ett fortsatt dröjsmål vara av natur att kunna störa det eljes goda grannskapsförhållandet. Det sista tillägget synes mig emellertid endast böra ifråga kommas däreset regeringen verkligen är beredd att för Wallenbergssakens vidare bedrivande, och därrest tillfredsställande besked icke inom rimlig tid erhålles, skrida till sådana åtgärder som en verkligt kylig behandling av ryske ministern i Stockholm, för att nu icke tala om andra eventualiteter på de ekonomiska och kulturella förbindelsernas område.

Avskrift av ch.tel. från besk:en i Moskva till
KUD, inkommet den 31.12.1946

273 Min 646. Minister Tchernychev synes ha inrapporterat till utrikesministeriet, att Wallenbergsfallet icke har påverkat svensk-ryska relationerna, som nu bättre än någonsin och alltjämt förbättras. Därför icke mycket att sätta bakom förnyade framstötter, vilket ju redan tidigare ha framhållits för statsministern av minister Hägglöf. När beräknas Hägglöf återvända hit? För information må nämnas, att Stalin före jul avrest från Sochi till Mazota uppe i kaukasiska bergen, och väntas åter till Moskva till utrikesministermötet i början av mars. Molotov, som nu fungerar både som ordförande i ministerrådet och som utrikesminister är knappast anträffbar annat än i storpolitiska frågor.

Barck Holst.

Avskrift av telegram från KUD till
Besk:en i Moskva, avsänt den 3.1.1947.

Hägglöf beräknas återvända mitten månaden Edert 273.

Avskrift.

P.M.

Vid en middag hos ryske ministern den 9 april bad jag ministern att skriva till Moskva för att påskynda ett svar i Wallenbergs-saken. Jag framhöll att vid Hägglöfs sista démarche för ganska lång tid sedan fortsatta undersökningar utlovats från rysk sida. Men vi hade inte fått höra något om resultatet. Jag erinrade också om interpellationsdebatten i riksdagen i november förra året och framhöll, att tidningarna börja fråga på nytt, vilket besked vi fått från Moskva.

Ministern sade, att han inte närmare kände till Wallenbergs-
saken eftersom denna aldrig handlagts av legationen utan alltid
i Moskva. Han ville emellertid enligt min önskan skriva till Moskva och efterhöra frågans läge och därvid meddela vad jag sagt honom.

Stockholm den 10 april 1947.

Ö.U.

Avskrift.

KUNGL.

SVENSKA BESKICKNINGEN

ang. samtal med Malik i
Wallenbergaffären.

Moskva den 14 juni 1947.

Nr. 212

HP 80

Strängt förtroligt.

Herr Minister,

Vid det samtal jag idag hade med vice utrikesminister Malik och varom telegrafisk rapport avgivits förklarade jag mig - under återopande av hans tidigare löfte att vara behjälplig vid lösandet av för de svensk-sovjetiska förbindelserna viktigare spørsmål - vilja upptaga ett ärende, vid vilket svenska regeringen fäste stort avseende och som för övrigt under de senaste åren varit föremål för otaliga démarcher från minaföreträdarens sida, nämligen frågan om det öde som drabbat en svensk diplomat i Budapest, Raoul Wallenberg. Sedan jag rekapitulerat detta ärendes historia och överlämnat en kopia av den uppteckning jämte bilaga, som den 12 december 1946 tillställdes envoyén Novikov erinrade jag om det samtal min företrädare i anslutning därtill haft med Novikov i slutet av januari 1947. Från sovjetisk sida hade därvid liksom tidigare utlovats energiska åtgärder för att utröna var Wallenberg befunne sig resp. vilket öde som drabbat honom. Trots att nu över två och ett halvt år gått sedan Wallenberg i januari 1945, enligt vad Dekanosov på sin tid meddelade, uppnått de ryska linjerna, där han skulle beredas skydd till person och egendom, hade sovjetiska vederbörande icke lämnat oss något besked rörande resultatet av den undersökning som sålunda ställts i utsikt. Senast hade saken berörts av Eders Excellens med ryska ministern i Stockholm i början av sistlidne april månad. Själv hade jag - i övertygelse om att undersökningen å sovjetisk sida bedreves med all energi - hittills efter min ankomst till Moskva ej upptagit frågan. Nu hade emellertid herr Håstad på nytt i riksdagen riktat en interpellation

till utrikesministern med begäran om upplysning i saken och regeringen givit mig instruktion att efterlysa svar från sovjetregeringen i saken. Sedan herr Malik förklarat att denna för honom vore ny underströk jag den vikt man i Sverige fäste därvid och betonade angelägenheten ur de svensk-sovjetiska förbindelsernas synpunkt av att vi snarast erhöile besked. Vice utrikesministern lovade att personligen informera sig och sedan återkomma. Någon tidsfrist inom vilken svar komme att lämnas kunde han dock ej ange. Sedan jag ytterligare understrukt betydelsen, bl.a. med hänsyn till den vilande interpellationen, av att något besked erhöilles utan dröjsmål, lovade herr Malik att söka beakta detta svenska önskemål.

Min avsikt är att inom de närmaste dagarna beröra ärendet även med t.f. chefen för skandinaviska avdelningen, herr Vetrov.

u/ Rolf Sohlman

Avskrift.

Ö v e r s ä t t n i n g .

Moskva den 18 augusti 1947.

(Vapen)

SOVJETUNIONENS
UTRIKESMINISTERIUM

Ärade Herr Envoyé,

I samband med att Ni vid samtal med biträdande utrikesminister J.A. Malik den 12 juni innevarande år berörde frågan om Raoul Wallenbergs vistelseort har jag verkställt förfrågningar hos vederbörande myndigheter. Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss.

Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benzurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, enär efter detta striderna om staden, vilka voro förbittrade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12 februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkstälts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V. Novikov redan den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke krönts med framgång. Härvid framhöll K.V. Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget

bevåg avlägsna sig från de sovjetiska truppernas område, fientliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fientlig beskjutning o.s.v.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare.

I det jag bringar ovanstående till Eder kännedom, ber jag Eder, Herr Envoyé, mottaga försäkringar om min utmärkta högaktning.

/u./ A. Vysjinski

Avskrift.

11/4 51 S.E

P.M. Sthlm. den 17.1.1946 u/ Grafström.

Sovjetministern infann sig på min begäran klockan 17 i dag, varvid, jag till honom överlämnade utrikesdepartementets verbalnote i avtransportfrågan den 17 januari. Muntligen gav jag honom den sammanställning över till Sverige anländ tysk militärpersonal från den sovjet-tyska fronten, som framgår av närslutna bilaga.

Hr Tchernychev lovade att omedelbart underrätta sin regering om notens innehåll samt frågade, när vi tidigast kunde mottaga "Belooostrov". Jag svarade, att transporter till avskeppningshamnen skulle kunna igångsättas efter 48 timmars varsel.

Ministern kom därefter in på totalsumman och meddelade, att tre olika siffror meddelats sovjetbeskickningen. Först hade överste Kempff sagt, att internerna utgjorde c:a 6.000, därefter hade siffran 3.000 lämnats, och slutligen hade de militära myndigheterna fixerat antalet till 2.771. Det vore därför förvånande, att denna siffra nu ytterligare reducerats med 66 (60 västfall och 6 civila). Jag svarade, att de båda första totalsiffrorna vore mig obekanta. Siffran 2.771 måste betraktas som en preliminär uppskattning, som på sin tid gjordes av de militära myndigheterna på basis av de primäruppgifter, vilka lämnades av internerna vid deras ankomst till Sverige. En noggrann efterprövning, som enligt regeringens beslut verkställdes av en särskilt tillsatt kommission, hade emellertid visat, att några av de ursprungligen lämnade uppgifterna varit felaktiga eller berott på missförstånd. I själva verket vore det, framhöll jag, förvånande, att felprocenten icke vore större. Då jag på hr Tchernychevs fråga, vad som skulle ske med de tre civila balterna, meddelade, att de komme att civil-interneras, uttalade han sin förvåning häröver; även dessa borde sändas till Sovjetunionen. Jag svarade med att hänvisa till regeringens tidigare uttalanden, att inga civila balter komma att sändas ur riket mot sin vilja och att - såvitt jag hade mig bekant - dessa tre icke uttalat någon önskan att avresa till SSSR.

Hr. Tchernychev berörde därefter de sjuka. Beträffande de 40, som definitivt skola kvarstanna i Sverige, spilldes icke många ord, sedan jag understrukt, att ingen ändring kunde vinnas i regeringens i fråga om dessa fattade beslut. Minis-

tern undrade, om en ändring inte kunde ske i beslutet att tills vidare kvarhålla de 73 mindre allvarligt sjuka. Det vore ju mycket bättre, framhöll han, att få slut på hela spörsmålet i och med "Beloostrov" förebådade resa. Jag svarade härtill, att vi redan bland de transportabla upptagit 42 sjuka men att de 73 voro "bårfäll". Det låge säkerligen i sovjetregeringens intresse likaväl som i den svenska regeringens, att den förestående transporten ägde rum under så litet uppseendeväckande former som möjligt. Därest 73 personer skulle bäras över landgången, skulle man säkerligen äventyra detta syfte.

Efter att hava uttalat förhoppningen om att de 23 rymmarna skulle återfinnas, begärde hr Tchernychev, att sovjetbeskickningen skulle få namnlistor å samtliga sjukdomsfall med angivande av sjukdomarnas art, vilket jag ställde i utsikt.

Sovjetministern uttalade, innan han gick, tillfredsställelse över att detta besvärliga avtransportproblem nu syntes vara på väg att bringas ur världen.

Note den 17.1.1946 KUD - Sovjets Besk. Stockholm.

Den 31 december 1945 meddelade utrikesdepartementet i note till Sovjetunionens Beskickning, att svenska ångfartyget "Kastelholm" den 9 januari skulle avgå från svensk hamn med nästa kontingent här i riket internerad tysk militärpersonal från sovjet-tyska fronten och begärde i samband därmed bl.a. uppgift angående destinationshamn. Fartyget, som alltsedan sistnämnda dag hållits avgångsberett samtidigt som alla åtgärder vidtagits för snabb avtransport av internkontingenten, har likväl icke kunnat avgå i avsaknad av begärda uppgifter.

Den 15 januari 1946 meddelade minister Tchernychev chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, att sovjetregeringen icke önskade; att den med s/s "Kastelhom" planerade transporten komme till stånd. Skälet härtill vore främst, att det svenska fartyget endast kunde medföra c:a 150 man av de återstående internerne. Sovjetregeringen föreslog i stället, att sovjetfartyget "Beloostrov" skulle göra ytterligare en resa för avtransport av samtliga återstående interner.

Efter de transporter, som redan ägt rum, återstå 476 interner (313 tyskar och 163 bälter), vilka enligt svenska regeringens utfästelse i note den 16 juni 1945 skulle avsändas till Sovjetunionen. Av dessa hava emellertid 23 (samtliga tyskar) rymt,

varjämte 40 (32 tyskar och 8 balter) befinna sig i sådant framskridet stadium av obotlig sjukdom eller invaliditet, att svenska regeringen efter vederbörande medicinska myndigheters hörande beslutit, att de icke skola sändas ur riket. Av de återstående 413 internerna äro 73 (50 tyskar och 23 balter) på grund av sjukdom icke nu transportabla.

För närvarande kunna sålunda omkring 340 man (208 tyskar och 132 balter) avresa, varvid dock må framhållas möjligheten att nya sjukdomsfall inträffa, som ytterligare kunna komma att reducera nämnda siffra.

Svenska regeringens tidigare av praktiska hänsyn framställda förslag att de fortsatta transportererna skulle företagas på svenska fartyg, har den 10 december 1945 av sovjetregeringen godtagits. Denna anordning förefaller svenska regeringen alltjämt vara mest ändamålsenlig, särskilt som därigenom transportererna kunna verkställas successivt allteftersom de interner tillfriskna, som för närvarande på grund av sitt hälsotillstånd icke kunna transporterats. Därest emellertid sovjetregeringen önskar med fartyget "Beloostrov" omedelbart avhämta de omkring 340 interner, vilka för närvarande äro transportabla, vill svenska regeringen icke motsätta sig denna önskan. Finner sovjetregeringen åter, att "Beloostrov" icke bör anlitas för transport av ett så begränsat antal personer, vidhåller svenska regeringen den tidigare planen rörande successiva transporter med svenska fartyg.

✓ Svenska regeringen ämnar vid avtransporterna liksom tidigare tillställa Sovjetbeskickningen fullständiga namnlistor. Sovjetregeringen kommer jämväl att erhålla av svenska medicinska myndigheter lämnade uppgifter över de 40 interner, som enligt regeringens beslut definitivt skola kvarstanna i riket.

P.M. den 26.1.1946 Sthlm.

Jag hade anmodat ryske ministern att besöka mig idag och framförde därvid till honom följande.

Såsom han kände till hade jag vid flera tillfällen offentligen givit uttryck åt den meningen att Sovjetmyndigheterna inte skulle behandla de baltiska internerade sämre än andra och sålunda inte betrakta dem som landsförräddare. Det skulle vara av stor betydelse med hänsyn till opinionen i Sverige i för-

hållande till Sovjetunionen och av värde från regeringens synpunkt om det kunde komma någon officiell förklaring från rysk sida som bekräftade denna uppfattning. Kanske kunde det därvid t.ex. sägas, att dessa balter nu bereddes tillfälle vid sin återkomst att medverka till de baltiska sovjetrepublikernas återuppbyggnad såsom lojala medarbetare. Det vore naturligtvis också av stort värde om det kom personliga underrättelser från enskilda balter till bekanta i Sverige, så att det här bleve känt hur det hade gått med dem. I det sammanhanget nämnde jag en notis i Svenska Dagbladet i dag om en polack, som tillhört denna kategori av tyskt krigsfolk och som skrivit till en bekant i Sverige att han nu vore tillbaka i sin hemtrakt.

Ministern påminde om att han personligen hyste den åsikt om balternas behandling, som jag givit uttryck åt och att han tidigare skrivit till Moskva beträffande behandlingen av balterna och därvid framfört de synpunkter jag meddelat honom. Han vore medveten om att det skulle ha stor betydelse för opinionen i Sverige och dessutom särskilt för uppfattningen bland här befintliga övriga balter, ifall det kunde komma uttalanden i den riktning jag åsyftat. Han skulle nu ytterligare telegrafera vad jag sagt honom och han ville understödja dessa synpunkter. Det syntes honom lättare att ge en förklaring nu, sedan flertalet balter hade skickats iväg, än tidigare. Han visade intresse för meddelandet om polacken, som skrivit till Sverige, och ansåg också att dylika personliga underrättelser från de utskickade balterna skulle vara till gagn.

Under samtalets gång nämnde hr Tjernychev att dr. Eichfuss skrivit ett brev till Sovjätlegationen och även muntligen uttalat sig till en representant för legationen att det passiva motståndet var inspirerat av svenska tjänstemän. Sålunda hade han ett dokument på tyska om programmet för motståndet som enligt honom givits honom från svensk sida.

Jag sade i detta sammanhang att några tyska officerare hade velat utöva utpressning genom att hota att inför sovjetmyndigheter angripa Sverige och tala illa om oss, ifall de bleve skickade i väg.

Cirk.nr. 18/30.1.1946. t.saml.besk.ch. utom Bukarest, Addis o. Soffa.

Herr Envoyé,

För kännedom har jag äran härjämte överlämna följande handlingar rörande avtransporten av vissa i Sverige internerade personer,

1. Promemoria den 15 januari rörande samtal mellan chefen för politiska avdelningen och sovjetministern.

2. Promemoria, jämte bilaga, den 17 januari rörande samtal mellan chefen för politiska avdelningen och sovjetministern.

3. Utrikesdepartementets note den 17 januari till sovjetbeskickningen.

4. Promemoria den 21 januari rörande samtal mellan chefen för politiska avdelningen och sovjetministern.

5. Promemoria den 26 januari rörande samtal mellan utrikesministern och sovjetministern.

Mottag etc. etc.

För Ministern:

u/ Grafström

P.M. Sthlm. den 28.2.1946 u/ Petri.

I noten till Sovjetbeskickningen den 17 januari nämndes att 476 interner, varav 313 tyskar och 163 balter, fortfarande fanns i landet. Härav hade emellertid 23 rymt och 40 vore på grund av sjukdom över huvud ej transportabla. 73 vore på grund av sjukdom för stunden ej transportabla.

De 476 fördela sig nu på följande sätt:

	tyskar	balter	sammanlagt
Avtransporterade med "Beloostroff" 25 januari	230	150	380
Rymda enligt ovanstående	23		23
Undantagna från transport såsom obotligt sjuka enligt beslut 4 januari	32	8	40
Undantagna från transport på grund av sjukdom enligt beslut 22 februari	25	1	26
Undantagna från transport enligt beslut 1 mars	3	3	6
Avliden (självmodr före "Beloostroffs" avgång)		1	1
	313	163	476

11/4 51 56
~~nas x ifoed x och x framhöll x att x det x kanske x icke x wone x ägnat x för x
 väna x att x familjen x Big x x Makarova x och x pressen x höll x att x
 mer x över x ifrågasatte x besök x~~

~~Stockholm x den x 17 x augusti x 1948 x~~

P.M. den 6.9.1948 (saknar underskrift, torde vara författad
 av "G.E." /Engzell?/) angående sovjetryska flickan Lydia Marcella Makarova.

Lydia är född i Tallin den 11.6.1929 och kom till Sverige från Estland den 20.9.1944. Hon uppgavs vara född i Tallinn och estländare till nationaliteten. Hennes moder var död och hon trodde fadern också var död. Hon kom i sällskap med sin moster, fru Jöesaar.

Den 2.10.1944 erhöll hon svenskt främlingspass.

Vid senare förhör med Lydia och hennes moster framkom: att hennes moder var född i Petersburg men sedan bott i Estland. Hon hade gift sig med ryske medborgaren Makaroff och då blivit rysk medborgare. Mannen var topograf och uppgives numera vara överste eller överstelöjtnant, troligen vid någon militärtopografisk avdelning i Leningrad.

Lydia hade fötts i Leningrad 1929 men visste själv ej om detta. Till juni 1941 hade hon varit bosatt hos föräldrarna i Leningrad. Då modern och Lydia 1941 varit sjuka hade de inbjudits av Lydias moster till Estland och fick tillstånd resa dit. När tillståndet utgick ville ej modern resa hem till Sovjetunionen. Hon gömde sig med Lydia vid rysk-tyska krigets utbrott för att slippa bli deporterad till Sovjetunionen! För tyskarna uppgavs sedan, att de voro balter och ter vid polisförhör de fingo personalbevis därom. Mannen - fadern var då mobiliserad å okänd ort.

x) Stämmer icke med
 Lydias egna uppgifter vid polisförhör
 (kommenterande
 P.M. 11.4.51)

Lydia fick skolutbildning i Tallinn. I januari 1944 dog hennes moder och Lydia togs som fosterbarn av mostern, fru Jöesaar. Denna blev också jämte en annan person av domstol utsedd till förmyndare för Lydia. Man hade ingen kännedom om Lydias fader befann sig i livet.

I september 1944 flydde makarna Jöesaar och Lydia till Sverige. Här blev Lydia omhändertagen i en förläggning i Saltsjöbaden, för vilken poliskommissarien Krumlinde var förståndare. Denne hade en villa i närheten och då han ansåg, att flickan icke - med hänsyn till förhållandena i förlägg-

ningen - borde vara kvar där, blev hon omhändertagen i hans hem, där det bl.a. fanns en tämligen jämnårig dotter.

Sedan omkring ett år är Lydia boende hos civilingenjör Folke Bigner, Pipersgatan 11. Denne har ett sommarställe i Dalarö, där familjen vistats under sommaren.

Lydia anses ha stor musikalisk begåvning och utbildar sig i pianospelning.

Redan i januari 1945 försökte sovjetryske konsuln Tchernov att i utlänningskommissionen få Lydias adress under meddelande att det fanns brev från fadern. Denne uppgavs ha varit i Estland och där erfarit att Lydia rest till Sverige. Då Lydia betraktades som baltisk flykting lämnades icke uppgift om hennes adress. Legationen underrättades om att Lydia icke ville ha kontakt med legationen och att brevet kunde tillställas henne genom svenska myndigheter.

Senare under våren 1945 besöktes utrikesdepartementet av legationstjänstemän, som klagade på att de ej fingo Lydias adress. De fingo skriftligt svar i juni 1945, att vi ej lämna adresser å bälter. Med anledning därav uppgav ryssarna att Makarova icke var balt utan ren sovjetryska. Efter uppklarande härav (enligt det ovan anförda) fick sovjetlegationen i augusti 1945 Lydias adress av utlänningskommissionen.

Den 19 augusti 1945 besökte konsul Tchernov Lydia hos Krumlinde. Ett livligt samtal utspann sig, varvid flickan sade sig bestämt ej vilja resa hem och konsuln i ganska hotfulla ordalag förklarade, att hon skulle resa hem.

I november 1945 besökte konsul Tchernov ånyo Lydia och överlämnade då ett brev från fadern, vari han ber henne komma hem. Lydia erkände att det var faderns stil och besvarade brevet i ett brev, som hon tillställde konsul Tchernov f.v.b. Däri omtalade hon för fadern, att hon hade det bra i Sverige och ej ville återvända. Hon hoppades fadern skulle komma och besöka henne.

I januari 1946 besökte konsul Tchernov poliskommissarien Krumlinde och meddelade att minister Tchernychev fått ett nytt brev från fadern och därför önskade att flickan infann sig å legationen.

Ett par dagar senare ringde Lydia upp ryske ministern och bad ministern att få faderns brev. Ministern hade bett henne komma dit och erbjudit sig hämta henne. Lydia hade emellertid bett få brevet istället och ministern hade sagt, att det gjorde detsamma

om hon kom till legationen nu, "då hon kommer att åka till Ryssland ändå".

Lydia hördes ingående av utlänningsnämnden, som ansåg hon borde få stanna i landet. Detta blev också utlänningskommissionens beslut och hon har fått upprepade nya uppehållstillstånd. Från rysk sida hava ett otal försök gjorts att få tillbaka Lydia. Upprepade framställningar, såväl skriftliga som muntliga, ha gjorts i utrikesdepartementet och även hos beskickningen i Moskva. Därvid har man åberopat att Lydia vore sovjettrysk medborgare, som legationen hade rätt och plikt att intressera sig för, att flickan vore minderårig och att därför ryska konsulatet hade förmyndarrätt över henne och att faderns vilja att återfå sin dotter borde respekteras. Man har emellertid också antytt att svenska myndigheter satt Lydia hos en poliskommissarie för att bevaka henne och att vi gjort svårigheter för att legationen ej skulle få råka henne. Dessa senare påståenden ha flera gånger bemötts från utrikesdepartementet, varvid bl.a. hänvisats till att flickan ju själv talat med legationen. Det kan nämnas att Lydia ett par gånger varit på besök i utrikesdepartementet och därvid klarlagt sin vilja att ej återresa. Hon har f.ö. haft meddelande direkt från och till sin fader, bl.a. på födelsedagar.

Den 23 december 1946 besvarade utrikesdepartementet t.ex. en note från sovjetambassaden. I svaret utsades att Lydia vid förnyade förfrågningar förklarat sig vidhålla sin ståndpunkt. De svenska myndigheterna hade därför icke funnit skäl ändra sina tidigare delgivna beslut att låta Lydia stanna i riket. Vidare sades på en invändning att ryska beskickningen hindrades råka Lydia, att om Lydia önskade taga kontakt med beskickningen, något hinder däremot naturligtvis ej komme att resas. Slutligen anhöll man - på begäran av Lydia - att faderns brev, som uppgivits finnas å beskickningen, måtte tillställas henne.

Senast i juni 1948 har ambassaden bett att få Lydias nya adress. Från utrikesdepartementet har avböjande svar lämnats.

Den 5 augusti 1948 kom en rysk CD-bil till sommarstället å Dalarö. En passagerare, vice konsul Petropavlovski gick in i den privata trädgården och satte sig på en bänk. Fru Bigner

hade frågat honom vad han önskade och fått till svar att han ville tala med Lydia och överlämna ett brev från fadern. Fru Bigner svarade efter samtal med Lydia, att hon ej ville råka honom men att fru Bigner kunde taga emot brevet. Mannen ville icke göra detta och sade, att han icke skulle lämna villan-området, förrän han fått råka Lydia. Fru Bigner framhöll, att brevet kunde sändas per post eller via utrikesdepartementet och förklarade, att han befann sig å privat mark och hade att lämna villan. Petropavlovski svarade att han tänkte stanna och kunde betala för detta om så behövdes. En trädgårsarbetare hade kommit till och även sagt detsamma som fru Bigner. Ryssen hade insinuerat, att flickan hölls inlåst i villan. Ungefär samtidigt kom en svensk officer förbi och efter en stunds diskussion följde ryssen och hans bil officeren till fjärdingsmannen, som sökte övertala ryssen att lämna honom brevet. Sedan ryssen i telefon av ambassadören fått tillsägelse att icke göra så avlägsnade han sig.

Den 11 augusti återkom ryssen till villan i sällskap med fjärdingsmannen. Ryssen jämte ett par andra ambassadtjänstemän stannade i bilen och fjärdingsmannen gick in i villan och lämnade fru Bigner ett brev till Lydia, som vägrade träffa ryssarna. Brevet var undertecknat av ryska konsulatets chef Nikischin och uppmanade Lydia att återvända till fosterlandet. Sedan faderns önskan refererats, heter det bl.a. i brevet: "Under sådana förhållanden uppmanar jag i egenskap av SSSR:s konsul i Sverige, riv sönder det klibbiga spindel-nät, i vilket Edra s.k. förmyndare försöker fånga Er i rädsla av att, när Ni lyckats komma undan deras inflytande, deras skumma förehavanden kommer i dagen genom Er". Efter en del liknande heter det också: "Jag skulle vilja understryka, att om vi skriver till Er far, att Ni absolut inte vill ta emot hans brev, så kommer antagligen den underrättelsen att helt enkelt döda honom. Kanske Edra förmyndare vill nå just detta mål."

Dagens Nyheter hade på något sätt fått reda på ryssbesöken i Dalarö villan och publicerade en delvis felaktig skildring.

Den 17 augusti uppkallades ryske chargé d'affaires Basarov till t.f. avdelningschefen Barck-Holst i utrikesdepartementet. Denne framförde därvid till Basarov en anmodan att vidare besök icke måtte göras hos familjen Bigner och att Lydia måtte lämnas i fred. Basarov påtalade den felaktiga tidningsartikeln och frågade bl.a. om det vore sant att utrikesdepartementet skulle ha varnat

familjen Bigner att låta Lydia gå ensam ut under mörka kvällar. Det sistnämnda dementerades av Barck-Holst (ingenjör Bigner har också förnekat det.)

Basarov önskade att utrikesdepartementet skulle ordna ett sammanträffande med Lydia, vartill svarades, att utrikesdepartementet ej kunde göra detta mot Lydias vilja.

Den 19 augusti lämnade utrikesdepartementet följande meddelande till pressen:

"Med anledning av en i pressen offentliggjord redogörelse för ett samtal mellan en tjänsteman i UD och en representant för sovjetryska ambassaden rörande den ryska flickan Lydia Makarova meddelar UD följande. Redogörelsen härrör icke från departementet. Den innehåller för övrigt oriktigheter. Sålunda har i samtalet med UD från sovjetrysk sida icke gjorts gällande att Lydia Makarova hålles fången.

I flera tidningar har vidare uppgivits att UD varnat den familj, hos vilken Lydia Makarova bor, för att låta henne gå ut ensam om kvällarna. Någon dylik varning har icke framförts från UD:s sida."

I Stockholms-tidningen av den 29.8. gjordes med fet rubrik gällande, att Excellensen Undén skulle ha ingripit hos utlänningskommissionen för att Lydia icke skulle få främlingspass. Det skulle enligt notisen ha gjorts på ett relativt sent stadium. Detta påstående, som dementerades av utrikesdepartementet den 30.8., saknar all grund, särskilt som Lydia fick främlingspass redan i oktober 1944, innan ryssarna givit sig tillkänna.

Givetvis har man, bl.a. i utrikesdepartementet i början av ärendets handläggande diskuterat frågan om ej flickan med hänsyn till sin ålder och att hon ej, åtminstone då, kunde betraktas som politisk flykting, borde återsändas till fadern. Det händer ej sällan att utrikesdepartementet får söka hemtaga ungdomar, som rest från hemmet olovligen. Redan från första tillfällena har man vid samtal med ryssarna sökt klargöra att vi ej vilja mot hennes vilja hemsända henne. Därvid har också framförts, att enligt svenska prejudikat svenska domstolar ej lämna medverkan mot tvångsvis återtagande av barn över 16 år. Ryssarna ha menat, att rysk lag borde tillämpas men ha bemötts med att - även om så gäller beträffande själva statusfrågan (flickans omyndighet och faderns makt) den svenska lagen måste reglera proceduren.

Stockholm den 6 september 1948.

Skrv. den 1.3.1946 Statens Utlänningskomm.- KUD

I anledning av begärt yttrande den 15 januari 1946 över Socialistiska Sovjetrepublikernas Unions legations i Stockholm verbalnote av den 12 januari 1946 angående hemsändande till Sovjetunionen av sovjetryska medborgaren Lydia Makarowa får statens utlänningskommission meddela följande.

Kommissionen har vid plenarsammanträde den 19 februari 1946 efter utlänningsnämndens hörande beslutat att Lydia Makarowa icke skulle förpassas ur riket samt uppdragit åt kommissionens kontrollbyrå att bevilja henne uppehållstillstånd för 6 månader. Avskrift av två exemplar av protokoll den 10 september 1945 och 9 februari 1946 rörande utlänningsnämndens förhör med Lydia Makarowa ävensom utdrag ur kommissionens protokoll den 19 februari 1946 bifogas.

Lydia Makarowa har i enlighet med ovannämnda beslut beviljats uppehållstillstånd till den 25 augusti 1946.

På statens utlänningskommissions vägnar:

u/ O. Wiman

Hbr. Söderblom, Moskva, -Engzell, KUD, 10.3.1946.

Såsom jag telegrafiskt inberättat, förfrågade jag mig vid ett besök i går hos hr Abramov, huruvida något nytt försports rörande af Sandebergs frigivning. Det visade sig, att så icke var fallet.

Hr Abramov begagnade för sin del tillfället att i omedelbar anslutning till min fråga efterhöra, huruvida jag fått några underrättelser från Stockholm rörande flickan Makarowa. Han erinrade ånyo om faderns besök, varunder den härdade krigaren nästan brustit ut i tårar vid tanken på dottern. På särskild fråga av Abramov bekräftade jag, att jag noggrant till Stockholm inberättat, vad han anfört i ärendet, och därvid icke försummat att understryka den rent mänskliga sidan av saken. Jag hänvisar till mitt brev den 11 februari.

Hr Abramov sammankopplade icke direkt affären af Sandeberg med Makarova (jfr mitt brev till Grafström den 19 februari). Emellertid har jag för närvarande det intrycket, att vi i realiteten icke kunna hoppas på af Sandebergs hemsändande med mindre fröken Makarowa återfördas till sin fader.

Note den 4.6.1946 KUD-Sovjets Besk. Stockholm.

Med anledning av framställningar från De Socialistiska Sovjetrepublikernas Unions Beskickning angående hemsändande av sovjetmedborgaren Lydia Ivanovna Makarova har Kungl. Utrikesdepartementet äran, under hänvisning till de samtal som i ärendet vid olika tillfällen förts mellan tjänstemän i Departementet och representanter för Beskickningen, meddela följande.

Vid Lydia Makarovas ankomst till Sverige år 1944 lämnade hon sådana upplysningar, att de svenska myndigheterna fingo uppfattningen att hon var baltisk flykting. Sedan emellertid genom Beskickningens uppgifter klargjorts, att flickan var sovjetrysk medborgare och icke från Balticum, erhöll Beskickningen hennes adress och därmed möjlighet att söka kontakt med henne. Hon vistades då liksom alltjämt i poliskommissarien Krumlindes hem i Saltsjöbaden. Uppgiften i Beskickningens promemoria den 16 oktober 1945, att Utlänningskommissionen i februari 1945 överlämnat flickan såsom fosterbarn till Krumlinde är felaktig. Efter upplösning av den förläggning, där Makarova tidigare vistades, överflyttades hon i februari 1945 till en flyktingförläggning i Neglinge, för vilken Krumlinde var förläggningsschef. Då utlänningarna i denna förläggning voro vuxna personer och i ett flertal fall utpräglade konstnärsnaturer, ansågs det på grund av Makarovas ungdom icke lämpligt, att hon vistades på själva förläggningen utan ordnades det så, att hon kunde få bo i Krumlindes familj, som har sin bostad i förläggningens omedelbara närhet. Hon fick där också tillgång till piano, så att hon kunde utveckla sina talanger i pianospel. Krumlinde hade för övrigt en ganska jämnårig dotter, som Makarova blev god vän med. Hennes vistelse i Krumlindes hem är helt frivillig och har icke haft något som helst syfte att öva kontroll å eller tvång mot flickan.

Åtskilliga försök hava gjorts från svensk sida att förmå flickan att frivilligt hemresa men har hon förklarat sig icke önska detta.

Jämlikt gällande utlänningsförfattningar tillkommer det Statens Utlänningskommission att fatta beslut om utlänningars uppehåll i riket eller förpassning ur riket. Innan beslut om förpassning fattas, skall kommissionen inhämta yttrande från en nämnd, Utlänningsnämnden. Sedan frågan om Makarovas hemsändande ingående prövats av nämnda myndigheter, har Utlänningskommissionen ansett sig icke kunna mot flickans vilja förordna om hennes hemsändande utan har meddelat henne fortsatt uppehållstillstånd.

Vid ärendets prövning har enligt vad Departementet erfarit jämväl övervägts den möjligheten, att flickans fader skulle kunna vid svensk domstol föra talan om rätt att få flickan till sig utlämnad. Därest en sådan talan bleve av domstol bifallen, skulle givetvis uppehållstillståndet för flickan återkallas. Enligt en rättspraxis, som utbildats genom prejudikat från Högsta Domstolen, torde emellertid beträffande svenska barn icke ett sådant yrkande kunna bifallas då barnet fyllt femton år, efter vilken ålder man ansett att tvångsmedel icke kan användas för att återföra ett barn till föräldrarnas vård. Huruvida vid prövning av ett mål av denna art svensk domstol skulle anse svenska eller ryska rättsregler tillämpliga, är en fråga som det icke tillkommer Utrikesdepartementet att uttala någon bestämd mening om.

Departementet vill slutligen bekräfta, att från svensk sida icke komma att läggas några som helst hinder, därest flickan själv önskar återresa till Sovjetunionen.

Stockholm den 4 juni 1946.

Note den 21.6.1946 Sovjets Besk. Stockholm - KUD.

I anslutning till Kungliga Utrikesdepartementets note av den 4 juni 1946 har Socialistiska Sovjetrepublikernas Unions Legation härmed äran enligt uppdrag meddela följande.

I september 1944 fördes från Tallinn till Sverige den omyndiga Lydia Makarova, medborgare i Sovjetunionen, som är född 1929 i Leningrad och hade förlorat sin moder i januari 1944. Med början från januari 1945 har Sovjetunionens Legation i Sverige upprepande gånger försökt att utverka Makarovas återsändande hem till hennes fader. Emellertid ha dessa försök hittills icke lett till något resultat. Vederbörande svenska myndigheter vägrade att bistå Legationen för att påskynda Makarovas återsändande till Sovjetunionen och placerade henne för uppfostran under förhållanden som i praktiken utesluter varje möjlighet till någon kontakt mellan Sovjetlegationen och Lydia Makarova.

Sovjetregeringen är förvånad över en dylik attityd från svenska myndigheters sida gentemot Sovjetlegationens lagliga krav och insisterar att Svenska Regeringen från sin sida måtte vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att fortast möjligt återsända Lydia Makarova till hennes hemland - Sovjetunionen.

Stockholm den 21 juni 1946.

Hbr. Grafström, KUD - Barck-Holst, Moskva, 17.12.1946.

Din skrivelse i Wallenbergsaffären den 12 december 1946 återopas. Under samtalet med Sysojev framhöll Du på tal om pappa Makarovs eventuella hitresa, att han komme "att förpassas till hemlandet, försåvitt han sökte kvarstanna i Sverige". Därest ämnet ånyo skulle komma på tal, är det nog bäst att inte fullfölja denna linje. Skulle ryssarna släppa hit M. och resultatet blöve, att flickan övertalade pappan att stanna i stället för att följa med honom tillbaka, så tror jag, att förpassningsfrågan skulle bli en mycket delikat affär. Det var ju närmast tur, att inte Sysojev tog fasta på Ditt löfte som ett bevis för att de svenska myndigheterna när allt komme omkring vore villiga att rucka på sina asylrättsprinciper.

Note den 23.12.1946 KUD-Sovjets Besk. Stockholm.

I verbalnote den 21 juni 1946 har Socialistiska Sovjetrepublikernas Unions Beskickning hemställt, att erforderliga åtgärder måtte vidtagas i syfte att fortast möjligt återsända Lydia Makarova till Sovjetunionen. Fråga härom har därefter vid upprepade tillfällen varit föremål för diskussion mellan representanter för Utrikesdepartementet och Beskickningen.

I verbalnote den 23 maj 1946 har Utrikesdepartementet - i anledning av tidigare framställningar i samma ärende - utförligt redogjort för den svenska inställningen till frågan om en tvångsvis genomförd förpassning av Lydia Makarova. I anledning av den förnyade framställningen från Beskickningen hava samtal ägt rum med Lydia Makarova, som därvid förklarat sig vidhålla sin önskan att tills vidare kvarbliva i Sverige. De svenska behöriga myndigheterna hava därför icke ansett skäl föreligga att ändra sitt beslut, varom meddelande lämnats i noten den 23 maj 1946.

Med anledning av att klagomål muntligen framförts över att medlemmar av Beskickningen förhindrats att råka Lydia Makarova får Utrikesdepartementet meddela, att därest Lydia Makarova önskar hålla kontakt med Beskickningen naturligtvis icke något hinder reses däremot. I detta sammanhang må antecknas, att Lydia Makarova beklagat sig över att brev från fadern, som lär ha kommit Beskickningen tillhanda, icke vidarebefordrats till henne.

Stockholm den 23 december 1946.

Note den 23.1.1947 Sovjets Besk. Stockholm - KUD.

Åtgärd: Noten har
12.2.47 f.k. överl.
t. besk: en i Moskva
under åb. av föreg.
skriftväxling. Dess-
utom har en kopia
lämnats t. leg. rådet
Lind.

Socialistiska Sovjetrepublikernas Unions Legation betygar härmed Kungliga Utrikesdepartementet sin högaktning och åberopande Departementets svar av den 23 december 1946 angående Lidia Makarovas fall, har äran meddela att Legationen anser detta svar otillfreställande, då den omyndiga sovjetmedborgaren Makarova fortfarande är kvar i Sverige.

Samtidigt skulle Legationen vilja rikta Utrikesdepartementets uppmärksamhet på det förhållandet, att Sovjetregeringen i noten av den 21 juni 1946 framställde till Svenska Regeringen sin yrkan på att Svenska Regeringen för sin del måtte vidtaga erforderliga åtgärder för Makarovas snarast möjliga återsändande till hemlandet - Socialistiska Sovjetrepublikernas Union. Denna hänvändelse av Sovjetregeringen ägde rum efter det Kungliga Utrikesdepartementets svar av den 4 juni 1946 angående Makarova hade ingått. Följaktligen var denna hänvändelse avsedd att förmå Svenska Regeringen att taga till omprövning svenska myndigheters tidigare beslut angående Makarova. Emellertid framgår det av Utrikesdepartementets svar icke huruvida Svenska Regeringen överhuvud taget behandlat frågan angående Makarova efter mottagandet av Legationens note av den 21 juni 1946. På grund därav anhåller Legationen eftertryckligen hos Utrikesdepartementet om att frågan om Makarova upptages till förnyad behandling, så att åtgärder skola kunna vidtagas för hennes snaraste återsändande till Sovjetlegationen, där Makarovas fader är bosatt.

Vad beträffar brev adresserade till Makarova, varom det talas i Utrikesdepartementets nämnda note, så finns det på Legationens Konsulära Avdelning verkligen ett brev, vilket dock icke kunde överlämnas till Makarova, eftersom hon hittills icke besökt Konsulära Avdelningen.

Slutligen anhåller Sovjetunionens Legation hos Kungliga Utrikesdepartementet om att Departementet måtte lämna sin medverkan för att i de närmaste dagarna åstadkomma ett möte mellan Makarova och en representant för Legationen för ett samtal med henne i fastigheten Villagatan 24, där Konsulära Avdelningen är inrymd. Vid detta möte med Makarova kommer också brevet från hennes fader att överlämnas

Stockholm, den "23" januari 1947.

Hbr. Sohlman, Moskva, - Engzell, KUD, 1.7.1948.

När Pripp igår i annat ärende besökte chefen för Nord-europeiska avdelningen i härvarande utrikesministerium, minister Abramov, tog den senare upp ärendet Lydia Makarova.

Herr Abramov sade, att en svensk, Henning Frösth - 363 B. 30.9.47 - begått ett brott men att man vore villig att låta honom hemresa mot det att Makarova utlämnades.

Pripp ansåg det lämpligast att låtsas fullkomlig obekantskap med detsamma och frågade om Makarova hölls fängslad på grund av något i Sverige begånget brott eller om hon hindrats av de svenska myndigheterna att utresa.

Herr Abramov sade något generad, att detta inte var fallet men att det fanns anledning tro, att hon utsatts för påtryckning från något håll att icke återvända samt att någon representant för sovjetambassaden icke haft möjlighet att sammanträffa med henne. Han tillade, att han hade en hög aktning för de svenska myndigheterna och han hoppades, att dessa skulle vilja lämna Makarova ett vänligt råd att återvända. Hon hade en far här i landet, en officer, som längtade efter sin dotter och oroade sig för de faror, som en ung ensamstående flicka kunde råka ut för.

Pripp inlät sig icke på någon diskussion utan lovade endast att framföra vad minister Abramov yttrat.

Jag avser att före semesterresan hem söka Zorin eller Abramov och kommer då att säga vederbörande, att varje sådan tanke, som den av Abramov nu framförda säkerligen skulle avvisas i Stockholm, om den framfördes där. Den utgår nämligen från en fullkomligt felaktig uppfattning om de svenska myndigheternas inställning till ifrågavarande spørsmål. Dessutom kommer jag att berätta, hurusom jag själv talat med Makarova och därvid funnit, att hon är orubblig i sin avsikt att stanna i Sverige.

P.M. den 17.8.1948 u/ Barck-Holst.

På anmodan av Utrikesministern hade jag uppkallat ryske chargé d'affaires Basanov, som infann sig kl. 12.30.

Under hänvisning till Petropavlovskijs och Nikiskins besök hos familjen Bigner på Dalarö och Dagens Nyheters reportage härom i dag framförde jag, att familjen Bigner hos U.D. beklagat

sig över dessa besök samt att Lydia Makarova, enligt vad redan tidigare vid flerfaldiga tillfällen betonats, icke önskade kon-
takt med ambassaden. Med anledning härav hade jag i uppdrag att
framföra en anmodan om att vidare besök icke måtte göras samt
att Lydia Makarova lämnas i fred ("que les visites ne soient
pas répétées et que vous laissez Makarova en paix").

Herr Basarov erinrade om att Lydia Makarova vore rysk
medborgare och minderårig. Det åvilade ambassaden att vaka över
denna omyndiga. Makarovas fader önskade få hem flickan och ha-
de hemställt, att ambassaden måtte hålla kontakten med henne
samt direkt till henne överlämna faderns brev. Sedan mer än
två år hade Basarov sökt att genom U.D:s bemedling få träffa
Makarova men hittills hade ambassaden icke någonsin fått till-
fälle därtill.

Häremot genmälde jag, att sammanträffande arrangerats för
ett par år sedan mellan en tjänsteman från legationen och Maka-
rova, som därvid förklarat sig icke önska resa till Ryssland
och icke önska kontakt med legationen. Hon hade vid ett annat
tillfälle övertalats ringa till legationen, där man sagt sig ha-
va ett brev till henne från hennes fader och anmodat henne att
komma till legationen för att hämta det. Då hon hänvisat till
att brevet kunde sändas med posten eller genom U.D. och därför
undrade, varför hon nödvändigtvis skulle komma till legationen
för att få brevet, hade svarats, att man på legationen ville
se, hur hon såge ut.

Herr Basarov uppgav, att han icke kände till detta. I var-
je fall hade han under sina 2 år och 4 mån. tjänst i Sverige
aldrig lyckats åvägabringa kontakt med Makarova, trots otaliga
framställningar hos U.D.

Då Makarova icke önskade ha kontakt med ambassaden, ha vi
icke möjlighet att åvägabringa sådan, sade jag herr Basarov.
Detta hade städse framhållits och likaså hade tidigare sagts,
att Makarova bör få vara ifred. I detta sammanhang önskade jag
nämna, att man här i Sverige icke äger rätt att utan vidare be-
giva sig in på privat område, när ägaren tillkännagivit sin
önskan att icke mottaga besök, eller att kvarstanna på privat
område, då ägaren avvisat en besökande.

Herr Basarov uttalade, att då ambassaden nu råkat få reda
på Makarovas adress, man hade ansett helt naturligt, att söka
framlämna faderns brev till henne personligen. Dagens Nyheters
version av vad därvid förekommit hade varit oriktig, insinuant

och illasinnad. Tidningen borde ha hört sig för på ambassaden om vad som hänt, innan artikeln publicerades. Herr Basarov önskade, att U.D. tillhölle tidningen att lämna en korrekt version av händelseförloppet.

Jag nämnde, att tidningens uppgifter syntes i stort sett riktiga, och att de lämnats av personer, som varit närvarande.

Basarov uppgav då, att Petropavlovskij vid första besöket begivit sig utanför inhägnaden så snart han förstätt, att man önskade, att han skulle lämna platsen. Vidare ville han påpeka, att då Petropavlovskij närmast sig villan, hade piano-musik hörts därinnefrån. Sedan han sagt sig önska träffa Makarova, hade pianospelet upphört och därefter hade en dam, som möjligen var fru Bigner, meddelat, att Makarova icke träffades och att hon nu befunne sig "i ett tillstängt rum utan fönster". Då damen därpå talat om polis, hade Petropavlovskij omedelbart sagt, att han avsåge sätta sig i förbindelse med polischefen på platsen och han hade begivit sig till denne. Vid det andra besöket hade Petropavlovskij först satt sig i förbindelse med polischefen och i sällskap med denne begivit sig till Bigners villa. Endast polischefen hade gått in på det inhägnade privatområdet, medan Petropavlovskij och Nikiskin stannat kvar utanför på det allmänna området. Vid båda besöken hade sålunda tillgått fullkomligt korrekt. Härefter frågade herr Basarov, huruvida det verkligen kunde vara riktigt såsom uppgivits i Dagens Nyheter, att U.D. varnat familjen Bigner för att låta Makarova gå ensam ut under mörka kvällar.

Jag meddelade, att jag icke ägde kännedom om att ett sådant uttalande gjorts från U.D.

Basarov sade sig härefter önska framställa följande:

- 1) Ett personligt sammanträffande avvägbringas mellan Makarova och någon medlem av ambassaden på plats som bestämmes av UD.
- 2) Dagens Nyheter tillhållles att tillrättalägga sina oriktiga uppgifter.
- 3) Meddelande, huruvida U.D. varnat familjen Bigner att låta Makarova gå ensam ute.

Beträffande önskemål nr. 1 hänvisade jag till vad redan sagts, att ett sammanträffande icke kan arrangeras mot Makarovas vilja. Vad anginge önskemål nr. 2, borde herr Basarov väl inse, att U.D. icke ägde medel påverka pressen. I fråga om önskemål nr. 3 hänvisade jag till vad redan sagts.

Slutligen upprepade jag uppmaningen att Makarova måtte lämnas ifred och framhöll, att det kanske icke vore ägnat förvåna, att familjen Bigner, Makarova och pressen blivit alarmerade över ifrågavarande besök.

Avskrift.

11/4 5-1

S.S.

Skrv.nr. 601/31.10.1946 fr. Moskva (Hägglöf)

Till Hans Excellens

./.

Härmed får jag vördsamt i anslutning till tidigare meddelande överlämna översättning av den uppteckning, som t.f. chefen för skandinaviska avdelningen i utrikesministeriet, legationsrådet Vetrov, denna dag överlämnat till mig. Han framhöll i anslutning därtill muntligen, att man å rysk sida vore angelägen om ett snabbt svar.

Översättning.Bil. B. Moskva nr. 601.
31.10.46.

Enligt meddelande av kapten Dude, som i dagarna återkommit från Stockholm, försvann den 21 september detta år från det under hans befäl stående sovjetiska ångfartyget "Petrodvo-rets" matrosen Anatoli Michailovitj Granovski, vilken av kaptenen tillåtits besöka staden. Efter mångfaldiga hänvändelser från representanter för Sovjetunionens Beskickning i Stockholm till svenska myndigheter med begäran om efterforskning och återsändande av Granovski till ångfartyget, vilka under tjugo dagars tid icke besvarades, och först den 11 oktober meddelades, att Granovski vore arresterad av kriminalpolisen, men att frågan om huru man skulle förfara med honom vore föremål för de svenska myndigheternas övervägande.

Emellertid har det enligt upplysningar av kaptenen och besättningsmedlemmar efter fartygets återkomst till Sovjetunionen visat sig, att Granovski bestulit två matrosar och på bedrägligt sätt tillägnat sig två tusen kronor ur fartygets kassa. Dessutom har han enligt uppgift av ångfartygets butterservitris Gitjko, lämnad till kaptenen under återresan till Sovjetunionen, vanärat henne under bedrägligt äktenskapslöfte. Dessa uppgifter från kaptenen, besättningen och buffetservitrisen bekräftas av lagliga dokument, som finnas i vederböran-
de sovjetiska myndigheters besittning.

Sålunda begick Granovski före försvinnandet från ångfartyget en rad kriminella förbrytelser och han skall återsändas till Sovjetunionen för att ställas till ansvar enligt sovjetisk lag.

./.

Förvåning väcker det faktum att svenska myndigheter, tvärtemot stadgad praxis ifråga om omedelbart återsändande av förrymda matrosar till respektive fartyg, icke blott underlåto att återsända Granovski till ångfartyget "Petrodvorets" utan även fortsätta att kvarhålla honom intill nuvarande tid.

Sovjetunionens Utrikesministerium väntar, att svenska myndigheter vidtaga nödiga åtgärder för att överlämna den kriminelle brottslingen Granovski till sovjetiska representanter för omedelbar vidarebefordran till Sovjetunionen.

Moskva den 30 oktober 1946.

Ch.tel. till Moskva 16.11.1946. (fr. KUD)

Edert 221 KMajt beslöt 8 november att Granowski skulle förpassas ur riket men ej mot sin vilja till sitt hemland. Bedömd som politisk flykting. Han har igår eller idag utrest från Malmö ovisst vart. Sovjetlegationen underrättad igår om beslutet men ännu ej om avresan.

Förtroligt P.M. Sthlm. den 19.11.1946 (Westman)

Ryske ministern Tchernychev sökte mig sent på måndag eftermiddag den 18 dennes.

Tchernychev upptog därvid fallet Granovski. Han började med att återupprepa sina klagomål över att sovjetbeskickningen först efter 20 dagar fått underrättelse om att Granovski funnes hos svenska polisen. Sedermera hade ryska beskickningen den 15 dennes fått mottaga en note, vari meddelades, att Granovski skulle förpassas till annat land än Sovjet. Ryska regeringen kunde icke förstå och "ej acceptera" detta den svenska regeringens beslut. Saken vore desto egendomligare som biträdande utrikeskommissarien Dekanosov vid samtal med envoyén Haggglöf den 30 oktober meddelat åtskilliga för Granovski graverande omständigheter, som blivit uppdagade, sedan den båt, å vilken han tjänstgjort, återvänt till Sovjetunionen. Granovski hade tillägnat sig omkring 2000 kr., våldtagit en upppasserska på båten under äktenskapslöfte etc. Alla dessa fakta hade framlagts av en sovjetrysk minister som grundlag för att G. borde återsändas till Sovjetunionen. I detta sammanhang erinrade Tchernychev om att en styrman Kobli, som i november 1944 flytt från ett ryskt

fartyg, efter en framställning riktad till statsminister Hansson, utan svårigheter blivit återskickad till Sovjet.

Jag svarade genom en längre utredning om gällande svenska bestämmelser angående utlämning. Jag trodde, att sovjetlegationen numera - efter affären med de fem sjömännen, som uppgavos ha mördat en löjtnant - väl kände till vilken omständlig och noggrann procedur, som här i landet vore föreskriven i utlämningsärenden. Fallet Kobli kände jag tyvärr riko till, det kunde självfallet icke bedömas utan hänsyn till omständigheterna. Kanske hade t.ex. Kobli själv velat återvända till Sovjet (en förmodan som av Tchernychev möttes med livliga protester.) Hade Kobli - liksom Granovski - yrkat på att han vore politisk flykting? Ur svensk synpunkt vore detta en betydelsefull omständighet.

Tchernychev uppgav vidare, att vid det förhör med Granovski, som ett par ryska legationsmedlemmar varit i tillfälle att anställa, denne blivit mycket illa berörd och visat stort skuldmedvetande, när man erinrat honom om hans bedrifter på båten. Tchernychev hoppades därför att hela frågan om Granovski skulle upptagas till förnyad prövning av de svenska myndigheterna.

För övrigt vore - tillade Tchernychev - affären Granovski icke den enda, då enligt rysk uppfattning de svenska myndigheterna burit sig egendomligt åt. Så vore fallet med de förut omnämnda fem sjömännen, likaså även med Makarova, som vore omyndig och därför bort även mot sin vilja återsändas till sin bedrövade fader. Egendomligt vore också, att de baltiska flyktingarna, som förklarats vara sjuka, sedermera visat en sällsynt motståndskraft genom att kunna företaga veckolånga sjöturer under de mest besvärliga omständigheter.

Ministern slutade med att uttala sin förvåning över att, samtidigt som man å svensk och rysk sida genom åtgärder av avsevärd omfattning - tydligen åsyftades handelsavtalet - sökte åstadkomma ett förbättrat förhållande mellan Sverige och Sovjet, de svenska myndigheterna genom sin hållning i en serie frågor av underordnad betydelse riskerade en gynnsam utveckling.

Jag svarade med en längre utläggning om gällande bestämmelser angående utlämning, bestämmelser vilka svenska regeringen måste följa även om de avveke från de motsvarande reg-

ler, som kunde gälla i Sovjet. I fallet Granovski hade vi icke kunnat betrakta det meddelande som Dekanosov lämnat Hägglöf såsom en i föreskriven ordning framställd utlämningsbegäran. Hade en sådan ingivits, hade det långa förfarandet, som tillämpats ifråga om de fem sjömännen måst komma till användning. Granovski hade vid förhören gjort gällande, att han vore att betrakta såsom politisk flykting och vid detta förhållande hade de svenska myndigheterna i sista hand justitiedepartementet, efter svensk lag måst fästa avgörande vikt.

Jag framhöll slutligen, att reglerna angående utlämning tillämpades mot utländska medborgare, från vilket land de än härstammade, och att det gentemot Sovjet icke förekomme och icke kunde förekomma någon som helst diskriminering. Att tro detta vore ett fullständigt misstag. Vi hade nu emellertid i Sverige en lagstiftning grundad på månghundraårig rättsuppfattning och den måste vi följa.

Allt vad jag kunde lova Tchernychev vore att jag skulle sätta mig i förbindelse med justitiedepartementet för att närmare göra mig underrättad om dess uppfattning i det föreliggande fallet (Granovski).

Stockholm den 19 november 1946.

P.M. från ryske ministern t. statsministern 22/11 1946

Den 21 september 1946 försvann från sovjetångaren "Petrodvorets", som då låg i Stockholm, första klassens matros GRANOVSKIJ Anatolij Mihailovitj, född 1922. Granovskij hade fått landpermission med tillåtelse att besöka staden och skulle ha återvänt ombord samma dag kl. 15.00, men kom aldrig. Den 23 september vände sig sovjetkonsul Tjernov till Kriminalpolisen (kommissarie Sandén) och anhöll om vidtagande av åtgärder för att finna Granovskij. Den 25 september besökte konsul Tjernov byråchefen Kronvall i Kungliga Utrikesdepartementets rättsavdelning i samma ärende. Den 3 oktober anhöll Sovjetlegationen i en note till Kungl. Utrikesdepartementet om hjälp för att finna Granovskij och om upplysning angående efterforskningarnas resultat. Den 4 oktober meddelade U.D. i en note att hos kriminalpolisen hade begärts upplysning snarast möjligt beträffande resultat av under-

sökningen. Förfrågningarna gav dock inget resultat.

Först den 11 oktober, alltså 20 dagar efter Granovskijs försvinnande, meddelade Utrikesdepartementet i en note om att Granovskij hade tagits i förvar av kriminalpolisen och att vederbörande svenska myndigheter avgjorde frågan om "hur med Granovskij skall förfaras."

Den 17 oktober gjorde Sovjetunionens Minister ett besök hos Kabinettssekreterare Westman i Kungl. Utrikesdepartementet och begärde Granovskijs frigivning från fängelset och hans överlämnande till Sovjetlegationen för vidare avresa till Sovjetunionen.

Den 30 oktober gjorde Chefen för Sovjetunionens Utrikesministeriums Femte Europeiska Avdelning Herr M. Vetrov på uppdrag av Viceutrikesministern V. Dekanozov en föreställning hos Sveriges Minister i Moskva G. Häggblöf. I sin förklaring meddelade Avdelningschefen Vetrov, att, såsom det hade framgått av förhör med "Petrodvorets" kapten och besättning efter ångarens ankomst hem, hade Granovskij bestulit 2 matrosers ombord på "Petrodvorets", tillgripit 2000 kronor ur fartygskassa och förgripit sig på fartygets servitris Tjitjko som han bedragit med falskt äktenskapslöfte.

Under hänvisning till allt detta begärde Herr Vetrov att Granovskij som en kriminell förbrytare skulle överlämnas till sovjetmyndigheter för att i hemlandet stå till svars för sina brott.

Den 14 oktober meddelade U.D. i en note, att Svenska Rege-
ringen beslutit att Granovskij skall förpassas ur riket men att han mot sin vilja icke må befordras till sitt hemland.

Den 18 oktober besökte Sovjetministern Kabinettssekreterare Westman och uttryckte för honom sin förvåning över beslutet om Granovskij samt anhöll om Utrikesdepartementets medverkan för att saken skulle tagas under omprövning och Granovskij skulle utan dröjsmål förpassas till Sovjetunionen.

P.M. Sthlm. den 23.11.1946 (Westman)

Ryske ministern Tohermychev besökte mig i dag på eftermiddagen för att ånyo bringa på tal fallet Granovski. Han hade nu mottagit den skrivelse, som jag på morgonen avlätit efter överenskommelse med justitiedepartementet.

T. befann sig i en tämligen upprörd sinnesstämning och

klagade bittert över den behandling de svenska myndigheterna givit fallet Granovski. Han började som vanligt med att anmärka på den långa tid, 20 dagar, som förflöt innan ryska beskickningen fick reda på, att Granovski blivit anhållen av den svenska polisen. Han klagade vidare över att icke tidigare ha blivit underrättad om att Granovski hade förts ur riket ävensom på att någon hänsyn icke tagits till det meddelande, som i Moskva lämnats envoyén Hägglöf den 30 oktober. Detta meddelande vore att betrakta såsom en utlämningsbegäran - låt vara att den icke varit komplett - men som kunnat fullständigast på sätt skedde i fallet med de fem ryska sjömännen. T. uppgav också, att statsministern, vid det besök som T. avlagt hos honom i går, medgivit, att regeringen begått ett fel vid denna frågas behandling ("dass wir einen Fehler gemacht haben"). T. utvecklade ånyo sin uppfattning att det sätt, varpå den föreliggande liksom en serie andra spørsmål angående sovjetmedborgare i Sverige behandlats av de svenska myndigheterna, icke stode i överensstämmelse med de uttalanden, som ofta gjorts från regeringshåll om önskvärdheten av förbättrade förbindelser med Sovjetunionen etc.

T. insinuerade vidare under samtalets gång, att man å svensk sida medvetet fördolt för honom, att Granovski redan den 15 dennes förts ur riket, och ville nu ha reda på, vart han tagit vägen. Härpå genmälte jag, att jag vid samtalet med T. den 18 november väl visste, att Granovski skulle föras ur riket, varom T. ju också underrättats genom en note den 14 dennes. Det var först i dag jag fått reda på, att han lämnat Sverige den 15 november. Vart han tagit vägen kände jag ej till. Vad angingemuppfattningen att meddelandet till envoyén Hägglöf i frågan Granovski skulle betraktas som en formell utlämningsbegäran förklarade jag, att vid den prövning av frågan, som ägt rum inom regeringen, man tydligen icke kunnat ansluta sig till denna mening. Jag underströk för övrigt, att sovjetlegationen numera av erfarenhet väl visste, vilka bestämmelser, som i svensk rätt gälla för framställning om utlämning.

Flera gånger under samtalet underströk T. sitt skarpa ogillande av regeringens beslut ifråga om Granovski. Han sade, att han skulle rapportera vad som inträffat och hotade att återkomma till frågan. Under dessa sina utläggningar använde han dock aldrig ordet "protest".

Samtalet avslutades med att jag sade till T., att det verkligen icke finnes någon anledning att överdriva betydelsen av sådana fall som affären Granovski. Vi hade nu en gång vissa regler för bedömning av frågor angående politiskt flyktingskap, som vi måste följa.

Skrv. den 23.11.1946 Westman-ryske ministern Tchernychev.

Herr Minister,

Åberopande vårt samtal den 18 dennes får jag, efter att i ärendet ha satt mig i förbindelse med justitiedepartementet, äran meddela följande rörande behandlingen från de svenska myndigheternas sida av fallet Granovski.

Vid den prövning, som de svenska myndigheterna i överensstämmelse med gällande lagstiftning måste företaga, funno de, i betraktande av de befattningar Granovski innehått, den verksamhet han utövat före sin anställning såsom sjöman ävensom övriga i ärendet framkomna omständigheter, att bestämmelserna i utlänningslagen rörande politiska flyktingar voro tillämpliga å honom (jfr. 24 och 30 §§).

Vid tidpunkten för ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t förelåg icke från ryska regeringens sida någon sådan framställning om utlämning, varom föreskrifter återfinnas i lagen den 4 juni 1913.

Å andra sidan kommo myndigheterna till den uppfattningen, att Granovski vore en person, vars kvarstannande i riket icke syntes önskvärd. Under sådana omständigheter blev Kungl. Maj:ts beslut, att Granovski skulle förpassas ur riket men att han - på grund av 30 § utlänningslagen - icke mot sin vilja kunde befordras till sitt hemland.

Det rörande Granovski fattade beslutet har, efter vad jag inhämtat, verkställts den 15 november 1946.

Skrv. den 25.11.1946 Westman-ryske ministern Tchernychev.

Herr Minister,

Vid vårt samtal den 23 dennes rörande fallet Granovski angav Ni bland annat, att statsminister Erlander vid Edert besök hos honom dagen förut skulle ha förklarat, att "wir (die schwedische Regierung) einen Fehler gemacht haben". Med anledning härav är jag av statsministern bemyndigad förklara, att en missuppfattning måste föreligga. Vad statsministern yttrade var att även om ett misstag i behandlingen av fallet Granovski skulle ha begåtts, affären dock icke vore av den betydelse, att den borde tillåtas inverka på den önskvärda utvecklingen av för-

bindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen. Yttrandet var sålunda allenast en hypotetisk förklaring avsedd att söka förhindra, att fallet Granovskij gäves proportioner, som dess vikt enligt statsministerns uppfattning icke förtjänade.

Skrv. den 26.11.1946 Ryske ministern Tchernychev-Westman.

Herr Kabinettssekreterare,

I samband med Edert brev av den 25 dennes tillåter jag mig i syfte att precisera saken framföra följande.

a) Under samtalet med mig den 22 november d.å. gjorde Hans Excellens Statsminister Erlander en förklaring, vars innehåll enligt mina anteckningar, gjorda omedelbart efter samtalet, var följande:

"Statsminister Erlander medger t.o.m. att Svenska Regeringen kanske gjorde ett misstag när det fattade ett sådant beslut om Granovskij. Efter att ha fått sovjetministerns upplysningar är han ännu mera böjd att antaga, att Svenska Regeringen möjligen har fattat ett oriktigt beslut i saken.

Dock är det omöjligt att nu korrigera ("korrigieren") detta beslut: regeringen kan icke taga det under omprövning och fatta ett annat beslut, så mycket mera som Granovskij sannolikt ("wahrscheinlich") icke längre befinner sig i Sverige."

För att kontrollera mina anteckningar och riktigheten av min uppfattning av Excellensen Erlanders ord hade jag i dag ett samtal med Sovjetunionens Handelsrepresentant Herr Pavlov, som hade varit närvarande vid denna min överläggning med Statsministern. Det visade sig att Herr Pavlov hade uppfattat Statsministerns ord exakt som de äro anförda här ovan.

b) Vad beträffar det i Edert brev relaterade uttalandet av Statsministern om vikten av fallet Granovskij och dess inflytande på relationerna mellan Sverige och Sovjetunionen så gäde ett sådant uttalande rum under samtalets gång, dock något senare och utan direkt samband med de ord av Hans Excellens som ovan citerats efter mina anteckningar.

c) Under mitt samtal den 23 november med Eder, Herr Kabinettssekreterare, återgav jag Statsministerns i punkt "a" relaterade uttalande utan att förändra det in något väsentligt.

Till slut ber jag att få använda mig av detta tillfälle för att fästa Eder, Herr Kabinettssekreterare, uppmärksamhet på det

förhållandet att jag ännu icke erhållit de av Eder utlovade uppgifterna om när exakt och till vilket land avreste sovjet-medborgaren Granovskij från Sverige. Jag skulle därför vara tacksam att genom Kungliga Utrikesdepartementet snarast få erhålla dessa uppgifter.

Skrv. den 27.11.1946 Westman-ryske ministern Tchernychev.

Herr Minister,

Med anledning av Eder begäran att erhålla upplysning rörande Granovskis avresa från Sverige har jag från justitiedepartementet erfarit att, sedan Kungl. Maj:ts beslut att Granovski icke finge kvarstanna i riket meddelats honom, han förklarade sig beredd och i tillfälle att ställa sig detta beslut till efterrättelse. Den 15 dennes gick han i Helsingborgs hamn ombord å ett fartyg, som därefter lämnade de svenska territorialvattnen. Var Granovski för närvarande uppehåller sig är de svenska myndigheterna icke bekant.

Ch.tel. till FN-deleg., New York 4.12.1946 (fr.KUD)

Följande upplysningar rörande aktuella svensk-ryska frågor kunna måhända erbjuda intresse därest Excellensen före sin avresa skulle sammanträffa Molotov.

Primo. Fallet Granovski har föranlett ett uttalande av Tchernychev att detta liksom andra dylika ärenden, Makarova, de sjuka avresta balterna vore ägnat motverka den gynnsamma utvecklingen på handelsavtalets grund. Såväl statsministern som kabinettssekreteraren ha framhållit att dylika frågor icke vore av den betydelse, att de borde tillåtas inverka på den önskvärda utvecklingen av förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen.

Secundo. Vid förnyad démarche Moskva svenska Berlinrepresentationen har Dekanosov endast ånyo hänvisat till kontrollkommissionen Berlin såsom rätt forum ehuru vi såväl denna gång som tidigare erinrat amerikanskt-engelskt-franskt medgivande föreläge.

Tertio. Wallenbergaffären har på sistone som bekant aktualiserats riksdagsdebatt, varvid Moskvabeskickningens fåfänga

upprepade démarcher erhålla besked ryska sida Wallenbergs
öde anmälts av regeringen och föranlett kritiska uttalanden
såväl Håstad som pressen. Ny démarche nyligen verkställd
Moskva, vari med utgångspunkt Dekanosovs förklaring 17
januari 1945 att Wallenberg ryskt beskydd bestämt besked
begärts angående Wallenberg.

Engfeldt/Rtz

KUNGL. UTRIKES

DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen

(röd lapp)✓

STOCKHOLM

19

Stockholm den 27 april 1951.

Strängt förtroligt.

1 bil.BIL

195
INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MÅL.

Eu^I

Broder,

I samband med den utredning av Wallenberg-affären, som för närvarande bedrivs inom departementet, fullföljas bl.a. vissa äldre spår och uppslag. Sålunda vore det av stort intresse om en viss österrikisk baron Hans Butler-Ziegenberg, som i början av år 1945 befann sig i rysk fångenskap och alltjämt år 1947 torde ha befunnit sig i ryska händer i Moskva, kunde uppspåras och närmare höras, om han sett eller hört talas om Wallenberg. Oberoende härav vore det av intresse att få höra till vilka olika fängelser Butler-Ziegenberg förts från Strasshof c:a 3 mil nordost om Wien på vägen mot Gänserdorf, varifrån han torde ha borttransporterats omkring den 25 april 1945, enligt uppgift tillsammans med ett stort antal prominenta fångar. I närslutna kortfattade kommentar (i utdrag) återgivas de synpunkter, som äro av särskild vikt i detta fall.

Såsom framgår av kommentaren, skulle Ziegenbergs moder år 1947 ha bott i Wien, Bezirk 4, och hennes adress finnas i telefonkatalogen. Jag får be Dig under diskreta former söka fastställa, om sonen nu återvänt från fångenskapen och i så fall söka kontakt med honom för att erhålla de önskade upplysningarna. Jag behöver ju inte tillägga, att det vore ytterst betydelsefullt, om det kunde fastställas, att Ziegenberg verkligen sammanträffat med eller sett Wallenberg eller i övrigt har några upplysningar att lämna, som kunde kasta något ljus över dennes tragiska öde.

I den bifogade kommentaren framhålls även önskvärd-

Envoyén B e l f r a g e ,

W i e n .

30/4
Kurin
Rt
2

heten få kontakt med en f.d. ungersk attaché, greve
Somšić (eller Somošić), som också skall ha suttit fängslad
i bl.a. Strasshof i början av 1945. Du finner ytterligare
erforderliga upplysningar i saken i Mallings handbrev från
Wien den 21 juni 1947 till Grafström. Enligt vad där i upp-
gives skulle den då frigivne Somšić visserligen i maj/juni
1945 ha haft för avsikt att från Wien bege sig tillbaka till
Ungern, men det är väl långtifrån säkert att så skett. Det
vore av intresse, om Du kunde få fastställt, om han eventuellt
fortfarande är kvar i Österrike eller vart han eljest be-
givit sig samt, om han är kvar, uppsöka även honom.

u/ Sven Dahlman

Kommentarer till Hodosi-spåret.

Hur mycket tilltro kan sättas till Hodosis berättelse, och kan man anse, att hans utsaga helt vederlagts av de övrigas berättelser?

Eisenhart-Rothés uppgift i de knapphändiga anteckningar, som major Husberg gjort, är mycket viktig, ty enligt vad Eisenhart-Rothe hört, hade ett rykte cirkulerat i Strasshof om att ett stort antal prominenta medfångar omkring den 25/4 1945 skulle ha överförts till ett annat läger. Bland dessa skulle Eisenhart-Rothés kusin, baronen Hans Butler-Ziegenberg befunnit sig.

Utgående från Eisenhart-Rothés utsaga om prominenta fångars förflyttning till annat läger måste man medge, dels att Hodosis berättelse kan vara med verkligheten överensstämmande och dels att denna berättelse stöddes på ett utomordentligt övertygande sätt av von Maasburg, som säger, att han skulle ha sett Wallenberg i Ivanka (Ceklis) från den 4 maj 1945 till den 4 juni 1945. (Ivanka /Ceklis/ ligger icke långt från Bratislava, d.v.s. den stad, som Hodosi säger sig ha passerat närmast före ankomsten till Strasshof.) Om man kan anse, att Eisenhart-Rothés utsaga är trovärdig, så är det ju mycket möjligt, att Wallenberg tillhörde de prominenta fångar, vilka omkring den 25 april 1945 överfördes från Strasshof till annat läger och att detta andra läger just var Ivanka (Ceklis).

Åtgärder beträffande spåret Hodosi:

1) Eisenhart-Rothés kusin baronen Hans Butler-Ziegenberg bör om möjligt uppspåras. År 1947 torde hans moder ha varit boende i Bezirk 4 i Wien och hennes adress skulle finnas i telefonkatalogen. 1947 torde Butler-Ziegenberg ha befunnit sig vid god hälsa i Moskva. Kontakten med Butler-Ziegenberg är synnerligen viktig, emedan han förmodligen skulle vara i stånd att yttra sig om, huruvida Wallenberg varit med bland de prominenta fångar, som omkring den 25 april 1945 skulle ha överförts från Strasshof till annat läger. Skulle det visa sig, att just Butler-Ziegenberg passerat de av von Maasburg omnämnda platserna Ivanka (Ceklis), Theresianum i Wien, så vore ju Butler-Ziegenbergs utsaga ett gott stöd för von Maasburgs uppgifter, även om Butler-Ziegenberg inte kunde bestämt yttra sig om, huruvida Wallenberg

varit med bland de s.k. prominenta fångarna.

2) Den av Eisenhart-Rothe omnämnde greven Ladislaus Somošić, av advokaten dr Walter Fürer kallad greve Somsich, torde också böra efterforskas, enär han såsom ungersk attaché måhända kände till Wallenberg och då han var arresterad i Strasshof ligger det måhända inom möjligheternas gräns, att han skulle kunna sitta inne med mera upplysningar om Wallenberg.

4) Kan genom departementets försorg Somšićs nuvarande vistelseort fastställas? I så fall kan någon representant för vederbörande beskickning taga kontakt med Somšić och höra honom angående hans eventuella kännedom om Wallenberg.

Stockholm den 18 april 1951.

Engfeldt/Rtz

(röd lapp)✓

KUNGL. UTRIKES

DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen.

STOCKHOLM

19

Stockholm den 27 april 1951.

~~Strikt förtroligt och personligt.~~

196
INK. D. N:o

AVD.

P

GR.

2

MAL

Eu^I

Broder,

I anslutning till mitt gårdagsbrev får jag meddela, att vi filma det angeläget att kontakt upptages med den i rapporten omnämnde Béla Szigysórtó. Det är ju tänkbart, att han är den, som verkligen kan lämna förstahandsuppgifter om en samvaro med Wallenberg och att Vas i själva verket fått uppslaget till sin historia genom Szigysórtó. Riskerna med ett kontakttagande ligga i öppen dag, men jag vore tacksam för ett meddelande från Dig om huru Du bedömer Dina eventuella möjligheter därtill.

Jag får kanske tillägga, att vi alltjämt vilja avvakta utvecklingen i enlighet med vad jag framhöll i mitt gårdagsbrev, innan definitivt beslut fattas i ärendet Vas.

u/ Sven Dahlman

Envoyén Allard,

Wien.

30/4
Huvud
2

Engfeldt/Rtz
KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

ang. Sjöborgs-utredningen

u.m.

STOCKHOLM		19
Stockholm den 27 april 1951.		
N:o 197	5 bil. BIL.	
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Eu ^I

Herr Kommissarie,

./1-5

Enligt Eder till sekreterare Engfeldt uttalade önskan får jag närslutet översända avskrifter av följande handlingar, som äga intresse i Feller-spåret.

hbr. Stackelberg, Paris - Bagge, KUD, 27.5.47

" Bagge, KUD - Stackelberg, Paris, 3.6.47

" Bagge, KUD - Hagen, Ankara, 3.6.47

" Hagen, Ankara - Bagge, KUD, 12.6.47

Förtrolig uppteckning, överlämnad den 5.4.51 till utrikesministern av härvarande schweiziske minister.

Det i handbrevet den 27 maj omtalade brevet den 14 maj samma år från herr Bagge innehåller ingen uppgift av intresse i nu ifrågevarande sammanhang.

u/ Sven Dahlman

Kommissarie Otto Danielsson,
Stockholm.

9/5-51

Exp.försenad på
grund av Tit:s
resa.

Avskrift av handbrev från Legationsrådet
Stackelberg, Paris, till t.f. Avdelnings-
chefen R. Bagge, Utrikesdepartementet, dag-
tecknat den 27 maj 1947.

Åberopande Ditt handbrev den 14 innevarande maj rörande Miss Boom och hennes uppgifter beträffande Raoul Wallenberg ber jag få meddela, att jag nu efter något besvär lyckats komma i kontakt med damen ifråga. Hon har avlagt ett besök på beskickningen och visade sig därvid vara en ung och vaken holländska, som gjorde ett mycket gott intryck och som under en längre tid tjänstgjort inom Röda korset i Budapest. Vad hon meddelade var följande.

Under sin tjänstgöring i Budapest hade Miss Boom under 1946 därstädes sammanträffat med en rysk journalist vid namn Rivonoff, som för henne förklarat, att han passerat en plats i Ryssland, som icke närmare angivits men troligen legat i närheten av Moskva, där enligt Rivonoffs uppgift Wallenberg vid tiden ifråga hölls internerad. Rivonoff återvände i oktober 1946 till Ryssland.

Miss Boom hade ungefär vid samma tidpunkt under 1946 även träffat en medlem av ryska kontrollbyrån därstädes vid namn Karpucin, som sagt henne, att Wallenberg bortförts från Budapest tillsammans med den schweiziske diplomaten Harald Feller. Även Karpucin återvände under senare hälften av 1946 till Ryssland. Enligt vad Miss Boom trodde, uppehöll sig Harald Feller för närvarande i Schweiz. Några ytterligare upplysningar kunde Miss Boom icke lämna.

Vi ha därför fortsatt våra efterforskningar och tagit kontakt med härvarande schweiziska beskickning och därvid fått veta, att nuvarande legationssekreteraren vid denna beskickning, Roger Dürr, vore god vän med Feller. Sekreterare Dürr upplyste, att Feller, som för närvarande tjänstgjorde som legationssekreterare vid schweiziska beskickningen i Ankara, för honom förklarat, att han häktats i Budapest samtidigt med Wallenberg samt att han när han var på väg att deporteras till Ryssland på bangården i Budapest i en annan fängstransport, som även var avsedd att avgå till Ryssland, på något avstånd med bestämdhet igenkände Wallenberg men ej haft tillfälle att samtala med honom. Feller förklarade sig säker på denna punkt och vore alltså av den bestämda uppfattningen, att Wallenberg bortförts med järnväg från Budapest

till Ryssland samtidigt med honom. Feller hade vidare sagt Dürr, att ryssarna, då de häktade honom, hade förklarat, att detta icke skedde emedan han betraktades som misshaglig utan endast i avsikt att senare eventuellt kunna använda honom som bytesobjekt.

Detta är de upplysningar vi ha kunnat anskaffa härstädes.

Avskrift av handbrev från t.f. Avdelningschefen
R. Bagge, Utrikesdepartementet, till Legations-
rådet Stackelberg, Paris, dagtecknat den 3.6.1947.

I anledning av Ditt brev den 27 maj med Miss Boom's utsaga vill jag nämna, att beskickningen i Bern på vår instruktion tog kontakt med legationssekreterare Feller efter dennes återkomst till Schweiz i maj 1946. Feller förklarade emellertid då, att han intet hade sig bekant om Wallenberg, sedan denna gått över till ryska sidan. Däremot ansåg han det finnas gott hopp att Raoul Wallenberg fortfarande skulle vara i livet.

För säkerhets skull har jag nu bett von Post i Ankara att tala med Feller.

Avskrift av handbrev från t.f. Avdelningschefen
Bagge, Utrikesdepartementet, till t.f. Chargé
d'Affaires Hagen, Ankara, dagtecknat den 3.6.1947.

Sedan det uppgivits att en Miss Boom numera i Paris skulle ha sig något bekant om Raoul Wallenberg har Stackelberg härom inberättat såsom framgår av närslutna avskrift av ett handbrev den 27 maj. Emellertid hade beskickningen i Bern redan i maj 1946 varit i förbindelse med den då från fångenskap i Sovjetunionen just återvände schweiziske legationssekreteraren Feller. Denne hade därvid berättat, att han först vid ankomsten till Bern underrättats om Wallenbergs försvinnande. Sista gången han sett Wallenberg vore vid dennes avskedsbesök på schweiziska legationen i Budapest andra veckan i januari, varvid Wallenberg sagt sig skola söka via Pest nå de ryska linjerna. Därest Wallenberg icke på vägen dödades av pilkorsarna, vilka, enligt vad Feller bestämt trodde sig veta, avsåge att röja Wallenberg ur vägen, funnes menade Feller gott hopp att Wallenberg vore i livet. Feller hade vidare sagt sig ha goda skäl tro, att Wallenberg vore bättre anskriven hos ryssarna än kanske någon annan.

Vid de många förhör Feller undergått under sin fångenskap hos ryssarna hade aldrig, förklarade han, något speciellt intresse visats för Wallenbergs person eller verksamhet.

Skulle Du vilja sätta Dig i förbindelse med Feller, som ju enligt Stackelberg skall finnas i Ankara, och av honom söka utröna, vilken av de två versionerna av hans iakttagelser och uttalanden som är den riktiga.

Avskrift av handbrev från t.f. Chargé d'Affaires
Hagen, Ankara, till t.f. Avdelningschefen Bagge,
Utrikesdepartementet, dagtecknat den 12 juni 1947.

Förtroligt.

Med anledning av Ditt brev den 3 juni har jag haft ett samtal med legationssekreterare Feller angående Raoul Wallenberg.

Feller bekräftar samtliga de faktiska uppgifter som han lämnat beskickningen i Bern. Han hade sålunda först vid återkomsten till Bern fått höra att Wallenberg försvunnit. Han hade sista gången sett Wallenberg vid dennes avskedsbesök på schweiziska legationen i Budapest i början av januari och Wallenberg hade då förklarat sig ämna försöka komma över till den ryska sidan av fronten via Pest. Feller var fullt övertygad om att Wallenberg vore väl anskriven hos ryssarna. Under sin fångenskap hos ryssarna hade Feller aldrig märkt något intresse från rysk sida för Wallenbergs person eller verksamhet.

Feller hade länge hållit det för möjligt att ryssarna hade tagit Wallenberg i förvar för att senare eventuellt kunna använda honom som bytesobjekt. Han förklarar sig emellertid nu hava övergivit denna åsikt och tror att Wallenberg dödats av pilkorsarna eller omkommit på annat sätt vid sina försök att taga sig över till de ryska linjerna.

Vad beträffar de av legationssekreterare Dürr lämnade uppgifterna förklarar Feller att dessa måste bero på ett fullständigt missförstånd. Vid den tidpunkt då Feller av ryssarna med bil fördes från Budapest till Lemberg för vidarebefordran till Moskva hade järnvägsförbindelserna ännu icke upprättats och järnvägsstationen i Budapest hade han icke haft anledning att besöka bl.a. av det skälet att den i det närmaste förintats och icke var i bruk.

Det enda i Dürres version som stämmer är att ryssarna då de häktade Feller hade förklarat att detta icke skedde emedan han betraktades såsom misshaglig utan endast i avsikt att senare eventuellt kunna använda honom såsom bytesobjekt.

Feller kommer själv att skriva till Dürr för att söka få klarhet i hur missförståndet uppkommit.

TELEGRAM VIA SVERIGERADIO

iez=mie

isw425 firenzepo 15w 28/4 1400

=elt= dahlman cabinet stockholm

Kod Lapp.

40g. 176a

P 2 sent

28. 4. 57.

muller totalt okaend haer reser wien naesta adress cit

rapallo

allard



Lithografiska AB Norrköping 5/4 49. 1,500,01

Cabinet Uts.vd.7-22. S-H.9-21.

Ovt.på dygnet: Se uppgift i väglägg.

Kungl.Utrikesdepartementet

Jakobsgatan 30

Ingiven den 30/1 1951
till utrikesministeren.
Ex. vinn.

Röd kaff.
Valbrun. o. baklurar
P. M.
52

28.2.51.
P. 2
Strängt förtroligt.

angående efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Denna P.M. avser UD:s dossiers P 2 Eu och P 2 Eu^I. Samtliga där förvarade dokument ha granskats i den mån de avse tiden 1.1.45 - 28.2.51; akterna efter sistnämnda datum ha endast undantagsvis varit föremål för granskning. I enstaka fall ha även vederbörande pressdossier granskats.

Vid de ryska truppernas framryckning genom Ungern kvarstannade W-g, liksom den svenska beskickningens övriga medlemmar, i Budapest. Det sista direkta meddelande från beskickningen som framkom till UD, innan staden omringades och förbindelserna med yttervärlden avbrötos, var ett telegram avsänt 23.12.44.

31.12.44 hemställde beskickningen i Moskva i det ryska UD att de ryska militära myndigheterna måtte efter Budapests erövring lämna erforderligt bistånd åt beskickningens i Budapest medlemmar.

Emellertid svävade man länge i ovisshet om Budapest-beskickningens öde. Först 24.2.45 ingingo till UD meddelanden om envoyén Danielson och flertalet av de övriga beskickningstjänstemännen. Om W-g hade dock redan dessförinnan underrättelser erhållits. 17.1.45 emottog nämligen UD ett telegram från beskickningen i Moskva enligt vilket beskickningen nästföregående dag från det ryska UD (Dekanosov) erhållit en skrivelse av följande lydelse:

"Enligt meddelande^{x)} från Budapest har i den av Sovjettrupperna erövrade delen av staden vid Benczurgatan påträffats svenske undersåten herr Raoul W-g som uppgav sig vara sekreterare vid svenska beskickningen i Ungern, varom Ni underrättat mig i Edert brev av 31.12.44. Enligt

x) I en rysk note (18.8.47) uppges att meddelandet om att W-g påträffats inkommit till det ryska UD 14.1.45 och att det grundades på indirekta uppgifter från en av befälhavarna för den truppstyrka som stred i Budapest. I samma note uppges vidare att den sovjetiske officer som lämnat meddelandet icke återfunnits.

uppgift av W-g befinna sig övriga medlemmar av den svenska beskickningen i stadens västra del. Åtgärder till skydd av W-g och dennes egendom ha vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna."

Omständigheter-
na vid W-g:s
försvinnande.

17.1.45 var enligt trovärdiga personers utsago sista gången W-g sågs i Budapest, närmare bestämt Pest, d.v.s. den stadsdel som är belägen öster om Donau och som vid ifrågavarande tidpunkt hade erövrats av ryska trupper. Buda, den väster om floden belägna stadsdelen, befann sig då ännu i tyskarnas och den ungerska nazistregeringens ("pilkorsarnas") händer. Det var i Buda som svenska beskickningen låg och dess flesta medlemmar uppehöll sig.

Angående omständigheterna vid W-g:s försvinnande ha följande personer uttalat sig:

1) Paul Hilvert, en vid beskickningen i Budapest anställd ungersk flykting, upplyste enligt telegram från beskickningen i Bukarest, som mottogs av UD 24.2.45, att han sett W-g i Pest 16.1.45 och att de övriga medlemmarna av Budapestbeskickningen befunne sig i Buda sedan slutet av december.

2) Paul Szeben, en av W-g:s medarbetare, yttrade enligt telegram från beskickningen i Bukarest, som mottogs av UD 2.3.45, att han anlänt till Bukarest från Budapest via Debrecen, att beskickningens i Budapest samtliga medlemmar, undantagandes W-g, uppehöll sig i den påvliga nuntiens legationshus i Buda samt att W-g 17.1.45 befunnit sig i Pest och haft för avsikt att i automobil bege sig till icke omnämnd destinationsort.

3) Ett par ungerska judinnor uppgåvo hösten 45 för Engzell i UD (P.M. Engzell 15.10.45) att W-g, då han senast syntes, varit tillsammans med sin chaufför, en ungersk jude vid namn Langfelder. - Förutvarande medlemmar av svenska beskickningen i Budapest ha sedermera bekräftat att Langfelder var W-g:s chaufför. Men intet vore känt om L:s "whereabouts."

4) Györgi Gergely, doktor, ungrare, berättade enligt

Fel: Rapporten är från Dr. Gunnar Lagergren, dagförmästare 3.
Stockholm den 5 sept. 1946.
S.S. 18/10 1951

rapport från beskickningen i Budapest (5.4.46):

"W-g ställdes fr.o.m. den 12 januari 1945 under sovjetrisk uppsikt. Detta innebar bl.a. att sovjetryska officerare ofta följde honom vid hans färder i Budapest. Behandlingen var dock alltid god. Alltifrån nyssnämnda dag sökte W-g komma i direkt kontakt med den sovjetryske marskalken Malinovski och med den dåvarande ungerska regeringen i Debrecen. Han avsåg främst att med marskalken och med regeringen avhandla frågor rörande återställandet av judisk egendom. W-g erhöll småningom tillstånd att besöka marskalken, vilken då vistades i närheten av Debrecen, och den 17 januari 1945 skulle han lämna Budapest. Dagen för avfärden var W-g länge tillsammans med Gergely, som då tjänstgjorde inom det Internationella Röda Korset. Gergely ville själv följa med till marskalken, men detta avböjdes av W-g, enär Gergely saknade tillstånd till en sådan resa. W-g var ifrågavarande dag beledsagad av en sovjetrisk kapten eller major samt två sovjetryska soldater. Samtliga tre sovjettryssar följde under dagen W-g på en motorcykel. W-g färdades i sin egen bil och hade med sig sin chaufför. I bilen hade W-g tre kappsäckar och en ryggsäck. Dessutom hade han en större summa pengar. Innan W-g lämnade Budapest, överlämnade han i Gergelys närvaro 300.000 pengö till Ödön Gergely. Detta belopp skulle användas för driften av några av de välfärdsanordningar W-g startat i Budapest. W-g nämnde kort före sin avresa att han beräknade vara borta omkring åtta dagar. Sedan Györgi Gergely den 17 januari 1945 tog farväl av W-g och sovjettryssarna, har han icke återsett någon av dem."

5) En anonym person, som besökt beskickningen i Budapest, uppgav enligt rapport från beskickningen (26.10.46) att han 17.1.45 sett W-g vid Benczurgatan i Pest sittande i en bil i sällskap med tre ryska militärer, vilkas namn personen kände och uppgav; en av dem vore major, de båda övriga soldater. Ifrågavarande uppgifter meddelades via beskickningen i Moskva till det ryska UD. Vid besök där 30.1.47 frågade Hägglöf sin ryske interlokutör (Novikov) om man på ryskt håll följt detta enligt Hägglöfs uppfattning viktiga spår. Novikov svarade att alla tänkbara vägar för W-g:s efterspanande hade prövats men utan resultat (brev Budapest 26.1.46, brev UD 12.2.46, rapp. Moskva 10.3.46, tel.UD 26.4.46, tel.Moskva 31.1.47).

6) Söderblom i Moskva inberättade:

a) i telegram 14.4.45:

"W-g, som var dödsdömd av pilkorsarna och tyskarna, smög sig på eget initiativ över till ryssarna. Så snart han anträffades, fick jag officiell underrättelse. Därefter synes W-g ha avrest med bil till Debrecen och befaras ha om-

kommit under resan. Olika teorier finnas: bilolycka (mycket sannolikt), rånmord, bakhåll av pilkorsare etc. Jag fruktar att klarhet aldrig nås."

b) i brev 19.4.45:

"Vad jag fruktar är att ryssarna med bästa vilja i världen icke kunna skaffa klarhet om vad som inträffat. För det första råder, efter allt att döma, stor oreda i Ungern; för det andra hava de truppförband som stod i Budapest i januari nu säkerligen flyttat fram sina staber och kvarter till Wien. Vidare måste man tyvärr tänka sig möjligheten av att marskalk Tolbuchins högkvarter och underlydande staber i nuvarande stund svårligen kunna förmås ägna större uppmärksamhet åt ett ärende av detta slag. Slutligen är det också tänkbart att, för den händelse W-g råkat ut för en dödlig automobilolycka eller mördats under färden från Budapest österut, hans försvinnande i den rådande oredan i den väldiga Budapestdrabbningens närmaste etappområde faktiskt skett spårlöst."

c) i brev 18.12.45:

I Stockholms-Tidningen 28.11.45 säger lektor Langlet "att han utesluter möjligheten av att W-g skulle hållas fängslad någonstans i Ungern eller Ryssland, utan någon möjlighet till kontakt med yttervärlden, samt framhåller att ryssarna själva i våras flera gånger hos svenskarna förfrågade sig vart W-g tagit vägen. Vidare vill jag understryka att Langlet anser sannolikt att W-g under färd från Budapest till Debrecen omkommit på ett eller annat sätt. Det är av intresse att jag efter mina samtal med de hemvändande Budapest-svenskarna den 14 april kom till exakt samma slutsats, utan att jag vare sig förr eller senare haft någon minsta kommunikation med Langlet."

7) Böhm, ungerskt sändebud i Stockholm, uppgav vid besök hos Westman i UD (P.M. av Westman 29.11.46):

"Han hade mycket intresserat sig för fallet W-g och han hade vid sina besök i Budapest haft ingående samtal med ett flertal personer som skulle kunna tänkas ge upplysningar. Resultatet av allt detta vore att han personligen dessvärre vore övertygad om att W-g icke längre funnes bland de levandes antal. W-g hade den 17 januari 1945 lämnat Budapest tillsammans med, som Böhm uppgav, två ryska officerare. Såväl W-g som dessa officerare vore spårlöst försvunna och Böhm hölle för sannolikt att de i en förstad till Budapest, där sprängda delar av pilkorsstyrkorna funnits, fallit offer för ett angrepp, förmodligen gjort i syfte att tillägna sig pengar m.m."

8) Szent-Györgyi, ungersk professor, berättade vid besök hos Söderblom i Moskva (23.5.45) att han anträffats av de ryska trupperna vid ungefär samma tid som W-g. Szent hade ej träffat W-g bakom de ryska linjerna men han hörde nyheten

om W-g:s påträffande. Han förklarade att man inom marskalk Malinovskis högkvarter glatt sig åt att den förste svensken hittats (Rapport Moskva 24.5.45).

I brev (16.7.47) till Grafström i UD uppgav S.-G.:

"Till minister Söderblom rapporterade jag att man berättat mig i Malinovskis högkvarter att, glädjande nog, W-g påträffats. Nu tror jag emellertid icke på teorin att W-g är i rysk fångenskap. Nazisterna önskade fånga och döda W-g. Vi alla kände oss mycket lättade då vi erforo att W-g befriats av den röda armén, men detta betyder icke att de ryska myndigheterna på något sätt kunna göras ansvariga för hans senare öden. Intet skäl fanns för ett speciellt beskydd, emedan efter det nazisterna dragit sig tillbaka W-g icke då befann sig i större fara än någon annan som befann sig i Ungern. Kriget hade lämnat efter sig ett förhärjat, desorienterat land där döden kunde möta i varje hörn. Tusentals människor dogo anonyma under denna tid. En sådan dynamisk person som W-g var naturligtvis särskilt utsatt för fara."

9) Feller, schweizisk diplomat, uttalade sig 15.3.46 till svenska beskickningen i Bern. Härom telegraferade beskickningen:

"Såvida ej W-g på vägen dödats av pilkorsarna, vilka enligt vad Feller bestämt säger sig veta avsågo att undanröja W-g, anser Feller gott hopp finnes att W-g fortfarande är i livet. Feller uppger sig ha goda skäl att tro W-g bättre anskrivnen hos ryssarna än kanske någon annan. Han understryker att han själv endast behandlats väl av ryssarna, som dock i månader vid förfrågan vidhöllo att de alls intet hade sig bekant om hans - Fellers - öde. Vid de 'verserade' förhör han undergick visades från rysk sida aldrig något som helst speciellt intresse för W-g:s person eller aktiviteter."

10) Kasser, ungrare, förut bosatt i Budapest men nu i Tel Aviv, Palestina, berättade vid besök hos Petri i UD (P.M. Petri 6.12.46):

"Han hade varit 'generalsekreterare' i Röda Korset i Budapest, närmast under Langlet, och kände mycket väl W-g. Omkring mitten av november 1944 hade han erfarit att W-g, jämte Langlet och Kasser själv, blivit dödsdömd av pilkorsarna. Sista gången han sett W-g var den 8 januari 1945, men han visste att W-g:s sekreterare fru Falk sett honom på kvällen den 13, såvitt han förstod omedelbart innan W-g gav sig över till de ryska linjerna.

Kasser hade själv tagit sig över till ryssarna den 15 januari. Han hade häktats av militären, som omedelbart villfarit hans begäran att bli förd till säkerhetspolisen NKVD, som hållit honom i mild fångenskap i två dygn. Han hade förhört och därvid berättat att han jämte Langlet och W-g varit verksam i Röda Korset och för att hjälpa judarna. NKVD hade

x) Jfr bil. D 2.

xx) Jfr bil. F.

visserligen sagt att svenska Röda Korset vore en ganska skum institution som i Tyskland samarbetat med tyskarna, men man hade dock yttrat sig uppskattande om det svenska hjälparbete i Budapest. Kasser hade sålunda satts på fri fot, erbjudits mat och bostad under en vecka samt fått i uppdrag att omhändertaga vissa sjukhus med fullmakt bl.a. att av- och till-sätta läkare och annan personal. Kasser hade omtalat för NKVD att han jämte W-g och Langlet varit dödsdömd av pilkorsarna. Om NKVD haft något mot W-g, skulle man enligt Kassers förmenande ha närmare utfrågat Kasser om W-g, vilket icke skedde.

Med tanke på det goda bemötande han själv mött från rysk sida ansåg Kasser att W-g, vars verksamhet vore mera känd, a fortiori skulle ha behandlats väl.

Kasser hade ej tidigare hört att W-g av flera trovärdiga personer setts i Pest den 17 januari 1945 och att ryska vederbörande till Moskva rapporterat att han påträffats. På min fråga vad som kunde tänkas ha hänt W-g, om man utginge från hypotesen att han den 17 januari i bil avreste från Budapest till Debrecen, svarade Kasser, att han vore övertygad att W-g dödats av någon bomb på vägen. Han hade sig bekant hundratals personer som just vid denna tid omkommit på detta sätt, bl.a. den hos Röda Korset anställda fröken Pikler.

Teorien om rövarband kunde avfärdas, menade Kasser. De vågade inte operera så nära fronten. Hämd från pilkorsarnas sida var också utesluten. Så snart ryssarna kommit, hade alla pilkorsare blivit "demokrater", d.v.s. kommunister och all pilkorsaktivitet upphört. Det förhållandet att det eventuellt var bekant för utomstående, att W-g medförde en större penningssumma på resan hade nog inte utövat någon större lockelse för rövare. Pengösedlar fanns det i överflöd - ryssarna tryckte själva - och vad man ville åt var livsmedel och andra realvärden. På frågan om W-g kunde ha bortförts av ryssarna utan att få tillfälle identifiera sig, svarade Kasser att en teoretisk möjlighet bestod, nämligen därest W-g på något sätt förlorat det identitetsdokument som ryssarna måste ha utställt för honom, i likhet med för Kasser själv sedan han godtagits av NKVD. Endast ett dylikt ryskt dokument skyddade nämligen mot de uttagningar till tvångsarbete som ibland förekom. Vid sådana tillfällen hade ryssarna utan någon som helst åtskillnad på person häktat erforderligt antal, fråntagit dem alla papper (utom alltså ryska), rakat av håret och skickat dem till Ryssland. Detta hade skett utan hänsyn till om vederbörande var ungrare eller icke, jude eller arier, nazist eller kommunist.

Kasser var 'hundraprocentigt' övertygad att W-g inte var i livet och att han med all säkerhet, i likhet med så många andra personer de dagarna, dödats av någon bomb på vägen mellan Budapest och Debrecen.

Kasser nämnde i förbigående att en rysk officer sagt honom - flera veckor efter det ryssarna i slutet av januari

erövrat hela Budapest, inbegripet svenska beskickningen - att det förekommit 'Schweinierei' på svenska beskickningen. Han hade härmed åsyftat att sovjetbeskickningens arkiv, som omhänderhafts av svenska beskickningen såsom skyddsmakt, varit försvunnet eller utsatt för åverkan. Detta förhållande hade ju emellertid ej kunnat påverka W-g:s öde vid tiden omkring den 17 januari."

11) Prade, en tysk undersåte, som nu är chaufför vid svenska representationen i Bonn och under sista fasen av striderna i Budapest uppehållit sig på svenska beskickningen där, yttrade i en "Bericht" angående sina upplevelser i Budapest (brev Kumlin 16.8.50): P. hade flera gånger varit i förhör hos ryssarna som frågat om P. kunde omtala storleken av det belopp W-g erhållit av Himmler för sin verksamhet. "Det vore bevisat att W-g i verkligheten hade fört människor till Gestapo". Vid ett tillfälle yttrades från rysk sida i detta sammanhang, att man "diesen Vogel (W-g) damit so gut versorgt hatte, dass er keinen Pass mehr ausstellen wird und dass er nie mehr Ungarn oder Schweden sehen wird."

12) Berg, tjänsteman vid beskickningen i Budapest, berättade i en av honom avgiven rapport (2.5.45) att ryssarna efter stadens intagande flera gånger inkallat honom och andra tjänstemän vid beskickningen till förhör och därvid sagt sig hysa starka misstankar om att beskickningen arbetat för tyskarna och bedrivit spioneri för dessas räkning. Man sökte pressa tjänstemännen att vidgå detta och utpekade särskilt W-g och Berg själv såsom tyska "spionchefer."

Démarcherna i Moskva.

9.2.45 telegraferade UD till besk. i Moskva: "Vi äro mycket oroliga angående Budapest-svenskarnas öde. Sök inhämta upplysningar."

13.2.45 svarade Söderblom att han skriftligen och muntligen vid flera tillfällen erinrat det ryska UD om Budapest-svenskarna.

17.2.45 telegraferade UD till besk. i Moskva: "Om Ni kan få förbindelse med W-g, framför besked att instruktioner lämnas honom när Danielsson anträffas."

Samma dag - 17.2.45 - telegraferade UD till besk. i Moskva: "Då vi hysa stor ängslan angående Danielssons och

Övriga Budapest-besk:s medlemmars öden, bör Ni hos ryska vederbörande begära efterforskningar."

Samma dag - 17.2.45 - telegraferade UD till konsulatet i Wien: "W-g in Sicherheit seit einem Monat. Betreffend die übrigen fehlt jede Nachricht".

19.2.45 telegraferade Söderblom, att han verkställt den 17.2.45 beordrade démarchen hos ryska vederbörande.

24.2.45 resp. 2.3.45 emottog UD från besk. i Bukarest de båda å sid. 2 i denna P.M. återgivna telegrammen.

3.3.45 meddelade besk. i Bukarest att besk.huset i Budapest plundrats av "pilkorsare", att två tjänstemän arresterats och att Danielsson undkommit genom ett fönster.

8.3.45 telegraferade UD till besk. i Moskva att W-g vore efterlängtnad här. När kunde han hitväntas?

10.3.45 telegraferade besk. i Bukarest, att, enligt uppgift, Danielsson skulle ha arresterats omkring 20.2.45. I anledning härav beordrades Söderblom 11.3.45 att i det ryska UD begära efterforskningar efter Danielsson. 12.3.45 telegraferade S. att han bett Dekanosov "påskynda efterforskningen, då inga omedelbara autentiska underrättelser från Danielsson erhållits".

12.3.45 telegraferade Söderblom att besk. i Bukarest i telegram 7.3.45 meddelat att W-g vore försvunnen sedan 17.1.45 då han sade sig ämna avresa i bil.

15.3.45 underrättades UD om att i den ungerska Kossuth radion 8.3.45 tillkännagivits att W-g, som försvunnit 17.1.45, sannolikt mördats av Gestapo-agenter.

17.3.45 instruerades Söderblom att i det ryska UD energiskt begära besked om var Danielsson, Anger och W-g befunno sig.

21.3.45 telegraferade Söderblom att fru Kollontay lovat påskynda efterforskningarna efter Budapest-svenskarna.

23.3.45 emottog UD från besk. i Bukarest underrättelse att Danielsson jämte flera av Budapest-besks medlemmar anlänt till Rumänien.

27.3.45 telegraferade UD till besk. i Moskva: "I anslutning till meddelandet om Danielssons m.fl. ankomst till Rumänien är det särskilt angeläget erhålla upplysningar om W-g."

21.4.45 telegraferade UD till besk. i Moskva: "Ni erhåller härmed definitiv instruktion att uppsöka Dekanosov och, under åberopande av dennes meddelande 16.1.45, hemställa att vederbörande ryska militärmyndigheter, under vars skydd W-g ställts, måtte anmodas verkställa noggrann undersökning angående dennes vidare öden.

25.4.45 telegraferade Söderblom att han åter påmint om saken hos Dekanosov och att denne utlovat skyndsamt undersökning; 26.4.45 skrev S. att han under de gångna månaderna vid upprepade tillfällen gjort démarcher muntligen och skriftligen.

28.4.45 överlämnades till fru Kollontay en skriftlig hänvändelse från bankdirektör Marcus W-g, med begäran om hjälp vid efterforskningarna.

19.5.45 telegraferade Söderblom att han nästföregående

dag ånyo påmint hos Dekanosov.

5.6.45 gjorde militärattachén i Moskva en hänvändels till de militära myndigheterna.

6.7.45 skrev Söderblom att han på uppgiven grund - ryktet om att W-g skulle i "säker" förklädnad vistas i Buda (se härom bil.D 1^o) - ansåge sig icke böra tillsvidare företaga något i saken.

12.7.45 skrev Sahlén i UD till Söderblom att vad som Söderblom anfört i brevet 6.7.45 icke borde enligt Sahléns mening föranleda Söderblom till passivitet. I brev 14.8.45 förklarade sig emellertid Söderblom fortfarande anse att det i dåvarande läge knappast vore lämpligt att bedriva saken från Moskva (jfr. brev von Post 4.9.45).

31.10.45 instruerades S. att hemställa om upplysning om resultatet av efterforskningarna efter W-g; 3.11.45 verkställde S. denna démarche genom avlämnande av en note (bil.A).

1.12.45 gjorde S. en förnyad framställning. Abramov svarade att militärmyndigheterna ånyo beordrats vidtaga undersökning, men att besked från dem ännu ej ingått.

3.1.46 skrev Söderblom att han haft ingående samtal med Abramov och Kollontaj; 10.3.46 skrev han att han gjort en ny hänvändelse till ryssarna och givit dem vissa ledtrådar. 30.4.46 skrev han att, sedan han efter 10.3.46 som vanligt vid olika tillfällen talat med Abramov och fru Kollontaj, så hade han nu ånyo påmint om saken.

15.6.46 upptog S. ärendet med Stalin, som lovade att det skulle uppklaras.

25.7.46 påminde Söderblom om saken i det ryska UD.

28.11.46 instruerades besk. i Moskva att göra en ny démarche. Denna fullgjordes 12.12.46 av Barck-Holst som därvid lämnade Sysojev en uppteckning (bil.B). 13.12.46 talade Barck-Holst om saken med Losovski och 13.1.47 med Novikov.

30.1.47 upptog Häggelöf ärendet med Novikov, som svarade att, oaktat de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter, man ännu icke funnit något spår efter W-g.

10.4.47 talade excellensen Undén om saken med ryske ministern i Stockholm. Denne lovade att skriva härom till Moskva.

27.5.47 meddelade UD Sohlman att han numera utan risk för komplikationer (här rörande från vissa av Guy von Dardel inspirerade skrivelser i amerikansk press) kunde göra en förnyad démarche.

12.6.47 begärde Sohlman hos Malik ett snabbt svar.

16.7.47 påminde Sohlman Vetrov härom.

18.8.47 svarade det ryska UD med en note (bil.C).

Från visst håll har anmärkts att démarches i Moskva för efterforskande av W-g bort av UD beordras tidigare än som skett. I anledning härav må framhållas att det ju dock var på goda grunder som UD, efter emottagandet 17.1.45 av telegrammet från besk. i Moskva, ansåg sig kunna utgå från

att W-g befunne sig i säkerhet. Av oroande art voro väl vissa underrättelser UD sedermera - 24.2.45, 2.3.45 och 12.3.45 - erhöill om W-g. Men någon omständighet ägnad att i UD väcka större farhågor för dennes vidkommande synes ej ha tillkommit förrän 15.3.45, d.v.s. tidpunkten för emottagandet av Kossuthradions tillkännagivande. Och i det två dagar senare av UD avlätna telegrammet till besk. i Moskva inbegreps ju W-g uttryckligen bland dem vilkas efterforskan- de borde energiskt begäras. Instruktioner i sådan riktning förnyades sedan 27.3.45, 21.4.45 o.s.v.

Helt annat var läget ifråga om Danielsson m.fl. Dessa befunno sig ju i Buda, där strider alltjämt pågingo. Överhuvud ingingo om dem till UD inga underrättelser före 24.2.45. Farhågorna för deras vidkommande voro därför givet- vis stora och föranledde redan tidigt till démarcher i Moskva, vilka sedan upprepades flera gånger tills äntligen 23.3.45 meddelande erhöills att vederbörande anlant till Rumänien.

Démarcherna i Budapest.

Så snart Sverige - i slutet av december 1945 - erhöill egen representation i Ungern^{x)}, igångsatté beskickningen i Budapest ett vidlyftigt efterforskningsarbete. Härom rapporterade chargé d'affaires (26.1.46) att han, bl.a. genom ungerska tidningspressen, tillkännagivit sin önskan att komma i förbindelse med personer som kunde ha upplysningar att lämna om W-g. Beskickningen hade låtit göra förfrågningar såväl bland W-g:s forna medarbetare som bland andra ungerska judar. Ingen av den mångfald personer som beskickningen utfrågat hade emellertid sett W-g efter 17.1.45.

I en senare rapport (16.12.46) meddelade beskickningen att ungerska utrikesdepartementet, hos vilket beskickningen anhållit om en snabb och grundlig undersökning i ärendet, svarat att de ungerska myndigheternas efterforskning ar efter W-g trots det mest minutiösa spaningsarbete icke krönts med framgång. - Även med ryska beskickningen i Ungern hade svenska beskickningen - ehuru utan resultat - upptagit saken.

I brev till beskickningen (28.5.47) meddelade UD att enligt uppgift omkr. 100.000 ungerska krigsfångar i Ryssland komme att hemsändas. Måhända kunde någon av dessa

x) Dessförinnan hade USA:s officiella representanter i Budapest på UD:s begäran anställt efterforskningar i Ungern efter W-g; dessa blevo resultatlösa.

ge upplysningar om W-g. Beskickningen svarade (11.6.47) att vederbörande i det ungerska UD lovat göra vad de kunde. Men saken vore ömtålig, vadan stor försiktighet måste iakttagas.

Den ryska tesen.

Sedan i den ovannämnda ryska noten 18.8.47 konstaterats att efterforskningarna efter W-g blivit resultatlösa, heter det i noten: "Det återstår endast att förmoda att W-g under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalazis anhängare."

8.3.45 tillkännagavs faktiskt - såsom redan nämnts - i den ungerska Kossuth-radion (organ för den nya, med ryska samarbetande ungerska regeringen) att W-g sannolikt mördats av Gestapo-agenter^x). Detta meddelande hade följande lydelse:

"A member of the Swedish diplomatic corps Waldemar Langlet who worked in Budapest on behalf of the Swedish Red Cross during the German occupation, said to journalists that up to the beginning of this year the Germans have deported 350.000 people from Hungary to Germany. These 350.000 people are those whom the Germans have murdered after their deportation or who are being tortured to death in prisons and concentration camps. If we take into account those newly deported from Trans-Danubia then this number rises to 500.000. This figure does not include those who have been dragged away by force to war service or war work. Their number amounts to a few hundred thousand, and their ranks too are heavily decimated by death. The terrorism of the Hitlerite and Arrow Cross bandits results in a terrible destruction of the country's population.

One of the chiefs of the Red Cross work in Budapest during the German occupation was Raoul Wallenberg who disappeared without any trace on 17th January. All signs indicate that Gestapo agents murdered him. The representative of the Swedish Red Cross pointed out that in contrast to the Germans the Russian Town Commandant of Budapest, Cherbyshev, and all other officers of the Red Army have done everything in their power to enable the Swedish Legation and Swedish Red Cross to continue their work unhindered."

Såsom denna text utvisar, torde meddelandet ifråga vara byggt - om icke allenast, så dock i allt väsentligt -

x) Brev Böhm 15.3.45, P.M. UD 11.11.47.

V
(se memoar)
Langlet

på uppgifter som lämnats av lektor Langlet i Budapest. Att Langlet skulle grundat sin mening på något konkret faktum synes föga troligt och framgår i vart fall ej av hans av Söderblom åberopade uttalanden i Stockholms-Tidningen (se Söderbloms ovan citerade brev 18.12.45).

En bättre bas för hypotesen att W-g tillfångatagits av Szalazis anhängare kunde - prima facie - synas vara de domar som en folktomstol i Budapest avkunnade hösten 1948 ifråga om vissa ungerska nazister. I dessa domar fastställdes nämligen att W-g sannolikt dödats på Buda-sidan av Budapest i mitten av januari 1945 på order av en namngiven ungersk pilkorsledare. Denna teori grundades på ett vittnesmål från en person som uppgivit sig ha varit närvarande när ifrågavarande order gavs. Efter granskning i UD av hitsänt processmaterial^{x)} visade sig emellertid vad som domstolen sålunda fastställt icke vara hållbart.

25.11.48 utfärdade UD en kommuniké däri det heter:

"Inga som helst bevis hade framlagts om att W-g verkligen bragts om livet. Uppgiften att han skulle ha mördats på Buda-sidan, som vid tidpunkten ifråga fortfarande var besatt av de tyska och ungerska trupperna och följaktligen var avskuren från den övriga delen av staden, strede dessutom mot tidigare av olika personer avgivna vittnesmål enligt vilka W-g under samma tid varit synlig i det av de ryska trupperna ockuperade Pest - sista gången den 17.1.45 - varvid han uttalat sin avsikt att bege sig till den dåvarande ungerska regeringens säte i östra Ungern."

Överhuvud vinner tesen att W-g skulle tillfångatagits av Szalazis anhängare - liksom även antagandet att W-g skulle omkommit under striderna i Budapest (genom krigshändelse, automobilolycka, anfall av rövare, etc.) - icke stöd av annat än vissa personers förut i denna P.M. (s. 3-6) återgivna uttalanden, vilka endast synas återspegla vederbörandes personliga uppfattning.

x) Se härom P.M. Westman 29.11.46, brev Böhm 1.7.48 + bil., tel. UD 3.7.48, tel. Budapest 5.7.48, P.M. UD 8.7.48, rapp. Budapest 17.8.48, tel. UD 29.8.48, rapp. Budapest 8.9.48, tel. UD 22.10.48, tel. Budapest 23.10.48, tel. Budapest 23.10.48, P.M. Anger 26.10.48, rapp. Budapest 25.10.48 + bil., kommuniké 25.11.48.

Spåren i ryska
fångläger.

Å andra sidan har ett flertal personer ansett sig kunna, med större eller mindre bestämdhet, intyga W-g:s närvaro i något ryskt fångläger. Intygen variera i avseende å såväl ort som tid. Fånglägren skulle ha legat antingen i själva Ryssland eller ock i någon av dess gramstater. Tidpunkterna avse 1945 eller ock något senare år. Många av de spår efter W-g som sålunda framkommit ha visat sig vara helt illusoriska; en summarisk redogörelse för dem har emellertid närslutits (bil.D). För de övriga spåren har redogjorts dels utförligt i särskilda uppteckningar, en för vart spår (bil. E - N), dels ock i korthet i en gemensam uppteckning (bil. O)^{x)}.

Ett värdesättande av ifrågavarande bevismaterial erbjuder ej ringa svårigheter. Åtskilliga av sagesmännen grunda sina uppgifter, icke på vad de själva iakttagit, utan allenast på utsagor som gjorts av andra personer. I vissa fall äro f.ö. dokumenten så knapphändigt avfattade att av dem icke klart framgår på vilka fakta uppgiftslämnarna stödjat sina utsagor. Ej sällan äro dessutom omständigheterna sådana att man frestas betvivla sagesmännens tillförlitlighet och sålunda misstänka antingen att dessa - såsom t.ex. Hodosi (bil. I) - intygat mera än vad de verkligen veta eller ock att de - såsom t.ex. Nordström (bil. L) - intygat mindre än vad de verkligen veta. Härtill kommer att i några fall, bl.a. de i bil. I och J avsedda, sagesmännens uppgifter synas vara i viss mån inbördes oförenliga, i det att av dessa skulle framgå att W-g under närmare angivna tidsperioder befunnit sig samtidigt i skilda fångläger.

Genom hörande - respektive förnyat hörande - av vissa i uppteckningarna omförmälda personer torde man emellertid kunna erhålla upplysningar ägnade att i väsentlig mån underlätta värdesättandet av det sålunda kompletterad

x) För överskådlighetens skull har beträffande dessa uppteckningar ordningsföljden bestämts, icke med hänsyn till tidpunkterna då spåren bragts till UD:s kännedom, utan enligt de av sagesmännen angivna tidpunkterna för W-g:s närvaro i fångläger.

bevismaterialet.

Interpellatio-
ner.

Vid två särskilda tillfällen har docenten Håstad i andra kammaren framställt interpellationer i ämnet. Den förra besvarades av statsministern 27.11.46 och den senare av utrikesministern 1.7.47.

Wallenbergs-kom-
mittén.

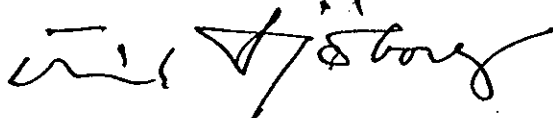
Angående den s.k. Wallenbergs-kommittén och dess verksamhet finnas i dossier P 2 Eu^I endast helt få dokument, nämligen närslutna fyra i UD upprättade promemorior (bil. P - S).

Den i promemorian 22.10.47 omnämnda kommunikén från de fyra kommitterade har publicerats i pressen, däri jäm- väl meddelats de kommitterades namn (bil. T). I pressen har även publicerats det av W-g:s familj åberopade brevet från fru Günther till fru von Dardel (bil. U)^{x)}

Namnregister.

Två namnregister närslutas (bil. V och X).

Stockholm 28.2.1951.

Fel!


x) Brev von Dardel 22.11.48, brev von Dardel 23.11.48, brev UD 3.12.48, brev UD 27.12.48, brev Günther 8.1.49, brev UD 21.3.49, klipp AT 9.2.51, klipp AB 9.2.51, brev UD 9.2.51, brev UD 10.2.51, tel. UD 12.2.51.

"I skrivelse den 16 januari 1945 till svenske ministern hade Vice Folkkommissarien för Utrikes Ärendena Dekanosov älskvärdheten meddela, att svenske undersåten, sekreteraren vid svenska beskickningen i Ungern Raoul Wallenberg, anträffats i Budapest, och att åtgärder till skydd av honom och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Då därefter inga underrättelser erhöles angående Wallenbergs öde, vände sig svenske ministern i skrivelse den 24 april till herr Dekanosov med hemställan, att instruktioner måtte lämnas till de sovjetiska militärmyndigheterna, under vilkas skydd Wallenberg befann sig efter hans anträffande i januari i år, att vidtaga skyndsamma åtgärder för efterforskning av Wallenberg och meddela alla förefintliga uppgifter i detta avseende.

I enlighet med mottagna instruktioner har Kungl. Svenska Beskickningen äran hemställa att genom Folkkommissariatets för Utrikes Ärendena älskvärda förmedling erhålla meddelande om resultatet av efterforskningarna. Från svensk sida tillmätes denna fråga särskild vikt med hänsyn till att Wallenberg var legationsmedlem. En uttömmande redogörelse för resultatet av efterforskningarna skulle å svensk sida mycket uppskattas.

Kungl. Svenska Beskickningen begagnar tillfället att försäkra Folkkommissariatet för Utrikes Ärendena om sin högaktning och uttalar på förhand sitt tack till Folkkommissariatet för dess åtgärder i denna fråga."

I en till dåvarande svenske ministern i Moskva, herr Staffan Söderblom riktad skrivelse av den 16 januari 1945 hade Vice Ministern för Utrikes Ärendena, herr Dekanosov älskvärdheten meddela, att svenske undersåten, sekreteraren vid svenska beskickningen i Ungern, Raoul Wallenberg, anträffats vid Benczyrgatan i den av sovjettrupperna erövrade delen av Budapest samt att åtgärder till skydd av herr Wallenberg och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Flerfaldiga förfrågningar hava sedermera framställts från denna beskickning rörande Wallenberg utan att dock någon som helst upplysning lämnats från vederbörande sovjetmyndigheter angående resultatet av efterforskningarna efter Wallenberg.

Den 15 juni 1946 mottog generalissimus Stalin i audiens minister Söderblom och utlovade på dennes hemställan att låta efterforska Raoul Wallenberg.

Då nu efter snart två år från det Raoul Wallenberg togs i beskydd av de sovjetiska militärmyndigheterna ännu ingen upplysning lämnats om honom, har fallet Wallenberg väckt uppseende inom svensk allmän opinion. Med anledning av i svenska riksdagen framställd förfrågan rörande Wallenberg, har Statsministern lämnat redogörelse för efterforskningsåtgärderna på sätt framgår av i översättning närslutna promemoria (ej bif.).

Med framförande av denna förnyade anhållan i saken understrykes, att svenska regeringen anser sig hava rätt att förvänta ett bestämt besked beträffande resultatet av de undersökningar, som vid upprepade tillfällen utlovats av de sovjetiska myndigheterna.

Ö v e r s ä t t n i n g.

SOVJETUNIONENS
UTRIKESMINISTERIUM

Moskva den 18 augusti 1947.

Ärade Herr Envoyé,

I samband med att Ni vid samtal med biträdande utrikesminister J.A.Malik den 12 juni innevarande år berörde frågan om Raoul Wallenbergs vistelseort har jag verkställt förfrågningar hos vederbörande myndigheter. Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss.

Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benzurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, enär efter detta striderna om staden, vilka voro förbittrade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12 februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställets, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V.Novikov, redan den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet

Herr R. Sohlman,
Sveriges Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire,
M o s k v a.

herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke krönts med framgång. Härvid framhöll K.V.Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget bevåg avlägsna sig från de sovjetiska truppers område, fientliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fientlig beskjutning o.s.v.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare.

I det jag bringar ovanstående till Eder kännedom, ber jag Eder, Herr Envoyé, mottaga försäkringar om min utmärkta högaktning.

A. Vysjinski

1. Schweizisk legationstjänsteman.

(Tel.Bern 1.7.45, tel.UD 2.7.45, mem.UD 2.7.45, tel.Bern 6.7.45, brev am.beskn.21.8.45).

1.7. 45 telegraferade beskn i Bern att en tillförlitlig schweizare (legationstjänsteman) i början av april i Budapest träffat en ungrare, som påstått sig ha sett W-g. Denne hade då enligt ungraren varit vid god hälsa och hölle sig dold under "säker förklädnad" i Pest. Ungraren vore dock ej känd av schweizaren.

Härvarande amerikanske minister anmodades att genom U.S.A:s beskn i Budapest göra efterforskningar efter W-g. Beskn meddelade sedermera, att State Department riktat flera förfrågningar rörande W-g till olika amerikanska organisationer, vilka emellertid hittills icke haft något att inberätta.

2. Feller.

(Tel.UD 12.3.46, tel.Bern 15.3.46).

Feller är f.d. schweizisk chargé d'affaires i Budapest. "Utväxlad av ryssarna". Såg W-g senast i Budapest en dag i andra veckan av januari 45 vid dennes avskedsbesök på schweiziska beskn. Har ej därefter spårat honom.

3. Miss Boom.

(Hammarén, Rivonoff, Feller, Dürr, Karpucín).

(Brev Hammarén 15.4.47, brev Grafström 16.4.47, brev Budapest 6.5.47, brev UD 14.5.47, brev Paris 27.5.47, brev UD 3.6.47, brev UD 3.6.47, brev Ankara 12.6.47).

I brev till UD meddelade en person, Hammarén att underrättelser om W-g skulle kunna erhållas av Miss Boom, holländska, som på sin tid tjänstgjort i Röda Korset i Budapest men nu vore bosatt i Paris.

Miss Boom hördes av beskn i Paris och uppgav:

1) en rysk journalist, Rivonoff, hade i Budapest 1946

sagt henne att han på sin tid passerat en plats i Ryssland, troligen nära Moskva, där enligt Rivonoff W-g då hölls internerad. Rivonoff återvände i slutet av 1946 till Ryssland.

2) I Budapest hade Miss Boom också träffat en annan ryss, Karpucin, medlem av ryska kontrollbyrån där. Karpucin hade sagt henne att W-g bortförts från Budapest samtidigt med den schweiziske diplomaten Feller. Även Karpucin hade sedan återvänt till Ryssland.

Beskn i Paris kontaktade legationssekreterare Dürr vid schweiziska beskn i Paris. Dürr uppgav att Feller, som nu tjänstgjorde i Ankara, på sin tid sagt honom att han häktats i Budapest samtidigt med W-g samt att han, när han var på väg att bortföras till Ryssland, på bangården i Budapest, i en annan likaledes till Ryssland destinerad fångtransport, igenkände W-g men att F. ej haft tillfälle tala med honom.

Beskn i Ankara tog nu kontakt med Feller, som emellertid helt bekräftade vad han förut uppgivit (se ovan No 2), d.v.s. att sista gången han såg W-g var i början av jan.45 vid W:g:s avskedsbesök på schweiziska beskn i Budapest.

4. v.Hartmann.

(Frickman)

(P.M. UD 11.7.47, P.M. Håstad 22.8.47, brev UD 23.8.47, brev Frickman 2.9.47, brev Baden-Baden 13.9.47 + 2 bil., brev UD 17.9.47).

Enligt meddelande från docenten Håstad hade v.Hartmann, tysk godsägare, för honom uppgivit följande: Han hade sedan mars 1946 under någon tid setat i fängelse i Poznan i Polen och där till medfånge haft bl.a. en Baumeister Frickmann. Denne hade sagt honom att W-g i februari 1946 vistats i fängelset men försvunnit.

Konsul Öhrvall i Baden-Baden har på UD:s anmodan förhört Frickmann. Men denne sade sig icke ha bekant att W-g eller överhuvud någon svensk skulle ha befunnit sig i fängelset.

5. Tacacsy.

(Lauer, Wohl)

(Tel. Bern 28.8.45, aide-mémoire UD 3.9.45, brev UD 4.9.45, brev Söderblom 25.9.45, aide-mémoire UD 27.10.45, brev Ravndof 29.10.45, brev UD 2.11.45, brev USA:s besk 19.11.45).

28.8.45 rapporterade beskn i Bern att direktören för ungerska nationalbanken Tacacsy meddelat en namngiven person att W-g vore vid liv. W-g hade med alla sina anteckningar tagits av ryssarna. Dessa hade för avsikt att nyttja anteckningarna vid stundande rättegångar med komprometterade ungare. T. ansåge officiella démarches vara lönlösa.

27.10.45 anmodade UD amerikanska vederbörande att höra Tacacsy.

19.11.45 meddelade USA:s besk i Stockholm att den från USA:s minister i Budapest underrättats om att Tacacsy icke hade någon "information" beträffande W-g. T. trodde emellertid att W-g ännu levde och att han tillfångatagits av ryssarna utan att ha beretts tillfälle att identifiera sig.

Interpellationssvaret 27.11.46, såvitt angår Tacacsy, återfinnes å sid. 15 nr 38 i Andra kammarens protokoll.

6. Jonstrup.

(Rapport Palm 5.4.48 + bil., brev UD 13.4.48, brev UD 14.4.48, brev Köpenhamn 22.4.48, brev Köpenhamn 26.4.48, brev Oslo 27.4.48).

J. är f.d. "samarbetsmand", har varit krigsfånge hos de allierade, är nu återkommen till Danmark och har hos polisen i Hålsingborg erbjudit sina tjänster för efterforskande av W-g, men vet intet om denne.

Danska UD har lovat att danskar, som ev. återvända från rysk fångenskap, skola vid hemkomsten tillfrågas av gränsmyndigheterna.

7. Dahl.

(Brev Köpenhamn 6.4.49, P.M. UD 28.4.49, brev Köpenhamn 26.9.49).

Dahl är kommunist; har utväxlats från fångenskap i

Ryssland och befinner sig nu i Danmark. På UD:s begäran har Dahl hörts av danska myndigheter. Om W-g visste han emellertid intet; ej heller hade någon av 50 f.d. medlemmar av Waffen-SS, vilka även utfrågats, haft något att förtälja om W-g.

8. Röda Korset.

(2 klipp 24.4.47, 1 klipp 29.4.47, 1 klipp 13.5.47, 1 klipp 25.5.47).

Enligt klippen skulle svenska Röda Korset gjort vissa försök att förmå ryska Röda Korset att intressera sig för W-g. Klippen handla även om åtgärder från W-g:s släktingars sida i syfte att i saken intressera ryska Röda Korset ävensom amerikanska myndigheter.

9. Anonym sagesman.

(Tel. Budapest 12.12.46, rapport 14.3.47).

Beskn i Budapest telegraferade 12.12.46 att enligt uppgift, vars riktighet ej kunde kontrolleras, W-g befunne sig i det ryska fängslägre no. 1156. Beskn hade genom Röda Korset sänt W-g meddelanden med svarskort.

14.3.47 meddelade beskn att intet svar ingått på dessa meddelanden. Beskn hade även skrivit till ryske ministern i Budapest med begäran om efterforskning av W-g, men ej heller härå hade svar ingått.

10. Holländska krigsfångar.

(Brev Dahlman 6.11.50, brev Haag 18.11.50).

Dessa ha setat såsom krigsfångar i Ryssland. Holländska UD har lovat utfråga dem.

11. Italienska krigsfångar.

(Tel. Rom 27.5.47, brev Rom 6.6.47, brev Rom 17.6.47, brev Rom 5.8.47, brev UD 11.8.47).

En från Ryssland flyktad italiensk krigsfånge, som anlände till Italien 18.5.47, har i brev till beskn i Rom uppgivit att svenska civila och soldater befunne sig i ett ryskt fängslägre 149-13.

Italienska krigsministeriet har sedermera lovat att hos återkomna krigsfångar efterhöra om de hade någon kännedom om W-g. För sådant ändamål sändes W-g:s fotografi

till Rom.

12. Nio italienska diplomater.

(Brev till UD 12.10.50, brev Rom 31.10.50, brev Rom 14.11.50).

Italienska UD har frågat nio från fångenskap i Ryssland återkomna italienska diplomater vad de visste om W-g. De visste intet. En av dem hade setat i Lefortovskaja-fängelset i Moskvas utkant; i samma fångläger hade vissa namngivna icke-italienska diplomater setat.

13. Carl Edquist.

(Brev Märta Edquist 7.1.47 + bil., visitkort Märta Edquist 11.1.47 + bil., brev Märta Edquist 28.7.47).

I ett av Märta Edquist till UD insänt papper säger sig Carl Edquist vara tämligen säker på att W-g dödades av tyskarna i Budapest; han erbjuder sig emellertid att på vissa villkor delta i efterforskningarna, med hjälp av personer, som han säger sig känna.

Enligt anteckning 22.1.47 å bil. till visitkortet har Grafström bestämt att denna akt skall läggas ad acta, enär C.E. ej anses vara riktigt normal och för närvarande sitter inne (i Vänersborg) för spioneribrott.

14. Fru Lichtner.

(Klipp 29.6.46, tel. UD 1.7.46, tel. Bern 4.7.46, P.M. UD 8.7.46, brev UD 8.7.46, brev Langlet 10.7.46, tel. UD 13.7.46, tel. Rom 13.7.46, brev Lignell 26.7.46, brev UD 3.8.46, tel. UD 12.8.46, brev Budapest 26.10.46, rapport Budapest 16.12.46).

Aftonbladet innehöll 29.6.46 en artikel om en svensk affärsman, som på ett hotell i Schweiz i november 45 träffat en ungersk dam - Fru Lichtner - vilken uppgivit att hon från hemlandet erfarit att W-g befunne sig i "ett litet fängelse på landet". Besök i Budapest lyckades spåra upp damens make, som emellertid inte hade annat att förtälja om W-g än att han ryktesvis erfarit att denne lyckligen hemkommit till Sverige via Moskva. - Fru Lichtner har ej uppspårats.

Jfr. interpellationssvaret 27.11.46 i denna del (2:a kammarens prot. no 38 sid. 15).

15. Ungersk "tysketös".

(rapp. Budapest 14.3.47).

Beskn i Budapest meddelade att en ungersk fru, som ville bevara sin anonymitet, nyligen uppsökt beskn och sagt att hon vore nästan säker på att en man, som hon sett i Budapest 10 eller 11 februari 45, varit identisk med W-g. Beskn bad att få sig tillsänt ett större foto av W-g för att visas för damen. Beskn vore emellertid skeptisk ifråga om damens uppgifter. Hon hade varit "tysketös" etc. etc.

På beskn:s rapport har i UD tecknats något med blyerts varav synes framgå att W-g:s släktingar vägrat tillhanda-hålla ett sådant foto, som här avses, och att därför ärendet lagts ad acta.

16. Stachowiak.

(alias Irieczenko, Drauschke, Kaminski, Zernsky etc.)

(P.M. UD 6.11.47, brev Ehrensträhle 21.11.47, tel UD 28.11.47, tel. Warszawa 2.12.47, brev UD 3.12.47, brev Hansen 16.12.47, brev Grafström 16.12.47, brev Petri 16.12.47, brev Persson Hörwig 19.11.47, brev Prag 21.4.48 + p.m., tel. Prag 26.4.48, tel. UD 26.4.48, brev UD 11.5.48, brev Prag 14.5.48, P.M. Engfeldt 29.4.49).

23.10.47 uppgav polacken Stachowiak för beskn i Warszawa att W-g, efter att ha flytt från ett ryskt fångtåg befunne sig någonstades i skogarna mellan Przemyśl och Tarnau i förvar hos det "band" Stachowiak tillhörde. I utbyte mot vissa förmåner vore han villig utlämna W-g.

Stachowiak befanns kort därefter vara identisk med en av Utlänningskommissionen väl känd storskojare, som opererat under olika namn.

16.4.48 besökte Stachowiak beskn i Prag. Han uppgav sig känna W-g:s dåvarande vistelseort, staden Poprad i Slovakien, där W-g sutte i fängelse. S. sade sig skola på vissa villkor kunna befria honom därifrån och överlämna honom till beskn.

De uppgifter S. sålunda lämnat till beskn:na i Warszawa och Prag vinna intet stöd av innehållet i dokumenten. Resultatlösa blevo i vart fall de försök, som av beskn:na gjordes för att kontrollera dem.

./.

17. Lillträsk.

(Tjernic)

(Brev Helsingfors 26.6.47 + 4 bil., brev Lillträsk 9.1.48, brev Grafström 23.1.48, brev Grafström 24.1.48, brev Schartau 26.1.48, tel. Helsingfors 6.2.48, brev Helsingfors 6.2.48, brev Grafström 12.2.48, brev Helsingfors 9.4.48, brev Schartau 12.5.48, brev Helsingfors 18.5.48, brev Helsingfors 14.12.48).

L., som är finne, uppgav sig ha i jan. 48 sänt till Konung Gustaf Adolf en blyertsteckning, föreställande W-g. Konungen har dock ej mottagit någon sådan. Enligt L. skulle teckningen ha gjorts av en ingermanländare, som jämte W-g setat i ett ryskt interneringsläger i Sotova år 1947. Själv hade L. sett (var?) och "genom väggen talat med en person, som uppgav sig heta W-g." L. gav vidare ingermanländarens adress till svenska beskickningen i Helsingfors. Beskn skrev till ingermanländaren, som emellertid i ett indignerat brev svarade att han ej visste något om teckningen. En ny hänvändelse gjordes av beskn till L, men denne svarade ej.

L. begärde av UD och fick 5.500 mark för resor o.d.

L. är enligt utlänningskommissionen synnerligen ovederhäftig. Han har uppträtt under falskt namn och 2 gånger förpassats till Finland.

I december 48 dömdes L. i Finland till 3 1/2 års fängelse för diverse bedrägerier.

18. Turunen.

(Ossian Ericsson, ~~Tyngvik~~, Lybinov, Taska, Lundenius, Pauno, Henneleinen).

(Brev Grafström 13.1.47 + 2 bil., P.M. UD 8.2.47, brev Grafström 8.2.47, brev Oslo 13.2.47 + p.m., brev Ossian E. 17.2.47, brev Statspolisen 21.2.47, brev Oslo 19.2.47, brev Oslo 1.3.47, P.M. UD 8.3.47, P.M. UD 10.3.47, brev Grafström 12.3.47, P.M. UD 16.3.47, brev Oslo 18.3.47, P.M. UD 24.3.47, P.M. UD 24.3.47, P.M. UD 3.4.47, brev Helsingfors 1.4.47, brev Oslo 2.4.47, brev Grafström 12.4.47, brev Helsingfors 18.4.47, brev Helsingfors 25.4.47, brev Grafström 25.4.47, brev Grafström 29.4.47, tel. Helsingfors 3.5.47, tel. Stockholm 5.5.47, brev Helsingfors 10.5.47, brev Helsingfors 10.9.47, brev UD 29.9.47, P.M. UD 1.12.47, P.M. UD 5.12.47, brev Caracas 6.12.47, P.M. Petri 21.2.48, P.M. Petri 22.3.48).

Bankdirektör Marcus Wallenberg tillställde UD ett

brev som han fått från Anti Turunen. Denne sade sig däri kunna "hjälpa Raoul W-g och hans vänner från Estland". Han bad bankdirektören avhämta honom med privatbil den 28.12.46 kl. 20 vid Prippts bryggeri, Stampgatan, Göteborg. Brevet föranledde icke Marcus W-g till annan åtgärd än att tillställa UD detsamma.

På begäran av Enskilda Banken begav sig Petri 7.2.47 till banken. Där befann sig en man vid namn Ossian Ericsson. Denne sade sig vara svensk medborgare men ville ej lämna närmare upplysningar om sig själv. Syftet med hans besök på banken var att fråga om Marcus W-g kände Turunens nuvarande adress. Ericsson berättade vidare: Turunen och han själv önskade hjälpa fyra amerikaner att fly från ett tyskt fångläger vid Kemerë i Lettland och hade uppgjort planer härför. Även Turunen, Raoul W-g och en norman Tyngvik hade setat i nämnda läger, men Turunen och Tyngvik hade lyckats fly därifrån. Sin egen adress ville Ossian Ericsson ej lämna, men Tyngviks adress vore c/o Ole Herman Johansen, Smedsgatan 18^I, Oslo eller c/o Odd Hyllene, Brunsgatan 3, Oslo.

Beskn i Oslo sände en tjänsteman till de uppgivna adresserna i Oslo. Men varken Johansen eller Hyllene kände till Tyngvik. Ej heller kände de Ossian Ericsson.

Den 17.2.47 meddelade Ericsson UD i brev att han ämnade resa via Finland till Kemere.

Statspolisen upplyste att man ej kunnat identifiera Turunen. Men utlänningskommissionen meddelade att han vore finsk medborgare och 31.8.46 utrest över Stockholm.

Den 8.3.47 uppsöktes Petri av Ericsson, som berättade att han återkommit från Kemere (utanför Riga), där han träffat den bonde - Taska - som hjälpt Turunen och Tyngvik att fly. Taska hade uppgivit: Lägre betecknades med 2-469, ibland med B-469. En av fångarna hade sagt sig vara svensk och heta W-g. W-g hade anlänt till lägre i september (år ?) från Kiev. Taska och W-g jämte några amerikaner hade för avsikt att fly tillsammans.

Ericsson avsåg att hjälpa till med flykten. Han

hade emellertid ej vågat stanna vid lägret mera än en dag.

Ericsson ondgjorde sig vidare över att svenska beskn i Oslo skulle ha berättat för norska polisen vad UD visste om Tyngvik. Att så skett hade E. erfarit genom telefonsamtal med Johansen. Det var på grund av denna UD:s indiskretion som Johansen sagt sig ej känna Tyngvik. Sedan Petri förnekat att man talat med norska polisen, lugnade sig Ericsson; han skulle nu skriva till Johansen och meddela honom vad Petri sagt.

Beskn i Oslo hörde ånyo Johansen och försäkrade att den ej samarbetade med norska polisen. Men Johansen förnekade alltjämt kännedom såväl om Tyngvik som om Ericson. Johansen tillade att han varken telefonerat med E. eller fått något brev från honom.

Den 16.3.47 ringde Ericsson till Petri och uppgav: Vad Turunen beträffar, vore det möjligt att han befunne sig i häkte i Finland. Upplysningar om honom kunde emellertid fås hos hans väninna Henneleinen i Tammerfors, som vore god vän med Fru Salme Lybinof, bosatt Bergsgatan 22, Helsingfors.

Beskn i Helsingfors hörde fru Lybinof. Hon förnekade emellertid bekantskapen med Ericsson. Namnet Turunen sade henne ej heller någonting. Någon dam Henneleinen i Tammerfors kände hon ej heller.

Ang. Turunen meddelade beskn i Helsingfors sedermera att han, som uppgett sig ha varit officer, ej återfunnes i några officersrullor. Troligen bodde han nu i Venezuela.

Beskn i Caracas meddelade 6.12.57 att "Heikki" Turunen, som nu uppehölle sig där, vore en vidlyftig herre. Han vore emellertid knappast identisk med "Anti" Turunen.

Den 22 mars 48 ringde Ericsson till Petri och sade att han grodde att Tyngvik bodde på Sveavägen 70. Polisen upplyste emellertid att ingen med det namnet bodde där.

Ungersk dam Xi Rom.

(P.M. Anger 2.5.50 + bil.)

En i Rom bosatt ungersk dam Xlämnade i slutet av april 1950 till fru Nina Lagergren, W-g:s halvsyster, följande icke signerade dokument:

"The Communist Party on order from the Russian Military Command wanted to make a martyr of nazi cruelty of Raoul Wallenberg. At the beginning of 1945 when actually W-g disappeared from Hungary the Swedish government could not make serious enough inquiries about his whereabouts, as news, competent news, could not be gotten from a Hungary where, means of communication were half destroyed, and Russians were the masters.

As far as it could be detected W-g was asked by the Government of Hungary at that time stationed at Debrecen to visit them, were they would like to confer to him a decoration for the wonderful work he had done in Hungary during nazi occupation. A car came and fetched him and people could detect him to have arrived as far as Gödöllö, about 42 kms from Budapest. The car - according to gossip at the Ministry of Foreign Affairs - was found later on between Gödöllö and Aszod, but either the body of W-g nor those of his "bodyguards" were found anywhere. News in Hungary spread that he was killed by Russians and the Government and the Russians are ashamed to tell anyone that such an excellent man received so little attention from both parts that he could be killed by Russian soldiers. But suddenly news leaked out from the concentration camp of Gödöllö, that the car did not stop at Gödöllö, but was med by an other car and W-g had to change over to the other car.

Up to 1946 december about every other week a note arrived to the Minister of Foreign Affairs from the Legation of the Swedish Government in Budapest asking news of the whereabouts of W-g. Invariably the answer, was, that W-g was killed by the nazis, who were against him because of the protection he has given to Jews.

The Swedish Government insisted on investigating the affair and of seeing those people who have seen the last of W-g. Naturally this could not be allowed, therefore the Communist Party has asked a Levay a Jew who has written about the nazi regime of Hungary and about the Jewish sufferings and W-g:s help during nazi regime, to go out to Sweden and hold lectures about W-g, and speak to the Swedish Government, that he for certain knows that W-g was hated by the nazis and was killed by them.

Levay went out, but the Swedish journalists questioned him in such manner, that under the intelligent cross-questioning he lost self-control and could not answer any question properly. He was recalled to Hungary.

The Swedish Government continued his attack on the Foreign Affairs asking explanation about W-g:s whereabouts. The answer remained the same.

Heltai, communist party member and leader of the political section of the Foreign Affairs, proposed the Party that arrested nazi Hungarians should be brought to trial, and they should confess that they knew W-g and hated him for helping the Jews, and wanted to find a good opportunity to kill him. About a month later /July 1947/ three Hungarian nazis were arrested and tried for sabotage actions, during their trial they "mentioned" their hate for the Jews and finally they owned up that they had something against W-g. Newspapers naturally made the most of it. At this same time the Rome Legation of Hungary reported that a Baron /Austrian, Czechoslovakian?) escaped from a Russian Concentration Camp in Slovakia, has actually seen W-g, who was in sufficiently good health, and was "taking his daily walk" with other prisoners. The Ministry of Foreign Affairs tried to hush up the whole affair but no mention was made again in the Hungarian newspapers about the trial of those nazis who confessed having killed W-g.

In 1947 between August and October a Hungarian Jew returned from the Soviet Union where he was taken as "war prisoner". At Kiev, or near Kiev in a transfer camp before entering the train he recognised W-g among the prisoners just arrived.

He pretends to have no doubt about recognising him as he himself was helped by W-g during the nazi regime in Hungary and received papers from him which protected him from nazi deportation.

He could not talk to him, as W-g was moving in the opposite direction and he was to get on the train to be brought back to Hungary."

I en PM, daterad Rom 2.5.50 yttrar legationssekreteraren Anger:

"Rapporten innehåller en redogörelse för vad nämnda ungerska, som av hänsyn till sina kvarvarande släktingar i Ungern önskar vara anonym, erfarit i fallet Raoul Wallenberg.

Rapporten innehåller först en uppgift om att W-g skulle, efter det Budapest fallit i ryssarnas händer, blivit inbjuden till dåvarande ungerska regeringen i Debrecen för att där emottaga en dekoration för sin insats under nazisttiden i Ungern. För detta ändamål had man skickat en bil till Budapest för att hämta W-g. Denna bil medförande W-g skulle sedermera ha observerats i Gödöllö ungefär 42 km. öster om staden. Denna uppgift skiljer sig något från vad som tidigare erfarits i denna sak. Enligt de upplysningar, som man på ett ganska tidigt stadium erhöll, skulle nämligen W-g, åtföljd av ett par ryska officerare, ha begivit sig i sin egen bil i riktning mot Debrecen, enligt uppgift för att söka kontakt med ungerska regeringen därstädes. Att han skulle ha inbjudits dit har icke tidigare framkommit, och att han skulle ha observerats vid Gödöllö är också en nyhet.

Rapporten innehåller härefter uppgifter om vad som redan är känt beträffande ungraren Levays bok att W-g skulle ha mördats av ungerska nazister etc.

Av intresse synes de uppgifter vara, som härröra sig från en viss tjeckoslovakisk baron, vilken en tid vistats i ett ryskt koncentrationsläger i Slovakien och härvid träffat W-g. Slutligen uppges nämnda ungerska i sin rapport, att W-g mellan augusti och oktober 1947 observerats i Kiev av en ungersk jøde, som var på återväg till Ungern från rysk krigsfångenskap. Denna ungrare skulle ha igenkänt W-g bland de fångar, som just anlänt till staden på väg österut.

Med anledning av ovanstående uppgifter har undertecknad tillsammans med fru L. denna dag besökt nämnda ungerska, här för enkelhetens skull kallad fru X, som muntligen bekräftat uppgifterna angående W-g. Fru X uppgav att hon icke närmare kände till den person, som varseblivit W-g i Kiev. Denne hade efter hemkomsten till Ungern av en slump berättat saken för fru X:s syster, fortfarande bosatt i Ungern, som i sin tur berättat den för fru X. Några spår av sagesmannen hade man emellertid icke sedermera kunnat få.

Fru X. gjorde ett trovärdigt intryck. Hon och hennes man tyckas leva under relativt goda omständigheter i Rom och livnära sig som journalister, varför knappast någon anledning finnes att befara, att ifrågavarande uppgifter lämnats i syfte att uppnå någon ekonomisk eller annan fördel. Hon berättade, att hon under kriget varit anställd vid ungerska legationen i Portugal och sedermera omedelbart efter kriget (återvänt för en kort tid för tjänstgöring i ungerska utrikesministeriet. Där hade hon arbetat på politiska avdelningen och härvid haft tillfälle att bland annat i viss mån följa handläggningen av W-g-fallet från ungersk sida. Jag ställde henne en del frågor beträffande olika av mig kända personer, som tidigare varit anställda i ungerska utrikesministeriet och fick av hennes svar det intrycket i att uppgifterna om henne själv vore med sanningen överensstämmande. Hon gav slutligen anvisning på ytterligare en person, som möjligen skulle kunna sitta inne med upplysningar i fallet W-g, nämligen herr Sandor Ujvary, adr.: postfack 574, Salzburg samt grevinnan Marianne Esterhazy ävenledes bosatt i Salzburg. U. hade tidigare varit lierad med ovanstående Levay och varit denne behjälplig vid författandet av boken om W-g men härefter flytt från Ungern."

Kasser.

(P.M. Petri 6.12.46)

Ungerske medborgaren Kasser^{x)} berättade 6.12.46 för Petri i UD:

"Den 10 februari 1945 hade Kasser farit från Budapest till Debrecen, där han bl.a. hört ett rykte att i det ryska fånglägret i Gödöllö (beläget på vägen mellan Budapest och Debrecen) skulle sitta "sogar ein Diplomat". Efter återkomsten till Budapest omkring den 15 februari hade han hört ett löst rykte - så löst att han ej fäst något avseende vid det och nu nämnde det endast för kuriositetens skull - att Wallenberg skulle sitta i Gödöllö jämte chauffören Langfelder, vilken senare emellertid skulle sluppit ut. Kasser kände väl till lägret Gödöllö och ansåg helt otroligt att Wallenberg funnits där. Visserligen kunde det dröja veckor innan vederbörande blev förhörda där, men alla judar, som förts dit och vid förhören kunnat legitimera sig, hade omedelbart släppts (vilket ej varit fallet i en del andra läger), och dels betraktades ju Wallenberg såsom jude ("er war so wie ein Jude"), dels var han så känd av andra personer i lägret att inga tvivel kunnat råda om hans identitet. Personer utan legitimation hade fått välja mellan att bli soldater (vilket nästan alla föredragit) och att avföras till Ryssland."

x) Jfr. Kassers förut i P.M. (s. 5) återgivna uttalanden.

Litpe

(Jankovitch)

(Brev Sohlman 3.6.47, brev Sohlman 5.6.47, tel. UD 11.6.47, tel. UD 19.8.47, tel. Buda 25.8.47, brev UD 62.8.47).

Litpe, ungerske finansministerns sekreterare, har i närvaro av Jankovitch, direktör i ungerska nationalbanken, i juni 47 i Moskva berättat för Sohlman att han kort dessförinnan i Buda på en bjudning hos en vän träffat en man, som sagt att han jämte W-g och andra under striderna väster om Budapest av ryssarna inspärrats i ett fångläger vid Gödöllö. W-g hade sjuknat och dött. Orsaken var undernäring. "Mannen", vars namn Litpe ej kände, hade sett W-g:s lik.

Jankovitch, som kände Litpes värd, lovade emellertid Sohlman att försöka få kontakt med "mannen" och därefter kontakta svenska beskickningen i Budapest.

UD har uppmanat beskickningen att å sin sida söka kontakt med Jankovitch. Någon tid därefter (25.8.47) telegraferade beskickningen till UD att Jankovitch ännu ej fått kontakt med vederbörande. Han inväntade Litpes ankomst till Budapest.

Litpe

(Jankovitch)

(Brev Sohlman 3.6.47, brev Sohlman 5.6.47, tel. UD 11.6.47, tel. UD 19.8.47, tel. Buda 25.8.47, brev UD 62.8.47).

Litpe, ungerske finansministerns sekreterare, har i närvaro av Jankovitch, direktör i ungerska nationalbanken, i juni 47 i Moskva berättat för Sohlman att han kort dessförinnan i Buda på en bjudning hos en vän träffat en man, som sagt att han jämte W-g och andra under striderna väster om Budapest av ryssarna inspärrats i ett fångläger vid Gödöllö. W-g hade sjuknat och dött. Orsaken var undernäring. "Mannen", vars namn Litpe ej kände, hade sett W-g:s lik.

Jankovitch, som kände Litpes värd, lovade emellertid Sohlman att försöka få kontakt med "mannen" och därefter kontakta svenska beskickningen i Budapest.

UD har uppmanat beskickningen att å sin sida söka kontakt med Jankovitch. Någon tid därefter (25.8.47) telegraferade beskickningen till UD att Jankovitch ännu ej fått kontakt med vederbörande. Han inväntade Litpes ankomst till Budapest.

Ujvary.

(Brev Dardel 27.8.50 + bil)

27.8.50 sände Guy von Dardel till legationssekreteraren Anger en av von Dardel upprättad den 19.8.50 daterad PM "beträffande det besök som fröken Karin Palme på vårt uppdrag gjorde hos Sandor Ujvary^{x)} i Salzburg."

Promemorian lyder:

"P.M. angående besök hos ungraren Sandor Ujvary. Om detta besök berättar min sagesman, fröken Karin Palme, Östermalmsgatan 36, Stockholm, tel. 11 06 94 eller Karolinska Sjukhuset, i stort sett följande:

Under sin vistelse i Salzburg tillskrev fröken Palme U., vars adress hon före avresan erhållit av undertecknad. Några dagar senare ringde U. upp och ett sammanträffande ordnades. Vid detta och ett senare möte fungerade en annan ungrare, f.d. ungerske UD-tjänstemannen Tassilo v. Daróczy som tolk, eftersom U. endast dåligt behärskade tyska.

U. berättade att han efter kriget samarbetat med redaktör Levai i fråga om utgivandet av boken om R.W. och de tidigare böckerna om övriga humanitära aktioner i Budapest. U. lämnade Ungern för c:a 2 år sedan och hade sedan dess besökt ett flertal länder innan han slutligen slog sig ned i Salzburg. Enligt vad U. hört sägas skulle Levai även ha lämnat Ungern och numera befinna sig någonstans i Schweiz.

U. berättade att han, ehuru icke själv jude, tillhört W-g:s organisation och innehaft skyddspass, och han uppvisade en hel del dokument från denna tid. Bl.a. hade han vid något tillfälle deltagit i förhandlingar med den påvliga nuntien. Vid ryssarnas erövring av Pest hade han - enligt vad han berättade - tagits tillfånga av ryssarna samtidigt med W-g och hade hållits i fångenskap tillsammans med W-g i sex veckor till den 26 april 1945, då U. frigavs på grund av en namnförväxling. Fångarna i gruppen, inalles 6 stycken, av vilka U. dock endast kände W-g till namnet, förvarades i en by utanför Budapest. U. berättade att ryssarna vid ett tillfälle velat skjuta W-g och en annan fånge, möjligen vid namn Julius Kiss, sedan de tvingats gräva sina egna gravar, men att W-g av någon orsak skonades. När U. skildes från W-g hade denne en skottskada i ena benet.^{xx)}

U. utgav sig ha meddelat allt vad han visste i saken, som inte kunde publiceras, till Rödakorsdelegaten Carlo Imfeldt i Genève, och påstod sig även ha varit i kontakt med W-g:s familj.

x) Jfr. uppteckningen "Ungersk dam i Rom". I den däri återgivna P.M. 2.5.50 säges i slutet att Ujvary möjligen skulle kunna ge upplysningar om W-g.

xx) Leg.sekr. Engfeldt har upplyst (i PM 15.12.50) att Stachowial (se bil. D 16) för honom uppgivit att den person S. förmenade vara W-g hade en skottskada.

När Imfeldt var på besök i Stockholm 1946 meddelade han dock ingenting om U. Inte heller har U. så vitt jag känner till varit i direkt kontakt med familjen.

U. hade icke meddelat någonting om sin fångenskap tillsammans med W-g till redaktör Levai och ingenting förekommer heller därom i dennes bok.

U. angav en f.d. ungersk polisofficer Ferdinand Batizfalvy, som numera är bosatt Gautrischstrasse 17, Bern, och som i januari 1945 mottagit en del värdesaker av W-g och möjligen även hade andra upplysningar att komma med.

U. kände mycket väl den grevinna Esterhazy, som även bodde i Salzburg och möjligen skulle ha upplysningar om W-g. U. trodde dock icke att grevinnan E. hade några ytterligare informationer utöver de som han själv lämnat."

16.9.46 inrapporterade beskickningen i Budapest, att den varit i direkt förbindelse med Hodosi, som därvid yttrat följande:

"Hodosi, som länge vistats i Sydamerika och Ostindien, hade år 1938 anställts som detektiv vid ungerskapolisen med tjänstgöring vid byrån för kontroll av utlänningar. I denna sin egenskap hade han sommaren 1944 sammanträffat med W-g och av denne sedermera anförtrotts vissa uppdrag, bl.a. hade han fungerat som förbindelseman mellan W-g och olika ungerska myndigheter. Den 25 februari 1945 hade Hodosi arresterats av den ryska polisen i Budapest på grund av innehav av främmande valuta (förmodligen även med anledning av sin tidigare verksamhet vid polisen) och därefter under tre månader hållits i fängsligt förvar hos ett NKVD-förband, av Hodosi kallat "46:e NKVD-kommandot", som följt efter fronttrupperna allteftersom de framryckt och till följd härav ofta bytt kvarter. Han kände inte till namnen på några officerare eller kunde ge andra uppgifter till ledning för förbandets identifiering. Från den 25 mars (NKVD-förbandet hade då legat i Banhida 80 km från Budapest) hade även W-g varit fånge i samma lokal som Hodosi. De hade tillsammans hållits i fängsligt förvar och delat cell till dess Hodosi frigetts. Den 30 mars hade kvarteret flyttats till Nagy-Igmánd, den 2 april till Győr, den 5 april till Magyaróvár, den 10 april till Bruck, därefter till Bratislava, Strasshofe samt slutligen till Deutsch-Winterstoll i Tjeckoslovakien, dit förbandet anlant den 7 maj. Några veckor senare den 27 maj, hade Hodosi fått lämna fängelset och sedan dess icke sett W-g.

W-g hade omtalat för Hodosi, att han arresterats på en gata i Budapest av ryska NKVD-poliser (tidpunkten därför kunde Hodosi ej erinra sig) och sedan dess hållits i fängsligt förvar hos ryssarna. Han hade anklagats för att ha varit ledare för en verksamhet, som understött tyska och nationalsocialistiska element i Ungern samt bedrivit spioneriverksamhet. W-g hade varit klädd i en gråaktig enradig sportkostym och låga bruna sportkängor med spännen. Hodosi uppgav vidare, att W-g sagt sig vara frimurare. När Hodosi sista gången sett W-g, hade denne varit mycket avmagrad men vid gott mod trots umbärendena under fängelsevistelsen.

På fråga, huruvida andra medfångar sammanträffat med W-g, sade sig Hodosi endast känna namnet på en, nämligen österrikaren Georg Eisenharth von Rothe, som i slutet av april någon dag varit inhyst i samma cell som W-g och Hodosi i Strasshofe. von Rothe hade varit ingenjör vid Floridsdorffs lokomotivfabrik och bodde nu Himmelfortgasse 14, Wien I. (Härom har beskickningen direkt tillskrivit t.f. chargé d'affaires Malling i Wien). De övriga medfångarna hade varit tre Vlassov-officerare, vars namn Hodosi ej kunde erinra sig och som troligen ej längre vore i livet.

Vid återkomsten till Budapest i början av juni 1945 hade Hodosi i enlighet med instruktioner av W-g velat uppsöka svenska beskickningen, men då någon sådan icke existerat vid denna tid, hade han omtalat sina upplevelser bl.a. för journalisten Szatmari (korrespondent till Svenska Dagbladet och Basler Nachrichten samt ordförande i utlandskorrespondenternas förening härstädes). Kort därefter hade Hodosi förflyttats till sin nuvarande post vid gränspolisen i Oroszvár, en by vid gränsen till Tjeckoslovakien.

Den i Hodosis berättelse förekommande tids- och ortsuppgifterna återfinnas i de fickdagsboksanteckningar, som Hodosi nedskrev kort efter fängelsevistelsen; W-g:s namn förekommer dock icke där. Med bestämdhet hävdar Hodosi, att det icke föreligger

något tvivel om att medfångnen varit identisk med W-g, som Hodosi säger sig ha känt väl. Rörande Hodosis trovärdighet finnes emellertid anledning att ställa sig skeptisk. Han gör icke intryck av att vara ett vare sig omdömesgillt eller vederhäftigt vittne. För att bestyrka sina uppgifter om samarbetet med W-g har Hodosi refererat till några av dennes medhjälpare, vilka emellertid sakna kännedom om Hodosis förbindelser med W-g. Det är dock troligt, att han åtminstone sett W-g och kände denne till utseendet. Dr. Sándor Brody (vicepresident i köpmannaförbundet), som känner Hodosi från dennes verksamhet såsom detektiv vid det läger, där Brody var internerad 1944, förklarar, att Hodosi i tjänsten uppförde sig väl mot de internerade - "er war anständig und wohlgesinnt" - men karakteriserar honom i övrigt som en föga pålitlig person, som vore i stånd att duka upp de mest fantastiska påståenden. Varken Brody eller någon annan tillfrågad har hört Hodosi omnämna sitt samarbete med W-g. Hodosis uppgift att han i juni 1945 berättat sina upplevelser för Szatmári äro enligt denne fullständigt gripna ur luften. Hodosi hade överhuvudtaget aldrig ens nämnt W-g:s namn för Szatmári. Som journalist hade Szatmári självfallet icke försummat något tillfälle att söka skapa klarhet rörande W-g:s försvinnande. Szatmári betecknade Hodosi som lögnaktig och otillförlitlig - "ein ganz übler Mensch" - vars utsago om samarbetet med W-g icke förtjänade tilltro.

I avvaktan på möjlighet att konfrontera Hodosi med W-g:s medhjälpare söker beskickningen kontrollera riktigheten av Hodosis uppgifter och inhämta upplysningar för bedömande av hans trovärdighet."

26.9.46 upplyste beskickningen i Wien, som anmodats kontakta Rothe, att denne i mars 46 avrest till München. Hans nuvarande adress vore okänd i Wien.

Statsministerns interpellationssvar 27.11.46, såvitt angår ifrågavarande spår, återfinnes å sid. 15 nr 38 i Andra Kammarens protokoll. Enligt svaret skulle Hodosi ha uppgett att W-g transporterats till Focsani. Detta har Hodosi icke sagt (se Imfelds brev 1.7.46 och beskickningens i Budapest rapport 16.9.46). Ej heller Engeströms utsagor ha i svaret riktigt återgivits. Mot dessa felaktigheter har W-g:s familj reagerat (se klipp ur Stockholms-Tidningen 24.8.47, bilagt pressdossieren).

Dokumentation efter 27.11.46.

29.3.47 inberättade major Husberg i Baden-Baden att han lyckats få kontakt med von Eisenhart-Rothe och därvid inhämtat följande:

"Eisenhart hade från den 25/4 till den 12/5 1945 setat i samma "Schweineestall" i Strasshof som Hodosi. Under denna tid fanns icke någon med namnet W-g och icke heller någon svensk medfånge i samma cell. Eisenhart anser med bestämdhet att han i så fall skulle ha erinrat sig detta, även om W-g endast en mycket kort tid vistats i cellen. Detta emedan en av Eisenharts bästa vänner just heter W-g. Därigenom kan anses bevisat, att Hodosis

uppgift uppgift måste vara felaktig att W-g skulle befunnit sig såsom fånge i samma lokal som Hodosi under hela den tid intill dess Hodosi frigivits. Möjligen kan däremot W-g ha varit Hodosis medfånge till omkring den 25/4 45 (före det Eisenhower togs i förvar i samma cell som Hodosi). Enligt vad Eisenhower uppger, gick nämligen i Strasshof-lägre ett rykte samma dag, som han kom dit (25/4 -45) att ett stort antal prominenta medfångar skulle ha blivit överförda till ett annat läger. Bland dessa skulle för övrigt befunnit sig en kusin till Eisenhower, Baron Hans Butler-Ziegenberg, vars moder lär bo kvar i 4. Bezirk i Wien. Hennes adress kan återfinnas i telefonkatalogen. Denne Butler befinner sig nu, enligt vad man på grund av vaga underrättelser tror sig veta, vid god hälsa i Moskva.

Hodosi hade visat Eisenhower en med fotografi försedd legitimation, utställd år 1938 av den ungerska kriminalpolisen. Eisenhower bekräftar vidare, att Hodosi varit arresterad sedan februari 1945. Icke heller Eisenhower kan erinra sig namnet på någon av officerarna i NKDV-förbandet. Han vitsordar att detta kommando i slutet av maj eller början av juni förflyttades till Tjeckoslovakien (Prag?).

Eisenhart uppger, att han bl.a. hade två medfångar i Strasshof, en ungersk Greve X (namnet hade han glömt) och en speditör Kirchner, som nu bor i Wien, 1. Bezirk, Spiegelgasse 5. Eisenhower anser, att om W-g befunnit sig i Strasshof, måste Greve X, som varit attaché vid ungerska utrikesdepartementet, haft kännedom därom, i all synnerhet som han ju då troligen också befunnit sig i samma cell som W-g.

Enligt Eisenharts bestämda uppfattning bör ovannämnde Kirchner kunna ange namnet på Greve X. - En annan medfånge på Strasshof, som kan ha känt W-g, är en viss Bruno Czermak, 1. Bezirk, Wien, boende i närheten av Remngasse (möjligen Hohenstaufergasse 6).

Eisenhart gjorde på mig intryck att vara fullt tillförlitlig och lämnade beredvilligt alla begärda upplysningar. Han är beredd att i fortsättningen komplettera dem i den mån det är honom möjligt. Hans uppfattning var att Hodosi pratade mycket och icke vore mycket att förlita sig på. På min fråga förklarade han emellertid, att han icke trodde, att Hodosi med avsikt kunde misstänkas lämna felaktiga uppgifter i stort. Eisenharts nuvarande adress är: Durlach, Weinbergstrasse 7, tel. 674 (Metzger), kontor 4782."

12.4.47 sände Grafström i UD Husbergs ovannämnda rapport till Mallings i Wien och tillade därvid: "Att Rothe icke skulle ha något att berätta om W-g, var ju väntat efter de tidigare uppgifter vi fått om Hodosis tillförlitlighet, men för säkerhets skull bör Du nog söka komma i förbindelse med de två herrarnas i brevet angivna medfångar."

21.6.47 avlät Mallings till Grafström följande brev:

"Åberopande Ditt handbrev den 12 april 1947 i angelägenheten W-g, vilket hit inkom den 3 maj, ber jag härmed få meddela, att jag den 24 maj lyckades få ett samtal med speditör Kirchner, vilken just försatts på fri fot (han har varit medlem av nationalsocialistiska partiet). Kirchner var enligt egen uppgift i Strasshof från den 15 april - 17 maj 1945. (Senare har jag funnit, att han torde ha misstagit sig med hänsyn till det sistnämnda datum). Han kunde icke erinra sig något, som tydde på att W-g varit i Strasshof. Den ungerske attachén, vars namn Eisenhower ej kunde erinra sig, vore

enligt Kirchner greve Iadislau Somošić. På min fråga, om Kirchner kände till Bruno Czermak, bekräftade Kirchner, att denne vore honom bekant. Han varnade emellertid bestämt från att ta kontakt med Czermak; denne hade ett synnerligen dunkelt politiskt förflutet och man kunde befara, att han skulle lämna vilseledande uppgifter och visa utpressartendenser. Utan särskilda instruktioner från Departementet finner jag därför ej rådligt att ta kontakt med Czermak. - Den ryske lägerkommendanten i Strasshof, hette enligt Kirchner kapten Petrow.

Kirchner rekommenderade mig vid samtal den 27 maj att upp-söka advokaten dr. Walter Fürer i Wien. Jag lyckades få ett sammanträffande med honom den 19 dennes. Därvid erfor jag, att han på Ytterbergs tid som jurist biträtt generalkonsulatet. På mig gjorde han ett förtroendegivande intryck.

Fürer hamnade i Strasshof till följd av en angivelse, som egentligen avsåg en känd nazistpamp och advokat med samma namn (dock stavat Führer). Under tiden den 23 april - 9 maj vistades Fürer i Strasshof. Fångarna sökte gärna kontakt med honom för att han i sin egenskap av advokat skulle råda dem, hur de borde lägga sitt försvar. Han hade emellertid aldrig hört något om W-g eller om någon svensk i lägret Strasshof. Enligt Fürer upplöstes Strasshof den 9 maj, och den 12 maj övertogs lägret av civila. (Med anledning av denna uppgift ifrågasätter jag riktigheten av Kirchners uppgift om när han lämnade Strasshof)

De flesta fångarna överfördes till Waldenschlag söder om Budweiss (på vägen Budweiss-Linz). Där hade Fürer också sammanträffat med greve Somsich (Kirchners Somošić). Denne, som var attaché-rad till ungerska beskickningen i Agram, hade vid ryssarnas intåg i Wien tillfälligt befunnit sig här och stått i kontakt med ungerska beskickningen. Han häktades under sin vistelse i Wien och fördes till Strasshof. Från Waldenschlag återvände Somsich till Wien, som han lämnade i maj/juni 1945 för att bege sig till Ungern. Han lär ha besuttit gods i Västra Ungern.

Fürer varnade också bestämt för Czermak. Han lovade att diskret söka ta kontakt med några kvinnliga fångar från Strasshof, som för närvarande troligen vistades i Wien och vilka - som Fürer uttryckte sig - "på grund av fördomsfria principer" haft nära förbindelser med det ryskavaktmanskapet och därigenom varit väl informerade om vilka fångar som dunnits på Strasshof. Det vore ju möjligt, att de därvid hört något, som kan ge en ledtråd.

Skulle jag vid fortsatt samtal med dr. Fürer erfara något av intresse, skall jag givetvis omgående återkomma till saken.

För de fortsatta efterforskningarna vore jag tacksam för att få erhålla ett noggrant signalement på W-g samt också två karakteristiska fotografier av honom. Den bild jag tidigare hade, har jag lämnat till österrikiska polischefen här."

23.6.47 skrev Grafström till Mallin att det med hänsyn till omständigheterna icke syntes nödvändigt att kontaktera Czermak.

Utrikesministerns interpellationssvar 1.7.47, såvitt angår ifrågavarande spår, återfinnes å sid. 138 nr 31 i Andra Kammarens protokoll.

Dokumentation efter 1.7.47.

Innehåller intet av intresse.

von Maasburg

(Barrat, Dombrovski, Kurmanović, Doktor Bässler, Cvergel, Duvall).

(Tel. UD 6.12.46 + bil., tel. Wien 17.12.46, brev Malling 17.12.46, brev Malling 21.12.46, brev Grafström 28.12.46, brev Grafström 31.12.46, brev Hammarström 10.1.47, brev Grafström 16.1.47, brev Husberg 29.1.47, brev Prag 7.2.47 + bil., P.M. Wien 17.2.47, brev Petri 10.3.47, klipp Dagens Nyheter 7.6.47, brev UD 12.6.47, brev UD 26.6.47, brev Rom 11.7.47, brev Wien 7.7.47, brev Rom 22.7.47, brev UD 7.8.47).

December 1946 fick UD en antydan om att den österrikiske baronen Nikolaus von Maasburg möjligen kunde ge upplysningar om W-g.

17.12.46 meddelade chargé d'affaires i Wien, Malling, i brev, att han 14.12.46 i Innsbruck besökt von M., som därvid uppgivit: Efter att ha häktats av ryssarna hade han 4.5.45 förts till det till ryskt fängelse förvandlade slottet Cecles (Ivanka) nära Bratislava. Där hade han setat till 4.6.45. Bevakningen i fängelset var synnerligen sträng, men viss kommunikation mellan de internerade förekom likväl. Varje vecka erhöles fångarna ett bad i badstugan. Fångarna från samma rum badade gemensamt. När besättningen i ett rum återvände från badet, voro de i ett annat rum internerade färdiga för avmarsch. Vid dessa förflyttningar hade v.M. bland fångarna från ett närbeläget rum sett en lång, mager man, som skulle varit "den svenske konsuln".

I ett av Malling ur Dagens Nyheter hämtat fotografi av W-g trodde sig v.M. kunna känna den "svensk" han sett i fängelset, men han ansåg sig ej kunna med bestämdhet intyga, att identitet föreläge.

v.M. berättade vidare för Malling:

1) I det rum, där han hölls fängslad, fanns ytterligare omkring 12 personer, däribland en engelsman, Sir Reginald Barrat. Denne troddes ha arbetat för Secret Service. Efter det v.M. återsvarat frågan, hade han tagit kontakt med det engelska Field Security angående Barrat. v.M. hade också tillskrivit Lady Barrat vars adress var West Street, Lancaster. Genom Foreign Office trode förfrågningar ha gjorts i Moskva men utan resultat.

2) Vid ifrågavarande tidpunkt fanns bland fångarna också en polack vid namn von Dombrowski, gift med en Gräfin Bethlen. D. lär i november 1946 ha figurerat i en politisk process i Warszawa.

3) Kommunikationen fångarna emellan hade huvudsakligen skett via den man som i fängelsets badstuga hade hand om eldning och vattentillförsel. Han var en slovakisk bonde, en äldre man med grå mustascher. Han hade varit mycket lojal mot fångarna; härpå anförde v.M. exempel.

4) Det vore ingalunda uteslutet, att man vid besök i fängelset kunde i det rum, där "svensken" varit fängslad (rummets läge har utmärkts på en skiss som vidlagts Mallings rapport), på något av Ersatzfönstren eller annorstädes finna en anteckning av "svenskens" hand. Fångarna sökte såvitt möjligt alltid lämna dylika meddelanden.

I ett senare brev, 21.12.46, tillade Malling: Vid hans sammanträffande med v.M. 14.12.46 hade denne även sagt, att han erinrade sig en viss dr. Bässler, vilken också varit fånge på Cecles och som nu troligen fanns i Wien. Bässler torde ha hållits kvar på Cecles ännu några dagar efter det v.M. förflyttats till Wien. v.M. trodde att Bässler hållits internerad i samma rum som "svensken". I brevet yttrar Malling vidare: Han hade efter återkomsten till Wien tagit kontakt med personer, som arbetat inom österrikiska frihetsrörelsen, och därvid erfarit, att dr. Wilhelm Pitt Bässler, som mannens fullständiga namn lydde, varit en SS och SD-man, vilken i hemlighet samarbetat med motståndsrörelsen. Hans nuvarande adress vore ej med bestämdhet känd, men han torde vistas antingen hos sina föräldrar eller hos sin syster. Föräldrarnas adress vore Gartenstrasse 17, Freidenstadt, Württemberg (franska zonen). Systemns adress vore ej känd men hon torde också bo i Württemberg. Bässler ansågs vara en försiktig herre och han hade ju också ett brokigt förflutet, varför en eventuell kontakt med honom borde ske på sådant sätt, att han ej av rädsla för obehag hölle inne med de upplysningar han eventuellt kunde ha att lämna.

UD kontaktade beskickningen i Prag ävensom major Husberg i Baden-Baden. Beskickningen i Prag tillställdes ett foto (tidningsklipp) av W-g.

29.1.47 inberättade Husberg, att han sökt Bässler under den uppgivna adressen. Bässlers föräldrar hade emellertid upplyst, att han ännu sutte ifångläger i amerikanska zonen under adress: Lager 76, Haus I/42, Hohensperg bei Ludwigsburg (i närheten av Stuttgart). Husberg hade vidtagit åtgärder för att om möjligt av

Bässler erhålla upplysningar och avvaktade nu resultatet.

29.1.47 meddelade konsuln i Bratislava, Stodola, att han samma dag besökt Cecles och där samtalat med František Cvergel. Härom yttras vidare i meddelandet: "Genannter ist langjähriger Angestellter im Schloss wo er die Heizung besorgt. Er sah die Zivilpersonen die in Mai - Juli 1945 dort waren, wusste aber nicht, ob auch Ausländer unter ihnen sich befanden, oder als solche bezeichnet wurden. Einige unter ihnen waren in städtischer Kleidung. Als er das Lichtbild sah, erklärte er sogleich ohne viel Prüfen und Erwägen, dass er den Betreffenden damals dort gesehen habe. Auf die Frage, wie er das mit Sicherheit angeben könne, erklärte er es in dem Sinne, der Betreffende sei ihm damals aufgefallen. Im Juli 1945 seien alle angeblich nach Wien gegangen."

I den rapport, varmed beskickningschefen i Prag insände Stodolas meddelande, heter det: "Undersökningen hade givit vid handen, att W-g faktiskt från maj till juli synes ha varit internerad i Cecles, därifrån skulle han dock ha bortförts, troligen till Wien, enligt vad en person vid namn František Cvergel meddelat. Givetvis är det svårt för oss att här bedöma vittnets trovärdighet, men enligt konsul Stodolas uppfattning skulle det ju icke ha varit någon tvekan om att vederbörande hade känt igen det företedda fotografiet av W-g."

17.2.47 meddelade Malling i P.M. att v.M. på sin tid uppgivit att en överstelöjtnant Kurmanovič, född 26.2.76, befunnit sig i Cecles samtidigt med honom. Malling hade hänvänt sig till sektionschefen Krechler, Leiter der Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit im Bundesministerium für Inneres, men denne hade upplyst, att enligt uppgift från Kurmanovič's maka hennes man alltjämt saknades. Krechler hade emellertid föreslagit, att man skulle efterlysa honom i tidningar, annonsera etc. Malling hade lämnat Krechler ett tidningsfoto av W-g.

10.3.47 meddelade UD Malling, att, då vissa i tidens senare spår nyligen kommit i dagen, efterlysningsåtgärder i Österrike genom annonsering, anslag på offentliga platser o.s.v. tillsvidare ej behövde företagas. UD vore dock givetvis tacksamt om Malling på alla andra sätt fullföljde eventuella uppslag.

7.6.47 innehöll Dagens Nyheter en artikel, enligt vilken v.M. skulle för tidningens korrespondent i Rom ha uppgivit, att

han sett och talat med W-g i maj 1945 i fängelset i Cecles.

1.7.47 yttrade sig utrikesministern i sitt interpellations-svar bl.a. angående nu ifrågavarande spår (No. 31 sid. 138 i andra kammarens protokoll). Obs! bl.a. uttalandet rörande värdet av Cvergels vittnesmål.

Dokumentationen efter interpellationssvaret.

7.7.47 yttrade Malling i brev bl.a., att v.M. icke gav intryck av att vara en "särskilt exakt herre"; detta intryck hade förstärkts genom de uppgifter Malling sedermera erhållit om honom.

11.7.47 meddelade Stackelberg vid beskickningen i Rom:

1) Journalisten Hamrin, som från Rom till Dagens Nyheter insänt uppgifterna om v.M., hade medgivit, att han icke själv träffat v.M.; han hade erhållit sina uppgifter från en mellanhand. Detta hade han också särskilt påpekat i sitt telegram till tidningen.

2) v.M. befunno sig för tillfället i Rom, och Stackelberg hade nyss talat med honom. v.M. hade därvid sagt, att han aldrig talat med W-g eller blivit bekant med honom. v.M. vidhölle vad han sagt Malling, nämligen att han vid förflyttningar till och från badstugan i kontingen-ten från ett annat rum sett en lång mager man, som skulle varit "den svenske konsuln." Sedan Stackelberg visat v.M. ett fotografi och en teckning av W-g, som publicerats i OBS!, hade v.M. sagt sig icke kunna intyga att identitet föreläge. Den som utpekats "den svenske konsuln" för v.M. hade varit engelsmannen Sir Reginald Barrat. v.M. tillade, att han bestämt kunde påminna sig, att han i Cecles (som är ett mindre slott underlydande det större slottet Ivanka) hade hört W-g:s namn nämnas. Ty när han efter sin flykt från Wien fick i Tyrolen läsa något om W-g, hade han omedelbart påmint sig, att det var detta namn han tidigare hade hört i fängelset. Tyvärr kunde han icke nu med absolut bestämdhet påminna sig, vem som nämnt namnet W-g för honom, men det troligaste vore, att det just varit Barrat. I övrigt bekräftade v.M. de uttalanden han gjort till Malling. v.M. verkade - enligt Stackel-berg - förtroendeingivande och vore själv övertygad om att det var W-g han sett. Något mera påtagligt bevis kunde von M. dock tydligen ej nämna.

22.7.47 inberättade Stackelberg ytterligare; v.M., som återvänt till Norditalien hade sistnämnda dag genom en vän i Rom telefonledes underrättat Stackelberg om att han lyckats ta rätt på namnet på en person, som befunnit sig i den cell i Cecles, vari W-g enligt v.M:s åsikt ävenledes befunnit sig. Namnet på denna person vore dr. Bässler;

dennes nuvarande vistelseort skulle vara känd för friherrinnan Duvall i österrikiska inrikesministeriet. Stackelberg sade sig utgå från att denna ledtråd komme att följas.

7.8.47 bragte Grafström i UD till Mallings kännedom att Stackelberg erfarit, att den i Mallings brev 21.12.46 omtalade dr. Bässler, som v.M. refererade till, troddes vara känd för en friherrinna Duvall i österrikiska inrikesministeriet. Grafström tillade, att det onekligen vore av intresse att höra, i vad mån Bässler kunde vitsorda v.M:s uppgifter om W-g.

af Sandeberg

(Hille, Carl, Gibran, Sambold)

(Tel. UD 26.6.46, tel. Moskva 27.6.46, tel. UD 28.6.46, tel. Moskva 28.6.46, tel. UD 29.6.46, brev UD 29.6.46, tel. UD 1.7.46, tel. Bukarest 15.7.46, tel. Moskva 25.7.46, brev Dardel 15.5.49 + bil. brev Dahlman 17.5.49 + bil., brev Petersén 24.5.49, brev Petersén 30.3.50, brev UD 2.9.50 + bil., brev Washington 25.11.50, brev Washington 11.12.50).

Efter hemkomsten - sommaren 46 - från Ryssland, där han varit internerad, berättade journalisten af Sandeberg - huvudsakligen till tidningspressen - att han i fängelser i Ryssland träffat en tysk och en rumän, som givit vissa upplysningar om W-g. S-g kunde emellertid ej minnas dessa personers namn eller giva några konkreta uppslag för deras identifiering. De ansträngningar, som det oaktat av beskickningarna i Moskva och Bukarest gjordes för att komma i förbindelse med dem, blevo resultatlösa.

I sitt interpellationssvar 27.11.46 redogjorde Statsministern för vad ovan nämnts.

Dokumentationen efter interpellationssvaret.

Först i maj 49 delgavs UD en sammanhängande (skriftlig) redogörelse i ämnet.

A. Hille.

I ovannämnda redogörelse, såvitt den avsåg "tysken", uppgav S-g:

"Under de första åtta veckorna av min fångenskap i Butyrki-fängelset i Moskva, delade jag cell med en tysk soldat vid namn Hille. Hans förnamn har jag glömt, men ibland föresvävar det mig, att han hette Kurt.

Det dröjde inte länge förrän jag misstänkte Hille för att vara s.k. cellspion, d.v.s. gå ryssarnas ärenden genom att rapportera till förhørsledarna medfångarnas yttranden. Efter vad jag senare erfor, begagnar sig ryssarna av cellspioner i nästan alla celler i de politiska förhørsfängelserna. Hille utförde emellertid sin roll ganska klumpigt och var lätt att genomskåda.

Hille uppgav sig bo i staden Bautzen, belägen ett 30-tal km rakt väster om Görlitz i Niederschlesien. Då jag själv kände till staden från en reportageresa, kunde jag kontrollera, att han talade sanning. Han uppgav sig ha hustru och ett eller två barn i staden, där även hans föräldrar var bosatta. Dessa senare torde ha varit väl kända av stadsbefolkningen, eftersom de var värdfolk på ett utvårds-hus, som utgjorde ett populärt mål för stadsbornas söndagspromenader. Om jag inte misstänker mig, berättade Hille, att världshuset låg någon mil från staden upp mot bergen.

Hille uppgav sig i det civila vara journalist med handel som specialitet. Han påstod sig innan sin inkallelse ha varit lokalredaktör i Dresden för Essener Nationalzeitung. Då jag på min återresa från Ryssland passerade Berlin, bragte jag hans namn på tal med några

tyska journalister och fick ett intryck av, att Hilles namn var känt för dem.

Om sitt tillfångatagande berättade Hille, att han blivit överraskad av en rysk patrull, när han utförde rekognoscering på Kurlandsfronten. Han uppgav sig ha haft löjtnants rang, vilket jag emellertid senare fick anledning att betvivla. Hille erkände, att han månaderna närmast tillfångatagandet tagits i bruk av ryssarna dels som propagandist vid Kurlands-sändaren, dels vid olika frontavsnitt.

Så småningom hade Hille, enligt vad han själv uppgav, förts till Moskva, och innan han blev min medfånge hade han suttit inspärrad i såväl Ljubljanka- och Lefortafängelserna. Med tanke på, att ryssarna genomgående visade ett stort intresse för tyska ekonomer liksom för specialister överhuvudtaget, kan man gott förstå, att Hille fick undergå så noggranna förhör. Hans gästspel i de olika fängelserna passar också väl samman med hans uppgift som cellspion.

Redan några dagar efter min ankomst till fängelset frågade Hille mig, om jag kände en landsman vid namn Raoul Wallenberg. Jag minns särskilt, att han även nämnde förnamnet Raoul. Tyvärr visste jag inte, vem Wallenberg var, vilket är ganska naturligt, då vid min avresa från Sverige ännu intet skrivits om honom.

Hille berättade, att han i ett av de båda fängelserna Ljubljanka eller Leforta suttit i samma cell som Raoul Wallenberg, och dennes chaufför. Han berättade även, att han suttit tillsammans med medlemmar av någon Balkanlegation, jag kommer inte ihåg vilken, men om detta skulle ha varit vid samma tillfälle, kan jag inte erinra mig.

Det kan tyckas, att nästan varje svensk och allra helst en svensk journalist skulle reagera kraftigt, när han hör namnet Wallenberg nämnas i ett sådant sammanhang det här var fråga om. Att jag inte gjorde det hade emellertid sina orsaker. Jag försäkrar, att man i min situation har fullt upp med att begrunda sin egen belägenhet. Raouls namn var mig obekant, och dessutom hade jag bibringats den uppfattningen, att många svenskar befann sig i olika läger runt omkring Moskva. Denna dessbättre oriktiga uppgift hade jag fått av mina förhørsledare i det fängläger, varifrån jag förts till fängelset - en ganska vanlig rysk bluff.

Hille berättade säkerligen åtskilligt mera om sin förre medfånge Wallenberg, men vad han berättade kan jag inte minnas. En av följderna av den svåra undernäringen till följd av den otillräckliga fängelsekosten var nämligen, att minnet började svika alltmer. Svårigheten att erinra sig siffror och namn åstadkom svåra missförstånd för nästan alla fångarna vid förhören, vilka förhørsledarna omedelbart utnyttjade.

När jag varit i fängelset c:a åtta veckor, frigavs Hille, medan jag fick stanna ytterligare sju veckor. När jag slutligen frigavs den 24 november 1945, transporterades jag till arbetszonen i Krasnogorsks krigsfängelsläger. Där återfann jag Hille, som emellertid av lättförståeliga skäl undvek mig. Han hade då just kommit ut från lasaretsbaracken, där han vårdats för lunginflammation. Några veckor senare försvann han ur lägret, troligtvis med någon transport till ett annat läger.

Efter vad jag förstår, tillhörde Hille de s.k. kroussanterna. Så benämndes de tyska soldater, som genomgått lägrets s.k. "Antifaschule" eller med andra ord skolats till kommunistiska agi-

tatorer, provokatörer och sabotörer.

Om Hille överlevt fångenskapen, bör han ha varit bland de första, som återsändes till hemorten. Till en början frigavs nämligen dels de, som på grund av fysisk svaghet inte kunde utnyttjas i arbete, dels de som genomgått "Antifaschule" och följaktligen kunde sättas in i propagandaverksamhet eller som "östpolis" i hemorten. Jag anser, att Hille faktiskt tillhörde båda dessa "privilegierade" kategorier.

Innan jag avslutar kapitlet Hille, vill jag nämna, att han förefaller vara snäll och relativt ointelligent, lätt att övertala till vad som helst och knappast besvärad av någon fastare karaktär. Jag tror inte det vore någon större svårighet att få ur honom vad han vet om Wallenberg, om man endast kommer i kontakt med honom på rätt sätt. Hans fångenskap tillsammans med Raoul Wallenberg måste ha infallit under sommaren 1945".

I brev 17.5.49 anmodade UD t.f. generalkonsuln i Berlin att genom amerikanska vederbörande söka erhålla upplysningar om Hille.

I brev den 30.3.50 svarade generalkonsuln, att amerikanernas efterforskningar ej lett till något resultat.

B. Carl.

I S-g:s ovannämnda redogörelse, såvitt den avsåg "rumänen", uppgav S-g:

"När jag 2 april 1946 kom till Moskva efter att ha frigivits ur krigsfängeläget i Krasnogorsk, måste jag stanna en vecka i en kasern, som utgjorde något slags genomgångsläger för skilda kategorier folk, vilka väntade på transport. Det var dels frigivna civilinterner som jag själv, dels ryska soldater, vilka inte haft sina papper i ordning, dels polacker och andra, som slagits för ryssarna i ryska förband, dels balkaneser, som låtit frivilligt arbetsmobilisera sig, och vilkas tid i Ryssland nu utlupit. Jag blev genast bekant med en rumän tillhörande sistnämnda kategori - hans efternamn, någonting på -scu, har jag glömt, men han kallades allmänt "Carl".

Så snart "Carl" fick reda på, att jag var svensk, frågade han mig, om jag kände Raoul Wallenberg. Han berättade, att han varit arbetskamrat med svensken vid en industrianläggning i närheten av Moskva. Wallenberg hade vid ett tillfälle försökt fly för att ta sig till svenska beskickningen men blivit upptäckt och återförd. Därefter hade han transporterats till någon annan arbetsplats, som låg längre bort från den ryska huvudstaden, och samtidigt hade "Carl" förts till kasernen i Moskva för vidarebefordran till Rumänien. När jag träffade "Carl", hade han varit där två månader, varav följer, att Wallenbergs flyktförsök och borttransport måste ha skett någon gång omkring månads-skiftet januari-februari 1946.

När jag lämnade Moskva 9 april i riktning mot Frankfurt/Oder, var "Carl" fortfarande kvar i kasernen. Han fick emellertid ungefär halvannan månad senare komma med en transport över Odessa, varvid han var reskamrat med bl.a. danske krigsfängesekreteraren Christiansen.

För den, som inte känner förhållandena i Sovjet, kan

det synes egendomligt, att en frivilligt arbetsmobiliserad måste arbeta under samma förhållanden som en fånge av Wallenbergs kategori. Det är emellertid en regel som saknar undantag att utlänningar i Sovjet alltid står under minutiös bevakning, de må sedan vara fångar eller "fria".

"Carl" var någon slags teknisk specialist, och efter vad jag förstår, måste även Wallenberg ha tillhört specialisterna. Dessa hade endast beröring med arbetarna på arbetsplatsen - på "fritid" bodde de för sig själva. De hade avsevärt bättre villkor vad angår mat, rökverk, kläder och inkvartering - endast bevakningen var densamma.

När jag skildes från "Carl", skrev jag visserligen upp hans adress i Rumänien, men då jag på hemresan av försiktighetsskäl förstörde alla adresser genom att rulla cigaretter av dem, gick även "Carls" till spillo.

"Carls" bästa vän i Moskva-kasernen var en ung amerikan vid namn Rudolph Sambold, vilken tagits av ryssarna i Österrike. Han fördes med samma transport som jag till Frankfurt/Oder, där han emellertid sattes i arrest. När jag så småningom fick komma till Berlin, satt Sambold fortfarande kvar. Jag rapporterade omedelbart saken för amerikanska polisen i Berlin, men om man lyckades få Sambold fri, vet jag inte.

Vad jag däremot vet, är att Sambold säkerligen känner till "Carls" adress i Rumänien. De båda var som sagt mycket goda vänner, efter att dagligt ha varit tillsammans i två månader. Befinner sig amerikanen numera i frihet, är det kanske inte omöjligt att genom honom få reda på rumärens adress."

I sitt ovannämnda brev - 17.5.49 - anmodade UD t.f. generalkonsuln i Berlin att genom amerikanska vederbörande söka erhålla upplysningar även om Sambold.

I sitt ovannämnda brev 30.3.50 svarade generalkonsuln, att amerikanarnas efterforskningar ej lett till något resultat.

2.9.50 anmodade UD, genom beskickningen i Washington att söka genom State Department införskaffa upplysningar om Sambold, även som beträffande en annan amerikan John Gibran. Sandeberg hade nämligen muntligen uppgivit, att jämväl densistnämnde skulle befunnit sig i transporten till Frankfurt.

25.11.50 insände beskickningen i Washington ett till densamma från State Department överlämnat memorandum, angivande såväl Sambolds som Gibrans adress. Beskickningen skrev till dem båda.

6.12.50 hade vice-konsuln Bergström i Pittsburgh ett samtal med Sambold. Bergströms rapport härom lyder:

"Mr. Rudolph Sambold, 524 Locust Place, Sewickley, Pa., has talked to me today with reference to your letter of November 27, in which you seek information concerning the

whereabouts of Raoul Wallenberg. Mr. Sambold was born at Coraopolis, Pa., is now 26 years of age, left this country and went to Austria to live in 1933, was drafted into the German Army in December 1942, was captured on May 10, 1945 by the Russians in Czechoslovakia, was interned by the Russians in a camp near Gorki, Russia, escaped to Moscow in the early part of 1946, was arrested by the Russians and interned in a camp in Moscow. At this camp in April of 1946, Mr. Sambold met a Romanian Jew by the name of Stefan Carl, who apparently is the "Carl" referred to in your letter. Mr. Carl provided the following address: Romania Cluj, Str. Stroescu 17, which presumably is the present address of Mr. Carl. After the German occupation, Carl escaped voluntarily to Russia where he worked during the duration of the war in Siberia. Carl never mentioned anything about Wallenberg. I told Sambold what I knew about Wallenberg's story and I questioned him closely in this regard. He knew Carl for a period of two weeks, states that he is about 45 years old, is intelligent, quiet polite and apparently not a communist.

He has never written to Carl for fear that letters from this country will cause investigation by the communists.

At the same time that he and Carl were in the same camp there was a Swedish newspaperman by the name of Edward af Sandeberg, Brantingsgatan 31, Stockholm, Sweden. Sandeberg and Sambold were transferred to Germany at the same time in April 1946. Sandeberg knew Carl and may be able to give you some information.

At the time he left Moscow he met at the railroad station one John Gibran, an American citizen and member of the Hungarian Army, who was then on his way to Germany, having been released through the efforts of the American Embassy. He believes Gibran to be in the United States living with his sister, Mary Andrews, 50 Anderson Street, Union City, Connecticut.

Sambold was not clear as to what connection, if any, Gibran had with Carl, although I gather that he, Carl, Sandeberg and Gibran all left Russia for Germany at the same time."

I det brev, varmed beskickningen i Washington till UD översände Bergströms rapport, anmärkes särskilt, att beskickningen "icke meddelat Sambold att den erhållit sina uppgifter om rumänen från Sandeberg."

17.2.51 anmodade UD beskickningen i Budapest att om möjligt söka kontakt med "Carl". UD tillade, att eftersom denne vore jude, det vore tänkbart att han emigrerat till Israel. Kunde detta konstateras, bleve ju efterforskningen lättare.

Nordström.

(Else Berglund)

Brev Enhörning 8.12.47 + bil.
" Grafström 11.12.47.
Meddel. Österdahl 15.12.47.
Brev UD 17.12.47.
" Helsingfors 22.12.47.
" " 4.1.48 + bil.

21.8.47 inkom Fru Elsa Berglund, född i Jakobstad, Finland, till polisstationen i Kumla och gjorde enligt polisprotokollet följande anmälan:

"En finsk medborgare, vilkens namn fru Berglund icke törs omtala, därför att vederbörande i så fall skulle komma att återföras till Ryssland, om de ryska myndigheterna, som enligt fru Berglunds förmenande faktiskt regerar Finland för närvarande, finge veta, att han yppat något, har för fru Berglund omtalat, att han vet, att det svenska sändebudet Wallenberg fanns i ett läger utanför Moskva i augusti månad 1946.

Vederbörande finske medborgare, som i fortsättningen i denna anmälan kallas för A, reste till Amerika år 1929 och vistades där till år 1933. Det var dåliga tider och förhållanden i Amerika då. Ryssarna förde stor propaganda i Amerika, framhållande huru bra det var att vara arbetare i Ryssland då mot vad det var för arbetarna i Amerika. Den förda propagandan hade den inverkan på A, att han reste till Ryssland och hade anställning där intill år 1937. Då arresterades A av ryssarna, som förklarade A vara amerikansk spion. A satt sedermera i fängelse intill den 15 augusti 1946, då A efter finska regeringens framställning därom tilläts att resa till Finland. En finsk sanitetskapten, som för övrigt själv var krigsfånge i Ryssland, meddelade den finska regeringen, att A fanns i ett läger i utkanten av Moskva, där det fanns tre miljoner civila och militära utländska krigsfångar.

Bland tusentals skandinaviska (även svenska) krigsfångar såg A det av svenska regeringen eftersökta sändebudet Wallenberg i krigsfångelägre. A hade samtalat med Wallenberg i ett läger, där 11.000 fångar förvarades. A talar svenska och dålig finska. Därutav kom det sig, att A talade med de medfångar som talade hans språk, alltså även med Wallenberg. I lägre sammanträffade A även med den svenske journalisten Sandeberg.

A fick under vistelsen i Ryssland lov att skriva under ett papper och erkänna, att han rest från Amerika till Ryssland för att på amerikanskt uppdrag "sätta en bomb under Moskva".

Efter hemkomsten till Finland har A av finska kommunistpartiets medlemmar hotats med att bli återsänd till Ryssland,

ifall han yppar något om vad som förekommit under hans vistelse i Ryssland eller ifall han omtalar vilka andra personer som finnas där såsom krigsfångar. Fru Berglund håller därför icke förretroligt, att A under det han vistas i Finland törs yppa något av sina hemligheter. Enda möjligheten skulle enligt fru Berglunds förmenande i så fall vara, att A finge komma till Sverige, sedermera finge lämna vittnesmål i saken inför svensk myndighet och där- efter antingen stanna kvar i Sverige eller resa till Ame- rika, dit han säkerligen skulle önska att få återvända, eftersom han har ett barn där. A är gift och i fyrtioårs- åldern. Barnet ifråga är emellertid icke makarnas gemen- samma. A:s hustru har av de ryska myndigheterna sänts till Sibirien, emedan hon efter föräldrarna fick ärva en liten gård och därigenom av de ryska myndigheterna "kunde dömas såsom förmögen".

Fru Berglund önskar icke på några villkor, att hennes namn skall komma till annat lands myndighets kännedom, ty i så fall kan säkerligen även hon påräkna repressalier från de "rysstyrda" kommunisternas sida, särskilt ifall hon kommer att göra något besök i Finland.

Ifall det är erforderligt eller önskvärt, är fru Berglund, som är svensk medborgare, villig att lämna ytter- ligare och utförligare berättelse om vad A omtalat för henne. Fru Berglund önskar emellertid icke att hennes make skall få vetskap om vad hon enligt ovan berättat".

Till vad Fru Berglund sålunda yttrat tillade hon vid nytt polisförhör 28.11.47 bl.a. följande:

"Omkring den 15 augusti 1946 kom den av henne om- nämnde finske medborgaren A till sitt föräldrahem i Fin- land. Han kom till hemstaden närmast från Hangö, där han varit i tre veckors karantän. Till Hangö hade han kommit från Ryssland. Fru Berglund kände A sedan sin ungdom, enär de hade sina föräldrahem i närheten av varandra. Efter A:s återkomst till hemstaden sammanträffade fru Berglund åtskilliga gånger med A, intill dess fru Berglund i början av april 1947 reste till Sverige och bosatte sig där. Vid sammanträffandena med A berättade denne om sin vistelse i Ryssland och om förhållandena där. A var svensk- finne och behärskade svenska språket fullständigt, men han talade dålig finska. Däremot kunde han tala ryska, tyska och engelska.

I ett av lägren sammanträffade A med bland andra det svenska sändebudet Wallenberg och den svenske journalisten Sandeberg. I lägret funnos bland andra 1.000-tals skandi- naviska fångar, däribland många svenskar. A samtalade flera gånger med Wallenberg och Sandeberg. Han hade något slags arbete inom lägret, och genom sitt arbete kunde han komma i beröring med fångarna inom olika baracker och delar av lägret. A nämnde inget direkt om, huruvida Wallenberg och Sandeberg träffats i lägret, men fru Berglund hade tyckt sig förstå av A:s resonemang, att något sammanträffande icke skett. Fru Berglund mindes icke med säkerhet, om A. nämnde namnet på lägret ifråga.

Vid A:s berättande om sin vistelse i Ryssland fäste

fru Berglund inget särskilt avseende vid Wallenbergs namn. Detta hade hon förut icke hört eller sett i någon tidning. Däremot hade hon i någon finsk tidning sett Sandebergs namn. Det var först efter hennes ankomst till Sverige, som hon läste om, att det svenska sändebudet Wallenberg eftersöktes.

Fru Berglund förklarade sig villig att nämna namnet på sin sagesman, men under det uttryckliga förbehållet, att A icke skulle få vetskap om, att det var hon, som nämnt hans namn i samband med redogörelser om förhållandena i Ryssland. Det var enligt hennes mening fördelaktigast, om A fick den uppfattningen, att det var Sandeberg, som berättat därom".

På begäran av UD meddelade fru Berglund sedermera polisen att hennes sagesman vore chauffören Paul Nordström, Skatnäsvägen 12, Jakobsstad, Finland.

3.1.48 hördes Nordström i Jakobstad av en tjänsteman vid beskickningen i Helsingfors, vilken rest dit ad hoc. Nordström yttrade:

"Han hade under kriget och t.o.m. 20.5.46 varit internerad i lägret no. 27 Krasni Gorsk, 28 km från Moskva. Där hade funnits ett stort antal skandinaver, bl.a. af Sandeberg, med vilken Nordström ofta sammanträffat; de bodde en tid i samma barack. Wallenbergs namn erinrade sig Nordström. Han trodde att denne varit bland de i lägret internerade svenskarna, men kunde ej erinra sig ha träffat eller sett Wallenberg. Nordström ansåg att om Wallenberg varit i lägret samtidigt med af Sandeberg, denne skulle ha vetat om det."

Bil. M.

Coen.

Brev Westman 8.7.47 + bil.
Tel. UD 12.7.47.
Tel. Prag 18.7.47
Tel. UD 19.7.47.
Brev Prag 18.7.47
Tel. Paris 22.7.47.
Brev Westman 22.7.47 + bil.
Tel. UD 28.7.47
" Rom 31.7.47
" UD 1.8.47
P.M. H.B.F. 7.10.47.

A.K. Coen, på vars visitkort stod "Doktor", uppsökte den 9 juli 47 beskickningen i Paris och uppgav: Han hade varit legationsråd vid polska beskickningen i Prag men på grund av sina politiska åsikter häktats av sovjetmyndigheterna och hållits i fängelse i Ryssland, senast i ett kloster Brygitki nära Lwow. Där hade han haft kontakt med en svensk, vars förnamn var Raoul och vars efternamn han, när Westman föreslog det, igenkände såsom Wallenberg Numret på W-gs: cell var 149. Han hade ej sett W-g, men dock genom vissa i fängelset använda metoder kunnat underhålla förbindelser med honom. Sista gången han haft sådana förbindelser var den 18/3 47. Därefter hade Coen blivit lössläppt.

UD anmodade beskickningen i Prag att skaffa upplysningar om Coen dock utan att inblanda polska beskickningen Hammarström meddelade emellertid att C. vore okänd i Prag. Hammarström hade kommit till Prag 45, ungefär samtidigt som polackerna, men kunde ej erinra sig att någon person med det namnet varit ackrediterad vid polska ambassaden. Protokollschefen i Prags UD hade på H:s begäran genomgått deras gamla listor, men Coen hade ej heller där kunnat återfinnas.

Under nytt samtal med Westman uppgav Coen att det varit under nio månader före tyskarnas ockupation som han var råd vid polska beskickningen i Prag. Hans chef hade varit nuvarande polska emigrantambassadören vid Vatikanen

Papee. Dessförinnan hade C. tjänstgjort i polska UD och polska kommissariatet i Danzig. Till friherrinnan Toiron von Essen i Rom vore han avlägset släkt.

Beskickningen i Rom kontaktades av UD. Stackelberg meddelade, att under tiden för hans tjänstgöring i Prag, 37 t.o.m. april 39, hade Papee blott ett legationsråd Hoatzky, som nu befunne sig i London. Coen vore helt okänd för Papee.

Friherrinnan von Essen har i UD uppgivit att Coen vore för henne okänd.

1.8.47 meddelar UD Westman, att UD icke ansåge sig kunna fullfölja det av Coen angivna spåret.

Coen hade emellertid på Westman gjort ett mycket vederhäftigt intryck, han hade haft många detaljer att meddela om W-g, som "man ej nog hittade på på fri hand". Sålunda hade Coen för W-n, utöver vad nyss nämnts berättat bl.a., att W-g sagt till honom (Coen) att han vore svensk och tjänstgjort vid beskickningen i Budapest, att han vid tiden för ryssarnas intågande i staden begett sig till bekanta för att skydda dessa mot våldsdåd och att han därvid haft med sig en portfölj, som ryssarna lagt beslag på. Vid undersökning hade denna visat sig innehålla smycken och pengar och ryssarna hade då förklarat, att W-g sökt undansticka egendom tillhörig antidemokratiska personer etc. W-g hade blivit häktad, slagen och tvingad att skriva på protokoll på ryska, vilkas innehåll han ej kände. Coen hade själv under sin fängelsetid från en familj i Lwow, professor Ryniewicz, Aleje Jadwigy 3, fått paket med mat och tvättmedel; det hade lyckats honom genom att använda sina skoremmer som rep få in en del saker genom W-g:s cellfönster. När Coen omsider blivit befriad, hade han bett familjen Ryniewicz att fortfarande söka bispringa W-g med det nödvändigaste. Han kunde givetvis inte säga om detta kunnat utföras.

C. gav dessutom Westman utförliga råd om hur man borde bära sig åt för att få W-g fri. Framför allt borde man akta sig för att göra démarcher hos ryssarna.

Fru Sandell.

(Klipp Ny Tid 23.10.47.
Brev Grafström 24.10.47.
Brev Ny Tid 26.10.47.
Brev Grafström 10.11.47
Brev Ny Tid 13.11.47)

Ny Tid 23.10.47 återgav en utsaga av en kvinnlig svensk medborgare, som i ett grannland skulle hört talas om W-g. Sedermera upplyste tidningen att damens namn vore fru Sandell. Hon vore omkring 55 år och av finsk härkomst, men sedan länge gift i Sverige och bosatt i Göteborg. Hon hade numera vänt sig till fru Leche-Löfgren, som av henne erhållit "alla upplysningar"; dessa hade vidarebefordrats till fru Maj von Dardel.

Ungersk dam X i Rom (bil.E).

I ett icke daterat och ej heller signerat dokument, som damen X lämnade 1950 till fru Lagergren (W-g:s halvsyster), uppgav damen X bl.a. följande:

1) I det ungerska UD, där damen på sin tid tjänstgjort, hade hon hört att den ungerska regeringen i Debrecen inbjudit W-g att resa dit, för att emottaga en dekoration för hans insatser under nazisttiden, och att en automobil sänts till Budapest för att hämta honom^{x)} Ryktesvis hade hon vidare i det ungerska UD hört att bilen, medförande W-g, skulle anlänt till Gödöllö (42 km. från Budapest), men att W-g sedan skulle ha dödats av ryska soldater. Hans lik hade ej påträffats, men bilen skulle ha påträffats mellan Gödöllö och Aszod. Enligt ett annat rykte, emanerande från koncentrationslägret i Gödöllö, "möttes bilen av en annan bil" och W-g överflyttades i denna.

2) Mellan augusti och oktober 47 hade W-g observerats av en ungersk jude i Kiev.

För legationssekreteraren Anger och fru Lagergren har damen X bekräftat dessa sina erfarenheter. Betr.2) tillade damen X att hon icke kände den ovannämnde juden; denne hade berättat saken för damen X:s syster, som i sin tur berättat den för damen X. Damen X gjorde ett trovärdigt intryck.

Kasser (bil.F).

Kasser berättade 1946 för Petri i UD att han i februari 1945 i Debrecen hört ett rykte att i det ryska fånglägret vid Gödöllö (beläget på vägen mellan Budapest

^{x)} Jfr med dessa uppgifter de förut i P.M. (s.2-4) återgivna uttalandena av Paul Szeben, ett par ungerska judinnor, Györgi Gergeli, en anonym person och Böhm.

och Debrecen) skulle sitta "sogar ein Diplomat". Kort därpå hade Kasser i Budapest hört ett rykte att W-g skulle sitta i Gödöllö jämte chauffören Langfelder, vilken senare emellertid sluppit ut. K. ansåge dock sistnämnda rykte om W-g icke förtjäna tilltro. Han vore för sin del övertygad om att Wallenberg dödats av någon bomb på vägen mellan Budapest och Debrecen (se härom Kassers yttranden å sid. 5 i denna promemoria).

Litpe (bil.G).

Litpe berättade 1947 för Sohlman att en man, vars namn han ej kände, för honom omtalat att han ("mannen") jämte W-g under striderna väster om Budapest inspärrats i ett fångläger vid Gödöllö. W-g hade sjuknat och dött. "Mannen" hade sett W-g:s lik. - UD:s efterforskningar enligt detta spår ha av okänd anledning icke slutförts.

Ujvary (bil.H).

Ujvary berättade 1950 för fröken Karin Palme, att han, som tillhört W-g:s organisation, blivit vid tiden för ryssarnas erövring av Pest tillfångatagen av ryssarna samtidigt med bl.a. W-g och hållen i fångenskap tillsammans med honom i sex veckor till 26.4.45, då U. frigavs. Fångarna hade förvarats i en by utanför Budapest. Då U. skildes från W-g, hade denne en skottskada i ena benet.^{x)}

Hodosi (bil.I).

(jfr von Maasburg)

Hodosi uppgav 1946 för beskn i Budapest att han under tiden 25.3.45 - 27.5.45 setat i vissa angivna fångläger i Ungern, Österrike och Tjeckoslovakien.^{xx)} Under hela denna

x) Legationssekreterare Engfeldt har upplyst att Stachowiak (se bil.DK för honom uppgivit att den person S.förmenade vara W-g hade en skottskada.^k

xx) Närmare bestämt: 25.3.45-30.3.45 i Banhida, 30.3.45-2.4.45 i Nagy Imre mand, 2.4.45-5.4.45 i Győr samt 5.4.45-10.4.45 i Magyaróvár. 10.4.45 hade kvarteret flyttats till Bruck, därefter till Bratislava, Strasshof samt slutligen Deutsch Winterstoll.

tid hade Hodosi haft W-g till medfånge och delat cell med honom. I slutet av april 45, då fånglägret var Strasshof, hade även österrikaren von Rothe någon dag varit inhyst i samma cell som Hodosi och W-g.

Rothe uppgav för major Husberg i Baden-Baden att han 25.4.45 - 12.5.45 setat i samma "Schweinestall" i Strasshof som Hodosi, men under denna tid "fanns icke någon med namnet W-g och ej heller någon svensk medfånge i samma cell".

Rothe gjorde på Husberg intryck av att vara fullt tillförlitlig. Hodosi däremot uppges av flera personer vara föga trovärdig.

Ytterligare två personer, Kirchner och Furer, ha hörts (av Malling i Wien). Båda uppgåvo att de varit fångar i Strasshof, Kirchner 15.4.45 - 17.5.45 och Furer 23.4.45 - 9.5.45, men att ingendera av dem hört något som tydde på att W-g varit där.

von Maasburg (bil.J).

(jfr Hodosi)

För Malling i Wien berättade von M. 1946: Under tiden 4.5.45 - 4.6.45 hade han såsom fånge setat i Cecles (även kallat Ivanka) nära Bratislava. Bland medfångarna hade han sett en lång mager man, som skulle varit "den svenske konsuln". I ett honom företett foto av W-g trodde sig v.M. igenkänna "den svenske konsuln", men han kunde ej bestämt intyga identiteten. Enligt Malling gjorde von M. icke intryck av att vara särskilt exakt; detta intryck hade förstärkts genom de uppgifter Malling sedermera erhållit om honom.

För Stackelberg i Rom bekräftade von M. ovannämnda ut-sago. Han tillade, att han bestämt kunde påminna sig att han i Cecles hört W-g:s namn nämnas, antagligen av en namngiven engelsk medfånge.^{x)} Enligt Stackelberg verkade von M. förtroendeingivande och vore själv övertygad om att det var W-g

x) Denne har av okänd anledning ej hörts.

han sett.

Frantisek Cvergel, som omhänderhaft eldningen i fängelset under ifrågavarande tid, förklarade, sedan ett foto av W-g uppvisats för honom, utan tvekan, att han under samma tid i fängelset sett den porträtterade personen, vars utseende då frapperat honom.

af Sandeberg (bil.K).

(jfr Nordström)

I en skriftlig - men icke daterad och ej heller signerad - redogörelse, som delgavs UD 1949, berättade Sandeberg:

1) En person, tysken Hille, hade för S-g uppgivit att han sommaren 45 i Ljubljanka - eller Lefortafängelset^{x)} setat i samma cell som W-g och dennes chaufför.

2) En annan person, rumänen Carl, hade för S-g uppgivit att han varit arbetskamrat med W-g vid en industrianläggning i närheten av Moskva under någon tid till senast 1.3.46.

3) Under tiden 24.11.45 - 2.4.46 hade Sandeberg själv setat i krigsfångeläger i Krasnogorsk (jfr Nordström).

Hille har efterforskats men ej kunnat anträffas. Med Carl har beskn i Bukarest anmodats söka nå kontakt; efterforskningarna efter Carl pågå alltjämt.

Nordström (bil.L).

(jfr af Sandeberg)

Fru Berglund uppgav 1947 för polisen i Kumla att finske undersåten Nordström för henne berättat följande: Han hade arresterats av ryssarna 1945 och setat i rysk fångenskap till 15.8.46. I ett fångläger utanför Moskva hade han bland medfångarna sett W-g, ävensom af Sandeberg, samt flera gånger samtalat med dem båda. Efter återkomsten till Finland hade han av det finska kommunistpartiet hotats med att bli åter-sänd till Ryssland ifall han omtalade vilka andra personer funnits i Ryssland såsom krigsfångar.

Nordström hördes sedan i Jakobstad (Finland) av en tjänsteman vid beskn i Helsingfors och yttrade då: Han hade under kriget t.o.m. 20.5.46 varit internerad i lägret nr 27

Krasni Gorsk, 28 km. från Moskva. Där hade funnits ett stort antal skandinaver, bl.a. af Sandeberg, med vilken N. ofta sammanträffat; de bodde en tid i samma barack. W-g:s namn erinrade sig Nordström. Han trodde att denne varit bland de i lägret internerade svenskarna, men kunde ej erinra sig ha träffat eller sett W-g. N. ansåge att om W-g varit i lägret samtidigt med af Sandeberg, denne skulle ha vetat om det.

Coen (bil.M).

Coen berättade 1947 för Westman att han hållits i fängelse i Ryssland, senast i ett kloster Brygitki nära Lwow, där han haft kontakt med W-g senast i mars 47.

Sedan ingen av dem, till vilka Coen refererat, sagt sig känna till honom, beslöt UD att ej vidare fullfölja ifrågavarande spår.

Fru Sandell (bil.N).

Enligt Ny Tid uppgav Fru Sandell 1947 för tidningen att hon i ett grannland hört talas om W-g. Hon hade vänt sig till Fru Leche-Löfgren, som av henne erhållit "alla upplysningar"; dessa hade vidarebefordrats till Fru Maj von Dardel.

Bil. P.

P.M.

Fru Bellander (Rönninge) besökte mig i går och förklarade sig vara initiativtagare till den kvinnliga Wallenbergsaktionen. Hon beklagade de två ungerska herrarnas framträdande - bl.a. ur den synpunkten att det syntes ägnat stärka föreställningen att W-gvore död.

I detta samband hade Philipp framkastat tanken att få delge sitt konfidentiella material till en opartisk tremannanämnd (inkluderande exempelvis en jurist och en pressman). Han ville emellertid ej utan UD:s goda minne för en dylik nämnd framlägga den (eller de?) P.M. från UD, som han fått av fru von Dardel. Publicering vore naturligtvis ej avsedd.

Jag har i dag meddelat fru Bellander, att jag inte såge något hinder häremot, varvid jag tog fasta på att publicering ej vore avsedd. Jag framhöll, att en dylik icke vore lämplig och torde kunna skada saken.

Stockholm den 22 juli 1947.

H. BF.

(Hans Beck-Friis)

Bil. Q.

P.M.

Tisdagen den 21 oktober publicerades i pressen en kommuniké från de fyra kommittéer, som utsetts för att studera akterna i Wallenbergssaken. Av kommunikén framgick, att de kommittéer vore av uppfattningen, att Wallenberg intill en tämligen nära tidpunkt varit i livet i ryskt förvar.

Då det var att förutse, att frågor från pressen komme att ställas till utrikesdepartementet med anledning av kommunikéns innehåll, något som ju även blivit fallet, beslöts, att departementets politiska avdelning skulle söka kontakt med någon av de kommittéer. Jag ringde därför på tisdagens förmiddag upp generaldirektör Örne, som förklarade sig villig att på onsdagen göra mig ett besök i ärendet. Då Dagens Nyheter sedan gjorde en förfrågan hos mig, huruvida departementet tagit kontakt med någon av de kommittéer, meddelade jag, att så skett, och ansåg mig också oförhindrad att på förfrågan meddela, att den person i kommittén, som skulle träda i kontakt med mig, vore generaldirektör Örne. Detta publicerades i Dagens Nyheter onsdagen den 22 oktober. På förmiddagen den 22 oktober ringde mig generaldirektör Örne och meddelade, att han icke önskade komma till det avtalade sammanträffandet. Han sade sig ha utgått ifrån att sammanträffandet vore av privat natur, men då det nu offentliggjorts i tidningarna, funne han intet skäl att låta sammanträffandet komma till stånd. Generaldirektören sade, att kommittén för övrigt vore förhindrad att till departementet utlämna de akter i Wallenbergssaken, som den haft tillfälle att studera, varför det också av detta skäl icke funnes någon anledning att taga kontakt med departementet. Generaldirektören yttrade vidare, att utrikesdepartementet i hela denna fråga handlat uteslu-

tande med prestige för ögonen, och uttalade den mening-
en att, då det gällde att rädda en person från drunk-
ningsdöden, man inte finge vara rädd för att bli våt om
byxorna. I detta sammanhang nämnde generaldirektören,
att han av utrikesdepartementets papper iakttagit, hur
försiktigt och tveksamt envoyén Söderblom på sin tid
handlagt ärendet från Moskva.

Efter ett fåfängt försök från min sida att få ett
samtal till stånd - om inte för annat så för att med
generaldirektören diskutera frågan om utrikesdeparte-
mentets handläggning av Wallenbergsfrågan - avslutades
samtalet med mitt beklagande av att generaldirektören
icke såge sig i stånd att sammanträffa med mig.

Stockholm den 22 oktober 1947.

Sven Grafström.

Bil. R.

P.M.

Ett sammanträde i Raoul Wallenberg-frågan ägde rum i dag hos statsministern, med deltagande av utrikesministern, utrikesrådet Grafström och mig å ena sidan och generaldirektör Örne, fru Bellander, advokaten Schartau och ingenjör Guy von Dardel å andra. Statsministern understök, att givetvis intet av vad som vid sammanträdet förekom finge meddelas pressen.

Generaldirektör Örne framhöll bl.a. att den kommuniké, som granskat materialet i Wallenberg-frågan, fått intrycket att "UD-funktionärer icke visat det stora och glödande intresse som saken förtjänar." Han ville vidare "icke underlåta att uttala sin förvåning över att det var så otätt i palatset där uppe", "saker och ting sippra ut".

Hr Örne hemställde att UD tillsvidare skulle intaga en avvaktande hållning, så att den allmänna opinionen, som avsågs mobiliseras genom kvinnoföreningarnas möten, skulle få tillfälle verka. Sedan finge det bero på omständigheterna huruvida någon ny officiell framställning skulle göras.

Fru Bellander och herrar Örne, Schartau och von Dardel vidhöll sin vägran att samarbeta med UD för studium av det material, som på ena eller andra sättet kommit fram, och för uppklärande av de missförstånd som uppenbarligen förefinns. De vidhöll att bästa sättet att erhålla upplysningar om Wallenberg och att åstadkomma hans frigivande ur rysk fångenskap var genom ordnande av opinionsmöten i Sverige.

Sammanträdet pågick i halvannan timme.

Stockholm den 3 november 1947.

Petri.

P. M.

Innan jag i dag började föredragningen av Wallenbergfrågan inför Konstitutionsutskottet, nämnde utskottets tjänstgörande sekreterare rent personligt, att vad man inom utskottet främst förargat sig över, var att utskottet av Kungl. Maj:t förvägrats taga del av handlingarna i ärendet samtidigt som Wallenberg-kommittén, enligt sin egen i broschyrer publicerade utsago, haft tillgång till UD:s konfidentiella material. Jag svarade, att en ren missuppfattning förelåge, och att jag hade mig bekant, att utrikesrådet Grafström för utskottsledamoten herr Håstad förklarat sakernas rätta sammanhang. Sekreteraren svarade något förvånad, att herr Håstad icke delgivit utskottet denna förklaring och icke heller, trodde han sig kunna försäkra, utskottets ordförande herr Hallén.

Under föredragningen nämnde jag, att Wallenberg-kommittén icke fått något som helst konfidentiellt material från UD. På begäran av någon kommittéledamot hade emellertid kabinettssekreteraren medgivit, att en hösten 1945 i UD upprättad föredragningspromemoria, av vilken fru von Dardel tagit avskrift, när hon våren 1946 till personlig kännedom fått den till läns, finge ses av kommittéledamöterna. Kabinettssekreteraren hade understrukit, att den icke finge publiceras. I själva verket hade, framhöll jag, denna P.M. för länge sedan mist sin förtroliga karaktär, då den uppenbarligen varit tillgänglig för Philipps, när han skrev sin bok, som i väsentliga delar byggde på denna P.M.

Stockholm den 8 april 1948.

Petri

Utdrag ur Svenska Dagbladet 21.10.47.

Undersökningskommittén, som består av professor Lise Meitner, författarinnan Mia Leche-Löfgren, f.d. generaldirektör Anders Örne och advokat Yngve Schartau, gjorde på måndagen ett gemensamt uttalande, som här återges: Hos den stora allmänheten har det rätt ovisshet om legationssekreterare Raoul Wallenbergs öde sedan två och ett halvt år, heter det, och tvivel har till slut uppstått, om han verkligen vid Budapests befrielse omhändertogs av ryska myndigheter och sedan dess stått under ryskt beskydd. Med anledning härav har de organisationer, som anslutit sig till aktionen för Raoul Wallenbergs hemsändande, uppdragit åt undertecknade att undersöka hittills för allmänheten icke tillgängligt material i ämnet. Till vårt förfogande har ställts såväl konfidentiellt aktmaterial från utrikesdepartementet, som de handlingar i saken, vilka innehas av författaren Rudolph Philipp. Efter att ha genomgått och övervägt det sålunda föreliggande materialet, får vi uttala följande:

Det är klarlagt att Raoul Wallenberg från den 13 januari 1945 stått under effektivt beskydd av sovjetrisk militär myndighet i enlighet med vad som också meddelats från Sovjetunionens utrikesministerium; vidare är det övertygande utrett, att han efter nämnda tidpunkt - och i varje fall intill tämligen nära tid - befunnit sig i livet i ryskt förvar på skilda platser såväl inom som utom sovjetryskt område.

Utdrag ur Vecko-Journalen nr.7/1951.

Kära Nina,

Samtalet ägde rum några månader efter din brors försvinnande. Min make var ännu utrikesminister och M-me Kolontay ambassadör. Hon ringde mig en dag och bad mig komma ensam och dricka te med henne för hon ville säga mig något. När jag var där, bad hon mig framföra till min man följande: Raul Wallenberg fanns i Ryssland i livet och det var bättre för honom om Svenska regeringen inte bråkade om denna sak. Jag framförde naturligtvis detta vilket Christian försökte rätta sig efter så långt som möjligt.

Madame Kolontay tillade: Jag försäkrar er att han finns och behandlas väl.

Nu är det emellertid länge sen och vad Madame Kolontay sa då behöver ju inte ha sin tillämpning på idag, men det bör ju i alla fall utgöra ett bevis för att din bror verkligen tillfångatagits av ryssarna. Varför behövde annars Madame Kolontay kalla mig till sig?

Som Madame Kolontay sa detta till mig i förtroende så vore jag tacksam om inte detta bleve offentligt förrän efter hennes död. Vad vet jag om hon pratat bredvid mun. Hon bad mig i alla fall endast nämna detta för Christian.

Jag ber om min hälsning till din mor och Gunnar

Din tillgivna tant

Ingrid

Namnregister betr. vissa i denna P.M. omnämnda personer.

Anonym person P.M. s. 3
Anonym sagesman bil. D nr 9
Barrat bil. J
Berg P.M. s. 6
Berglund bil. O s. 4, bil. L
Boom bil. D nr 3
Butler bil. I
Bässler bil. J
Böhm P.M. s. 4, 12
Carl bil. O s. 4
Coen bil. O s. 4, bil. M
Cvergel bil. O s. 3, bil. J
Czermak bil. I
Dahl bil. D nr 7
Dombrowski bil. J
Drauschke bil. D nr 16
Duvall bil. J
Dürr bil. D nr 3
Edquist bil. D nr 13
Ehrenstråle bil. D nr 16
Engeström bil. I
Ericsson bil. D nr 18
Falk P.M. s. 5
Feller P.M. s. 5, bil. D nr 2 och 3
Frickman bil. D nr 4
Fürrer bil. O s. 3, bil. I
Gibran bil. K
Györgi Gergeli P.M. s. 2
Hammarén bil. D nr 3
von Hartmann bil. D nr 4
Hennocleinen bil. D nr 18
Hille bil. O s. 4, bil. K

Hilvert P.M. s. 2
 Hodosi bil. O s. 2, bil. I
 Holländska krigsfångar bil. D nr 10
 Italienska " bil. D nr 11
 Italienska diplomater bil. D nr 12
 Jankovitch bil. G
 Jonstrup bil. D nr 6
 Kaminski bil. D nr 16
 Karmanovic bil. J
 Karpuciu bil. D nr 3
 Kasser P.M. s. 5, bil. O s. 1, bil. F
 Kircher bil. O s. 3, bil. I
 Langlet P.M. s. 4, 5, 12
 Lauer bil. D nr 5
 Lichtner bil. D nr 14
 Lillträsk bil. D nr 17
 Litpe bil. O s. 2, bil. G
 Lundberg bil. I
 Lundenius bil. D nr 18
 Lybinow bil. D nr 18
 v. Maasburg bil. O s. 3, bil. J
 Nordström bil. O s. 4, bil. I
 Pauno bil. D nr 18
 Persson Hörving bil. D nr 16
 Pikler P.M. s. 5
 Prade P.M. s. 6
 Rivonoff bil. D nr 3
 v. Rothe bil. O s. 2, bil. H
 Röda Korset bil. D nr 8
 Sambold bil. O s. 5, bil. N
 av Sandeberg bil. O s. 3 och 4, bil. K
 Sandell bil. O s. 5, bil. N
 Schweizisk legationstjänsteman bil. D nr 1
 Somsich bil. I
 Stachowiak bil. D nr 16, bil. O s. 2 not

Szeben P.M. s. 2
Szent Györgyi P.M. s. 4
Tacacsy bil. D nr 5
Taska bil. D nr 18
Turunen bil. D nr 18
Tyngvik bil. D nr 18
Ujvary bil. O s. 2, bil. H
Ungersk dam X bil. O, bil. E
Ungerska judinnor P.M. s. 2
Ungersk tysketös bil. D nr 15
Zernsky bil. D nr 16
Wohl bil. D nr 5

Namnregister betr. i denna P.M. omnämnda fångläger.

Banhida bil. 0 s. 2 not
Bratislava bil. 0 s. 2 not
Bruck bil. 0 s. 2 not
Brygitki (nära Lwow) bil. 0 s. 5
By utanför Budapest bil. 0 s. 2
Ceglés bil. 0 s. 3
Deutsch Winterstoll bil. 0 s. 2 not
Fångläger nr 1156 bil. D nr 9
Fångläger nr 149-13 bil. D nr 11
Fångläger nära Moskva bil. D nr 3
Győr bil. 0 s. 2 not
Gödöllő bil. 0 s. 1 och 2
Svanka bil. 0 s. 3
Kemere bil. D nr 18
Krasnogorsk bil. 0 s. 4
Lefortovskajafängelset nära Moskva bil. D nr 12, bil. 0 s. 4-
Ljubljankafängelset " " bil. 0 s. 4
Magyarovar bil. 0 s. 2 not
Nagy Igmand bil. 0 s. 2 not
Poprad bil. D nr 16
Sotová bil. D nr 17
Strasshof bil. 0 s. 2 not

Exc. vidit.

a. a. ent. sec.
an

INK. UTRIKES-DEPT		
D. No 192 2938		
30/4 + 2 JUL 1951		
AVD.	GR.	MÅL
<i>P</i>	<i>2</i>	<i>ent</i>

Till

Hans Excellens Ministern För Utrikes Ärendena Östen Unden
S t o c k h o l m

Härmed har vi enligt uppdrag äran meddela innehållet i en resolution enhälligt antagen vid välbesökt möte å Akademiska Föreningen i Lund den 25 april 1951 arrangerat av Lundastudenternas S. L. U.-avdelning, Liberala Studentklubben och Konservativa Studentföreningen.

I samband med den sovjetryska ockupationen av Budapest ställdes legationssekreterare Raoul Wallenberg under ryskt beskydd, enligt vad som officiellt meddelades från vice utrikesminister Dekanosof i en officiell not av den 17 januari 1945. Några månader senare, då stridigheterna i Ungern helt upphört, lät ryske ambassadören Kollontay till utrikesminister Günther meddela, att Raoul Wallenberg befann sig i säkerhet i Ryssland. - Från svensk sida har man aldrig krävt Raoul Wallenbergs återsändande.

Vi begär därför, att den svenska regeringen kräver, att den sovjetryska regeringen återsänder Raoul Wallenberg eller redogör för hans öde, för vilket den genom ovannämnda meddelanden påtagit sig fullt ansvar.

Lund den 28 april 1951.

Med utmärkt högaktning

Arne Karlsson

Arne Karlsson

Ordf. i Lundastudenternas
S. L. U.-avdelning

David Kornhall

David Kornhall

Ordf. i Liberala Studentklubben

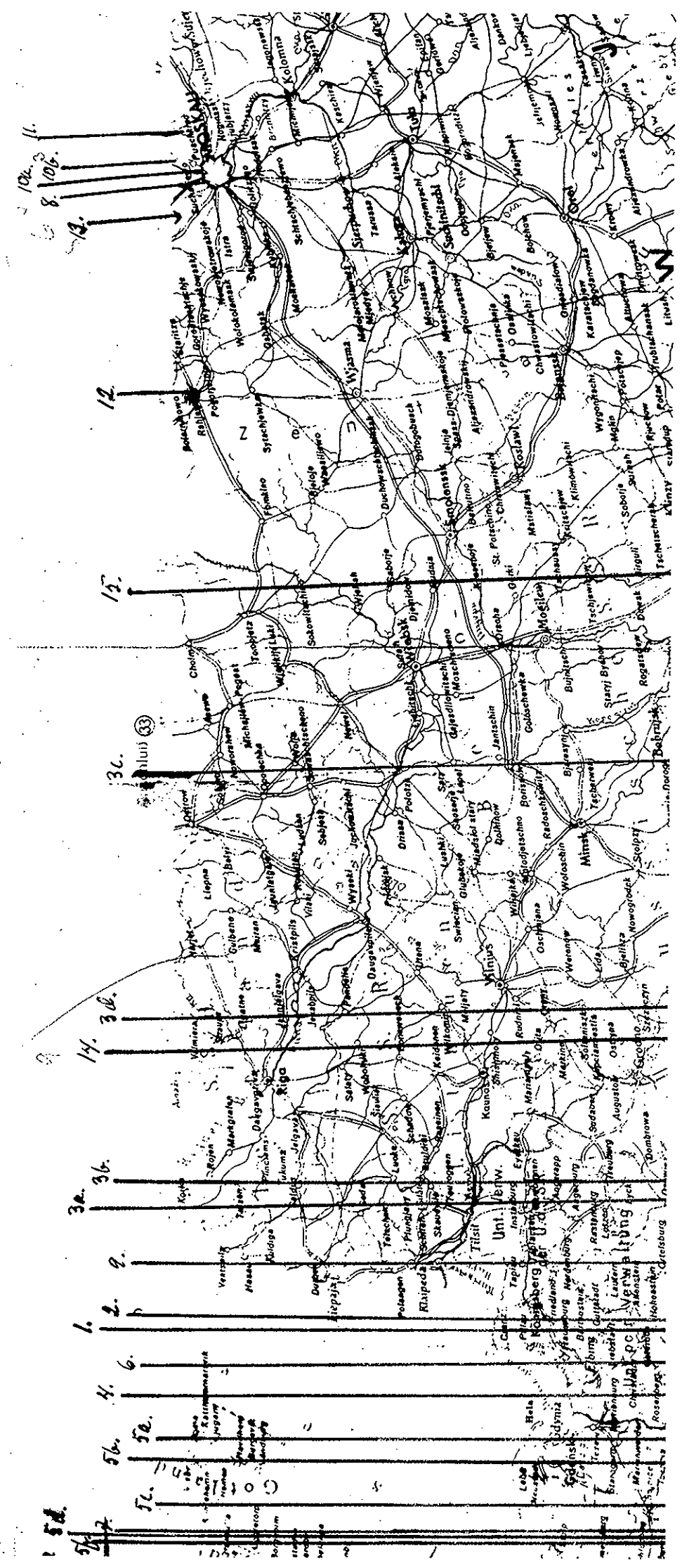
L O Palenius

L O Palenius

Ordf. i Konservativa Studentföreningen

Karlson *Antal* 27/4 89 kommissarie Danielson (gm. pl. - 5 städer) 5.3

1. Januari 1945 död i Gdöllö (Litpe-Jankowitch).
2. Januari 1945 sedd i Gdöllö (Dam i Rom).
3. 17-18/1 1945 i Debrecen (3a), 18-28/1 Oradea (3b), feb.-april Poosani (3c), april 1945 - våren 1947 Sibiu (3d) (Vas).
4. 10-11/2 1945 sedd i källare i Buda (Kvinna i Budapest).
5. 25/3 1945 i Banhida (5a), 30/3 Nagy Igmánd (5b), 2/4 Györ (5c), 5/4 Magyaróvár (5d), 10/4 Bruck (5e) vidare Bratislava (5f), Strasshofe (5g) och 7/5 Winterthal (5h), senast sedd i Winterthal 27/5 1945. (Hodosi).
6. 26/4 1945 och sex veckor dessförinnan i by utanför Budapest (Ujvary).
7. 4/5-4/6 1945 (ev. 1-28/5 1945) i Ceklis (Ivanka) (Maasburg).
8. Före september 1945 i Ljubljanka eller Leforta i Moskva (Hille).
9. November 1945 i "fängelset på landet" (Lichtner-Las).
10. Januari 1946 i arbetsläger i Moskva (10a), månadsvis 1946 flyttad till arbetsläger längre från Moskva (3).
11. 20/5 1946 i Krasni Gorsk utanför Moskva (Nordström).
12. 1947 (början av året) i ryskt läger (Sandell).
13. 1947 (senast) i läger 100 km från Moskva (Lukacs).
14. 18/3 1947 i Brygitzki i Lwow (Coen).
15. Någon gång under tiden augusti - oktober 1947 sedd (Dam i Rom - okänd ungersk jude).



3/3

9. November 1945 i "fängelset på landet" (Lichtner-Laszko).

10. Januari 1946 i arbetsläger i Moskva (10a), månadsskiftet januari-februari 1946 flyttad till arbetsläger längre från Moskva (10b) (Stefan Carl).

11. 20/5 1946 i Krasni Gorsk utanför Moskva (Nordström).

13. 1947 (senast) i Jäger 100 km från Moskva (Luka

13. 1947 (senast) i Jäger 100 km från Moskva (Lukacs).

14. 18/3 1947. i Brygiti i Iwow (Coer

1).

(Dam i Rom - okänd ungersk jude).

